

పల్లె పడుచులు

లేపాక్షి దేవాలయములోని ఒక ప్రాచీన చిత్రమునకు శ్రీ హెచ్. వి. రామగోపాల కవీంద్రుని నకలు

సంపుటము 24

సంచిక 10

భూ ర వి

అక్టోబరు 1947

సర్వజ్ఞు, భాద్రపదము

గాంధీ జీ

॥

శ్రీ కొండా వెంకటప్పయ్య పంతులు

[మహాత్మాని 79-వ జన్మదినోత్సవమున ఆయనను మించిన వృద్ధమూర్తి దేశభక్తుని కవికోపహారము.]

తరములుదాట యల్పముల దండిగజేసిరి పూజ్యులందరీ
తరమున జేసె గాంధీ మహితాత్ముడు తాపసి దీక్ష తీవ్రత
వరల తపోబలంబుననే వచ్చె స్వరాజ్యవరంబు భోజ్యమై
కరములు మోడ్చి నమ్రతను గాంధీమహాత్ము నమస్కరించెదఁ.

భారతమాత గర్భమున పండిన పంట మహాత్మాగాంధీ యీ
భారతదాస్య శృంఖలము బాపగబుట్టిన భవ్యమూర్తి యీ
భారత ధర్మమార్గముల భారతమందును లోకమందును
బారగజేయ గంకణము పట్టుగ గట్టెనుగాదె గాంధీజీ.

కొట్టగ కట్టలేదు మఱి కోయగ ఖిద్దములేదు శత్రుముల్
పట్టగరాదు శాత్రవులు పట్టిన గొట్టిన నేమిచేసినఁ
రట్టును రద్ది చేయకను రమ్మని సిల్పినతోడ బోవుటే—
యిట్టిది యుద్ధపద్ధతి మరెట్టుల కెల్వగ సాధ్యమయ్యెనో!

విషాదగీతి

= శ్రీ బెల్లూరి శ్రీనివాసమూర్తి =

ఓ కవికోకిలా, విడిచితో జగ, మీ యఖిలాంధ్రలోక బా
ధాకులమైన నీమృతికి నశ్రులు రాల్చెద నేనుగూడ; నీ
లోకమునందు నేను, పరలోకనివాసివి నీవు, లేదు మీ
త్రా ! కనబోలు పుణ్య; మెద వ్రయ్యలుగాగ విషాద మేర్చెడిన్.

నీ కవితాప్రపంచమున నిల్చు నొకించుక రామిరెడ్డి, నా
యాకులపాటు నీరి హృదయంబున దోచు మహాప్రమోద మే
దో, కలకాల మిట్లై రసతోయధి చేల్చువు త్వద్వియోగ బా
ధాకలుపంబుగాని యొక తన్మయసిద్ధి వహింతు నే నికన్.

సమయముగాదు నీ కిది స్మశానములో నిదురింప; లెమ్ము, ప్రే
మమున దపించు నీ వనకుమారికి నూపిరివోయ్య; నీ విషా
దము సహియింపలేని జలదాంగన జూడుము; ఈ కృషీవలుం
డమితవియోగ బాధ నకటా ! భరియింపగలేదు జీవమున్.

నీకడ గానరీతులను నేర్చిన కోకిలముల్ వనంబులో
నో కవికోకిలంబ, సరసోక్తుల బాడగలే వడేమొ, ఆ
శా కమనీయమైన నిమిషంబులలో మధుమాసవేళలో-
ఆకలిదప్ప లున్నె హృదయవ్యథ లగ్గలమైన చోటులన్ ?

నీకు స్మశానభూమి రమణీయముగా నట నున్నవారికి
శోకరసార్ధగ్రీతములు చూటలాసంగుచు నుంటివేమొ యీ
లోకము వాసి నీవు నవలోకము జేరినగాని పాడుకో
లేక సుఖంపలే వనుచు రెడ్డికవిశ్వర నాకు దోచెడిన్.

పరిచయ మించుకంత గలపాటికి నా హృదయంబు దగ్ధమై
చుటచుటలాడి నీకొఱకు సోనలువారగ నీ కవిత్వపున్
ఝరి నుదయింపజేసినది సంస్మరణంబున నీకు నాకు ని
ర్భరమగు మైత్రి నిల్చినది ప్రాక్తనపుణ్యము శాశ్వతంబుగన్.

కడపితి జీవయాత్ర త్రుటికాలమొ యేబదిరెండువత్సరాల్
పుడమి వసించితో పలుకబూనినచో శతవత్సరంబు లీ
కడ విహరించియున్న నవకం బాలికించెడు నీదు సృష్టి యీ
యెడ విడిపోయియుండు వని యెంతు నఖండముగాగ మాకునై .

ఖండకావ్యము: సింహావలోకనము

- శ్రీ కవికొండల వెంకటరావు -

ఖండకావ్యం తెనుగున నివర్తంగా వెలి
సిందని నా విశ్వాసం. ఏలా
అంటారా, అదిని కేవలప్రపంచమే మహా
కావ్యంగా వున్నప్పుడు, భారతరామాయ
ణాది పురాణాలు దానిముందు ఖండ
కావ్యాలై పెంపొందాయి. అవి సమగ్రరూపం
తాల్చడంతోనే ప్రబంధాలు ఖండకావ్యాలై
వెల్లివిరిశాయి. వాటికి గురుత్వం ప్రాప్తిం
చినవిమ్మట, నేటి ఖండకావ్యం, నీనలైన
ఆకారంతో, అన్వర్థపు టభిజ్ఞానంతో,
కలకండలా తెనుగునోట మాధుర్య మొలికి
స్తూంది. చూడండి! భాగవతకృష్ణుణ్ణి తల్పు
కుంటే ఎన్నో పోక్తిల్లా, పురుషకారాలూ
మనల్ని తెమలని సంకల్పల్లా బంధిస్తాయి.
ఆతగాణ్ణి పారిజాతాపహరణ నాయకునిగా
జేసికొని అనుసంధించుకున్నామా, ఒక్కటే
జవాబు—

“జలజాతాపన వాసవాది సురపూజాభాజ సంతై
తనర్పు లతాంతాయుధు కన్నతండ్రోర మచ్చో వామ
పాదంబునన్ దొలగన్ ద్రోతెలతాంగి”

నిజంగా తిమ్మన్న ప్రథమాశ్వా
సంతో ఆగివుంటే అది ఎంచక్కటి ఖండ
కావ్యం. తద్యతుగానే గార్హస్థ్యప్రవచుడు
“దానతపోగ్నిహోత్ర పరతంత్రుడనేని”
అని తిరోహితుడు కావడంతో “స్వస్తి
ప్రజాభ్యః” అంటిమా అదో ఖండకావ్యపు
మొలిమొడత్రిప్ప. మఱిన్నీ చిరత్నాలైన

జంగంకథలు కొన్నీ, జక్కులపదాలు కొన్నీ
వాటి పట్టులోనూ, పాకంలోనూ ఏ చేతంలో
ప్రభవించిన ఖండకావ్యాలకూ ఏమాత్రం
తెసిపోవు. ఇంతవట్టు కొండాడింది ప్రస్తుతాం
శానికి మూలవిరాట్టూ, మొదటిమెట్టూను.
అందునుండి తెగ్గొట్టడంలో ఒక్క తెగింపు
ముక్క జారవిడిచాను. “నేటి ఖండకావ్యమే
నీనలైనదీ, సార్థకమైనదీ” అని. అది నమ
ర్థింప గల్గడమే యీ రచనయొక్క పర
మావధి.

ఉదాహరణకు మునుముందు సొంతం
వొకటి వుటంకించి, దాని యూపిరీ, యువజ్ఞా
సమీక్షకై మీముండుంచుతూన్నాను. ఇది
పోత్కర్షణ చే గాదు. ఎవరి రచనలు వా
రంత పొగడికొన్నా, వానిలోని విజృంభణా
నికీ, వివేకానికీ సహృదయు లిచ్చే విలువే
విలువ. కాగా నా ఆనుభూతి నేను రూఢిగా
నిరూపింపగలనేమో అని ఆశ. ఇతరం అంత
తిరంగా శ్రుతపర్చడ మనేది తలుగని మీ
మాంస. నీనలైన ఖండకావ్య మెప్పుడూ
ఏకైక సందర్భాన్ని పురస్కరించుకుని,
ఆ సందర్భాన్ని సంతృప్తిపరచుకుంటూ రస
నీధి పొందుతుంది. ఏతావతా—గోదావరి
నది వొడ్డు మోసి ప్రవహిస్తూవుంది. రాత్రి
చీకటిగుయ్యారం. అప్పుడుకూడా ఆ నది
ఆలాగే తెప్పదెరలగ నడుస్తూ వుంటుందా?
లేక తిప్పవాటున కుంటుగొంటుందా? ఇది

సందర్భసూచన. దీనికి సంస్కారం ప్రబ్బిన మబ్బు, ఉజ్జే సముద్రం, అబ్బురంగా మానవుడు వినిర్మించుకున్న వంతెన ఇమ్మాడూను. క్రమ్మిన కాదంబిని కురియదుగాని, కురిసేవర్యంతం ఉరవెక్కి అంధస్సు నిను మడిస్తూ వుంటుంది. అపారాంభస్సు నదీ మతల్లితో సంగమం గావడానికి బదులు అత్తుంగ భంగాల్లో ఎదుర్కొంటుంది. కంబా లుంటాయా, ఉడతాయా అనే విచికిత్సను సర్వం అగమ్యమై సేతుబంధన మిసుమంతా గోచరించదు. ఇక విశిష్టత? అంభారవం పంక్తి చ్చందోబద్ధమై ఏతన్నదీనిరంతర చైతన్య సందేశంగా వారిధివంకకు గాలిలో తేలి ముఖిలం కావడమే. ఇదంతా కూడా సందర్భమునకు అలవరచిన సంస్కారం. ఆ సంస్కార మనేది కవిహృదయంలో అనుభూతిగా పొదిగివుండడమే రససిద్ధి. “అహహ! తామసహృదయజన్యప్రకేస్త జానపద గీతి కలకంఠు వైరమగుచు దూర దూరమై అన్నీరరవళి వినుచు.” “ఎన్నీరరవళి?” అని ఆలోచనాగాఢనవగాహ తత్పరుల మైతిమా, కన్నీటి రవళికూడా స్ఫురిస్తూ, జన్మకు జన్మకు గల అంతరమందలి అజ్ఞాత పథజీవనం యొక్క పాడుగువడని ఆత్మీయాధ్యాత్మికపు జిద్వికాసం, స్వచ్ఛందంగా అచ్చంగా సాగుతూవున్నట్టు తేట్టకమానదు. అనుకోని పరిణతి, ఉద్యోధాను! అవధారు! ఖండకావ్య మంతా సావధానంగా చదువుతాను. అన్నీ నాలుగే పద్యాలు. పదహారే చరణాలు. వ్రాసినప్పుడు ఖండకావ్య ముదామా, ఏమందాం, అనే సందడే లేదు నా డెందంలో—

“కృష్ణపక్షమున నిశే వెన్నెల నిరాశే
సెంతో పెద్ద నల్లని మేఘ మెచటినుండో
మాసికొని వచ్చి చుక్కలరాశి కుడిచి
కన్నుకన్ను కనబడని కాలు గ్రమ్మె.

నామది దోచె నొక్కటి ఘ
నమ్మగు నయ్యిరులన్ గవన్, తదై
కామృతధారవోలెవఱ
దండుకతోట్టు నదీజలంబు, శీ
యామిని సందకారమున

నాగక చెల్లున జాలువాలునో,
యేమిటి కంచు నయ్యవియ
యెక్కడి వక్కడ నిల్చిపోవునో?

ఒక నిమిషంబు సుస్థిరత
యోజన సల్పితి, వీరుదోయికిన్
దొకతోక నీరసాశేషమున

దోయడనిర్భరమారుతశ్రుతిన్
వికలముగానిదై, ధెరసి,
విశ్రుతమై విమోక్షితి స్పష్టమై,
ప్రకటితమయ్యె నిర్ధరిణి
రావము వారిధి కంభిపంక్తికే.

స్వాదుతర మయ్యె, నీకటిపట్టునందు
దూరదూరమై వినుచు నన్నీరరవళి;
అహహ! తామసహృదయజన్యప్రకేస్త
జానపదగీతికలకంఠు వైరమగుచు.”

నాలో ఈ కవిత్వమన్నది కళాశాలా వాతావరణాన్ని, గౌతమీవిలాసాన్ని, మావూలైన శ్రీరంగపట్టణపు ప్రకృతి రమాప్రమేయాన్ని బట్టి పుట్టుకొచ్చి, యిప్పటి కిన్నూరుముతువులై అక్షరకోటిక పడగెత్తింది. నాలాగే, ఆ సమయమందు భావనాలోలులై వున్న బాలురు, కళాశాలా విద్యార్థులు—మాతో విద్యార్థిను లేరు— ఎంతెంతటో ఎన్నెన్నో “తెనుగుబావ వినిర్మించి దివురు” వారలని యీ ఏనుల

బడ్డాని కెంత లేదన్నా యెన్నేండ్లయినా పట్టింది. కారణం, అవి అచ్చొత్తించుకోవడం ఏలాగో తెలియ క్కొంత, ఇంతకూ అచ్చున వచ్చే మెచ్చుకో లేచాటిది, ఆత్మానందంతో సాటియైనదా అనే ధీమా కొంత. ఈ దోసందులో మదరాసున "లిరిక్" నకు సరివచ్చు వ్యావహారిక నామము "భావ గీత"గా ప్రకాశితమైంది. దాని తట్టింది నాకు ఒక తరహా కావ్యాని కాపేరు పెట్టి ముద్రించుకోవచ్చునుగదా అని. మిత్రులం మాలో మేం సంప్రతించుకొని, సిద్ధార్థి యుగాది నాడు "రాణ్యహేంద్రవర నవీనాంధ్ర సారస్వతం" అనే పేరట, మువ్వరం మూడు రచన ముల నొకదాని కొకటి బాసటగ గుదిగుచ్చి "వైతాళికుల"కు వైతాళిక మనేలా వెలయజేశాం నాలుగు పేజీలు. తద్జ్ఞుడు వా. జె. కూర్చే ఆ సగరంలోనే వున్నాడు నాడు. "డూడూడూడూడూ వెంకన్నా" లోని అమాయకరుతి, "బెండుతెప్పను లీల విలసిల్లు వెలుగ" అనే ఎత్తుగడను దోచే ఆందోళన ప్రతిబింబం, "తెలివలపు" నందలి చాయలు ఆ ఆచార్యాధ్యక్షుడత్యుష్ణే ముగ్ధునిగా చేశాయి. దాంతో ఇదంతా తెనుగు వారి పుట్టుహక్కు, ఇది లాతివానినిగూడా ఆకర్షిస్తూవుందని నేను మురిసిపోయాను. ఉపరి, మావాణి, తెనుగు సారస్వతం యొక్క పుణ్యఫలపునరున్మేళం (Renaissance) గా పాటించుకొన్నాం.

ఇదేమచ్చున మా పరోక్షమందు నాగావళిర్పురీప్రద్యలంచే ఎగుసీమను, కృష్ణవేణి ప్రచోదనంచే దిగుసీమను సవ్యత ఉత్పన్నమైంది. పెన్నుకెక్కింది. తామ్రపల్లినీ తట్టింది. చతురుడధిపతియితము

నందలి ఎక్కడెక్కడున్న ఆంధ్రుల్ని మేలు కొల్పింది. ఈయుదంతం వారికి వారికి అనుకోవడంవల్లను, ఈ దరిమిలాను విశేషంగా ప్రచారం గావడంవల్లను లోకానికి వెల్లడి పడింది. గురబాడవారి ముత్యాల సరాలు, మండపాక, పురిపండా, పన్యాల మున్నగు వారి కావ్యా లొకవంక, బసవరాజువారి గేయాలు, రాయప్రోలు, అబ్బూరి, విశ్వనాథ మున్నగువారి కావ్యా లొకవంక తలచూపి, మన కేనాటినుంచో వస్తూవున్నవాటికి మల్లే వినిపిస్తున్నాయి. అప్రయత్నంగా అందుకో తగ్గ ముద్దునుండి అడిగి వేయించుకొనే మధూకరపు ముద్దవజకు అనంభ్యాకాలు ఇతివృత్తా లైనాయి. పొత్తములు 'మునిమాపు', 'కంఠమాల', 'విపంచి', 'గానమాధురి', 'సుమవల్లి', 'కదంబము' లాంటి చేర్లు వహించాయి. 'మీరు మనసారగా నేడ్వసీరు నన్ను', 'రండు చిమ్మటలార! ఈ రాత్రివేళ' 'నీ నీడలోనే మేడ కడత నాయుడు బావ' 'చుక్కలు దిరిగే హిమాద్రిపై ఆ వాసముచేసే గారీశా' లాంటివి కృతికర్తలను చెప్పకే నష్టకొనేలా అమల్లో కొచ్చేశాయి. 'పలితకేశం' 'హంపి' 'కత్తిపడవ' మన కళ్ళ దాల్లో పటాలు కట్టుకొన్నాయి. 'ప్రపంచాగ్ని' 'రుధిరజ్యోతి' 'ఇనుపగజ్జలు' అన్నవి మన గుండెల్లోకి ఉద్రేకాన్ని, ఆరాటాన్ని 'పారాచూట్సు' మల్లే దింపుతున్నాయి. ఈ పరివర్తనం అంతా నిమిషాల్లో పరిశీలించడం అంటే ప్రాణాపయతులుదాకానైనా పోని పరిపేచన మనుకోండి!

౧౯౧౫-౧౯౨౨ ఒక దశ గడచేసరికి కృష్ణా పత్రికలో, సఖిలో, ఆంధ్ర సంచికల్లో "ఎందెందు వెడకి చూచినా" అన్నట్టు

చేడ అదంతా ఆ పాతకునియొక్క స్వార్థిత
మైన ఖండకావ్యసంపుటి అయి బ్రహ్మ
నందం కలగజేస్తుంది. రసం చిలుకుతుంది.
మానసాన్ని దివ్యవిమాన మెక్కిస్తుంది.
అఖండజ్యోతిగా సాక్షాత్కరిస్తుంది.

“ప్రథలలో ప్రథ నిలుప నెవరోయి ?
ప్రథలలో ప్రథ గలుప నెవరోయి ?”

.....

“అర్థభాగపు మహాంతాః
కర్థ మది కాలేదో ఏమో
పునుకులా గలగలు వింటూ
కునుకున్నాదో ?
నాథునీ వద్దనదు నాట్యము
నాథునీ కద్దనదు !
అరెరే ! ఆడిపోతున్నాయి !
నాడిముమ్మినవాలు హారభుక్

అజకపాలం దొక్కుడుబుడక్
నాల్గచేతుల నాడు లాతున్నాయి !
శరభ శరభ కృరభ శరభ !
పందెనూ వేపేది యెవరోయి ?
కుందనము గానేది యెవరోయి ?
కాటు నల్లని కాళరాత్రి !

.....

అహంకారము లేదు లోలో
మహర్షటనము మొగము చాటదు
మహాదేవా ! అభయ మిడు మన
అభినయనకు హస్తమే లేదు.
రథసమున లేన ముందుపెనుకల
ప్రథల గరిపించు;
ప్రథలలో ప్రథ గలుప నెవరోయి ?
ప్రథలలో ప్రథ నిలుప నెవరోయి ?
కాటు నల్లని కాళరాత్రి !”

మహిషాసురమర్ధనము

॥

శ్రీ బులుసు వెంకటేశ్వర్లు

మహిషుం దుద్ధతి న్వర్తరాజ్యమును సంగ్రామంబునన్ గల్చి దో
ర్మహిమన్ సర్వనిలింపులన్ సురపతిన్ మర్దించఁగా, చేవతల్
ద్రుహిణుం దోడ్కొని పాహిపాహి యను నాడుల్ నేయుచున్ విష్ణు గు
ద్ర హితస్థానముఁ జేరి మొట్టి లిడ నా దైవంబు లాద్దాత్ములై.

ఊహింపన్ తుణమాత్రలో హరిముఖోద్భూతంబునై తేజ మొం
డు హరప్రస్ఫుటనుప్రభం గలిసి యంభోజాననోత్పన్నన
న్నిహితాంశం బగు తేజముం గలిసి యున్మేషంబునై సర్వదే
వ హితార్థంబుగఁ బర్యె నెల్లదిశలన్ బ్రవ్యక్తరూపంబునన్.

హరతేజంబున నాననంబు, యమతేజోంశంబునన్ గేశముల్,
హరితేజంబున హస్తముల్, విధుని తేజోంశంబునన్ జన్నులున్,
హరితేజంబున మధ్యమున్, వరుణతేజోంశంబునన్ జంఘలున్,
జరణాద్యంబులు నిల్లె యొప్పుఁ గలిగెన్ శర్వాణి దైవాంశయై.

తనచే నున్న త్రిశూల మిచ్చె హరుఁ డా తన్వంగి, కావెంటనే
తన చక్రంబును జక్రి యిచ్చె, మఱి యింద్ర బ్రహ్మ దేవాదులున్
ఘనవజ్రంబును నక్షమాలయును ఖడ్గంబున్ ధనుర్బాణముల్
ఫణిహారాదిక మిచ్చి చేసిరి జయధ్వానమ్ము లొక్కుమ్మడిన్.

సురవాంఛాపరిపూరణార్థము జగత్తోభోషణాంత్యర్థమున్
సురదత్తప్రముఖాయుధప్రకరతేజోరాశు లాత్మప్రభా
పరివాహంబున వైక్యమై కొలుచుచున్ బ్రహ్మాండముల్ నింపఁగా
సరసీజాషీ కడంగె దైత్యపశుయజ్ఞప్రక్రియల్ దీర్పఁగాన్.

ఆయమ రాద్రరూపమున నద్భుతభీకరసింహనాదమున్
జేయుచు దేవసైన్యములు సిద్ధములై తనవెంట నంట న
త్యాయతబాహువిక్రమ మనంతముగా నులుమాడుచుండ దై
తేయులు చచ్చి విచ్చినగతిం గని దానవుఁ డార్చి పేర్చినన్.

మహిమ జంపంగఁ దీవచాశమును భీమప్రాణిఁ బై నేయఁ, దత్
ప్రహతిఁ దైత్యుఁడు మాయమై కన మృగేంద్రతవ్వంబుఁ, దత్కంఠముఁ
రహిఁ జండాసిని ద్రుంచె దేవి; మఱి యీ సక్తంచరేంద్రుండుఁ దా
నహియించె గజరూప, మాయమయుఁ దైన్వంజేసె దధస్తముఁ.

మానితవీరఁ డయ్యసుర మాహిషరూపముఁ దాల్చి యార్పుచుఁ
కాననవృక్షముల్ గిరులు గర్వమునఁ బెకలించి తెచ్చి య
మ్మానిని నేయ, శాంభవి క్రమంబున నింగికి లేచి కాలి న
ద్దానపుఁ ద్రొక్కి భూమిఁ బడఁ దచ్చిర మేసి వధించె గ్రోధమై.

నిజరాజ్యంబును గాంచె నింద్రుఁడు, సురానీకంబు మోదించె, న
ద్విజవర్యుల్ ఋషివర్యు లెంతయును గీర్తింపంగ నాదేవియుఁ
నిజకార్యంబు సమాప్తమైనకతనఁ నెన్వంట నదృశ్యమై
విజయంచేసిన, నాదినంబు భువిలో విఖ్యాతమై యొప్పెడుఁ.

స్వధయుఁ స్వాహయు నాత్మవిద్యయును శాస్త్రజ్ఞానసారంబునై
విధిమై విష్ణుభుజస్థితిఁ రమ యనఁ వేద్యంబునై శర్వన
న్నిధి సామే నయి విప్రులఁ శ్రమ యనఁ విజ్ఞానులఁ బుద్ధి నాఁ
బ్రథనుం గాంచినదేవి మా కొనఁగుతఁ భద్రంబు లవ్వారిగాఁ.

కరువుకాలం

[చిన్నకథ]

శ్రీ బొమ్మిరెడ్డిపల్లి సూర్యరావు

అప్పుడు చిన్నప్పటినుంచి ఒక రెండేళ్ల బండి పెట్టకొని, సంతలకి తోలి, అక్కడ మిరపకాయలు, ఉల్లిపాయలు, ఎండుచేపలు తెస్తే, భార్య నోసి, వీధిలో బండరాయిమీద దుకాణం పెట్టి అమ్మేది. వార్షిద్దరూ గంజనీళ్లు తాగి ఒక మడిచెక్క అర్జించారు. కూతురికి పట్నపు సంబంధం చేశారు. కొడుకు నారాయణుడు ఎదగగానే, పొలంమీద మూడువందలు అప్పు చేసి, జట్కాబండి కొన్నాడు. అప్పుడు ఇప్పుడు బాగా ముసిలా డయేడు. ఇప్పుడు బండి ఎడ్లు లేవు. మడిచెక్కమాత్రం మిగిలింది.

అప్పుడు ఇంటి కొచ్చి వీధిలో పొగాకు నముల్తూ కూర్చున్నాడు. చీకటిపడుతుంది. నారాయణుడు పొద్దున్న జట్కాబండి పట్నం తోలుకెల్లి ఇంకా రాలేదు. నరిసి పొయ్యిలో నిప్పేసి బయటి కొచ్చింది.

“ఏటే, ఈడేటింకా పికరే చేదు. పెందరికడ నల్లిగంజ తాగి పోనాడు. దీపా లేట్టే వీలయింది”

వాడు ఇటికి రాకపోతే అప్పటికి బెంగ, చీకాకున్ను.

“ఎటో బేరం తగిలిందిగోవోసు” అంటూ నరిసి, బురదయిన కాళ్ళకడియాలు చీరకొంగుతో తుడిచింది.

“ఏటో ఎరవకుంక. సిన్నతనంగాద, సిత్తకతనంగాదు” — చిరాగ్గా అన్నాడు.

“అడి నెండు కేటి తిడతావు? ఆ డేటి నేసినాడు?”

“అదుగో నీనుంచే ఆ డొట్టి పోకిరి అయిపోనాడు. ఇంక అడు న న్నాడుకొనే డేటి?”

“నేక నేక ఒక్కడు పుట్టినా డీ కడుపుకి—”

“సా లూ, కోయే. నీ దొట్టి మూర కత్వం—”

“పోసి, సిరి పర పాల్లు బొట్టి నిస్తా మన్నారగదా—ముడెట్టేరాదా?”

“అదే సూసినాను—తులం బంగార మెడతారట. రెండుతులా లేట్టమన్నాను. ఏదో సూసి ముడెట్టేపొమ్మంటాను ఎద వని—”

“బాగుందినేరా—న త్రి గా ల పో డాడు—”

“ఓసోన, నీకే చురికే? ఆ డేసాలు. ఆడూ—, అడి సెరాయి, సాక్కా, వోన న్నాని! పెందలకా డెలతాడు. మాపిటి కొస్తాడు. మూడు రూపాయలు దొరికా యంటాడు. అద్దరూపాయి తాగేస్తాడు.

పావలా కబ్బులో తినేస్తాడు. అలా బీడీలు
కాలిస్తాడు. ఈడి బతుక్కి బీడీలు,
కబ్బులు, వోనవనూనెలు! ఇంటికి రెండు
రూపాయిలిస్తే-గడ్డికి, ఉలవలకే అవుతాంది
రూపాయిన్నర. దీని సిగతరగా-పావలా ఉల
వలు ముప్పావలా అయినాయి! ఏం పిరుం!
ఇంక పొయ్యిమీదికి గింజ లేటి తేవాల?
అలా పైలా తిరుతాది? రానీ, సెబుతాను.
సెప్పినమాట ఇన్నాదా సరే, నేదా పెల్లి
నేనేసి, ఏరుపోయి వొండుకో మంటాను.
పోనీ, నాకు కొడుకు పుట్టే నేదను
కుంటాను—”

ఆ రోజు అప్పడి చిరాకుకి కారణం
ఇంట్లో బియ్యం లేవు. ఊళ్ళో ఎక్కడా
దొరకవు. నన్నాసినాయుడు పెల్లాంమాత్రం
రూపాయికి తేరుచొప్పున అమ్ముతోంది.
నారాయణ్ దొస్తే పోనీ, అలాగే తెద్దామను
కున్నాడు. వాడూ లేడు, డబ్బూ లేదా.

బాగా చీకటిపడింది. నారాయణుడు
“గంగరమె దివాలీ” అని పాడుకుంటూ
జట్కా నిలబెట్టాడు. గుర్రాన్నిప్పి సాలలో
కట్టేసి, ఊగుతూ, జోగుతూ లోలి కొచ్చి
వంటపొయ్యిదగ్గర కూర్చున్నాడు.

“బేగి కూ డెట్టే—” ఎర్రగా చింత
నిప్పుల్లా ఉన్న కళ్లు మూతలుపడుతున్నాయి.

“గింజ లేవీ?” నరిసి అప్పడికి వినబడ
కుండా అంది. కాని అప్పడివి పాముచెవులు.

“ఓ రబోయ్, నువ్వు గడింపేసిన
డబ్బుకి కూడొకటి! సిగ్గునేని నమిడికొడకా,
ఎట్లైనావురా ఈ ఏలదాకా—”

“ఓననుకి తేరం తోలినాను”—నారా
యణుడు ఇంట్లోపిల్లి, బయట కోతి.

“ఏటి దొరికిం దీపొద్దు?”

“రెండు”

“పొద్దంతా తోలినావు”

“నన్నేటి సెయ్యమంటావు? అంతే”

“ఓరే! ఎంత పనికిమాలినోడి వయ
నావురా” నిస్పృహగా కూర్చున్నాడు.

“తేరా ఆ రెండును. రూపాయి ఉల
వలు, రూపాయి గింజలూ తెత్తాను”
అన్నాది నరిసి.

నారాయణుడు కేబులోంచి రూపాయి
తీసి ఖంగున పడేశాడు.

“ఓ రూపాయి కరునయిపోనాది—”

“రూపాయి కరునే! ఓలమ్మ, రూ
పాయి తాగేసినాడే” నరిసి ముక్కుమీద
వేలేనుకుంది.

“ఏరా, రూపా యేటి నేసినావు?”
అప్పడు గద్దించాడు.

“కరునయిపోనాది. అద్ద రూపాయి
తాగినాను; అద్దరూపాయి మద్దినాళ్ళ చిసి
మా కెల్లెను”

“ఓలమ్మా, ఎంత పోకిరయిపోనాడు”
నరిసి నెత్తీ నోరూ కొట్టుకుంది. కళ్ళంట
నీళ్లు రాకపోయినా నరిసి ప్రతిదానికి ఒట్టి
కొట్టినే ఏడుస్తుంది.

“పోనీ, కడుపుకి తాగినాడంటే నే
నేటంటాను? ఎదవకుంక కీ ఏసా లేటి?
—అప్పన్న కోపంగా పెదవికరిచాడు. అప్పడి
దృష్టిలో తాగడం అవసరం; గొప్పకూడాను.
కానీ కబ్బులు, బీడీలు, సినిమాలు మాత్రం
విలాసాలు.

“పోరా, నాయుంటోంచి పోయి ఏరే
ఒండుకో. నువ్వేటి, నాకు గంజిని వ్లేనేదేటి?

నాకు కొడుకే నేడనుకుంటాను. పో—నీ!
సిగ్గునేని జలమ ఎత్తగానే సరా?”

“ఒరే, రూపా యిచ్చినావు, గుర్రాని
కేటెట్టడం, గింజ లేటి లేవడం పెప్ప”
చేతిలో రూపాయి పట్టుకొని ఆలోచిస్తూంది
నరిసి.

నారాయణుడు మెల్లిగా లేచి కుక్కి-
మంచం మీద కుక్కలా మునుచుకొని పడు
కున్నాడు.

“ఈ జేట్ గట్టెక్కిస్తాడని బెమ
పడ్డాను—ఏటో నాకరమం!” అనుకుంటూ,
వీధిలో అడుగులు చప్పుడయితే చూడా
మని వెళ్లేడు అప్పడు.

“ఎవడోరయ్య! ఆవల”

“నేనురా, సిన్నోడిని”

“ఏటిరోయ్, బావమరిది! ఎటినం
చేటి—?”

“నకిడాం ఎల్లెను; ఇలా సూసిపోదా
మని...”

“ఒసేయ్, మీ సిన్నో చొచ్చినాడే”

కోర మీసాలు, తలపాగా, ఎర్ర
బనీను, గోచీ, చేతిలో మువ్వలకర్ర, కిర్రు
జోడూ తయారయ్యాడు అప్పడి బావమరిది
చిన్నోడు. వాడి నందరూ పలకరించారు.
కాని అందరికీ చింతగానే ఉంది ఇంట్లో
బియ్యం లేవని.

“కూకోరా, ఇంకిష్ష దేటెల్తావు?
కూడుతిని తొంగుని, కోడికూసేజాముని లేసి
ఎట్టుగాని—” అప్పడు ఇంట్లో బియ్యం లేక
పోయినా చుట్టాన్ని ఉండమని, బావమరిది
దగ్గర తన దర్జా చూపించాడు. బావమరిది
కాళ్ళు కడుక్కుని గోడకి బారపడి చుట్ట వెలి
గించాడు.

నరిసి గుండెల్లో రాయి పడింది. వీధిలో

చుట్టం - ఇంట్లో బియ్యం లేవు - చేతిలో
ఉన్నది రూపాయి - ఇంకొక్కడా అప్ప
దొరకదు. అప్పడిని పైగచేసి పిలిచింది.

“గింజలు నేవు -”

“ఆ రూపా యెట్టి తే -”

“గుర్రానికి ఉలవలో -?”

“మరేటి సేస్తం—గడ్డిపడే—”

నరిసి పెరట్లోంచి వెళ్లి సన్నాసి
నాయుడి పెళ్ళాంధగ్గరనుంచి రూపాయి
బియ్యం తెచ్చి వండింది. నేరుబియ్యం ముగ్గు
రికి సరిపోయాయి. పొద్దుటి అంబలి మిగు
లుంటే తాగి పడుకుంది నరిసి.

అప్పడూ, బావమరిది వీధిలో పడు
కుని చుట్టలు కాలుస్తున్నారు. ఆ గాధ
చీకట్లో ఆ చుట్టలు నివ్వకగాల్లా వెలుగు
తున్నాయి.

“మీ ఊళ్ళో కరు వెలా గుండేస్”
అన్నాడు బావమరిది.

“గోరమేనా! పెపంచం బగ్గు న
మండిపోతాది—రూపాయికి కేరు—”

“ఈ పూర్లో మోతుబల్ల నేరు. మీకు
మరీ సికాకు—”

“ఏదో బగమంతుడి దయవల్ల మా
కంత నేదులే—” అప్పడు దర్జాగా అని,
తుప్పన ఉమ్మి, అటునుంచిటు వొత్తిగిల్లి
నిశ్చింతగా పడుకున్నాడు.

ఎదురుగుండా, చీకటిలో, మర్రిచెట్టు
మీద గుడ్ల గూబ కూసింది.

సాలలో అస్థిపంజరంలా ఉన్న గుర్రం
ఆకలిగా నకిలించింది.

కవికోకిల శ్రీ దువ్వూరి రామిరెడ్డి

‘నలబారమ్మ అగ్నిప్రవేశ’ మను
రచనతో ఆంధ్ర కవితా ప్రపంచమున
అడుగుపెట్టి, తదాదిగ, నడి చప్పుడు
లేకుండ, అనేక ఖండకావ్యములు, నాటి
కలు, కథానికలు, సారస్వత వ్యాసములు
మొదలైనవానితో ఆంధ్ర హృదయముల
నుజ్జిత లాగించి, ‘కవికోకిల’ యన్న
అన్వర్థ బిరుదమును గడించి, నెల్లూరుజిల్లాలో
ఒకమారుమూలన-జన్మభూమియైన పెమ్మ
రెడ్డిపాలెములో పల్లియాలలో పల్లియై
కూర్చొని, జీవితములోను, కవిరలోనుకూడ

నినర్గమందరమైన పల్లియ హృదయమునే
వ్యక్తీకరించుచుండిన శ్రీ దువ్వూరి
రామిరెడ్డిగారు మొన్న సెప్టెంబరు ౧౧-వ
తేదీ రాత్రి పండెండు గంటలప్పుడు కీర్తి
శేషులై పోయినారు. ఆంధ్రకవితా వియత్న
ధములో తేజోభవ్యమైన ఒక దివ్యతార
రాలిపోయినది. ‘కవికోకిల’ సుధామధుర
కవితాప్రపంచి కాలగర్భములో ఇంకిపోయి
నది.

పుట్టుకతో రైతువిడ్డ. స్వతః శ్రీమం
తుడు. కాని, కవితావినోదమన్నది ఆయ

నకు అంతకన్న స్వతస్సిద్ధమై, ప్రాచీనవాసనా బలముచే తదేకతానత్వమును కుదిర్చి ఆయనను కళాతపస్విని చేసినది.

అంతేకాదు. ఆయన బహు భాషా వేత్త. విజ్ఞానశాస్త్ర పరిశోధకుడు. అభ్యుదయగామి. ఇందుకు ఆయన ఇటీవల ఇటీవల రచించిన 'రవి-కవి' 'పలితకేశము' ఇత్యాది రచనలు ప్రత్యక్షతార్కాణములు. శాస్త్ర పరిశోధకుల సన్మానమున కని ఆయన మీదుకట్టిన పదివేలవిధి అంతకంటే చక్కని నిదర్శనము.

వారి కృతులలో పానశాల, కృషి వలుడు, కుంభరాణ, వనకుమారి, నీతావన వాసము, నలబారమ్మ అన్ని ప్రవేశము, మాతృశతకము మొదలయినవి దేశములో పండితులననక, పామరులననక సర్వులను రంజింపజేసినవి. ఈ గ్రంథములను చదవని వారు ఆంధ్రులలో అరుదనుట అత్యుక్తి కాదు. Voice of the Reed అను ఆయన ఆంగ్ల కవితా సంపుటి ఆంగ్లేయుల చేతనే అఖండమైన ప్రశంసలనందుకొన్నది.

ఈ రీతిని కవితాప్రాగల్భ్యము-అందు లోను మధురకవితా ప్రాగల్భ్యము, శాస్త్ర పరిజ్ఞానము ఇవి రెండును సమపాళముగా ఒకేవ్యక్తిలో పైదోడుగా ఉద్బుద్ధమై యుండుట నిజముగా అపూర్వవిషయము.

ఆయనకవిత్వము ఆయన మధుర హృదయముయొక్క ప్రతిబ్బాయ.

మనోనిర్మితమవు ఊహలోకాలను, దైనికప్రపంచమును ఏ కసూత్రములో బంధించి ఉత్తమమైన కవితాపరమాధిని సృశించిన ప్రజ్ఞశాలియై, "తన కావించిన సృష్టి తక్కువలచేతనేగాదు" అన్న ప్రశంసకు పాత్రుడైనాడు ఆయన-ఇవిచాలవన్నట్లు ఆయన చక్కని చిత్రకారుడుకూడ.

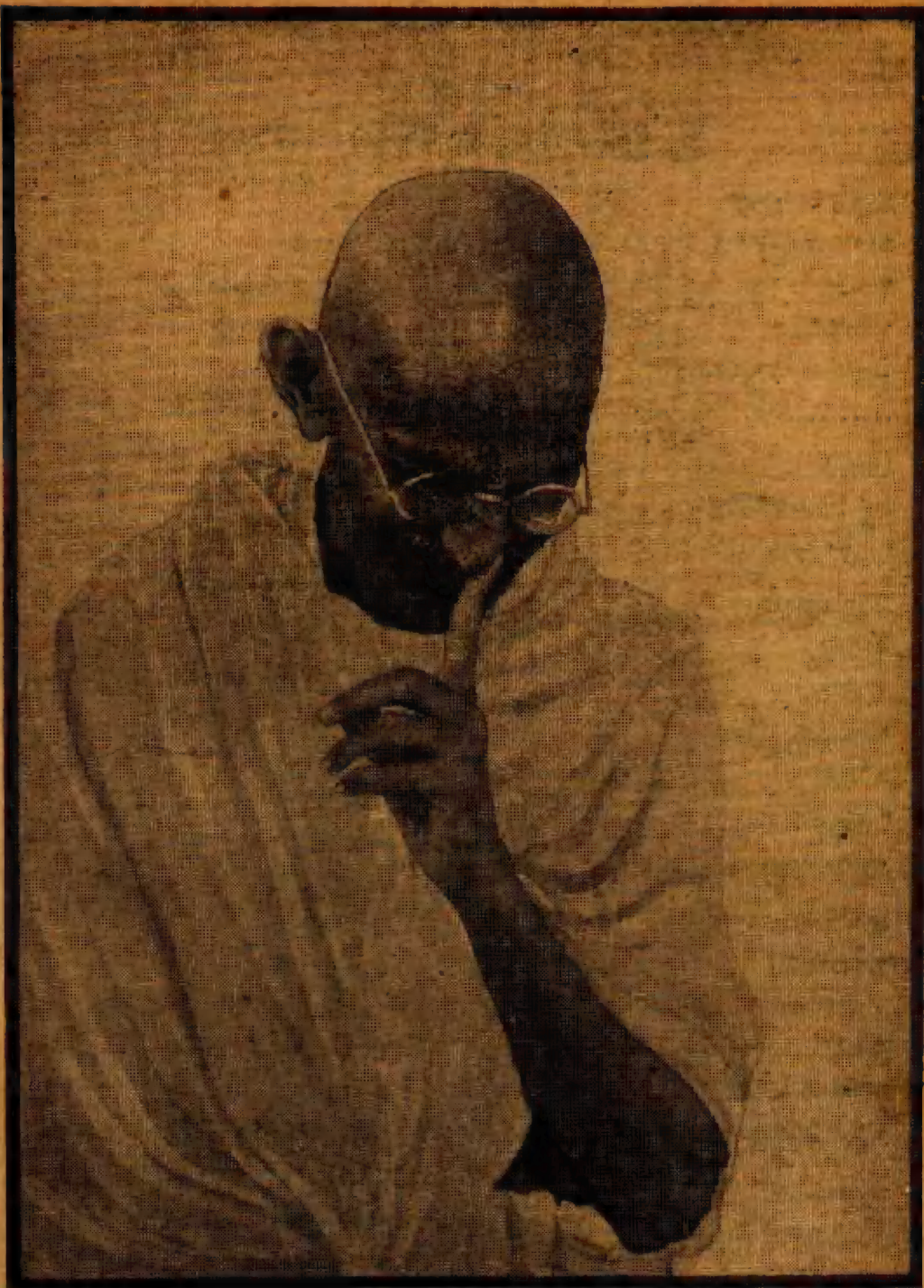
దేవుడిచ్చిన ఇంత సీరిసంపదతోను, ఇంత కవితాకళా సంపదతోను తులతూగు చుండియు జీవితములో ఎట్టి అడంబరము లకును పోక నిష్కపట నిరాడంబర జీవిత మునే గడపి అధునాతన కవులకు ఆదర్శ పాత్రమైనాడు.

ఇక సంఘములో, ఇంతటి అస్తమిత్రుడు, ఇంతటి సౌజన్యసింధువు ఉండదన్నంతటిపేరుకూడ సంపాదించుకొన్నాడు.

కవితాకళా ప్రపంచములోనేకాదు, వ్యవహారరంగములోకూడ ఆయన దిట్టతనము సినిమాదర్శకత్వముతో నిశ్చితముగా నిరూపితమైనది.

ఇంతలేసి జ్ఞానవిజ్ఞాన కవితాప్రాభవములతో విలసిల్లిన రామిరెడ్డిగారు ౧౯౯౫ (నవంబరు ౯ వ తేదీ)లో పుట్టినది—ఇంత-అథాయుస్సులో అస్తమించుట నవ్యసాహిత్య ప్రపంచమునకు నిజముగా తీరరానికారత యనుటకు అక్షేపమేమి?

ఈ నెల ౨వ తేదీతో ౭౮ ఏండ్లు పూర్తియై ౭౯-వ యేట ప్రవేశించిన ఈ భారతభాగ్య విధాతపై
 'దీర్ఘాయుష్యులకు' అని చిహ్నపెట్టిన సుండి దీవనలు కురియుచున్నవి.

వెన్నెలలో తుల్లో

*

శ్రీ శ్రీరంగం నారాయణబాబు

కుష్ఠరోగి నంటి
మీద కప్పకొనే
కనలిన రక్తపు గుడ్డ
నలుపెక్కిన
ఎఱ్ఱని సంధ్యాశకలం
.....

బయల
తీర్థ ప్రవాహాలాహలం
నిశలో వెన్నెల
నిత్య పునిత్రీ
శూన్యం
పాదాల
చూపుడు వ్రేలు
రోదసి

“ఘల్లు ! ఘల్లు !”
మట్టెల ధ్వని వెన్నెల
మగని శాపం
పెరవానితో
లేచిపోయిన
పైదలి
గాలికి రోదించే
చెట్టు కొమ్మ
సృశానంలో
చంటిపిల్ల జేడుపులా
బ్రహ్మజేముడు కంచెమీద
పువ్వు వికసనం

కునిష్ఠి
ఉన్మత్తుడు
క్షురూ పాతకుడు
చంద్రుని వరించి
తీసుక
తుమ్మచెట్టు మీంచి
‘ శీ ’ యని ‘ శీ ’ యని
ప్రేమ సీతి
వినిపిస్తే

రోగంతో
బాధపడు నేను
యముని కోర్పునుంచి
నమ నని భయపడినే
గదిలోపల
మేడమీద
లోకంలో
మంచి తప్ప
చెడ్డ లేదు
నమ్మ ననే
చంటిపిల్లడు
అప్పలస్వామి
ఆంగ్లంలో
అద్భుతమైన కవి
ప్రేమించిలో
పండితుడు
సాడు పాట పాట
లల్నా
నెగ్గర్
ఓకూర్
రఃకూర్

*ప్రేమించి అర్థం: “చంద్రునివల్ల ఎప్పుడును నెదురు
సంభవించదు”

న వ యా మి ని

॥

శ్రీ కట్టమంచి రామలింగారెడ్డి

[అంకితము—మునగాల జమీందారులైన శ్రీ నాయని వేంకటరంగారావుగారికి, అత్యంత ప్రీతియై].

సంభవ ప్రకారము

బిల్వదీయము అనాదరదీయమైన కావ్యము. విషయము మంచిది కాదు. కల్పన సత్యమునకు, సైజమునకు విరుద్ధము. కథానిర్మాణమునందు ప్రాయోభావము ప్రాణమువంటిది. అనగా వర్ణింపఁబడినరీతిని బహుశః విషయములు జరిగియుండు నను భ్రాంతిని పాఠకులయందు కలిగించుట కవియొక్క ప్రథమకర్తవ్యము. ఈమాత్రము భ్రమ కలిగింపజేరనిచో అది జీవకళ లేని కఠిరమట్లు. శవసమానము.

విల్వదీయమందు కథానిర్మాణము ప్రాయోభావవిహీన మగుటకు కారణములు ఇవి కొన్ని:—

౧. ఎంత తెలివితేని రాజుగా నుండినను యువకుడైన పండితుని యువతియైన కుమార్తెకు నురువుగాఁ జేర్చి నారికి ఏకాంతసంఘటనము నిరపాయముగ, నిర్భీతిగ జరుగునట్లున్నవియుండునా? నురువు గొప్ప కండి కుండుగదా, కాఁబట్టి అంత యువకుఁడుగా నుండియుండునా? సహజవిద్యాధురీణుఁడు కాఁబోలు! సరే.

౨. కాని కుమార్తెలో సహపాతిమణుగ బారీకలన కొండచీని జేర్చలేకపోయెనా? వృద్ధస్త్రీలనో, సాంతపు తల్లిలనో మాటరాకుండునట్లు యామినిలో సహచరత్వము—సహజము, సర్వసాధారణమైనది—చేయని ఎట్లు? స్త్రీస్వాకంత్రియము ప్రబలముగా నుండు విశోపాలో చాపిశోన్య (Chaperons) అను పేర తమ కుమార్తెల యొక్క పేరుప్రతిష్ఠలు అపనాదములపాలుపడకుండునట్లు మంచిస్త్రీలను సహచారిణులుగా నియమించుట అనుల్లంఘ్యమైన సాంఘికనీతిగా సర్వత్ర ఆవలంబింపఁబడియుండుట నుప్రవీధ్యము. ఇంక హిందువులలో, అందును రాజకుటుంబములలో జేనిరోధము లేని ఇట్టిరీతిని యువతీయువకులకు ఏకాంతసంఘటనము ఎరలైన ఎట్టిమాఘం రైన సేకూర్తరా?

ఇక రాజన్ననో, కీడు కాదు లేని మూఢశిఖామణి గాఁడు; సంకయాత్ముఁడు. పరస్పరదృష్టెలను స్పర్శలను నిరోధించుటకును, అసంభవములను జేయుటకు కట్టుకథలు గట్టివాఁడట. సర్వసాధారణమైన సహజోపాయము లుండఁగా పుక్కిటి పురాణములను ఆశ్రయించినాఁడట. ఈ కథలకు ఉపాద్యులముగా గారికి చేరి! చలనము, తెండు తెర నొకటి చేసి శృప్తికెందినవాఁడట. ఇది రాజుగారి నీతినిర్మాణకళ్యణము!

మనయవి సహకుటుంబములు. బంధువులు, భార్యలు, తక్కినవారు ఇట్టి విశేషవిహీనతాపద్ధతులకు ఆశ్రయించి అడ్డగింపకపోయిరా?

ఇందలి కథానిర్మాణము విశ్వసనీయత్వము ఇనుమంతయులేనిది. విశిష్ట. కూనయము.

* రచన : చిత్తూరున, 1936 లో.

మఱి విల్వబుడమ విద్యావంతుడు. ధర్మబుద్ధి ఏమాత్రము లేనివాడా? యామిసీకుమారి గొప్పవంశమునఁ బుట్టిన విద్వ. హిందూయువతి. గురుశిష్యులకు పరస్పర మోహము అసంభవ మనరాదు. కాని, వారు ఆరీతిని బంకు శంక ఏమాత్రము లేక, నిగ్రహబుద్ధియు, శమనశక్తియు నేమాత్రము లేనియట్లు పరస్పర వసులగుటకు పశువులా?

ఇట్టి విచారముల వలన ఈగ్రంథము నీచారివీచముని వాకుఁ జెప్పినాడే తోచినది. అయినను గురువులు శిష్యురాండ్రను మోహించుట అరుదైన నను అసంభవము కాదు. అట్టి మోహము వాధారముఁ జేసికొని యామిఁ విల్వబుల చరిత్రమును విశుద్ధమును, సహజతాగుణసంయుతమును అయినతీరున వ్రాయ నెన్నోయేండ్లక్రిందట సమ కట్టి చేసివాడ. దానియొక్క పరిష్కృతమైన ప్రతియ ఈ “నవయామిని.”

వాయొక్క “భావాంబరవిధి” విహరించు యామిని విల్వబుల ప్రకృతు లిద్విః—

౧. విల్వబుడమ:—పండితుడు. వయస్సుచెల్లినవాడు కాకున్నను కొంత వజరు ముదిరినవాడు. ధర్మబుద్ధి, నిగ్రహశక్తి ఏమాత్రము లేని విమయలోలుడు గాడు. నిజజీవము చరిత్రమయ్యెనేని పునరాలోచనమై సమర్థించు కొనఁజాలిన నిగ్రహపరుడు.

౨. యామిని:—వయస్సునను, వర్తనమునను ఆర్య. పరిశుభ్రమనోగరిఁ గలది. సచ్చిల. గయ్యాళి కాదు. మృదుత్వము, షిరత్వము కలిసిన హృదయముగలది. భావములు వెన్న. పంక్తులు లేనెలు. ధర్మసంకల్పము వజ్రము వంటిది.

ఇంక నేను ఈ యధికప్రసంగము నింతటితోఁ జాలించి పాఠకుల అనుగ్రహమునకు నా “నవ యామిని”ని దత్తము చేయుచున్నాను—అనఁగా కుమారిక గాఁగ.

౧

విల్వబుడమ మోహించి తన మనోరథమును యామిసీకుమారికిఁ చెలుపుట

మొగము వికసించి చిటునవ్వుపులు గురియు ;
తెలివికాంతుల నెదజల్లు తేటకనులు ;
నోరు పండి రుచ్యములైన నుడుల రాల్పు;
వరవిలాసిని నే నెట్లు వలవకుందు?

కృత్రిమము లేని విలసనర; మైత్రి మెలయుఁ
జుక్కలను బోలు నక్షుల సోయగంబు;
ప్రేమబంధురహృదయంబు వెలయు నిన్ను
బ్రాణముల హత్ర కే నెట్లు వదలియుందు?

సరసమధుర చమత్కార సౌమనస్య
భాసురము లౌ భవద్రమ్యభాషణములు
మనసు రంజిల్లఁజేయఁగా మమర పుట్టి
యెదుగుచున్నది; మిరి లేద; యేమిసేతు?

పెరిమయు, గరువతనమును
 ద్ధృతవిషయము, భక్తి శ్రద్ధ తుజఁగలిగొన, న
 న్నరసి నవర్య లొనర్చెడు
 సునుచిరభవదీయమూర్తి శ్శుభ్రత సంతున్.
 కనులను, చీనుల, హృదయం
 బును, మనసును విభ్రమమున ముంచితివి సుహా
 సిని! యిన్నాశ్శకు నిక్కం
 బును బూర్ణము నైన మోహపుం జవిఁ గంటిన్.
 పరవశుఁడగాక యిన్నేండ్లు బ్రతికి, నేడు
 నాకు నీవశంబగుట వంతనమ కాని;
 కాలుతప్పి, కాలము పెడి కర్నకుండు
 విత్తు చల్లివ ఫలమున్న ? తెట్టిగాదె ?
 అత్మసుఖమును నేఁగోర, నమలమును, న
 మృద్ధమును కాశ్వరము నైన మేలిసుఖమ
 నీకు నెల్లెడ సిద్ధించుఁగాక రమణి,
 ప్రాణసఖుఁడని ననుఁ గోరి పనులఁ గొనుము.
 కాలభానుండు పడమటికడకు వ్రాలె;
 గ్రమ్ముచున్నవి సాంధ్యచీకటులు నన్ను;
 అట్టిచో నేకశుక్రన స్తద్భుతముగ
 దివ్యమూర్తి! నీ పుడయించి, తేజమును మ
 హోజ్జ్వలాహ్లాదమును గూర్చి తుత్పలాశ్శి!
 అని చిల్లఁబుడు చెప్పఁగా విని—
 కాలుచీ కట్లఁ జక్కల గములఁ బొలుచు
 నమవననిసి యనంగ; మధ్యాహ్న వేళఁ
 గాంతులును నీడలును మిశ్రగతులఁ గడలఁ
 తెలఁగుఁ తెట్లకిందటి పచ్చికల విభమున.
 వంతనమును విషాదంబు నడమలార్మ
 యందుఁ బెనఁగ, నాశ్వర్యంబు వ్యభయుఁ గూర
 నెండయును వానయును మది నిండి పొరలి
 నట్లు దీప్త్యతయును స్రశు లదరఁ గనుల.
 యామిసీకుమారి ఇట్లనియె:—

9

యామిసీమూరి ప్రతివచనంబుల చిల్ల నుని మంచలించుట

సంతసించితి నీ సరస్వతసంగ

రీతిఁ దిలకించి; కంపించె హృదయ మనఘ ;

అద్భుతంబున మునిఁగ నా యాత్మ; యేమి

యెటుల బదులాడఁ బోలునో యెఱుఁగ నేర.

నీవు మనోజ్ఞమూర్తివి; వి

నిర్మలకీర్తివి; జ్ఞానమందు వి

ద్యా విభవంబునందుఁ బర

మాద్భుత శక్తివి; నాకుఁ జాడఁగా

దైవముఁ, దండ్రీయున్, గురువుఁ,

దల్లియు నీవ సఖుండవ్రత నదా ;

కావున సాహసించితిని

కర్మము ధర్మము పూని తెల్పఁగఁ.

నీవు కడింద్రివేళు నను

నిచ్చలు గారవయొప్పుఁ బూజ్య శా

స్త్రీవధి నేర్పి గ్రంథనిచ

యంబుల పాశముఁ తెప్పి దిద్ది న

జీవ విధానముల్ గఱపి,

చేసితి విట్టిది గాఁగ నన్ను; నా

భావము నీ యధీనమ; న

పర్యల నిన్ దనియించు టొప్పుగఁ.

నీ పావనశిష్యత్వము

నా పూర్వతపఃఫలంబ నయనిధి ! నీకుఁ

గోపనపరనై యుండెద

నీ పెంచిన బిడ్డవేరు నేర్తువె చెఱుపఁ ?

క్షణికము నీయీ మోహం

బనఘా, నిక్కంబ కాద యని యెఱుఁగుదు, నూ

ర్యుని పార్శ్వగ్రహణము కాం

తిని మూయునె ? చాలనేపు నిలుకడఁ గనునే ?

ఇవి నా నిరాకరణ వా
కృష్ణ వికటములు గావు, మీ సదాచేకనుపవి
త్ర వివిధసూక్తులె, నా హృద
య వివరము వెడలి ప్రతినినదార్భటి రేఁగఁ.

నీ ప్రతిబింబముగద నే
నో పావనమూర్తి, గినియనోపుడె నాపై?
నీ పోషించిన లలికను
నీపట్టున నలరనిమ్ము నిర్మలనియతిఁ.

౩

దిక్కిలుఁడు బుద్ధికెప్పుడని పృథ్వికృతముట
చిటునవృత్తేకులఁ జెన్నారు మొగము దా
మరసారథము మదికరగ నాని
కలికితనము మీఱఁ దెలివిమెఱుంగులఁ
జెలఁగించు కనుల శాంతిలకుఁ దలరి
నవ్యముల్ హృద్యముల్ నర్మ గర్భితముల్
తథుకు పల్కుల తిపిఁదవిలి చిక్కి
మనసు మైకముఁజెంద మచ్చు మాయలఁజల్లు
తెలియని ముగ్ధచేష్టలకు ప్రమసి
బుద్ధి వెనుకకుఁ జిత్తంబు ముందునకును
జోపు భిన్నత శాంతిఁ గోల్పోయి, తగును
దగద యను నిలుకడ లేమిఁ దాల్మి వొలియఁ
గోరరాదని తెలిసియుఁ గోరినాఁడఁ
జేరరాదని తెలిసియుఁ జేరినాఁడ.

మెత్తని, తియ్యని, చల్లని
చిత్తముఁ, జటునవుల రుచులు, సిగ్గు మొగముఁ, గ
న్నెత్తని రూపము, హృదయో
న్మత్తతఁ గలిగింప నిట్టి మాటలు ప్రేరెఁ.

ఆకస్మికంబుగ నడరి యకాలంపు
మారుతంబులు రేగి మనసుఁ గలఁచి
యడుగంటి యుండిన యంగజ వికృతులఁ
టాంగి పొరలఁజేయ, బుద్ధిమతివి

ధీరపు, సహజగంధీరస్వభావపు

నగుట నిశ్చలలీల నాపి యణఁచి

నిర్మిద కాంతిని నిస్తుల గౌరవ

మును స్థిరంబులు జేసికొని కరంబు

వెలిఁగితివి, భవ చ్ఛీల పవిత్ర కాంతి

విశద మయ్యె నా హృదయ విమతగతులు,

దారితప్పినవానికి దారిఁ జూపి

పాపమునకు దుష్కిర్తికిఁ బాపి తమ్ము!

నీ యత్నముల సమున్నతి

నీ యుజ్జ్వలమైన ప్రజ్ఞ నీ యాదార్య

శ్రీయును నిరుపమ హృదయం

జేయెడఁ గన సాధ్యమాన యీ కలినాళ్లక ?

మాయచెరలెను నీ మహామహిమఁ జేసి

పరవశత్వము బాసె నీ భవ్య కరుణ,

మై మఱపు మ్రగ్గఁ జిత్తంబు మామకంబు;

నియతి నికనైన నాబుద్ధి నిలుచుఁ జెడక,

నిన్నుఁ గోపించుటాక్కా ! నీ నేర మేమి ?

చేసినవి యెల్లఁ జేసిన చెనఁటి నేన,

బాల, నమ్మిన సఖి, శుభవ్రత, మదీయ

రక్షణంబున నుండెడు రామ యనక

యనుచితములను దలపోసి యధముఁ దైతి.

నీకు నవి యసహ్యములౌట నేర మెట్లు ?

నిప్పుఁ జెదలంటఁజాలమి నివృత్తమై ?

మంచి మెత్తని మాటల మందలించి

భద్రపఱచికొంటివి భవద్యోతము, నుఖము.

వయసునక జన్మవయ్యును, భావగరిమ,

జ్ఞానసూక్ష్మత, ధర్మసంకల్పనిరతి,

సరససంస్కృతభాషా ప్రళస్త విద్య

ప్రథమగణ్యులలోఁ జేర్చవలయు నిన్ను.

కావున నిరంతరము నా
భావము, గౌరవముఁ బ్రీతిబంధురముగ, నా
నా విమలసపర్యలతో
నీ వలనను నిలుచుగాఁత నిక్కఱపుఁ బేర్చి.

నను మన్నింతున కోమలాత్మ! నిజ ము
న్యాయంబు నేఁ జేసితి;,
వినుతంబై, పరిపూతమై, సరళమై,
విస్తారకారుణ్యమై,
జనతాకర్షణహాసభాసితము నై,
సంతోషమా నీదు యా
వనముగఁ జింతలఁ జెందఁ జేసితిని; పా
పం బెట్లు బాయుగ నభ!

నీ నిష్ఠలు, నీ వ్రతములు,
నీ నిశ్చల దైవభక్తి, నీ సుకృతంబుల,
పూని, ననుగ గడఁచేర్పఁగ
నో నిస్తులచరిత! కరుణ నొనరింపఁ గడే.

నను నుద్ధరింపఁబుట్టిన
ఘనకరుణామూర్తి వమ్మ, కాంతా! దైవం
బ నిజంబుగ నీవరమునఁ
గనఁ గలిగితి జన్మసార్థకత, నాతల్లీ!

నీ జన్మము కారణముగ
నాజన్మము ధన్యతాఘనత్వము నందె
తేజము, దీప్తాయువు వి
భ్రాజితలోకప్రసిద్ధి వటలుత నీకు.

బ్రదుకే

●

శ్రీ వేంకట పార్వతీశ్వర కవులు

బ్రదుకే అవతారము
బ్రదుకే ప్రసారము
బ్రదుకే -
వర్ణకమవిస్తారము.

బ్రదుకే పదపరితోషము
బ్రదుకే పదపరివేషము
బ్రదుకే -
పదపరిభాషాకేషము.

బ్రదుకే విలాసము
బ్రదుకే ఆలాసము
బ్రదుకే -
నల్లాపకలాసము.

బ్రదుకే కృత్తిలము
బ్రదుకే ఆకృతిజాలము
బ్రదుకే -
సత్కృతిమూలము.

బ్రదుకే ప్రకృతిరాగము
బ్రదుకే వికృతివిరాగము
బ్రదుకే -
కృత్తిప్రతివిభాగము.

బ్రదుకే నీతినియమ పవిత్రము
బ్రదుకే జాతిమత చరిత్రము
బ్రదుకే -
జీవసృష్టి విచిత్రము.

బ్రదుకే అనువాదము
బ్రదుకే వివాదము
బ్రదుకే -
చరాచరసంవాదము.

బ్రదుకే స్వభావానుసరణము
బ్రదుకే పరభావానుకరణము
బ్రదుకే -
ప్రకృతిభావశయ్యా వరణము.

బ్రదుకే ఆశాతల్పము
బ్రదుకే ఆశానంకల్పము
బ్రదుకే -
ఆశావికల్పము.

బ్రదుకే ఆత్మప్రపంచము
బ్రదుకే ఆత్మప్రబంధము
బ్రదుకే -
పరమాత్మానుబంధము.

బ్రదుకే అహంభావవిశిష్టము
బ్రదుకే సోహంభావ సంశ్లిష్టము
బ్రదుకే -
హంసప్రభావ పరిశిష్టము.

బ్రదుకే సహకారభాజనము
బ్రదుకే నిర్వికార నిరంజనము
బ్రదుకే -
నిర్వికేషనీరాజనము.

హరిచరణుడు

[నవల]

= శ్రీ తల్లావజ్జల కృత్తివాసలిర్థులు =

జ్యోతిరంలో అంధకారహాసం చూచి వెలుగురులోకి వచ్చివా వెలుగుహాదా చీకటిగా వుండగా, బాధ లన్నీ దిగమింగి పెడవులమీద మండహాసం తెచ్చుకొని, మ్యాజియమ్ పిట్టగోడమీద హరిచరణుడు కూర్చున్నాడు. ఊటార్ల డుమ్ములో భంజితులలో సాగి పోయే నిరంతర మానవప్రవాహ తరంగసంక్షోభాన్నీ, చతురంగపుపావులవలె కదిలే మానవులనూ చూస్తున్నాడు. మానవగడ్డం అరచేతులో పెట్టుకొని తేవురించిన కళ్ళతో కొంతసేపు నిదానంగా చూచినాడు. చిరిగినవూక్కా తేయిలో పరిగిన ఫాటో తీసి ఒకసారి చూచి, నిశ్చలంగా కేరాలు మూసినాడు. రెప్పలు కన్నీటికుంపరలతో రదివినవి. అతని కపోలాలమీద కన్నీరు కాలిగా ప్రవహించింది. ఆ ఛాయాచిత్రంతో అతను ఏదో మాట్లాడేటోయి కంఠం రుద్దుకొని కలత చెందినాడు. చిత్రాన్ని తేయిలో ఉంచుకొని హృదయాని హత్తుకొన్నాడు. తోవనే పోయే పిల్లలు అతన్ని వెక్కిరిస్తూ వెలెనాడని అనుకొని చెడ్డలు విసిరినారు. చెడ్డలు అతనికి తగలలేదు; గోడపక్క నున్న తనవ చెట్టుకు తగిలినాయి. చరణుడు అట్టహాసం చేస్తూ “కొట్టండి వన్ను. కొట్టరేం నన్ను? రాళ్ళు ఇవ్వనా?” అనేసరికి పిల్లలు కేకలు వేస్తూ వెళ్ళి పోయారు. పెద్దమనుష్యులు వీధివెంట వెడతూ “వాడు కుంటరిలికారి” అని చెప్పకొంటూ సరదాపడు తున్నారు. మరో పెద్దమనిషి “అవును, కరచాల

యంలో పిల్లను మోసంచేసి గొడవ చేశాడు. పైగా, అన్ని విధాలా శ్రేష్టుడు” అని ఉత్సాహంగా పరికినాడు.

గోడమీద కూర్చున్న హరిచరణుడు పెద్దమనుష్యుల మాటలు విని నొచ్చుకొన్నాడు. ఒక ప్రతేకణ చెట్టువలె వచ్చింది-వాళ్ళకు దిగమింగేదా మని.

చీకటి పడుతున్నది. లింజికి లేకపోయినా ఏబాధలో ఉన్నా సమస్తాన్నీ విస్మయింపజేసి, ఆనంత పథాలకు తీసుకుపోయే మధువు అరగించాలని బయలుదేరినాడు. “ఆపద్యంనూ! ఈ కష్టాలకు మధుసూత్రం ఒక్కటే విరుగుడుగా దారి చూపించావు. నీపాద సన్నిధిలో నాకు ఇంకా తావు లేదు. బాధలకు అతీత మైన విస్మయికి కర్మ్యాచలాలమీద, నీలగగనపాగుల్లో, సుధాస్వప్నలో కాల్లో లారించి వేరలోకం కల్పిస్తావు” అంటూ సంతోషంగా కన్నీరు కార్చినాడు.

పాపకాలకు వెళ్ళేలోగా అతని ప్రియమిత్రుడు విచారి ఎదురై చారిగా పలకరించినాడు. “వరలో! నీస్థితి ఏమీ బాగా లేదు. సాయంకాలం నాదగ్గరికి వస్తే ఈ దురలవాటు నీకు తప్పిపోతుంది గదా. బాత్రిగా కనపడడం మానేశావు.”

“అలవాటు పరిపాటి అయిపోయింది. సమస్తాన్నీ మరిచిపోవా లని తాగుతున్నాను. అంతకన్న ప్రియ తమ మైన వస్తువు నాకు కనపడదు.”

“ఎందుకు పొడై పోవడం?”

“ఇంకా ఎందుకు తీవించను?”

“ఎందుకొనిప్పుచా!”

* కరత బాలు అధికారులు.

"స్వప్న లేకుండా ఉండేటందుకు తాను తాను శీను పానశాలలో ఆనందమూర్తిని, నటరాజును" అని వికటంగా ఉద్వేగపూరితమైన సమాధానము ఇచ్చాడు చరణుడు.

"అంకం నిన్ను చూసి ఎలా కల్పరితులవో తెలుసా?"

చెంటనే తోవలో ఘోషం కలిపిన గడ్డి పోద చేత్తో పుచ్చుకొని చరణుడు ఊదీకనూ "ఇంతలోకం. ఇండాక పట్టగోమీద కూర్చుని అంకం చతురంగ పోలింగ చూచాను. ముసలు లంత పావులు. ఈపావులు పట్టరిస్తే మరోపావుకు నవ్వు మేమిటి?" అని నిర్భరంగా పలికినాడు. అతను సమాధానము చాలా నీరసంగా, ఆయాసంగా వెళ్ళగా విహారి తారి పడి "తిండికూడా చూశావు? ఎలా తీరిస్తావు?" అని కొంతసేపు ఊదకొని "దబ్బు కావాలా?" అని అడిగినాడు.

విహారి ఎంత స్నేహితుడైనా, అతను దబ్బిస్తానన్నప్పుడు చరణునిర క్రూరాల్లో తనపూర్వలభులంతా, అహంకారాలు మేకవించి పైకి వచ్చాయి.

"వద్దు. దబ్బెందుకు?"

"తాగడాని కయినా పాము ఆక్కర్లేవా?"

"సురాభాండేక్కిరి పైసాకూడా పుచ్చుకొని ఉచారస్వభావ!" అని వికటంగా పవ్వివాడు హరి.

"ఎంత క్షణం చేసుకొంటున్నావు తీరి తాన్ని? కనకపునెంపానంమీద కుసకాన్ని కూర్చో పెట్టి ఎందుకు భాగవదతావు?"

మిత్రుని ప్రశ్నకు సమాధానంగా హరి కన్నీరు కార్చినాడు.

"చరణ, నీస్వాదయంలో ఆమెకు ఉన్నత స్థానం ఇచ్చావు. పదయ్యికి ఆమె అర్హురాలు. ఎందుకు విచారిస్తావు?"

"విహారి! ఇంకా పండు అనుకొని దీపకం చుట్టూ తిరుగుతున్నాను."

"అవును. మిదలలకు కార్చివేసే దీప మని తెలియదు."

"అమాయక స్వాదయాలను ఇంత త్వరలో కార్చివేస్తుంది కలలోకూడా అనుకోలేదు" అని కళ్లు ముకురించి నిట్టూర్పు విడిచినాడు. కొంతసేపటికి

తెప్పరిల్లి ఆయాసపడుతూ "ఇకా గానక పోలేడు. ఒక్కసారి ప్రేమించాను స్వాదయాన్ని తిప్పకోలేక 2X కాశిన మిదల ఎకరక ఎకరక ఎగిరిపట్టు తీరపు వస్త్ర తిరుగుతున్నాను" అని పలికినాడు. అలా అనేసరికి విహారి మనోశేరిములో నిలబడినాడు! రీడులో మోడు వెట్టు గోరరి చింది. -తను మిత్రునిస్థితి చూచి బారిపడినాడు. క్రియాశూన్యమైన కాయస్థిం అవతల వారి స్వాదయ చేవనకు ఒక్కొక్కసారి రెచ్చుకొడు కుంది.

2

విహారికి, హరిచరణుడికి చిర కాలం నుంచి స్వాదయభాంధవ్యం ఉంది. చరణుని వెల్లె లయిన తారితేదెనిని విహారికి ఇచ్చి వివాహము చేయా అని ఉభయకుటుంబాలవారు ఎత్తువో అంకొన్నారు. తీరా గోత్రం, కాఖా చూచేసరికి సంబంధం పుష్పదేవు. హరితండ్రి దీర్ఘపుడు కలకత్తాలో వారసంయల వర్తకంచేసి స్థితిపరుడై వెలిగినాడు. విహారి తండ్రికూడా కలకత్తాలో వర్తకం చేసేవాడు. ఉభయకుటుంబాల మధ్య దోస్తీ కాగా ఉండేది. విహారి తండ్రి భార్య పోయాక విహారి ఒక్కడే కుమారుడు కావడంవల్ల అతన్ని దీర్ఘపు ఇంట్లో కొంతకాలము ఉంచినాడు. విహారి వారి కుటుంబములో ఒకడై, తారితో ఆటలాడుతూ పెరుగుతూ వచ్చినాడు. తారితే విహారిలు బొమ్మలపెట్టెలు ఎన్నీ చేసేవారు. తారితే తెలిసీ తెలియక పసిలేవపు అమాయకత్వంతో "శీను పెల్లెన్నిట, చరణ మొనడట.....బువ్వాలట ఆడుకొంటారా అన్నయ్యా!" అని చరణుణ్ణి దీర్చేది.

కొంతకాల మయ్యాక విహారి కలకత్తా వదిలి కాశీలో ఉండడం కలుగించింది. అజ్ఞాతంగా, అత్యక్రంగా అతని స్వాదయంలో తారితేమీద ఏదో నునుకారము ఉండేది. పదిసంవత్సరాల లయ్యాక కాశీ నివాసం విస్మించి వర్తకరీత్యా విహారి కలకత్తాలోనే ఉంటున్నాడు. ఒకనాడు అకస్మాత్తుగా విహారిచరణులు తోవలో కలుసుకొన్నారు. చరణుణ్ణి విహారి గుర్తించలేక పోయాడు. హరి తీర్థంలో కుసానులు తేగడంవల్ల అతను భగ్ననాకవలె ఉన్నాడు. అందుచేత మిత్రుడు అతన్ని గుర్తుపట్టలేదు. పడేశ్కుటాటు ఉత్తర ప్రకృతి త్రురాలు లేవు. దీర్ఘపు కుటుంబ విషయాలు విహారికి తెలియవు. ఎప్పుడయినా హరి క్షాతం రాగా పూటో తీసి మిత్రుణ్ణి, తారితే దీర్ఘపులో చూచేవాడు. ఈ పడే

కృష్ణ తారినీ మరేయవ్యాధిపడితని కిచ్చి దీర్చుడు పెట్టచేకాడు. తోవలో మిక్కిలు ఇద్దరూ కలుగుకోడం తడవుగా వదేశ్య అభారం తీగంటే పూడిపోయింది. చిన్నవాడి చెవిని, చేష్టలు జ్ఞాపకం చేసుకొన్నాడు. బాల్యస్నేహం ఇతరస్నేహాలన్న గాఢము. తారినీ దేవివల్ల విచారీచరణులమైతి దృఢమయింది.

పానకాలకు వెడుతున్న మిక్కిల్లి మందలింది లాభం లేక విచారీ కర్తవ్యం తెలియక ఏదో ఆలోచనలో పడ్డాడు. నరాలబిగువు తప్పి బాధపడుతూ భారంగా అడుగు తీసి అడుగు వేస్తున్నాడు హరి.

“హరి, మందూ మాకు పుచ్చుకోరాదా?” అని విచారీ అడిగివాడు. పెద్దది విరిచి హరి “ఏందుకు మందు? ఈ కరీరం ఇంకా ఎవరికోసం? కరీరాన్ని నిర్దాక్షిణ్యంగా చూస్తున్నాను. చిరిగి తీర్లించినా విచారించను” అన్నాడు.

ఆకానికాల సంఘర్షణలో మావత్తుని మనకు వెకత్తూనే ఆకవైపు మొగ్గుతుంది. మిక్కిల్లి వదిలి విచారీ యోచిస్తూ నడక పోగిస్తున్నాడు. చూచుకోని ఎంత నిరాశ కనిపిస్తున్నదో అంత తీరించా లనే గాఢవాంఛ లేకుండా ఉండను. ఏచాటికూడా ర్మియరాల అదరించడా అని కుదిరితే అతను తీరిస్తున్నాడు.

3

విచారీ హరియింటికి చెల్లి తలుపు తట్టివాడు. తారినీ తలుపు తీసింది. ఇంట్లో మనకగా దీపం వెలుగు కున్నది. గోడమీద బల్లి పురుగులను తేటాడుతున్నది. అతను తారినీతో ఏదో చెప్పవలెనని చెప్పలేక వ్యాకులభావం కనబడినాడు.

తారినీ అది కనిపెట్టి “బావా! మా అన్న కన వచ్చేదా? రింటికి ఇంటికి రాడు. ఇంటికి కావలసినది తెచ్చి వచ్చెయ్యడు!” అన్నది.

కాకగా రని పిలిపించుకోవడం విచారీకి ఇష్టం లేదు. తారినీ మహందాయభార్య కనక అలా పిలిపించు కోడం కిట్టదు. అతని ప్యావయా కరణంలో కామ వాసన వాత్సల్యరూపంగా ప్రకటిత మవుతూ వచ్చింది. అందుచేత “చెల్లాయీ, అన్న పంకతి ఏం చెప్పను? ఆనాటికి ఆనాడు అభోగతిపా లవుతున్నాడు” అని స్నేహపూరితకంకంతో అన్నాడు.

“బావగారూ! కుటుంబాని! ఒక్కగా వోక్కడు, వాడే ఇలా చేస్తుంటే మేము ఎలా తీరించడం? మానాన్న గారు కర్తవ్యంలో చెప్పినది అప్పల పాలై మతిపోయి గొడీయమంతలో సాధువుల్లో కలిగారు. అన్నయ్య ఇల్లు నిలువజెట్టడు. ఇంట్లో కావలసినది తీసుకురాడు. పూట గడిచేచారి తోచదు” అని బాలికా అన్నది.

“తారినీ! తానుడు అతన్ని వేధిస్తున్నది.”

“అన్నింటికీ మా అమ్మ పనించి పెత్తన వోయా కొట్టుకుని నలుగురివోళ్ళలో వడతం ఎందు కని చాత లేక బతుకుతున్నది.”

తారినీతల్లి పెరివ మమకు లాగుకొంటూ వచ్చింది. “వచ్చావా! చెయ్యేళ్ళు! నీమతే అను కొంటున్నాం. నిన్ను చూస్తే ముచ్చట వస్తుంది. ఒక ఇంటివాడ నయివావు. మానాడు దారిమళ్ళి ఉపాయం చూడు బాయనా” అన్నది.

“స్నేహానికి తగనిదాన్ని అందల మెక్కించి, ఇవ్వడు బాధపడుతున్నాడు ఆమాయకడు”

“హానీ, ఏవం మైకే ఏమిటి అని ఊరకుని కరదాల కుంపిల్లను పెళ్ళికుతా నని ఇంట్లో తెచ్చి పెట్టుకొంటే, లోకానికి వరవక కోడెల్లా చూసు కొన్నాం అమ్మయ్య.”

“ఇంకలో అమ్మి అవకతతోగా సంచరిస్తుం దని ఎట్లా అనుకొంటాం?”

“హానీ, విచారీ! హరిచక్రముడు మరోపిల్లను చేసుకొన్నా బాగుంటాను. ఇల్లా వోళ్ళు నల్ల చేసుకొన్నాడు చేతులారా! ఎంత మొత్తుకొన్నా మమాట వాడికి నిరం గిట్టదు. వోళ్ళు తెలియక ఏరాత్రో వస్తాడు. ఏమన్నా అంటే కన్ను బుక్కు లాడుతాడు. ఇంకితూ దానిమీద పిడికి నుమకారం పోడుగదా!” అంటూ కొంగుతో కళ్ళు కుడుచు కొన్నది. చిమ్మి దీపం మనీ పోతున్నది.

తారినీ “బావగారూ, మా గృహాన్నిద్రా లన్నీ మీకు చెప్పి మీమనకు బాధిస్తున్నాం” అన్నది.

విచారీ “లేదు తారినీ! అన్నయ్య ఎలా గయనా దోవలో? వస్తే పచ్చగా ఉంటే చూడా లని నయ్యి వేపుళ్ళను మెక్కుతున్నా నమ్మా” అన్నాడు.

తారితేతల్లి అందుకొన్నది: "ఏమోయ్ విహారి! మా అమ్మాయిని నీకు ఇవ్వకపోయినా మాకుటుంబం మీద నీ కున్న ఆధారం మరొకరికి లేదు. నాయనా, మళ్ళీ ఎలా గయినా చరణుడికి నచ్చు చెప్ప"

విహారి తారితేకేసి బాలిగా చూచినాడు.

"నాయనా! నీవే మా అల్లుడ వైతే మా ఇల్లు పచ్చగా ఉండేది. మావాడు నిన్ను చూసి 'శిశుకొని వాడు' అని కంట నీరు పెట్టింది. స్నేహజడిమివల్ల ఆక స్వాత్తుగా విహారికంఠము రుద్దమయినది. మాట్లాడలేక ఆతను పైకి స్థిమితంగా ఉండడానికి ప్రయత్నించి వాడు. కొంతసేపటికి ఆతను తేప్పరిల్లి ఇంటికి వెళ్ళి పోయినాడు.

8

హరిచరణుడు ఈడెన్ గార్డెన్ లో లెంబిమీద కూర్చుని చాలా రాత్రి గడిపినాడు. ఏదో ఆతని హృదయంలో ప్రపంచమీద ఉదాసీనత, జడత్యము బయలుదేరాయి. చరణుడు ఇంటికి పోలేడు. తల్లి, పెల్లెలూ కలకత్తా వదిలి ఎక్కడికో వెళ్లిపోయారని ఆతను ఎరగడు. తోబా గడిచేవిధం లేక కొడుకును నమ్మి వెగరంలో వానం చేయడం కష్టమై వెళ్లిపోయింది తల్లి. చరణుడు లెంబిమీడినుంచి లేచి, ఎక్కడికి పోవడమని పెద్దప్రక్కనే గుకొన్నాడు పానకాలలో ఏర్పడిన స్నేహం జ్ఞాపకము వచ్చింది. విశ్వంధర చాదరి మకాముకు బయలుదేరినాడు. ఏడవలో ఒక రిద్దరిని దీకొన్నాడు. కాలి కేళ్లకు ఎదురుదెబ్బలు తగలడం కూడా ఆతను ఎరగడు. చాంతవలె వికారము రాబోయి, మనిషిమీద పడబోయినాడు. 'ఎవడితాను బోతు' అని తిట్లు తిన్నాడు. చాదరి బసకు చేరుకొన్నాడు.

"ఏమోయ్! హరిచరణ్!" అంటూ చాదరి లేచి మిక్కిలి గడిలోకి ఆహ్వానించినాడు.

"అలా వుండం ముఖం! తిండి తిశలేనా?"

ఏమీ సమాధానం చెప్పలేకపోయినాడు హరిచరణుడు. చాదరి తనపక్కనే కూర్చోపెట్టుకొని కొంతపరచి "చరణ్, ఏమిటి సంగతులు?" అని ప్రశ్నించాడు.

"ఏం చెప్పను? మావాళ్లు నమ్మి వదిలి ఎక్కడికి వెళ్లిపోయారు, తయినా నాకుని వదిలిపోయింది."

"ఎక్కడున్నావు ఇంతసేపు" అని ఆతని రక్తంతో అన్నాడు.

"ఈడెన్, లోటలో ఉన్నాను."

"ఏమిటి విశేషం?"

"ఏమింది? ఆకలి వేస్తున్నది" అని అవలేక అన్నాడు. చాదరి పెంటనే లోపలికి వెళ్లి రొట్టె, రెండువిప్పట్లు, వేడి టీ తీసుకొనిరాగా చరణుడు ఆపు రావు రని ఆకలి తీర్చుకొన్నాడు. నీరసమీద తినడంవల్ల ఆయాసం వచ్చింది. మాట్లాడలేక పోయినాడు. ఆతన్ని శ్రమపెట్టడం ఎందుకని చాదరి "చరణ్, వాయిగా నిద్దకో, అన్ని బాధలూ పోతాయి" అని పక్కచూపించాడు. ఆతను మధ్యరాత్రి వచ్చి చూస్తే సారించరణుడు నిద్రపోతున్నాడు.

తెల్లవారింది. పక్షులు కలకలధ్వజము చేస్తున్నవి. చరణుని హృదయం కిక్కిరియిస్తుంది.

"చాదరి, నీవే నాకు ప్రాణము. నమ్మ నీ అధీనంలో ఉండుకొంటావా?"

"వెరివాడా! కాస్తాకాస్తా చదువుకుని, నాలుగురాళ్ళు తీసుకు రాగలిగి అలా అంటా వేమి? నీయిష్టం వచ్చినన్నాళ్ళు నాదిగ్గర వుండు."

"అయితే మీ ఇంటికి వెళ్ళక నీవు ఇలా పెంటరిగా ఉంటావేమి?"

"హా, మావార్కునా నాకు సవక ఇలా ఉంటున్నాను."

"తరుచు నువ్వు ఎక్కడికో రాత్రిపూట వెదతావేమి?"

"స్నేహితుకొంటికి" అని చాదరి కొంతసేపు ఊరుకొని ఇలా అన్నాడు: "మావార్కునా నీకు సవకనా ఇలా వచ్చావు? మ రేదైనా తగినంత కారణం...?"

అక్కడిలో అందుకుని "మరెవరితో లేదు. మరేమీ లేదు" అని హరి సంతోషించుకొంటూ పలికినాడు. ఆతని కళ్ళల్లో కన్నీరు తూగాడింది. పురాతనస్మృతులు ఆకన్నీటిలో ప్రతిఫలించాయి. చాదరి అది గ్రహించి ఆతన్ని అట్టే అడగడంవలేదు.

హరిచరణుడు రెండుమూడుకోలాలు పొద్దులో నీళ్ళు చూస్తూ, ఆకాటం చూస్తూ చూడసంభూన్య

బహిష్కరించాడు. సమాజాన్ని తప్పించుకొంటూ ఏదో పరధ్యావంగా ఉంటావన్నాడు. చరణుని పరధ్యావము, ఉదాహిత కనిపెట్టి ఆతనికి ఉల్లాసము కలిగించా అని చాదరి ఆలోచించినాడు.

“హరి! నేను రాత్రి ఎక్కడికి వెడతానో అడిగావు కదూ?” ఆతను చరణుని కుతూహలము తెచ్చుకొట్టిరాడు. “అ, అవును” అన్నాడు చరణుడు.

“నేను మంచిచోటికి వెళ్లను. అయితే మంచి ఖుషిగా మాత్రం ఉంటుంది.”

“ఏచోటయితే ఏం? నన్ను కూడా నీవెంట తీసుకుపో” అని చరణుడు ప్రాధేయపడుతూ అడిగినాడు.

“అయితే రాత్రి పెండరాడే లిండి లిని చెడదాము.”

సంజవేళ పోవువాడు ఉత్తరం తెచ్చి హరి చరణునకు ఇచ్చాడు. ఆతని విలాసము ఎవరూ ఎరగదు. ఎలా ఉత్తరం వచ్చిందా అని ఆశ్చర్యపడుతూ కళరు విప్పి దీపందగ్గర ఈతెచ్చెయలో నడ్డి చాల్చి చదివినాడు. విహరి రాసిన ఉత్తరం అది:

“ప్రియమిత్రమా!

నీకోసం కళ్ళు కాయలు కాచేలాగ ఎదురు చూచాను. నీవు ఎక్కడా కనపడవు. నుండే బరువుతో రాస్తున్నాను. తారితే, మీ అమ్మగారూ మీ పిన్నిగారింటికి పోయారు. వెళ్లిపోయారు. లిండికి కూడా గడవక, నిన్ను నమ్ముకుని కలకత్తాలో కాపరం చెయ్యలేమనీ, ఎక్కడ ఉన్నా నీ క్షేమం నన్ను తెలుసుకోమనీ చెప్పి వెళ్లారు. నీ కల్లి! ద్రోహం చేశావు. తండ్రి పాథువుల్లో కలిసినమాత్రాన వంకం ఇలా చితికిపోవమా? నీ కర్తవ్యం మరిచిపోతున్నావు.

అన్నట్టు మరిచిపోయాను రాయడిం: గాయాన్ని తెలుసుకున్నాను; కారం చెల్లుతున్నాను ఈ రక్తమానంవల్ల.

నీ ప్రేయసి అలా అంటే కోపం రాదుగదా! అవును, ఒకప్పుడు పూర్వప్రేమలో నీ ప్రేయసిగదా. ఆ అరుగతార సన్యాస్ పెట్టిన ఐన పార్థలో నాకరికి కుదిరింది! సన్యాస్ సామాన్యము కాదనీ, ఆమెయిదానికి మరిచి నాకరి ఇచ్చాడనీ వదలి రేగింది. కనకప్రసాదానాన హృదయసామ్రాజ్యపట్టా

భిక్షిత్తను చేసినావు. ఆ తార రంగులు ఫీరాయిస్తూ ఉంది. ఇలా రాకానని కోపగించను.

—సదా నీ క్షేమంకోరే ప్రియమిత్రుడు, విహరి”

ఉత్తరం చదివి తడిసిన కళరు ఒకమూల పడేసి నాడు చరణుడు.

చాదరి ఉదయాన్నే కాఫీ తాగడానికి మనసు పోలేదు. ఆతని వాలంక కనిపెట్టి చాదరి “ఏమోయ్! నీ కి పాథలు నిమిత్తంగాని పోవు” అన్నాడు.

“కాదు విశ్వంధరా! స్నేహితుడు రాసిన ఉత్తరం. నమ్మి జీవితాన్ని ఒకరికోసం పాడుచేసుకున్నాను.”

“ఎవ రాస్నేహితుడు?” అని బొత్తుకళం కనబరిచినాడు చాదరి.

“ఏం చెప్పను? అబ్బా! స్నేహితురాతే నా కొంప రక్షింపి” అని దీర్ఘంగా నిట్టూర్చినాడు హరి.

“అన్నీ మరిచిపోవారి. పోగట్టా చేసి కష్టపెట్టనుగాని రాత్రి ఖులాసాగా అలా చెళ్ళేవే వద్దాం” అన్నాడు విశ్వంధర చాదరి.

గ

రాత్రి మిత్రు శిద్ధయా బండి మాట్లాడుకొని చిత్తురు రస్తాలో ఒక పెద్దమేడదగ్గరికి వెళ్లి నారు. చాదరి హరిచరణుని చెయ్యిపట్టుకొని మేడలో ప్రవేశించాడు.

ధీద్రకారి విలాసంగా ఇద్దర్నీ లోపలికి ఆహ్వానించింది. హరిచరణుడు కాలిని చూచి అసహ్యపడ్డాడు. ఆతను ఎవ్వడూ స్త్రీని కన్నెత్తి చూడలేదు. కరిరం కంపమెత్తింది. మిత్రుణ్ణి తీవ్రంగా చూచి కళ్ళు చిట్టిస్తూ “నన్నీ అంధకారంలోకి ఎందుకు ఈడ్చావోయ్?” అని పాథతో అన్నాడు.

ధీద్రకారి చరణుని వింతవర్తనము చూచి తెల్ల పోయింది. చాదరి కొయ్యలా నిలబడడాడు. కొంత స్త్రీమితం చిక్కినవర్తకాక “హరిచరణో, రావోయ్, లోపలికి పోదాం” అంటూ హెచ్చరిక చేశాడు చాదరి.

రస మానసికస్వచ్ఛమ మిత్రుని చేతల్లో అమాయకంగా అప్పగించి, యంత్రంలాగ కదిలి గడిలోకి

వెళ్లాడు హరిచరణుడు. పందిరిమంచమీద మల్లెత్తుత్తులాటి దుప్పటి మడచలేకుండా పరిచి ఉన్నది. మంచమీద కూర్చోడానికి అతనికి బంకు పుట్టింది. అతని బుజం తట్టుతూ 'భరవాలేదు కూర్చో' అని విశ్వంభరుడు హెచ్చరించగా మంచంచీకర కూర్చున్నాడు చరణుడు. చాదరి గోడ కానుకొని యక్కమీద కూర్చున్నాడు. భద్రకాలి హక్కుగొట్టం తెచ్చింది. హరికి ఏమీ పాలుపోలేదు. ఏకో పోలేను కొన్నవాడివలె అతను ఖంగారుపడి కాలిని చూచి చీత్కారము చేసినాడు. భద్రకాలినుండే కలహక్కుమన్నది. తుణుంగేపు ఆమెకు మరి పోయింది. విశ్వంభరుడు చేసే హక్కుగడగడకట్టం విని, ఆమె హరిచరణుని ముఖం చూస్తూ మంచంపక్కనే నిలుచున్నది. ఏకో అవసరం ఉన్నట్టు హక్కుగొట్టం కింద పెట్టి విశ్వంభరుడు లోపలికి వెళ్ళాడు.

మంచమీద ఇద్దరే ఉన్నారు.

"పైసా పుచ్చుకొంటావా!" అని మాటలు మావాలోనంచి మొదటిసారి ఒరిగిన నీళ్లల్లా వచ్చాయి. అతని మాటలకు కాలి లోలోపల నవ్వుకొన్నది. ఈ ఏడనిమిదేళ్ళ వృత్తిలో ఇంత వింతమనిషి, అజ్ఞాయకుడూ ఆమెకు తెటవడలేదు. ఈ రాత్రి చాదరి భర్తాన హరిచరణుడు ఆమెపాల పడినాడు.

పైట నడ్డుకొంటూ, చీరవపుకూ "ఏమీ రాకడం మా ఇల్లు పోవడం..." అని కాలి అంటూంటే అక్కోకిలో హరిచరణుడు అడ్డువచ్చి "పోవడం మాట అలా ఉండు. డబ్బు తీసుకోవా?" అని ఆదుర్దాగా అన్నాడు.

"డబ్బు తీసుకోకపోతే మా కలా గడుసుంది?" అని ఆమె నవ్వుకూ సమాధానం ఇచ్చింది అతని అమా యకత్వం గ్రహించి.

భద్రకాలి మాటలు అతను వివదానికి ఇవ్వడకే జేమి తడుముకొన్నాడు. జేమి రూపాయలతో గలగలలాడింది. అతని కాళ్ళర్యం వేసింది తన కా రూపాయలు ఎలా వచ్చాయని. చాదరి జేమిలో పడవేసి ఉంటాడని ఉహించినాడు. హరిచరణుడు గుప్పెడు రూపాయలు తీసి కాలిచేతుల్లో పోసి వెల్లిపోవాలని ప్రయత్నించినాడు. చేతులో ఎన్ని రూపాయలున్నాయో అతను చూచుకోవై నాలేదు. అతను వెళ్ళబోతూ వుంటే కాలి వింతగా నవ్వుకూ "ఏమండీ, వెల్లిపోతా కేం?" అని సవయంగా ప్రశ్నించింది.

అతను ఏమీ మారుచెప్పక స్తంభంలాగ నిలవబడి నాడు. భద్రకాలి అతన్ని చూచి జారిపడి ఎందుకో డబ్బు తిరిగిఇచ్చివేదా మనుకొన్నది. అలా పామ్మ తిరిగి ఇచ్చివేస్తే ఏమనుకొంటాడోనని భయపడింది. అయితా వచ్చేపోయే రసికులను రంజింపచేయడం నేర్చుకొన్నది కనుక ఒక్కొక్కప్పుడు తిట్లూ, దీన నలూ ఆమె సమానంగా ఎంచుకోవాలి. అతను గుమ్మం దాటి వెల్లిపోతూవుంటే కాలి అతని పాదాలకిసి ఆర మెడ్చిన కమ్మగవతో చూచింది. అదివరకు ఎందరో ఆమె హాళావలెలాసాలకు లోనయినారు. అయితే ఎందుకో అస్పష్టంగా ఆమెవృద్ధయంలో హరిచరణునిమీద మమత బయలుదేరింది. బహుశా అతని ఆమాయకత్వం ఆమెవృద్ధయాన్ని చూరగొన్నదో ఏమో. రసికలు అంత ఆమాయకంగా ఉంటారా అని అనుకొని ఉండవచ్చును. అతన్ని చూచి బరికి వెళ్లాడని జారిపడిందేమో. హరిచరణుడు మాత్రము కాలిలో బయలుదేరిన వింత తరివర్తనాన్ని తెలుసుకొనే స్థితిలో లేడు. విధవివ అతను గుమ్మంవాటుకూ ఉంటే చూచి విశ్వంభర చాదరి అడ్డగించి "ఎక్కడి కోయ వెల్లిపోతున్నావు?" అని అడిగినాడు. రెండు మెట్లు దిగాడు హరి.

చాదరి "నేనూ రావా?" అని వివయంగా అడిగినాడు.

"నన్ను చెళ్ళనీలర్యాక నీవు రావచ్చును" అంటూ తొందరగా వెల్లిపోయాడు చరణుడు.

విశ్వంభరుడు పైకి వచ్చినాడు మేడమీద నుంచి భద్రకాలి హరిచరణుని చూస్తూ ఉండి. ఆమె చేతిరుమాలులో కట్టుకొన్న రూపాయలు అతని చేతిలో పెట్టి "ఇది పోసిపెన్నమ్మ. తీసుకోను. పెంటనే వెల్లి అతనికి ఇచ్చేయ్యి" అంది.

"ఏం అలా అంటావు?"

"అతనికి మరి ప్రీతినింగా లేదా?" అని అడిగింది కాలి.

"లేదు."

"ఏందుచేతనో తెలుసువా?" అని కుకూ పాలం కనబరచింది.

"ఇంట్లో కాఫలకల్ల అలా అయిపోయాడు."

"అయితే ఏందు కరన్ని తీసుకురావడం?"

“అతనే వచ్చాడు కూడా.”

ధృతరాశి కాంక్షనీవు అలా చించింది. “చాదరి, వాకు సాయం చేసిపెట్టాలి.”

“ఏమిటి చెప్పా.”

“చెప్పడం కాదు. వెంటనే వెళ్ళాలి. అతని మకాము ఎక్కడ?”

“ఈడెన్, గార్డెన్, దగ్గర నా బసలోనే ఉంటాడు.”

“అతన్ని తీసుకు రద్దూ.”

“అత నింక రాలేదు. ఇలాంటి శావులు అతనికి సరిపడవు.”

“అలాకాదు. ఏదో నశించిందనై నా తీసుకురా.”

చాదరి నవ్వుతూ “అకస్మాత్తుగా ఆ వెర్రివాడి మీద ప్రేమ దొడ్లుకొచ్చిందా?” అని అడిగినాడు.

“నన్ను ఎగా దిగా చూడక ఊరికీ సామ్మిచ్చి వెళ్లిపోయాడు వెర్రివాడు. నాకు అతనిమీద ఏదో ఇష్టం కలిగింది చాదరి” అంది.

“అలాగే అతన్ని తీసుకొస్తాను సరిగదా” అన్నాడు చాదరి.

౬

యథాప్రకారంగా హరిచరణుడు ఈ డెన్ గార్డెన్ కు వెళ్లి వాడు. చాదరి రాకపోవడంవల అతను తోటలో సిమెంటులెంచిమీద కూర్చుని తానువలె ఉన్న అంధకార ప్రపంచంలో మినుకు మినుకు మని మెరిసి నక్షత్రాలను తిలకిస్తూ కాంక్ష గడిపినాడు.

సన్యాసదగ్గర అరుణతార నాకరిలో ఉందని తెలిసినప్పటినుంచి అతని మనసు కుంగిపోయింది. అతను ఈర్ష్యాన్వేషాలను ఎంత దూరంచేదా మన్నా సాధ్యం కాలేదు. అరుణతార తన జీవితపథాన్ని చూపే ధ్రువతార అనుకొన్నాడు. గాఢంగా ప్రేమించాడు. ఆమెతో ఎన్నో అనుభవాలు పొందినాడు. నిశ్చలమైన రాత్రికేళ్ల స్మృతికూరిక పూర్వమధనాలను మనసులో చిత్రిస్తున్నది! ఎంత విస్మయించాలని యత్నించినా లాభం లేకపోతున్నది. స్త్రీ హృదయం తెలిసీ తెలియక ఎలా పోలా వడ్డాడు! పులితో చెలగాటం కాదా స్త్రీతో సంబంధం? ఎన్నెన్ని రంగాలు బంగాలు స్వప్న లో కాలు స్పృష్టించుకొన్నాడు! ఆమెతోనే తన జీవితసర్వస్వం ఉందని ఎంచుకొని ఆమెను అందల పెట్టించాడు.

నిశ్చలమిదిగినా తారలను చూస్తూ అరుణ తారను ఎలా మరిచిపోవడం? ఒకరాత్రి నిద్రలేస్తూల కానూ ఉండగా తాను కరణాలను తోటలో ప్రవేశించడం. తన ప్రియురాలు గవాక్షమడగ్గర ఎదురు చూస్తూ ఉంటుందని అనుకోడం జ్ఞాపకం వచ్చింది. ఎవ రయినా చూసినా లక్ష్యం చెతుకక, సాహసంతో తాను మండిరంతోటలో విరిగా తిరిగాడు. చరిత గుప్తుడిమనుషు పెట్టుకొని కిటికీలంద అరుణతారకోసం పడకాపులుకాని రెండు గంటలు కనిపెట్టుకోడం, ఆమె కోమలహస్తం కిటికీయత్యలో పోసిచ్చి సైగ చేయడం, కరవార ఇద్దరూ తోటలో నరహమిడిచెట్టు లంద వెన్నెలనీడల్లో కలుసుకొన్న తుదాట స్మృతి పథానికి వచ్చినది. హరిచరణుని కేరళం పుటకించి పోయింది. అరుణతార అతని కేరళంమీద కోమలహస్తం ఉంచేసరికి అతని నోట మాట రాలేదు.

“ఎలా వచ్చావు చరణ్! ధయం వెళ్ళు లేదా! ఒక్కడిని ఎలా వచ్చావో?” అంది తార.

“నీకోసం వచ్చేవ్వుడు ధయాల అడ్డం వస్తాయా?” అని అతని జవాబు.

“నీ హృదయంలో నాకు తోటు ఇస్తావా?” అని ఆమెప్రశ్న.

“నా హృదయం మంతా నీదే” అని అతని సమాధానం.

చరణుడు అనుకొన్నాడు. తన గుండెల్లో ప్రియురాలు తోటు అడిగి చివరకు ఇలా ప్రోహం చేస్తుందా? అరుణతారే ప్రపంచంగా, సర్వస్వంగా కలచిన తనను ఇవ్వుడు ఎలా ఏడిపిస్తున్నది! పూర్వ ప్రేమ యావత్తూ మరిచిపోయి పరాయిదానిలాగ చలచిత్రంతో బిస్ పార్కలో సన్యాసదగ్గర నాకరికి అంగీకరించిందా? యావం ఎక్కడ ఉంటే అక్కడ సన్యాలు కడిపి చూస్తాడు. ఆ దుర్మార్గుడు తారకు కరణమా? నా హృదయంలో ఇలా అటలాడుకుందా? ఒక ఉద్రేకపుచెల్లెల కరటంలా వచ్చి అతన్ని సంక్షోభ పెట్టింది. ఈడెన్ గార్డెన్ లో ఎల్లప్పుడూ పోయి దగ్గర కూర్చుని హరిచరణుడు ప్రియురారికి ఉత్తరం రాశాడు. ఆమెమీదికి పట్టలేక తన గుండెలు చీల్చి రక్తంతో సంతకం పెడదామన్న ఈర్ష్యాన్వేషం ప్రజ్వలిల్లింది. మరుక్షణంలో ఈర్ష్యాత్మితక తగ్గింది. అప్పుడు అనుకొన్నాడు: నేను ఆమెను వివాహం చేసుకోలేదు. ఎందుకు నేను తారమీద ద్వేషభావం చూపడం? ఆమె నా హృదయమోయినట్లు ఎందు

జీవితంలో చేసే తప్పులు

*

= శ్రీ కామేశ్వరరావు =

కాట్య కొన్ని రాత్రులనుంచి ఇంటికి ఆలస్యంగా వస్తుంది. తెల తెల చారిపోతూ న్నప్పుడు హుంకేన మొక యింకా వజ్రలకుండానే రవగదికి చేరుకుంది... కాట్య యిల్లు వద్దలి మరొకదోట సౌఖ్యంకోసం ప్రాకులాడుతూవుందని భర్తకు కోపం వస్తుంది. కాట్యచెల్లెలు దామ యోవనంలోనూ, అందుకై వుండే ధర్మభీరత్వంలోనూ తన అక్కగారి దగ్గరకు వెళ్లి అంతా ఒప్పుకోమని అడగుతుంది. కాట్యకు తనభర్త తెలిసికొన్న దానికంటే ఎక్కువ తెలిసికోవడంవలన ప్రయోజనం కన్పించదు. కాని పదేనిమిదేళ్ల తన చెల్లెలు నిర్మించుకున్న ఆశయాలను ప్రోత్సహిస్తుండం కాట్యకు యిష్టంలేదు. అందుకు తన భర్త నికొలైదగ్గరకు హైద్రాబాద్ వెళ్లి — “వివాహ మప్పుడు ఏమయిందో కాని నేను యింక ప్రేమించ లేకపోతున్నాను.” అని చెబుతుంది.

తరువాత కాట్య పేరిస్ వెళ్లిపోతుంది. నికొలై క్రిమియా వెళ్తున్నాడు. దామమాత్రం చారిత్రాగ్రామి సామరస్యం కుదర్చాలని ప్రయత్నించేస్తుంది. కాట్యకు తనచెల్లెలు ఒక్కరికే తనకు స్నేహితురాలని తోస్తుంది. ఉత్తరాలు వ్రాస్తూవుంటుంది. ఒక ఉత్తరంలో —

“...నేను ఇక్కడకు వచ్చినది మొదలు ఒక తను నన్ను పెంటాడుకున్నాడు. అతనిని ప్రతినెలకూ దూరంనంచి మాత్రమే చూస్తున్నాను. నన్ను అతను ఎప్పుడూ పలుకరించలేదు. వెళ్లాళ్లు యిలా జరిగింది. నిన్న రాత్రి లుక్సెంబర్గ్ లోటలో నాదగ్గరకు వచ్చాడు. పాతాత్తుగా ‘నీ అంత అందమైన స్త్రీని ఇదివరకు నేను చూడలేదు. నిన్ను ప్రేమిస్తున్నాను. నాకు ఈ ఆవద వచ్చినప్పటినుంచి మన నిమిషం పోయింది’ అన్నాడు. తక్షణం నేను లేచి ‘ఇక్కడనుంచి వెళ్లిపో. ఇలా మాట్లాడడం నాకు యిష్టంలేదు.’ అన్నాను. అతను వెళ్లిపోయాడు...”

“ఈ రోజు పాయంత్రం కలుగు తెలిసింది-అతను చనిపోయాడట! దామ, ఎంత విచిత్రం! కొంతసేపు నావల్లనే ఆతను చనిపోయాడనుకొన్నాను. కాని నేను ఏం చేశాను? ఈ రోజు అతనంటే నాకు చాలా కోపం వుంది... ఎక్కడకు వచ్చినా కలత తప్పుడంటేదు. అనుంది...” అని.

ఎందుకో జీవితం ఎప్పుడూ సంశ్లేషిగా వుండడంలేదు.” అని వ్రాస్తుంది.

దామ యీ రేఖను తీసుకువెళ్లి నికొలైకి చూపిస్తుంది. అతను రెండుసార్లు చదివి-“దామ, మన జీవితం అథోగతిలో వుంది. ఆ ప్రమాదం ఆనందంకోసం యింకా యింకా ఎక్కువగా ప్రయత్నం చేస్తాము. ఆఖరికి ఒక రోజున అంతా భగ్ను మయిపోతుంది...” అంటాడు.

రష్యను రచయిత అలెక్సే టాల్ స్టాయ్ యీ సంఘటన సృష్టించాడు.

జీవితంలో చేసే మొదటితప్పు నికొలై మాక్సిం గా చెబుతాడు. “ఆ ప్రమాదం ఆనందంకోసం యింకా యింకా ప్రయత్నం చేస్తాము.” విశ్వంలో ప్రయత్న మంతా అందుకే. ఉన్న దానికన్నా ఎక్కువ సుఖంగా ఉండాలని. ఎవో, ఇంకా తియ్యని సంఘట్టనలు రావాలనుకొంటాము. మనకు తెలియకుండా మనకు అప్పుడే అవకాశం చేసుకొంటాము. ఈ ‘అన్వేషణ’ లోనే ఉన్నదానిలో ఆసంతృప్తి బయలుదేరుతుంది. ‘ఇంక ఆవశం లేదు’ అన్న చరిత్రితి ఎవరికోగాని వుండదు. ‘అనాధికం జాయతే...’ అని కామా మన పెద్దలు అన్నారా? ‘ఎందుకో జీవితం ఎప్పుడూ సంశ్లేషిగా లేదు’ అంటుంది. ఈ అసంతృప్తి రాకుండు. ఈ అనిర్ణీతమైన అసంతృప్తి ఆశేదనగా మారిపోతుంది. జీవితానికి నిరతత్వమా, నిర్విమర్శమా లేకుండా చేస్తుంది. ఎందుకూ సమాధానం చెప్పలేని ఆందోళన తెప్పిస్తుంది. జీవితమాదా యీ ఆశేకీటిర హృదయాన్ని సరివెట్ట గలిగే సమాధానం రాదు. ఈ తలెరారు మెయిపుతవంటి సుకుమారభావం మన రత్యంలోనికి వచ్చిందనగానేక్రమ క్రమంగా బ్రతుకులో వెర్రినిచ్చుపా బయలుదేరుతుంది. ప్రతిదినమూ ఏదోక్రొత్త ఉద్రేకపు తీపి కావాలని కోరు కుంటాము. మన ప్రకృతిలో యీ బలహీనత రాకుండు. యోవనంలో సాధారణంగా యీ ‘తీయనిబాధ’ ఆశేగిస్తుంది. కాలక్రమేణా నిర్వలత, ఏకగ్రత వశించి పోతాయి. జీవితం అల్లకల్లోలం అవుతుంది. రేలతనం వస్తుంది. అందుకే కాబోయి జి. కె. కి. అంటాడు— “మగవాళ్ళు మగవాళ్ళే; కాని మగవాడు మాత్రమే అని.

జీవితంలో ఎక్కువగా రహస్యముచేసి సంపదించావూ. వివాహం ఒక లాంఛనం అయిపోయింది. అందరూ రహస్యమందా వివాహం చేసుకు తీరుతారు. చాలామంది వయస్సుమదివినతరువాత వివాహం చేసుకోవాలి. కొంతమంది వివాహంచేసుకోకుండా వుంటే బావుంటుంది.

కొంతమంది మానవుల ప్రకృతి కొంచెం సంపదించివున్నది. తననుగురించి రహస్య ఆలోచించుకోలేదు. ఆ జన్మాంతరూ తనతో జీవించేవారికికూడా తనలో తావు యివ్వలేదు. ఒంటరిగా వున్నట్లే మరలుకొంటారు. స్వవిషయం మాత్రమే ఆలోచించుకోగలరు. తమ ఆనందం మరొకరితో పంచుకోవడం తెలియదు. వారికి వివాహంలో సుఖం ఎక్కువగాలేదు—ఇంకా కరుణను ప్రకృతిని పూరిగా అణచుకొని వీరి శాఖ్యం కొనమే తాపత్రయపడితేతప్ప. ఈ పరిస్థితిలో తెగ తెంపు చేసుకోలేని బాంధవ్యం లేకపోలే వుంచింది.

మరికొంతమందికి ఉదారత హెచ్చు. దీనినే ఆధారం చేసుకొని ప్రతిసమస్యకూ చురుకైనగా చూడడమూ, జీవితపు పద్ధతులపై నిర్ణయితా బయలుదేరుతాయి. సంపదించువారిను పోటించడమంటే వీరికి విసుపు. అందరూ ప్రోత్సహించే దారులు కనిపిస్తున్నా యివ్వకుంటారు. ఈ “అతి” వున్నవారు వివాహం చేసుకోవోదేయించు ఎంతో ఆలోచించుకోవాలి.

చాలామంది వివాహం చేసుకొన్న తర్వాత తప్ప చేకామని విచారిస్తారు. వివాహముతో అద్భుతము వస్తుందనుకొని బయలుదేరుతారు. వివాహముమించు ఎన్నో ఆశలతో వుంటారు. తనకు అనుకూల భార్య, భర్త రావోచ్చునని ఉపాసించుకుంటారు; లేదా తనకు జీవితంలో పెద్ద మార్పు వస్తుందని ఆశతో వుంటారు. ఈ దశలో వీరి చూడత చూస్తే బాలివేస్తుంది. వివాహం అయిన తరువాత అన్నీ అడ్డు తిగుతున్నాయి. అప్పుడు ఎన్నో ఆశలు పెట్టుకొని వివాహానికి ఒడంబడినవారు నిర్ధారితపడిపోతారు. వారి ఆశయాలను పోటించేవారు వుండరు. కలుగలేని వారిని ఉద్దేశించడానికి యితరులు ప్రయత్నిస్తారు. దానితో వారి ప్రకృతి వక్రంగా తిరుగుతుంది. వారు వివాహంలో పొరపాటుచేకామా అని ప్రశ్నించుకోవలసి వస్తుంది.

వివాహంలో ప్రేమనుగురించి వాడుతెలియదు. కాని ఇదిమాత్రం అందరూ ఒప్పుకొంటారు. వివాహము కారీరకమైన దివ్యబాంధవ్యము. ఈ కలయికలో దేనికి ప్రాముఖ్యము లేకపోయినా వివాహము అనర్హమవుతుంది. స్వస్థంగా జరుగుతే వివాహమంత నూత్నమైనదిలేదు.

కాని సమస్యగా పరిణమిస్తే అన్నీ చిక్కులే. వివాహం కొంతమందికి విధినిర్వహణ; కొంతమందికి చెలగాటం; చాలామందికి ఏమీకాదు. విధి లేక పెళ్ళిచేసుకున్నవారు “భర్త” భీతి వున్నవారు, చెలగాటంగా పెళ్ళిచేసుకున్నవారు కారీరకంగా, మానసికంగా కొంతకాలమువరకు నైనా సుఖపడతారు. ఆఖరివారే వివాహాన్ని సమస్యగా తయారుచేతారు... కాని కాట్యా దైవ్యకంఠురాలు. వివాహంనాడు భర్త నచ్చేవాడేమో. కాలక్రమేణా భర్త యివ్వకలిగే ఉత్సాహంతో ఆమె తృప్తిపడలేదు. ఈ విషయంలో నిశ్శరైకి దైవ్యం వుండాలి.

దామె బాపటింగా బ్రహ్మకాలముకొనే అందమైన తెలివితక్కువపిల్ల. అక్కగారికి ఆమె ఒక్కరికే నిజమైన స్నేహితురాలు. అందుకు దామె భావాలను తృప్తికరించకుండా గౌరవిస్తుంది. కాట్యాకు దామెమనస్సులో వున్నంత స్వచ్ఛందమైన మార్గాలలో నమ్మిక పోయింది. కాని తనకు సుఖము నిచ్చే పద్ధతులను దామె అనుకరించాలని ఏనాడూ ప్రయత్నించేయ్యదు. ఆమెజీవితం ఆమెది; తన ఒడుదుడుకులు తనవి. కిలయినంతవరకు తన స్నేహితురాలు దామెకు కష్టం కలుగజేయకుండా చూస్తుంది. నిజమైన స్నేహం అది.

కాని స్నేహము చెయ్యవలసి జీవితంలో మనం చేసే తప్పులలో ఒకటి. నిజమైన స్నేహితులను చెడుక్కొనిన నాడు మన తప్పులను మనం కనిపెట్టగలిగా మన్నుమట. ద్రువదుడు ద్వేషంతో పలికినా యథార్థమైన మాట చెప్పేడు: “మన కిల క్రుత యుతులకు, సమభవనంతులకు, సమమచారిక్రతులకు మాత్రమే స్నేహము కుదురుతుందంటాడు. కాని ముఖ్యమైనది సమమైన లోపాలు వుండడం మరచిపోతాడు. అత్యున్నతమైన స్నేహాలన్నీ యించుమించు సమమైన లోపాలమీద ఆధారపడినవే.

నిజమైన మిత్రుడు మన తప్పులను గుర్తించడు; అతనికి వాటి ప్రశంసే లేదు తనక, గుర్తించినా మనకు చెప్పడు; మనకు కష్టం కలుగజేయకుం యిష్టంలేక. ఇంతో యథార్థప్రపంచానికి, మనకూ మధ్య నిలిచి మనకు దెబ్బలు తినుటకుండా చూస్తాడు. అప్పుడే మనకు అపకారము జరుగుతుంది. మన జీవితము యితరులదగ్గర నుంచి అప్పు తెచ్చుకొన్నట్లు తయారవుతుంది.

బుద్ధిమంతులకు “ఒడకాంతం స్నిగ్ధం బహు గంతవ్యం” అన్న ప్రమాణవాక్యము జ్ఞాపకం చేస్తాడు. మనం గుర్తించుకోవలసినది అదే: ఎంతవరకూ ఆత్మతన వారిని అనుసరించాలి? అని. “నీటి ఒడ్డువరకూ” అని అంటారు. కాని ఈ “ఒడకాంతం” జీవితంలో ఎక్కడో?

ప ర ధ్యా నం

[క థా ని త]

= 'జ మ ద గ్ని' =

చొక్కా గుండీలైనా పెట్టుకోకుండా పాదావిధి పడి ఎల్లాగై లేసేం అరగంట ఆలస్యంగా ఆఫీసుకు చేరుకోగలిగాడు కృష్ణమూర్తి.

కానీ కేబుల్ తాళించవు లేవీ!

అయిన ఆలస్యం ఎల్లానూ అయింది, పోనీ ఇంటికీ పోయి వద్దామా అంటే, ఈమధ్య తనంటే బొత్తిగా గిట్టక ముడిపడుతున్న పెద్దసమాప్తాలో వేగవంతం సాధ్యమైన పనికాదు.

అదృష్టవశాత్తూ పక్కసమాప్తా తాళించి రెండు అల్పారాకు సరిపోయింది. 'బ్రతికి పోయాంరా! భగవంతుడా! అనుకుంటూ రెండు తెరిచి పనికి ఉపక్రమిద్దామని కుప్పీలో కూర్చున్నాడు.

ఇంకెలా పెద్దసమాప్తాగారు పలుకున్నారంటూ జవాబు రాసేవచ్చాడు.

'నిన్న పంపించిన కాగితాలమీద నోట్ ఫుటర్ చేశావా?'

'చిత్తం చిత్తం! ఇదిగో పట్టుకొస్తున్నాను.'

పెట్టు లన్నీ వెలికినా ఆ కాగితాలు కనబడి చావడం?

కొరడాబెట్టులా మోడ్ క్లార్కు బల్లమీద గంట మోగుతూనే ఉన్నది.

'వస్తున్నావంటి, వస్తున్నావంటి' అని యెప్పు సార్లు మొత్తుకున్నా ఆయనతోందర ఆయనదే!

కొంప మునిగింది! ఇంకేముంది? నిన్న ఇంటికీ తీసుకుపోయిన కాగితాల్లా అవిమానం ఉన్నాయేమో!

వంటినిండా తెట్టుబూ, నేళ్లా పాకివట్టులు కంకారు పడిపోతున్నాడు పాపం!

సమయం దొరికిందికదా అని నలుగురిమధ్యా నిల చెట్టి పెద్దసమాప్తా నానా చివాట్లూ పెడుతూ ఉంటే, అతనియందు సానుభూతిగల మిగిలిన సుమాప్తాలందరూ విక్రమేగా లేకుండు చూస్తున్నారు. కొందరికి ఆయన్ని పట్టుకుని నమిలి మింగేద్దా మన్నంత కోపంకూడా వచ్చింది. ఆయనా ఏం నయ్యడానికీ భైర్యంలేక అల్లాగే పనికిలబడిపోయాడు.

అంతవేళు హంగామా చేసి, అన్ని చివాట్లు పెట్టినా, కనీసీరక క్రావ్యంతో కదను తొక్కుతూ, 'ఇవ్వాలే ఆ కాగితాలు కనబడకపోవాలి! చూడు ఏం చేస్తానో' అంటూ పెద్దసమాప్తా అల్లా వెల్లాడు.

'ఏం కాగితాలాయ్' అంటూ నారాయణ రావు వచ్చి పాడ్ కుక్కించి చూస్తే ఆ కాగితాలు అక్కడే ఉన్నాయ.

దాంతో కృష్ణమూర్తిగండె కాస్త కుదుట బడింది.

నిజానికి అతను చాలా సజాచైన మనిషి. ఆయనే ఏం? అతని కున్న ఉద్రేకం ఆ సుమాప్తా ఉద్యోగానికి పనికిరాదు. వెనక నాలుగు అయిదు పర్యామూలు పెద్ద సుమాప్తా తప్ప రిమార్కులు వ్రాస్తే అందరిమీదీ ఊరు కోక వాటిని సరిదిద్ది కలెక్టరుమందు సమర్థించుకోవడమే ఆయన తిలసిమీద ఇంతకోపం ఉండడానికి కారణం. ఆ కలెక్టరు బ్రూక్స్ ఫర్ ఆయనోపదంతో ఈయనకు పట్టుకగాలు లేకపోయాయి.

కాగితాలుకనపడ్డా పెద్దనమాస్తా యూడింపుమాత్రం వచ్చులేదు. ఈ కోట్లో ఈ పొయింటు ఎందుకు వదిలి పెట్టారనీ, ఇక్కడ ఇదిగూడా ఎందుకు వ్రాశారనీ సాధిస్తూనే ఉన్నాడు. ఆయన ఎన్నివాగినా ఆనాడు కృష్ణమూర్తి మాత్రం సమాధానం చెప్పలేదు. పైగా ఇంటిదగ్గర మరచిపోయిన కాగితాల ప్రస్తావన వస్తుండేవానని విక్రు విక్రమంటూనే ఎన్ని ఆశురత్ననా అల్లాడేయించుకుంటూనే ఉన్నాడు.

మనిషిన్నతర్యాత ఎంతవాడికైనా ఎప్పుడో ఒకప్పుడు, ఎందులోనో ఒకందులో పారపాటుపడుతూ ఉండడం సహజమే! మంచి ఉద్దేశ్యం గల మనిషి ఒక్కమాటు పారపాటుపడ్డాడంటే మనస్సు కావేగం కాంతించేవరకూ అల్లా పారపాటు పడ్డానేఉంటాయి.

ఆనాడు కృష్ణమూర్తిపనికూడా అంతే అయింది. తేత వాతాగాని వంటపని పూర్తిచేసుకుని ఆదర్శాదరిగా ఆఫీసులో పడితే తాళించెవులు ఇంటిదగ్గరే మరచిపోవడం రుట్టించింది. ఆ కంపానీలో వెలికితే అవధరమైన కాగితాలే కనిపించలేదు. చివరికి కనిపించినా వెనకటి కని తిరుక్కోవడానికి ప్రయత్నిస్తున్న పెద్దనమాస్తా చీవాట్లవల్ల ఉన్న కాస్త మతిపోయినట్లయి ఆనాడు అతను చేసిన ప్రతిపని తప్పే అయింది. ఒకదానిమీద వ్రాయవలసింది మరొకదానిమీద వ్రాయడం, అయినదానికి కాదనీ, కానిదానికి అవుననీ వ్రాయడం, ఇల్లాగే ప్రతిదీ పారపాటుగానే జరిగింది. ఒకసారి దారితప్పిన తర్వాత మళ్ళీ క్రమగతిలో పడాలంటే తనకి మల్లాసించిందే! చిత్తస్వస్థ్యంకోసం సాయంత్ర మెల్లా అవుతుందిరా అని ఆనాడు కృష్ణమూర్తి వడ్డేశాధి ఇంతా అంతా కారు.

అటువంటి పరిస్థితిలో పోటుతేలి అయింది. ఆవేళ, ఆఫీసుమూసేవేలా ఒకటే అయిందిగాని, కారుంటే ఆనాడతని కాళ్ళకు వచ్చిన పెద్దకట్టను అప్పుడే విప్పవలసివస్తే నిజంగా అతనికి పిచ్చి ఎక్కిపోయేది. అందులో మున్నాడు అదివారంనూడా అవకాశం దానితో అంత అవసరం లేక ఆ కట్టకట్ట అల్లాగే మెల్లలోకి తోసేశాడు.

ఇంతలో జవాను స్వంతతీ తరాలు రెండు పట్టుకొచ్చి ఇచ్చాడు. అందులో ఒకటి కార్టూ, రెండోది కవరూ!

కార్డువంక చూస్తూ ఉండగానే అతని పైప్రాణం పైనే ఎగిరిపోయింది. చూడుకో! జలక్రితంవలనూ నిక్షేపంలా తిని తిరుగుతున్న తన మేనమామ అకస్మాత్తుగా నురువారంరాత్రి నుండే ఆగిపోయి చనిపోయాడట! అసలే అంతంతగా ఉన్న అతని మనస్థితికి ఈ దారుణవార్త మరంత బైకల్యం కలిగించి దంటే ఆశ్చర్యం ఏముంది?

అంత ఛిన్నాభిన్నమైన మనస్సుతో కృష్ణమూర్తి కవరు విప్పాడు. మొదటివాకల్లం సగం చదువుకుని తన కళ్లను తానే నమ్మలేకపోయాడు. 'వాకు హోటులించి పడడు. వంతుకోలేక నిస్తున్నాను. మరదలిని పెంబిచ్చి చిరంజీవి పాభాగ్యవతిని సంపదించిందని కోరుతూ తా నెంత ప్రాణేయపడ్డా చూడుకో! జలక్రితమేగా 'అమ్మాయి ఇంకా బంహనంగా ఉన్నది. మోడోనెల వచ్చాక షంపుతా'మంటూ మామగారు వ్రాసిందీ! ఇప్పుడేదేమిటి! 'సక్రవారం మెయిలంలో బయలుదేరి... కివారం సాయంత్రం..... రాజమండ్రి వస్తున్నాము!' అరే ఇవ్వారో కినివారమేనే! అదిగో మెయిలు మైమగూడా అయిపోయింది.

ఇక కృష్ణమూర్తి ఒక్కనిమిదంనూడా ఆఫీసులో కూర్చోలేకపోయాడు. అబ్బద్ధవశాత్తూ పెద్దనమాస్తా ఆనాడు అందరికంటే ముందే వెళ్లిపోయాడు. చక్కచక్కా బల్లమీద కాగితాలన్నీ చిందరవందగా మెల్లల్లా కుక్కసి సరాసరి ప్రేమమకు బయలుదేరాడు.

ఈ దగ్గరపుగొట్టు ఉద్యోగంవల్ల ధూమిమీద పడి నెలరోజులైనా ఇంతవరకూ తన ప్రథమసంతానాన్ని చూచుకునే అద్భుతం అతనికి కలగలేదు. కామవదలీవులు అంతకుముందే అయిపోయాయి. అధికారులతో తనకున్న వైరుధ్యంవల్ల ప్రీవిలేజీవులు మంతారుకారేరు. కాకపోయినా సరే కలవుపెట్టాలంటే, వచ్చే నలకైరాల్లాగానూ కోరి ఒకటి వస్తుంది.

అది ధరించే తాపాదు లేక నోరుమానుకు పడి ఉన్నాడు. అంతకంటే ఏం చెయ్యగలడు పాపం ?

తల్లి, బిడ్డా వస్తున్నారంటే అతని ఆకురతకు అంతులేకపోయింది. నెలలో చివరికోజులు. చేతిలో ఒక్క రూపాయిమాత్రా లేదు. ఎందుకైనా మంచిదని నారాయణరావు నడిగితే అతను కొద్దో గొప్పో చెనకఉన్నవాడు కాబట్టి అవకాశంతోటే ఒక ఇరవై రూపాయలు ఇవ్వగలిగాడు. పొద్దుటినుంచి సాయం కాలంవరకూ గడచిన అంధకారమయమైన అతని మానసికతీవరితలో ఈ ఉత్తరం రావడమూ, సమయానికి దబ్బుచిక్కడమూ వెన్నెలలో పనిచేసి కొంత ఉల్లాసం కలిగించాయి.

మెయిలు గోదావరి స్టేషనులో ఆట్రేసీ పోగారు. రాజమండ్రి స్టేషనులో అయితే పెట్టే చేడా దింపు కోవడానికి వీలుంటుంది. అంతదూరం నడిచిపోతే ఆలస్యం అవుతుండేమా! అందులో సరిగ్గా వారంకోజుల క్రితమే ఇంటివారి పోరు పడలేక ఇట్లు మారవలసి వచ్చింది. పదికోజుల కింద తాను వ్రాసిన ఉత్తరానికి మామగారి జవాబు వచ్చాక తాను తిరిగి సమాధానం వ్రాయడం పడడలేదు. సమయానికి రాజమండ్రి స్టేషనులో ఉండకపోతే మామూలు ప్రకారం గోదావరికి వెళ్లిపోవచ్చు. పోనీ, అక్కడికి వెళ్లి కేసో! అదీ ఇంచుమించు ఇంకేదూరమూ ఉన్నది. ఏమో ఏనువుతుండో! తాను వెళ్ళినది గైలు వెళ్లిపోయి మామూలు ఇల్లే అనుకొని ఈ పేజీలో ఇంత నడికీతాకాలంలో తల్లి, బిడ్డా ఎంత ఇబ్బంది పడతారో గదా!

చా! ఎంతసేపటికీ ఆలోచన తేమలడం? కృష్ణమూర్తి జిక్కులో ఎక్కడన్న మాటేగాని మనస్సు మాత్రం రాజమండ్రి గోదావరి స్టేషన్లలో పర్యాయ క్రమేణా భార్యపుత్రుల నడ్చేసిస్తోంది.

బండివచ్చి స్టేషనుమందు ఆగింది. తొంగిచూస్తే ప్లాటుఫారం మీద గైలు కనపడలేదు. జనం ఉన్నారనిగాని మెయిలు నిరీక్షణకైన తపోతమా కనిపించడంలేదు. వెళ్ళిపోయిందేమా అన్న ఆశురతతో బండివాడికై వాదబుద్ధి లెవ్వరందా గుప్పన గంతులేనీ కృష్ణమూర్తి ప్లాటు ఫారం మీద వడ్డాడు.

అమృత్యా! మెయిలు రెండు గంటల ఆలస్యము! పోర్లరు ధర్మమా అని చల్లని వార్త చెప్పాడు. అప్పటికి కృష్ణమూర్తి తపోతమా కాస్త అణిగింది. వెంటనే వచ్చిన బండివాణ్ణి పంపించి, పెల్లాంబిడ్డల రాక కోసం నిమిషాలు లెక్కచెడుతూ చికాకుతో వచ్చాడు చెయ్యడం మొదలుపెట్టాడు.

కడచింది అరగంటే అయినా ఒక మహాయుగం ఎదురుచూచిన ట్లంపించింది. ఉండబట్టలేక పడేపడే స్టేషనుమాట్లరు గడి దగ్గరికి వెళ్ళి వారిని వీరినీ ఎంతలేటని అడుగుతూనే ఉన్నాడు. ఈ స్టేషనువాళ్ళ కోడో రోగం. ఒక్కమా సరిగా చెప్పరు. పోద్దువీడ గంటా ఇరవై నిమిషాలు వేసిఉన్నది. అసిస్టెంటు రెండుగంటలన్నాడు. టిక్కెట్లు ఇచ్చే ఆయన మాడు అన్నాడు. చెకింగ్ ఇన్స్పెక్టరు నాలుగుసార్లు వడిగివా తన్నుకొడన్నట్లు తలవంచుకుపోయాడు.

గంట అయింది, గంటన్నర అయింది. ఇంకా మెయిలురాలేదు. కృష్ణమూర్తి చికాకుమాత్రం నిమిష నిమిషానికి అధికమవుతోంది.

‘సామగ్ల కోట వాటిందట’ అని జనంలో పుకారు! ఈమాట విని అప్పడే గైలుపచ్చేసిందన్నంత ఆశురతతో ఏమాత్రమూ ఆలస్యంకాకుండా పెల్లాంబిడ్డలను కనుక్కోవడానికి వీలుగా గైలురావోయేవంతే చూస్తూ నిలబడ్డాడు కృష్ణమూర్తి.

‘అ! అ! ఎంతపని జరిగింది!’
‘ఘోరం! ఘోరం! రెండుపెట్టెలు తుక్కుతుక్కు అయిపోయాయట’

‘నూటవీధైనుంది ముక్కా మొహమా తెలియకుండా చనిపోయారటయ్యా!’

‘అనవధిమలుపులో గూళ్ళుబండితో మెయిలు డిశాన్నము!’

కృష్ణమూర్తినుండే ఆగిపోయినంతయింది. ఒకటి రెండు నిమిషాలు అతనిలో చైతన్యమే నశించి పట్లయింది. మొహాన కత్తిలో వేసినా నెత్తురుచుక్క కనిపించనంతగా నిశ్చేష్టై పోయాడు.

బసమంత ఎక్కడివాళ్ళక్కడ చెల్లాచెదల పోతున్నారు. కొందరు గుండెలు దడదడలాడుతూ స్వేదను మాడ్చురుగది చుట్టచేసి అత్యాతురతతో సమాచారం కోసం విరిగిపెట్టున్నారు. ఎవరియిటు చూచివా భయ క్రాంతకులు తప్ప మరొకటి గోచరించడంలేదు. స్వేదనులో ఉండవలసిన తమవాళ్లే ఏమయిపోయాలో అని హడావిడిపడి కొందరు అటూఇటూ తిరుగుతున్నారు.

వారి తోపుడువల్లా వీరి తోపుడువల్లా కొంచెం వేపు కొయ్యమొద్దులాగానే అటూ ఇటూ ఉగ్గాడిన కృష్ణమూర్తి మరుసమిమంలో కాళ్ళకింద నిప్పులు పోపినట్లయి ఉన్నవోట ఉండకుండా సంచలించి పోయాడు.

తరిమితరిమి ఆ ఊహా అతని మనస్సులోకి వస్తోంది. ఎంత ధైర్యం తెచ్చుకుంటామనుకున్నా లాభం లేకపోతోంది. ప్రభుమనంతానం మోమైనా చూచుకునే యోగ్యత తనకు లేదేమో! పెట్టిపుట్టని అదృష్టం రమ్యంలేమాత్రం ఎట్లా వస్తుంది? ఏమా! భగవంతుడు తనమీద ఇంత నిర్ణయ చూపడేమో! ఎట్లానైనా అనపర్తి బట్టి పడితే తన అదృష్టం బాగుంటే తనవాళ్లు సురక్షితంగా ఉండగూడదూ! కర్మంచాలక గాయాలు లేగిలివా.....అబ్బ! మళ్లీ అదే ఊహ!

ఎట్లా చెల్లాడో నల్లాడు. కృష్ణమూర్తి కారులో కూర్చున్నాడు. కూర్చున్నాడా? ఆ క్షితిలో మని మేమిటి? కూర్చోవడం మేమిటి? అతని గుండెల్లో గైట్లు పరుగెత్తుతున్నాయి. సర్వదికలా భూమ్యాకాశాలు నిద్రప తిరిగిపోతున్నాయి. ఆరగంటక్రింద బయలు దేరవలసిన కారుకాబట్టి సరిపోయిందిగాని మామూలు ప్రకారం అతను వచ్చాకే ఆ ఆలస్య మయిఉంటే అసాధ్యమైనా రెక్కలకట్టుకుని ఎగరాలని ప్రయత్నించేవాడేమో కాని అందులోమాత్రం ఒక్క నిమిషం ఉండగలిగేవాడు కాదు.

నాలుగుమైళ్ళలో అనపర్తి వస్తోందనగా ఏవారైనవలసి వస్తుందో అని అతనిగుండె మువ్విత తీవ్రంగా దడదడ లాడింది.

అనపర్తి రావేనచ్చింది. కారు గైలుకట్ట బాటు తోంది. అదిగో! అదిగో! అక్కడే కాబోలు ప్రమాదం

జరిగింది. బస్సు అపేక్షనీ ప్రయాణికులూ, బస్సువాళ్ళూ కూడా ఆ ప్రదేశం చేరుకున్నారు.

అబ్బ! ఎంత దారుణం! ఇటువంటి గైలుప్రమాదం ప్రపంచంలో మరెక్కడా జరిగిఉండదు. పది గంటల తేక ఆ చీకట్లో ఆ ప్రదేశమంతా రక్తమయమై లనలనలాడి పోతోంది. తలలు చితికి, కాళ్ళు ముక్కలయి, పొట్టులు పగిలి, నానావిధ వికృతాకారాలతో మరణించిన అభాగ్యుల శవాలు అడిగేవారు లేక కొన్ని, ఆనవాలు తెలియక మరికొన్ని పోలీసుల రక్షణలో పడి ఉన్నాయి. గుర్తుపట్టిన శవాలమీద పడి అయినవారు చేతున్న ఆక్రందనలు మిమ్మమట్టి పోతున్నాయి. క్రేమలు పనిచేసి కూలిపోయిన పెట్టులను లేవ నెత్తుకుంటే శవలం రక్తమాంస పిండాలు కొన్ని బయట పడుతున్నాయి. తల్లులను కోల్పోయిన అనాథ కుమారులూ, కన్న సంతానం అదృశ్యం కాగా ఆత్మరావుతని ఏళ్ళే తల్లిదండ్రులూ, తమ బిడ్డలకు ఏ అపాయం వస్తుందో అని రెండుచేతులతో గుండె కానించుకునే మరణించిన దురదృష్టమాతృమూర్తులూ, కంటక శిలాపురమై అంధకారమయమైన ఆ ప్రదేశాన్ని ద్రవిభూతం చేస్తున్నాయి.

ఆ మహాసంక్షోభంలో కృష్ణమూర్తి అన్యేషణ ప్రయత్నం ఏం ఫలిస్తుంది? పట్టరాని దుఃఖావేగంతో కనబడ్డ ప్రతివ్యక్తివీ తనవాలినిగూర్చి అడిగాడు. కాని అతనికి సమాధానం చెప్పేవెవరు? కళ్లు చిల్లులుపడిటట్లా ఎంతగాలించినా బ్రతికిఉన్నవారిలో ఎక్కడా అతని భార్య కనిపించలేదు. దుఃఖోద్యేగంతో గొంతెత్తి ఎంతఆరచినా, అడుగుల నవ్వడికే ఆతురతతో బయలు పలికే ప్రేయసి మధురవాక్కులుగాని, ఆర్తనాదం కాని అతనికి క్రవోగోచరంకాలేదు. హఠాకుడై, జరిగిన దారుణ సంఘటనకు పరితపిస్తూ, హతులయినవారి ఆత్మలమని ఎవ రెన్నిసార్లు వెల్లిఅడిగినా వినుకుకోని క్వాలిత్కంగా ఉన్న అధికాతుల ఓ దార్యంవల్ల, మృత ప్రేమకేవలం వద్దకు పోయి ఎంత పరిశీలించినా అతని భార్యబాడే కానరాలేదు. పోలీసుల అధీనంలో ఉన్న మరాటిత్పరిహీనకనిసమాహారంలో తన విడ ఉండేమో గుర్తుపట్టడానికైనా అతనికి యోగ్యత లేకపోయింది.

తెల్లవారింది. కాంచనంకోసం కల్లబొట్టియేదప్పులు ఏప్పిన దొంగచుట్టాలు అదృశ్యమయిపోగా నిజమైన బంధువులు తమవారి కివాలకు అంతర్విక్రయలు చెయ్యడంలా నిమగ్నైపోయారు. మానవత్వం నశించని చూపరులకుమాత్రం చీకటిపార తొలగడంవల్ల ఆ సంతకుటన దారుణత్వం మరింత గాఢంగా హృదయాలను కలచివేసింది.

పగలు పన్నెండయినా కృష్ణమూర్తి అశ్వేషగా ఫలించలేదు. అతని మనస్సులో ఏ ఆలోచనకూ తాచే లేకుండాపోయింది. ఆస్థితిలో అతన్ని ఓదార్చేందుకైవా అయినవాడు ఒక్కడూ లేకపోవడంవల్ల అతని దుఃఖం అవధులుదాటిపోయింది. ఆందువల్లనే కొంత నేపటికి దానంతటా అగిరిపోయిందికూడా!

కృష్ణమూర్తి భార్యపుక్రమను కోల్పోయినంత మాత్రాన ప్రపంచమనం ఎందుకొగుతుంది? ఎవరున్నా, లేకపోయినా జగన్నాథరథం సాగుతూనేఉండటం అన్నీ యథాప్రకారం జరిగిపోతూనే ఉన్నాయి.

విశాఖపట్నం పోయే రైలురావడముతో పల్లెమయిన కృష్ణమూర్తిమనస్సుకు చైతన్యం కలిగింది. 'ఏం చెయ్యాలి?' అన్న ప్రశ్న అతని కప్పటికి తట్టింది. విశాఖపట్నం! అత్రమామలు! అగిరిపోయిన అతని దుఃఖం మళ్ళీ అరికేయించింది.

కదలబోతుండగా ఎల్లాగైతేనేం కృష్ణమూర్తి రైల్లో పడ్డాడు.

విశాఖపట్నం స్టేషనులో దిగిదిగడంతోటే రామారావుగారు కనిపించారు.

'ఏమాయి కృష్ణమూర్తి! అంతా కులాసా? ఈ ప్రశ్నకు అతనేం సమాధానం చెప్పగలడు? జరిగిన సంగతంతా తెలుసుకొని ఆయనకూడా విచారించాడు. ఎవ రెంత విచారిస్తేమాత్రం అతని బాధకు ఉపశమనం ఎట్లా కలుగుతుంది?

మాటిమాటికీ తన పుండు తానే. తెలుక్కోలేక కృష్ణమూర్తి రలకంచుకొని దారినిబడ్డాడు.

తీరా మామగారి ఇంటిద్వారకు పోగానే ఆ ఇల్లు తాళించేసిఉన్నది. ఇరుగుపొరుగువాళ్ళను వాకలుచేస్తే,

ఇద్దరుపిల్లల్ని వెంటబెట్టుకొని అమ్మాయివెంట ఆవిడ గూడా తెల్లించని తెలిసింది. రానురాను! ఆ పల్లకాటిలో వీళ్ళనుగూడా తానుగుర్తుపట్టలేక పోయాడేమో! ఇదంతా ఏజన్యలోనో తాను చేసుకున్న మహాపాపానికి ఫలితం. హతవిధి! హతవిధి!

అయితే మామగారేమైపట్టు? ఆ చుట్టుపక్కల ఇళ్ళవార్యని ఎంతమంది నడిగినా ఆయనసంగతి తెలలేదు. చివరకు ఆయన అగ్గినులోనే పనిచేస్తున్న వనహరిరావు నడిగితే పదిరోజులు వెలపుపెట్టి ఏ ఊరో వెళ్లా రనిమాత్రం తెలిసింది.

ఆయన వచ్చేదాకా అక్కడ పడిఉండి తానేం చెయ్యాలి? ఉన్నచోటికి వెళ్లివద్దామా అంటే, ఊరు గూడా తెలియలేదాయ్! ఘర్షణాకేసమయి ఉడుఖం తాననుభవించడానికి తోడు ఇతరులకుగూడా ఈవార్త తెలుపవలసిన బాధ్యత తనమీదే పడిందే! ఒకతే ఆయనకుగూడా ఎల్లాగో ఈ రైలుప్రమాదంసంగతి తెలిసి ఏ బద్ధుమీదనైనా అనపర్తి వెళ్లారేమో! ఆయన రాకమందే తాను ఇటు వచ్చిఉండవచ్చు.

కృష్ణమూర్తి మళ్ళీ అనపర్తి వచ్చాడు. అతనికి వట్టి బెట్టిగాని ఆయన వచ్చిఉంటేమాత్రం అక్కడే కూర్చుంటుంటేయూడా? అనపర్తి చెళ్ళడంవల్ల ఆయనైతే కనిపించలేదుగాని, ప్రమాదం జరిగినచోటు, గుర్తుపట్టడానికి వీలేసంతగా ఇతరప్రదేశంతో కలిసిపోయినా, రద్దర్పనంమాత్రం అతనికి వెనకటి భయంకరదృశ్యాలను స్పృశివళంలో గోచరించజేసింది. దాంతో తాను సరిగ్గా అశ్వేషించలేడేమో అన్న అనుమానంగూడా రట్టింది. బ్రతికిఉండగా చూచుకోలేకపోగా కళిబరాలనైనా కళ్ళూచే అదృష్టం తనకు లేకపోయింది. ఘర్షణాటికోటికి మరణం తప్పనిసరిఅయినా అంతర్గతంస్కార సమయంలోగూడా ఆత్మీయతో కన్నీరు విడిచేవారు లేని ఇటువంటిస్థితిలో మరణంమాత్రం తనకు కాదుగదా జన్మజన్మలకు మరెవరికీ రాగూడదు!

ఇటువంటి ఊహలు పొద్దుకొస్తున్న మనస్సుతో అనపర్తిమండి కృష్ణమూర్తి రాజమండ్రి వచ్చాడు.

తీసుకువెళ్ళిన ప్రేమంతా ఖర్చయిపోయి, బిలిక లేక బండి ఎక్కడానున్నా చేతిలో దమ్మిడిలేక, ఏదీవప్రతిమనలే పోషవారం ఉదయం పడకొందుగంటుల చేత చిరాకు నధికంచేసి ఆ చికిమిడి ఎంతలో పెయినురోడ్డువెంట కృష్ణమూర్తి నడుచున్నాడు. అమ్మయ్యా! ఇంకొక్క మలుపు తిరిగితే ఇల్లు వస్తుంది. కానీవు నడుం వాలిస్తేతప్ప అత నింక ప్రతీకలేదు. ఇంతవరకూ అత పెళ్లా బ్రతికి ఉండగలిగాడో అతనికే అశ్చర్యంగా ఉంది. ఇంతటి విషయ నన్నిచేతలోనూ దురదృష్టవశాత్తూ అత్యహత్యా భావమే అతనికి గోదరించలేదు. కాని కాసుంటే ఈ పాటికే ఏవరలోకంలోనో తన ప్రియమైన భార్యనూ, తన రక్తమాంసాలతో మూర్తిభవించిన ప్రియతమా జాణ్నీ మనసారా మద్దాడి తత్పరిష్కారం తనవయస్యలో స్వర్గముఖమే పొందగలిగేవారు! ఫీ! ఫీ! తన నైచ్యం ఎంతవరకూ వచ్చింది? ఇంత దారుణ వాదవిన్నపానికి తన మనస్సు ఆమూలగ్రంథా సంతోషించి దుఃఖించిందేకాని, ఇహలోకంలో తన్ను గుఖపెట్టడంకోసం సర్వస్వం త్యజించిన ప్రేయసిని కలుసుకోవడానికి తాను వెళ్లడం తన ధర్మమని అటు మాత్రమేనా తలపోయలేదే? ఇదేనా తన కృతజ్ఞత? ఇప్పటికైనా మించిపోయింది లేదు. కృష్ణమూర్తి ఇక లేదని లోకం నిస్సందేహంగా నిర్భయించుకోవచ్చు!

అదేనా అతని ఇల్లు?

ఆ ఇల్లు అల్లా తాళం తెరిచిఉన్నదే? వెళ్లి టప్పుడు తాను మరిచిపోలేదుగదా! ఎల్లానూ చని పోదలుచుకున్న తనకు ఏంపోయినా ఇబ్బంది లేదుగాని ఆ వారాయలరాత్రిపైకం ఇచ్చివెయ్యడానికి మాత్రం ఏదో ఒక వెండిపన్నునా మిగిల్చిఉంటే బాగుండును! అంతకంటే తాను వాంఛించేది మరొకటి లేదు. తనకు పెద్ద ఆస్తిపాస్తులు ఉన్నవీ లేవు, ఉన్నవి ఏమైనప్పటికీ వీసమైతేనా వెంగాలేదు!

ఎవరో తిరుగుతున్నట్లున్నారే? అదేమిటది రాజ్యమేనా? అదిగో అల్లగాలే! పొసం మనమి రాచితో కుమార్తె గతించినా తన్నుమూత్రం భగవంతుడు మిగిల్చాడని విచారంతో బాధపడుతోంది కాబోయి!

ఆ! ఆ!

అదేమిటది నిజమేనా?

తా మన్నది పరలోకం కాదుగదా!

‘లచ్చా! లచ్చా!’

ఎంత దిగ్భరగా అరచినా అతని గొంతు అతనికే వినిపడలేదు. లచ్చామాత్రం నిజంగానే వచ్చి వాకిట్లో నుందుంది. కృష్ణమూర్తి తన కళ్లను తాను నమ్మలేక పోతున్నాడు. అదిగో అత్తగారు! అదిగో రాజ్యం! అదిగో మోహమడు! అంతా తనవంకే ఆకర్షణంతో చూస్తున్నారు. బావ వచ్చాడు, బావ వచ్చాడు అంటూ వాల్చిడ్డనూ నిజంగానే కేకవేశారు. అందరూ సంతోషంగానే ఉన్నారే?

కృష్ణమూర్తి అతడును నుందరికీ పడడం లేదు! అదిగో పిల్లవాడి కేక!

ఒక్క గంతులో కృష్ణమూర్తి ఇంట్లోకి చేరి పోయాడు. అబ్బాయిని మనసారా కల్లారా తనిదితీరా చూచి గాఢంగా గుండె కదుముకున్నాడు. ఇంత గాఢత తెలియని ఆ పసికందు కత్తుమని కేకపెట్టింది. లచ్చా, ఆమెతల్లి భయభ్రాంతులై ఇతని వాలక మేమిటో తెలియక తికమక పడిపోతున్నారు. దగ్గరకు వచ్చి నెయ్యి జాపిన భార్యకు కుమారుణ్ణి అందిస్తూ ఆమెవంక ఎప్పుడూ మూర్తి అని మేమంగా చూచాడు.

* * * *

‘శుక్రవారం పెయిలులో బయలుదేరి సామగ్గ లోటలోదిగి కాకినాడ వెళ్లి అక్కయ్యను చూచి మర్నాడు సాయంత్రం అంటే- శనివారం సాయంత్రం బమ్మిలో రాజమండ్రి వస్తున్నాము.’

ఆ ఉత్తరం సావధానంగా చదువుకుని కృష్ణమూర్తి తన తొందరపాటును తానే విందించుకున్నాడు.

నా హృదయం

= శ్రీ వావిలాల సోమయాజులు =

“వెంటిగిన్నెల్లోన వెన్న పెట్టకొని,
వచ్చిడిగిన్నెల్లోన పాద పోసుకొని,
తేడమీద రావె తేనెనట్లా తేవె.
కొండమీద రావె కోటిగిన్నె తేవె.
చందమామా రావె జాబిల్లి రావె—”

అని తన కోసమూ, తమ్ముడి కోసమూ, ఆకాశపీఠిలో నిత్యయాత్ర చేసే చంద్రుణ్ణి తెలుగుజాతిబిడ్డ అనాదినుంచీ ఆహ్వానిస్తూనే ఉన్నది. అయితే చందమామ తెలుగుబిడ్డలకు ఏనాటి మామ? ఎలా మామ?—జగదేకమాత లక్ష్మీదేవితో బాటు శ్రీరసముద్రగర్భాన జన్మించటంవల్ల నేనా అతడు మామ?

“శ్రీలకు నే నంటే బహుప్రీతి. జానపద పదాలు పాడుకుంటూ నా వెన్నెల్లో వార్లు రాటం త్రిప్పి నూలు వదులుతుంటారు.” “నేను వెలుతురు నీ కివ్వకపోతే నీకు బ్రతుకే లేదు” అని సూర్యచంద్ర లిద్దరూ ఒకరి నొకరు ఎద్దేవా చేసుకుంటారు. సూర్యుడు చంద్రముఖాన ఇసుక చల్లుతాడు. ఆమె ముఖాన మచ్చలు ఏర్పడుతవి. కొంతకాలానికి సంధి కుదిరి ఇద్దరూ పెళ్ళిచేసుకుంటే

సంతానం కలిగింది. మళ్ళీ మనస్వర్థలు. చంద్ర సూర్యుడికి విడాకు లిచ్చి ఇంట్లోనుంచి లేచిపోయి బిడ్డలను ముక్కలుముక్కలుగా చేసి పైకి విసరుతుంది. ఆకాశంలోకి వెళ్ళిన వన్నీ నక్షత్రాలూ, నేలమీద పడ్డవి జలచరాలూ, జంతువులూ అయినవి.—ఇవి ఫిలిమైన్ జాతివారి సూర్యచంద్ర కథనంలో ముఖ్యాంశాలు.

సీగ్రోజాతి ఫుక్కిటి శురాణాలల్లో సూర్యచంద్ర లిద్దరూ శ్రీమూర్తులు. అన్యోన్యం వారి సంతానాన్ని చంపుకొని తినటానికి సంధిచేసుకున్నారు. దానికి విరుద్ధంగా చంద్ర సంతానాన్ని సూర్యకంటికి కనబడకుండా పగలు దాచిపెట్టి రాత్రిల్లు బయటకు తీసుకోవస్తుంది. వాళ్ళే నక్షత్రాలు.

ఆదిమయుగంలో సూర్యుడు భూమి మీదనే నివాసంచేస్తుంటే ‘టిట్రరే’ అనే రేచుకుక్క వెంటడించి అతణ్ణి మింగివేస్తుంది. అతని ఎముక ఒకటి ఆకాశంలోకి ఎగిరి “కొడవలి” ఆకారంతో చంద్రుడై క్రమ క్రమంగా పూర్ణరూపాన్ని పొంది ప్రకాశిస్తుంది. నాయకుడి డాలుమీద చిత్రితమైన

చంద్రమాసం రాత్రి ఘృత ఆకాశంలోకి ఎగిరి వెన్నెల కాస్తుందని ఒప్పుకొనుచువారి నమ్మకం.

‘తుక్తియోమి’ చంద్రదేవత ‘ఇజానగి’ (పింట్ వారి పరమాత్మ) దక్షిణ నేత్రం నుంచి ఉద్భవించాడని జపానువారి నమ్మకం. ‘హెంగో’ అనే చైనావారి చంద్రుడు పూర్వంగా అమృతపానం చేయ లేకపోవటంవల్ల న్యర్థానికి వెళ్లుతూ దారిలో ఆగిపోయిన ‘త్రిశంకువు’. రాత్రి ఘృతమే ప్రకాశించే అతణ్ణి పట్టుకొని అహర్నిశలూ అమృతప్రదానం చేసేటట్లు చేసుకోవా లనే సంకల్పంతో ‘చిన్ జాతిపూర్వులు ఆకాశాన్ని అందుకునే మేడలు కట్టడానికి ప్రారంభించారు. వినికిడివల్ల చంద్రుడిది తెలుసుకొని ఒక పెద్ద వెన్నెలతుపాను రేపి ఆ సాధాల నన్నిటిని నేలమట్టం చేశాడు.

దొంగలకూ, గూఢచారులకూ అధిదేవత ముసల్మానుల ‘షాహూర్’ అనే చంద్రదేవత. త్రిమూర్తులలో ఒకడు. బాబిలోనియాజాతి త్రిమూర్తిగణంలో ‘సిన్’ అనే చంద్రదేవత ప్రథమ—షమాన్ (సూర్యుడు) ‘ఇష్తార్’ లతోబాటు.

గ్రీకుల చంద్రదేవత ‘సెలిస్’ యావనప్రదాయిని; హృద్కోగాలకు కారకురాలు. సూర్యుడు (హెలియస్) ఉపస్సు (ఇవోయస్) లకు తోబుట్టువు.

ఈ నాగరక, అనాగరక పురాణాలూ, పుక్కిటిపురాణాలూ పురస్కరించుకొని ఆయాజాతుల్లో అనంతంగా సారవత్సాహిత్యమూ, జానపదసాహిత్యమూ పుట్టినది; నేటికీ పుడుతూ ఉన్నది.

“ఒక పేయ కలంకో మండ జగన్నాథు బొద్దుదమ్మివి బ్రహ్మ వుత్తై మొదల, నరవి గుణముల నరవి బోలిన ఓతి డగు వత్రివంజాతు డయ్యె; వత్రి కడగంటి మాడ్కుం కలవల సంగడి మడుముంచి విశ్రం కోవదులకు, నమర రరాతతి కజాని వస్తున నాతు నైయుండి రాజనూయంబు నేసి మాడులోకముం—”

చంద్రుడు గెల్చినట్లుగా మన భాగవతపురాణం పలుకుతూఉన్నది.

భారతీయుల అనేక ఆచారవ్యవహారాలు చంద్రుడిమీద ఆధారపడ్డవి. చంద్రమాసమే కర్మకాండకు ఆధారము. కృష్ణచంద్రాయణమూ, సూర్యచంద్రుల నోములూ మన ఆచారాలు. రెండు సంక్రాంతిల నడుమ గౌణచంద్రుడూ, ముఖ్యచంద్రుడూ ఇద్దరూ కనిపిస్తే కొన్ని కర్మలు ఆగిపోతవి.

‘కుముదాస్తబంధపుని కొమ్ము తరిగితే కాటకం తప్పదని ముసలమ్మల నమ్మకం. జాతకచక్రాలల్లో “చంద్రలగ్నాత్” చూడవయ్యా ఎలా ఉందో నంటాడు శాస్త్రువేత్త తోడి జ్యోతిష్కుడితో. హృద్కోగాలు పెరిగి వైద్యులతరం కాకపోతే “కాస్త చంద్రుడికి జపంచేయి చి, మానెడు సోలెడు యవలు దాన మిప్పించండి, నయంకాక దాని తాతకు అచ్చామా” అనే గీమాతో సలహా చెబుతాడు సిద్ధాంతి.

“ఆదిత్యాత్ చంద్రమనం; చంద్రమసో వైద్యుతమ్” అని ఛాందోగ్యవనిషత్తు పలుకుతున్నది. అయితే ఈ చంద్రలోకం వేరని చెబుతున్నారు వేత్తలు. అగ్నిహోత్రాదికాలైన వైదికకర్మలుగానీ, సప్త

సంతానాదికాలుగానీ చేసినవారు చంద్ర లోకాన్ని పొందుతారట! ఉత్కాంతి చెందిన జీవుడు రాత్రిదగ్గరకూ, రాత్రి కృష్ణ పక్షంవద్దకూ, అది దక్షిణాయనందగ్గరకూ తీసుకోవోతుంటవి. జీవుడు అక్కడనుంచి భౌతికాకాశాన్నీ, దానినుంచి చంద్రలోకాన్నీ చేరి ఉదకశరీరాన్ని పొంది కర్మ క్షయమయ్యేవరకూ సుఖంగాఉండి, తరువాత ఆకాశాన్నీ, వాయువునూ పొంది మలై వానగా మళ్ళీ అవనిమీద అతరిస్తాడు.

చంద్రచంద్రికలమీద మమకారం చేతనే శాస్త్రకర్తలు సహితమూ గ్రంథాలకు చంద్రిక, కాముది ఇత్యాదిగా నామకరణం చేశారు. మేఘవిజయకవి మైమ కాముది, భట్టోజదీక్షితుని సిద్ధాంతకాముది, జయదేవుని చంద్రదాలోకము—ఇత్యాదులు నిదర్శనాలు.

ప్రణయవిహ్వలులైన నాయికా నాయకులచేత అనేకఅచేతనాలను దూతలుగా ఆహ్వానించేటట్లు చేసింది కవిలోకం. మేఘుని ఆహ్వానించి మేఘదూతమూ, శుకాలకూ హంసలకూ అనంతవాక్ప్రీతిమను ప్రసాదించి శుకదాత్యాలూ, హంసదాత్యాలూ నడిపించారు కవులు. కృష్ణ చంద్రతర్కాలంకారుని సీత రామచంద్రునితో దాత్యం నెరవటానికి చంద్రుణ్ణి ఆహ్వానించింది. ఆధునికులలో విశ్వనాథవారి 'శశి దూతము' 'సహస్రశీర్షా పురుషః' వలె వేయి పడగలు విప్పినది.

—అంటే మనకు చంద్రుడంటే ఎంతో అభిమాన మన్నమాట. అతనికి నామకరణం చేయటంలోనే 'చది' (ఆహ్లా

దనే) ధాతువును గ్రహించారు శబ్దద్రష్టలైన మహర్షులు. ఓషధీశు డతడేనని అంతరంగి కంగా ఆమోదించారు. 'అబ్బ' శబ్దంతో అతణ్ణి నీలబుట్టినవా డన్నారు. అతడు కైవా త్వుకుడు—మైరుపచ్చలను బ్రతికించేవాడు. అమృతతుల్యమైన సోమాన్ని ప్రసాదించడంవల్లనే సోముడైనాడు. స్థితినిబట్టి శతధరుడూ, మృగాంకుడూనూ. 'వాగ్వై బృహతి తస్య ఏష పతి స్రస్మాదు బృహస్పతిః' అయిన బృహస్పతికి శిష్యుడు. తారా జారుడు. ఏతేనేం? శంకరశీర్షానికి అవతంస మైనాడు.

వైదిక సాహిత్యంలో చంద్రుడు 'సూర్యాచంద్రమసు' లనే దేవతాద్వంద్వంలో ఒకడు. సోమయాగవిశేషాలను చెపుతూ "వాగ్దేవతకోసం ఘోరశరీరుడైన పశువును ఉపయోగించి, ప్రాణపంచకాన్ని వరుణుడికీ, నేత్రద్వయాన్ని సూర్యుడికీ, మనస్సు చంద్రుడికీ, శ్రోత్రాలను దిక్కులకూ, జీవాత్మను ప్రజాపతికి ఇవ్వవలసిందని తైత్తిరీయబ్రాహ్మణంలోని ఒక అనువాకం అనుశాసిస్తున్నది.

చంద్రుడు గంధర్వుడు. "సుషుమ్నః సూర్యరశ్మి శ్చంద్రమా గంధర్వః" అని శ్రుతి. 'గాంధర్వితేతి గాంధర్వః' అని వైఖండికులు. ఇక్కడ సూర్యకిరణమే గోవు. సుషుమ్నమనే సూర్యకిరణాన్ని ధరిస్తున్నాడు కాబట్టి చంద్రుడు గంధర్వుడు. నక్షత్రాలనే అస్పర సలతో మిథునభావాన్ని పొంది చంద్రుడు క్రీడిస్తున్నాడని శతపథబ్రాహ్మణముపేక్షల్పన.

సూర్యచంద్రు లిద్దరూ అక్షసీదేవతలు. 'అక్ష్యశబ్దానికి యాస్కాచార్య నిరు

క్రాన్ని అనుసరించి కాంతి, జలము, కిరణము అని ఏలర్థం చెప్పుకున్నా సూర్యచంద్రు లిద్దరూ అశ్వినీదేవతలు.

“ఏకో హి దోహో గుణసన్నిపాతే నిమజ్జ తిందోః కిరణే ప్రివాంకః” అన్నాడు మహాకవి కాళిదాసు. చంద్రుడు దోహాకరు డని అంగీకరించి వ్యవహరిస్తూఉన్నది కవి లోకం. అందువల్లనే అసభ్యవరసీమ నంటుతూఉన్న ‘తారాశశాంకం’ వంటి కావ్యాలు చంద్రుని దోహాన్ని ఆపాదించు కొని పుట్టినవి. అయితే తాళికదృష్ట్యా ఏర్పడే ఈ తారాజారత్వం చంద్రదేవతకు గొప్ప లోపం. చంద్రు డొక్కడే కాదు; శ్రుతిలో సూర్యుడుకూడా జారుడే. అతడు మాత్రేజారుడు. తల్లి అయిన అహస్సువల్ల పుట్టి ఆమెతో రమించి లయింపజేస్తాడు కాబట్టి సూర్యుడు జారుడు. ఇటువంటిదే ఇంద్రుని అహల్యాజారత్వంకూడాను. మహా శబ్దద్రష్టలైన వైదికసాహితీపరుల హృదయాన్ని గ్రహించలేక చంద్రుడికి దోహా పాదనం చేసి తాళికకపుటు కలుషకావ్య కల్పనం చేశారు. అందువల్లనే కాబోలు ‘నా నృషిః కురుతే కావ్య’మనే ప్రవచనం పుట్టి ఉంటుంది.

పురాణసాహిత్యంలో చంద్రుడు అవి నీతికి, అసభ్యతకూ నిలయమైనట్లు అనేక కల్పనలు కనిపిస్తున్నవి. నిజజారత్వం కారణంగా లోకంలో శ్వాసకాస, శ్మయ, రాజ యశ్మ—ఇత్యాది రోగాలను చంద్రుడే సృజించాడట. ఇతడు దక్షుని కుమార్తెలను ఇరవైవిడుగురినీ వివాహమాడాడు. కాని రోహిణీవల్లభుడూ, రోహిణీప్రియుడు. దక్షు డంటే సూర్యుడేనని నిరుక్తమెరిగినవారు

చెపుతారు. అంటే చంద్రుడు సూర్యుని కుమార్తె అని చెప్పకోదగ్గ సక్షతాలను వివాహమాడాడని చెప్పవచ్చు కల్పనా పూర్వకంగా. “సర్వదాహిదివారాత్రే సంధ్యా యాం వనితా రతః, సేవతే సురతం తస్మిన్ రాజయశ్మ వసిష్యతి”—ఇత్యాదిగా చంద్రునిగురించి పురాణవర్ణనలు కనిపిస్తూ ఉన్నవి.

చంద్రునిలో నైల్యం అతనిమీద ప్రతిఫలించిన భూచ్ఛాయ అని కవికుల గురువు కాళిదాసుకు తెలుసును. “భాయాహి భూమే శశినో మలత్వే నారోపితా శుద్ధి మతః ప్రజాభిః”—అని ఒకచోట అంటాడు. చంద్రుడు అమృతంపుబావి అనీ, ఆ అమృ తాన్ని ఆహారార్థం దేవతలు తోడుకుంటే బయటపడ్డ అడుగేననీ అంటాడు కవితా దృష్టితో బిల్వణభట్టు యామినీపూర్ణతిలక విలాసంలో.

పద్మినీకమలాపుల బాంధవాన్ని పోలి నచే కుముదినీచంద్రముల స్నేహము. ఇది కవితాసమయము. ఒక కవి వ్యంగ్యగర్భితంగా నాయకనాయకుల సంభాషణను ఇలా నడిపాడు: “నాయకుడు: నిరర్థకం జన్మ గతంనలిన్యాః యయానదృష్టం తుహినాంశు బింబమ్—” “నాయక: ఉత్పత్తి రిందోరపి నిష్పలైవ దృష్టా ప్రహృష్టా నలినీ న యేన”—చంద్రబింబాన్ని చూడని నళినీజన్మము నిరర్థక మంటే, నళిననరోపరాన్ని చూడని చంద్రుని జన్మకూడా నిరర్థకమని సమా ధానము. ఒక మహాకవి ఈస్నేహాన్ని ఆధారంచేసుకొని—

“కిం చంద్రమా: ప్రకృత్యవకారాన్ని యా
కరోవ గోపి: కుముదావదోధనమ్,
స్వధావ ఏవోన్నతచేతసాం సతాం
వరోవకారవ్యవసంహి తీవితమ్.”

“చంద్రుడు ప్రకృత్యవకారాన్ని కోరి
కలువలకు వికాస మిస్తున్నాడు? గొప్పవారు
పరోవకారాన్ని చెయ్యటంలోనే జీవితాన్ని
వినియోగిస్తారు” అని కవి ప్రకృతీసిద్ధమైన
ఒక రహస్యంమూలంగా మానవజీవితం
మీద నిశితవిమర్శ చేశాడు.

చంద్రుడికి కుముదిన్ ప్రియత్వంతో
బాటు పద్మమైరమూ కవిలోకసిద్ధము. మహా
కవి భట్టుమూర్తి ఒక విరహిణిలోట—

“ఈ వట్టుండవు ఏటబట్టిరిమమి యేనంచు మోహించు
ద్రోవ లెప్పుగ నిగ్గుగదె:—మరి, ఏ తోబట్టుత్రీదేదిరి
లావానంచుదిరు హరింతు పనుచోనయ్యా కళామందు చే
తోపిరిన్ సహజాదనవహరణోద్యోగంబు వెల్గి చునే”

అని అనిపించాడు.

విరహిణులకూ, విధుమండలానికి
చుక్కెదురు. తాపాపనోదన మాతుండని
తరిపి వెన్నెలలోకి వెల్లితే అది సంతప్తాగ్ని
కావటం ప్రబంధనాయికలకు పరిపాటి.
చంద్రోపాలంభం చెయ్యని చేడియ అరుదు.
ఒక అంగన “ఇంతులను ఏచే పాతకమే నీకు
అజహత్కళంక మైన”దని అడిపోసుకుం
టుంది చంద్రుణ్ణి. విప్రలంభనాయికల
దృష్టిలో చంద్రుడు కటికకసాయి. “గోవధ
చేనే తురకల దైవంబవు నీవు మొదల దక్కక
పాంథస్త్రీవధము నేయ రోయిచె” అని ఒక
అతివ అథాంతరీకరిస్తుంది. పాపము!
చంద్రుడు వారి నోట తినరాని తిట్లు
తీంటాడు. అందరికంటే అతిగడసరి వరూధిని.

“త్రిపురవంశోర మొనరించువపుడు హరుడు
బంధకలుగ ఏమేను గంధిచేసె;

వదియ నెంవారి తెగటార వైతి చంద్ర
యకది. రోహిణియెడ నవభ్యమువజేసి.”

అని అతని చావును కోరుకున్నది.
త్రిలోకకంటకుడవైన నీవు ఎప్పుడో ఒకప్పుడు
నశింపకపోవని—

“ఒక పెను బావరేడు చంమెప్పు రసాశంసీచుటన్ బో
రకములు భారతాత్రి సురర్ దివిన్ వగ దీవట్లుగా
మెకమెకపాటతోవనిమ్రుంగకపోరెపుడున్: త్రిలోకం
టకడవుగాన ఏమొదల వట్లగ జేసె పరంగలాంఛనా!”

అని అతనిని బెదిరిస్తుంది.

ఒక ఆపాదమానవిరహిణి “కురంగం
నీవద్ద ఉన్నా శక్రచాపానికి గురికాకపోవడ
మూ, మెరపువేడికి భయపడి పారిపోకపోవడ
మూ చాలా చిత్రంగాఉన్న”దని ఆశ్చర్య
పడుతుంది.

నాగరకవృత్తాన్ని అనుసరించి
‘యక్షరాత్రి’నాడు మదిరాచాసం చేసి మదో
న్మత్తమైన ఒక నాయిక సురాచషకంలో
ప్రతిబింబించిన చంద్రునితో చేసిన ఉన్మత్త
ప్రలాపాన్ని ఒక మహాకవి—

“ఓచంద్రుడా! ఎందుకీ మధుసా
త్రలో ప్రతిఫలిస్తావు? మీ రోహిణీదేవిని
తలవెంట్రుకలు లేనిదానిగా చేయిస్తాను
సుమా!... ద్విజరాజువైకూడా నా మధు
సాత్ర జోలికి వస్తున్నావా? ఈమధ్యముతో
కలిపి నిన్నుగూడా మ్రింగుతాను. బాగ్రత్త!
దగ్గరకు రాకు. మా రాజుకోపానికి, రోహిణీ
దేవికోపానికి గురి ఖతావు. మాగుంపులో
దేనినో కామించి వస్తున్నట్లున్నావు. లేక
పోతే నీకీ క్షయ ఎక్కడినుంచి వస్తుంది? నిపు
ఇతరస్త్రీలంపటుడ వని నీ భార్యలకు! అను
మాన మున్నట్లున్నది. లేకపోతే మధు
సాత్రలో ప్రతిబింబించిన నిన్ను ఈ తారలు

ఎందుకు అనునది ప్రవిశిష్టమై ఎవ్వతోర మృని ఆశపెడుతున్నట్లున్నది. అందుకనే ప్రతి రాత్రీ పశ్చిమదిక్కుకు వెళ్లుతున్నావు...." అని అతిరసస్ఫూర్తితో భావించాడు.

చంద్రుణ్ణి మహాకవులు నానావిధాలుగా ఉహించారు. ఒకరు 'అత్రిమునిలోచన భూషికా' అంటే, మురారి మహాకవి 'జ్యోతాస్సుకరంభ' మన్నాడు. తెల్లవారు జామున చంద్రుణ్ణి పేలపిండి కలిపిన పెరుగు ముద్ద అన్నాడు భోజనప్రియుడైన ఒక కవి ధాజు. 'నభస్మిమంతిసి సిందూరరేఖ' అనీ, 'గగననరోవరహంస' మనీ, 'ప్రాకృతీలలాట తిలక'మనీ 'గగనకాసారపోత'మనీ, 'అప్పుర స్త్రీకరసరోజచపక'మనీ అనేకంగా పోలికలు కనిపిస్తున్నవి. నరోజునదేవి అతణ్ణి 'A caste-mark on the azure brow of heaven' అని అన్నది. ఒకానొక ఆధునిక కవి అష్టమి చంద్రుణ్ణి చూచి 'అప్పురప్రణయినీకబరీ చ్యుత మాల' అన్నాడు. ఉదయించే చంద్ర కాంతిని 'అభినవఖర యోషిక్రమాయకంఠ కాంతి' అని ఉపమిస్తే, తెలుగుకవి ధూర్జటి

చంద్రోదయనమయాన 'శీతగభ స్త్రీబింబశివ లింగంగా దర్శించి' పూర్ణోపమగా ఇలా ప్రస్తరించాడు :

"ఉదయగ్రహము పావవట్ట. మరిషోదప్రహంబు వార్తి. వరద్వాంతము ధూవధూమము. జ్వలంతీప్రదరాకొముది. తాలావిహంబు లర్చిత మమంబురగా. తమస్సౌఖ్యదూరదమై శీరగదస్త్రీంబు కవరింగం బొప్పి ప్రాదీదీకన్"

సాహిత్యంలో చంద్రుని సమగ్రస్ఫూర్తిని భహిర్గతం చేసేటట్లు 'అల్లసాని' అల్లిక తగిలించుతో కూర్చిన వర్ణన:

"కంఠపాతోరా గర్భవీధిమకర్ణి
కడుపార వెవ్వాది కమ్మకర్ణి.
యనరాజి మనఃబాసవవాది తెవ్వాదు
వన్నెపెట్టు ననార్ద్రపంపు పువ్వే.
నకలదైవతబుద్ధిపూర్తి తెవ్వాదు
పుట్టు గానవి మేవి పెట్టవంబు.
రదితీవీకదితిండి కరముం గిరిగింత.
వెవ్వాదు లొగకన్నె నవ్వజేయు.
నతడు వాగదొందు ఘటతైటదారి మరది.
కళల నెలవాచు. మిందుచక్కలకు రేకు;
మినిమి వరసీను వలరాజు మేవమాచు
వేవెయింగుం దొర జోడు. రేవెయింగు"

ప్రాచీన భూగోళము

✽

= శ్రీ వేలూరి శివరామకృష్ణి =

3

దక్షిణమహాదీపిలోని మలయ బర్మి దాదిద్వీపములు పాతాళాంకర్షణము లని నవ్యుల యూహ. కాని అది సవ్యము కాదు. ఆ ద్వీపము లనుద్వీపము లనియు, భరతవర్ష మనకు దక్షిణముగా నున్న వనియు, పాతాళము భూగర్భమున నున్న దనియు వాయుపురాణము విస్పష్టముగా తెల్పెను (మా. ౧౦ అధ్యాయంకిము). సూర్యసిద్ధాంతముకూడ పురాణమునే అనుకరించెను. యోగవాసిష్టముగూడ అటులే చెప్పెను. పాతాళము భూగోళగర్భమునందున్న సంగతి అసంగత మనుచో అది అసంగతమే యని యిందముగాక. పురాణములేమును అపలపింపకుండుముగాక. పురాణమీ ద్వీపములను పాతాళముగా చెప్పలేదు.

వాయుపురాణము కురు భద్రాశ్రమములను వర్ణములుగా విభజించుటయకాక అచటి నదులను, గిరులను, మనుష్యులను, దేవతాములను వివరించెను. కాని జంబూ దీపములను వివరించినట్లులు వివరింపలేదు. అనగా పురాణార్థ యీ రెండు ద్వీపములలోని కొన్ని కొన్ని విషయములను చూచినట్లులు కనబడును. కావున వాయుపురాణార్థమగాని, కర్తవ్యమగాని యీ రెండు ద్వీపములలోని కొన్ని భాగములతోనయినను సాక్షాత్పరిచయ ముండవలయును. నెనుకటి ప్రకరణమున ఆ సంగతి పాతకులకు విస్పష్టముగా గోచరించి యుండును.

అత్యుక్తి

ఈ మూడు ద్వీపముల వర్ణనలలోను నమ్ముటకు వీలులేని అత్యుక్తియు కలవు. కవు లొక రాజనగరమును వర్ణించుచో తమ నువ్వారాజ్యమును కురువపైటి ఇంద్రుని అనురావతిని తెచ్చి మన కనుల గట్టుదురు. ఆ రీతిగనే పురాణకవులను ఈ భూగోళ భూగోళముల నీశ్వరరూపముగా తలచి పామరుల కా సంగతి తెలుపుట కన్నియో ప్రక్రియ లవలంబించిరి. “అవి అత్యుక్తులుకావు, నిక్కమే” అని వాదించువారును, నిష్కలముగా నమ్మువారును లేకపోలేదు.

గోలకొండ వెలగకాయ

నా బాల్యమున నొక కథ వింటిని. కథకు డెటులు చెప్పెను :

మేము కొండజము దేశము చూడబోతిమి. పోయిపోయి గోలకొండ చేరితిమి. ఆ కొండమీద దయ్యములు గోల చేయుచుండునుగాన దానికి గోల కొండ యని పేరు.

ఆ నగరమున తిరిగెమునకు బయలుదేరినా “చిరులలో దివానీవారు! పూర్ణములు తోటలో కవు సంతర్పణచేయుదురని వింటిమి. మే మందఱును నలనకును, భీమునకును గురువులము కావున వంట

(1) చంద్రులాయమీద కొన్ని గేయములు తెలుగువాడు వాడుకలో మన్నని—“చంద్రులు మధురవాడు దర్శి పోయెనూ, ఈత విరికెం చురకలుపోయె ఇచ్చేవాడు తరలిపోయె ఇచ్చాది. ఈతకు మహాదాత యని ప్రసిద్ధి. మూగిన యాచకులను జవామలు క్రమముగా మందులకు కొరకా లుపయోగించుటయు, ఎన్ని దెబ్బలు తగిలెడిన అన్ని మారలు చంద్రులా రిచ్చుటయు ఇందు వర్ణితము.

చేసి కొంత సంపాదించుకొనవచ్చు పని చందూలార్ చేసిది! పోయి కొరకాచెట్టులు తిని వానికి ప్రతిఫలముగా కొన్ని అమరఫలము, వంటపనికి సంపాదించుకొని మఱునవాటి ప్రొద్దుటి! పదమూర్తముల్లా తోటలోనికి పోయి. ఆ తోట ఎటు చూచిననునూ తామడ.

పచ్చకి చేయవలసిన పని వాది. చావున గల చెలగచెట్టెక్క మొదలపెట్టి, తొమ్మిదిగంటలకు చెట్టునడిమి! చేరి ఒక కాద గొడ్డల గూలగొట్టి రెండు కామలకు దిగి వచ్చి పచ్చకి చేసితిని. చందూలార్ స్వయముగా వచ్చి చూచుచుండగా, ఆ పచ్చకి ఎటుది వేలమందికి వడ్డించితిని. రాదపెద్దు పచ్చకి తిన్న వానికి చందూలారు కానుకానుచొప్పున నిచ్చెను. వడ్డింపగా మిగిలిన పచ్చకి మఱుబదిగూనల కెత్తిరివి."

అప్పు డి చెలగకాయయు, ఆ పచ్చకియు ఒక పేరు, అంతయు నిక్కమనియే అనుకొంటివి. క్రమక్రమముగా కథనని అత్యుక్తియంతయు అడుగువది చందూలూమాత్ర మిప్పటికిని మిగిలెను.

కురుద్రీపము

పురాణము కురుద్రీపము నిటులు వర్ణించెను -
"ఇది ఉత్తరసమద్రము వంటియున్నది. ఇచట చంద్రకాంత, సూర్యకాంత పర్యతములు కలవు. వాని నడుమ భద్రసీమ యను నది ప్రవహించును. ఇంకను ఇచట తేనెవాగులు, నీలివాగులు, పెరుగువాగులు, కల్లువాగులు పాటుచుండును. ఇది సిద్ధక్షేత్రము. ఇచటి స్త్రీలకు ప్రసవధర్మము లేదు. ఇచట వింతచెట్లు కలవు. అవి దంపతుల జంటలను కనున2. ఇచట వీరులను కొన్ని చెట్లు కలవు. వారు వాని పాలు త్రావుదురు. కొన్ని చెట్లు రంగురంగుల బట్టల నిచ్చుక. వారు వాని చాల్తారు. అట వ్యభిచారము లేదు. వ్యాధి లేదు. జర లేదు. దురుద్ధి లేదు. వారు స్వర్గప్రస్తులు. వారు

కాలము తీతగా ముడలవరె మరణింతురు. వారి నిర్వరాసుగ్రహమువలన ధూమి తినివేయును. వారు ౧౩,౫౦౦ ఏండ్లు బ్రతుకుదురు. బ్రహ్మమానవపుత్రుల డి కాదాచి."

ఒక భరతవర్ష మునందుగాక మిగిలిన వర్షములం దింత వింతగా వర్షవ కలదును. ఈ వింతలు నమ్ముటగాని, నమ్ముకొందుటగాని, ఆ వింతలలోనండి ఆసలు సంగతి చూచుటగాని పాఠకుల యిచ్చాసేమను.

పాదపు - ఆయువు

మమమ్యుడు తన అంగుళి పెట్టి కొలుచుకొను నెడల ఎనుబది నాలుగంగుళుల పాద పుండును. అనగా ఏడడుగులు. యుగాంత అనం దీపాదపు తక్కును. మఱియు గడచిన యుగములందును, రాజోపు యుగములందును మమమ్యుడు తన అంగుళి కొలతచే ఎనిమిది తాళముల యెక్కుండును. (తాళమునగా పండ్రెండంగుళములు. అనగా ఎనిమిది డడుగులు). తొమ్మిదడుగుల ఆజానరాహుని దేవతలేని పూజింతురు.

కలిలో మమకాల పరమాయువు నూ టెండ్లు. కాని ఇది అస్థిరము. అని వాయు మర్మ్యపురాణములు.

పురాణము జంబూద్వీపముకడకు వచ్చి అత్యుక్తి నిడిచి చెట్టును. 'ఇది జంబూపుత్రాంతమే కాదు, మఱి ప్రపంచసృష్టాంతమని ఎవరేని అనవచ్చును. '10 మొదలగు యుగములు ఒక భరతవర్ష ముండేకాని ఇతరత్ర లేవని పురాణ మును. కావున ఇది జంబూ లేక భరతవర్ష సృష్టాంతమే.

'కావున మిగిలిన ద్వీపములయెడ నత్యుక్త లేల దొరలెను? అను కేం ఉదయించుచున్నది. పురాణ కర్తగాని, సంస్కర్తగాని తాను చూడక కల్లకర్లికగా వచ్చుచున్న అత్యుక్తులను విని వాని నటులే గ్రంథస్థము చేసియుండురు. ఈ యాహ పారపాయునచో అభిజ్ఞులం పరిగా ఉపహింతురుగాక.

(2) 5. ఏ వేషము దరియించిన నా వేషము తమకు వందమై యుద్ధాఠి

చేపుడు చెట్టున బుడికిన లావణుడ నుండు చూపు పాయము కరిమిగ. (కా.)

భరతవర్షము

భరతవర్షమునందు తిరింక 3 అంధ్ర4 అ-ధ్ర5 అంధ్రవాక6 అంధ్ర7 దేశము లున్నవని వాయుపురాణమున గలదు.

ఇందు తిరింగము మధ్యదేశమున గోదా వింధ్యలతో సంబంధపడ్డది. ఇది తిరింగానా కావనను. అంధ్రకము గంగాప్రాంతము. అంధ్రవాకములు తూర్పుదేశములు. విగిలిన అంధ్ర మొకటి దక్షిణాపథమున గలదనియు, మరియొక ఘట్టములో అంధ్ర, లేక అంధ్రదేశము దాక్షిణాత్య మనియు, ఇంకొక ఘట్టమున అంధ్రదేశము పాపదేశ మనియు, బ్రాహ్మణుడెవడు పచటికి పోగూడదనియు గలదు. దక్షిణమున మన్నదని చెప్పిన అంధ్ర, లేక అ-ధ్రదేశము శ్రవ్యకాంధ్రము కావనను.

రెండు మేరువులు

మేరు విలాప్యకమునకు వడుచు గలదనియు, అది పృథ్వీమియు కొన్ని పట్లనకి, సర్వోత్తముగ నున్నదని కొన్ని పట్లనకి మాపట్టును. ఇందు మొదటిది పర్వతము. రెండవది భూమి ఉత్తరమిందువు.

ఈ రెండు మేరువు ఉత్తరద్రువప్రాంత మని కాని, గ్రహసంపక్షితమున ఆకాశ మనికాని పురాణ మెవలెను చెప్పలేదు. మేరువు భూమికి వాళి యగుటయు, సర్వోత్తముగా నున్న దనటయు నెట్లు పాసగును? కావున వాళివానియును మేరువు పర్వతమనియు, మార్కండు ప్రదక్షిణించు మేరువు ఉత్తరమిందువు, లేక గ్రహము లేక వారాయనోపనిషత్తు చెప్పిన గ్రహక్షితి యని అనుకొని తీయవలయును.

మేరువుల నమెరికా కిత్తిరా?

ఈ పంగతి - లోచింపక కొండలు తియన్, హెన్, (Tien shan) శిఖరమును మేరువుగా జెప్ప

అన్నిటికి సుత్తరమును మేరు వేది కలదో అదియే యని యని ప్రాచీన మరువులు ఉత్తర అమెరికా, లేక మెక్సికో అని చెప్పిరి. కొండలు జీచెట్టు మరుద్వీప మనిరి. మఱి కొండ యుత్తరద్రువప్రాంతమే మేరుపర్వతముగాని ఉత్తరమిందువుగాని అని అనిరి. ఈ దిగువ భూగోళ చిత్రమును జూచునది—

ఈ తియన్ హెన్ శిఖరముగాని, మేరుపర్వత శిఖరముగాని సర్వోత్తర మగునెవల దానికి ఉత్తరముగా మరుద్వీప మున్నదని చెప్పటయే అసంభవము. అప్పుడు మరుద్వీపము సర్వోత్తర మని చెప్పవలయునుగాని మేరువు సర్వోత్తరమని చెప్పట వృథా. సర్వోత్తరమగు మేరువునకు ఉత్తరమున నున్నది ఉత్తరదిగి కాకమును, గ్రహమును. పటముమీద ఉత్తరమిందువునకు ఉత్తరముగా అమెరికా కనబడునుగాని ఆ ఉత్తరమిందువు అమెరికామను ఉత్తరమిందువే - అనగా వార్తపోడి.

(3) ౪౩.౧౧౧.చాయ.

(4) ౯౯.౩౩౫.

(5) ౩౮.౬౯.౩౦.

(6) ౯౯.౧౦౮.

(7) ౪౩.౧. — ౧౬౦ నమకు.

(8) ౩౪.౯౪.౯౩.

(9) నక్కేపా ముత్తరే మేరు: ౩౦.౧౦౮.

వర్ష పవన ర శోభిల్లమను ద్విభానులని మూర్ఖు లెడు గురు. వీరందఱును లోకముల హర్ష మొనఁగుచు ఆకాశమున వెలుగుచున్నారు. 'కర్మపు డెనిమిదవ మూర్ఖుడు' అతడు మహా మేరువును విడువడు.

"మే మీ ఏకుగురు మూర్ఖులను జూచితిమి. కర్మపునిమాత్రము నేనమునందే వింటిమి. మే మా మేరువుకడకు పోకాలకపోతిమి" అని పంచగ్గుడును, ప ప కర్మడును అవేదించుచున్నారు.

"పవన ర్తరూపముగ నీ మూర్ఖులందఱును నే జూచితిని. ఈ మూర్ఖు డొకడే. అతడు మేరువు వదలడు. మీరును మహా మేరువువలె జనుడు. మేరువును వదలని ఆ మూర్ఖుని గనుడు" అని ప్రాణత్రాకు డనెను.

ఈ మహామేరువు మూర్ఖుని జూపుటకు ఉప లక్షకము. కావుననే సాయణుడు మేరుమార్గరూప మగు ఆకాశము అని || ఈ మహామేరువదనున కర్మము వ్రాసెను. ఇక ఈ మేరువు ఖమేరువు. శోభిల్లస్థిధాం తమునం దిది సంజ్ఞామాత్రము. X వంటిది. అదియే ఉత్తర లిందువు.

మూర్ఖుడు భూమికి వాళిస్థానీయమును, ఇలా పృథమస్థ్యమును, అపక పవనమును అగు మేరుపర్యత మును వలగొనుచున్నాడని పురాణములు చెప్ప లేరా? చెప్పెను. ఏల చెప్పెను? ఇదియు మేరువు. అదియు మేరువు. ఈ రెంటికిని పర్యతమనియు, పవనమనియు వ్యవహార మున్నది. కావున నటులు చెప్పెను. మూర్ఖుడు మేరుపర్యతమును వలగొను నను విషయమును భాస్కరు డెటులు ఖండించు చున్నాడో చూడము:

వరియ. అటుంగుదో నరదీ మహామేరువు కాధికరము కాదా? కాకేది? ఈ మేరువు నగును. అమేరువు నగును. మూర్ఖుడుకూడ ఈ మూర్ఖుడు నగును, ఆ మూర్ఖుడును అగును. ఈ రెంటికిని కలిపవచ్చుటకే మూర్ఖుడు మేరువును వదలడు అని త్రివి చెప్పెను.—'గర్భవ్ర మహామేరుమ్. ఏకం బాలహరమ్'

(11) మేరుమార్గరూప మాకాశమ్. (తై. అర. ౧.౩)

(12) రవి ఛాం దవ్యగుణచేతను, క్షితిజము అర్థగుణచేతను కనబడదని పురాణకర్త చెప్పెను;

'విహారణా చర్మస్య ధూమే క్షేత్రవృక్షస్య చ

ప్రాయస్తే రగ్భయో యస్మా త్తేన రాకౌ' న చ్యుతే' (వా. ౩౦.౧౦౮)

"మేరువే రేణుకి కారణమగుచేసి, అది మూర్ఖు నకును భూమికిని వడుచు నుండుచేసి అది మన కేల కనబడదు? 12 మేరువు ఉత్తరమున నున్న దనియు, రవి ఎత్తుడును దాని వలగొనుననియు పురాణములు చెప్పె నుగదా. ఇది నిక్కముగదా? రవి దక్షిణమున కేల యున్నటులు మన కేల కనబడును? కావున మూర్ఖుడు వలగొను మేరువు నేను, మేరు పర్యతము నేను.

భాస్కరుడు శోభిల్లకేయవు నిలు చేతు చేసెనుగాని మేరుపర్యతముకడకు వచ్చి దానినే మరల సోత్తరముగా భావించి దానికి పడవటనున్న ప్లవ్విడిద్విపద ప్రకమును జంటూదక్షిణార్ధమున వక్కినను. ప్లవ్విడు రీ మతమున కల్పవామాత్రము. జలస్థల పర్యటనము చేయక గంట గవక పుస్తకేటములై ఊహించిన దానిని ఒక కాస్త్రము చేయబోవుతో నిట్టి పొర పాటులు వచ్చునని నత్యులు విమర్శించిరి. నిక్కమే. వారికి స్త్రీమరా, రైలా, తుదకు పడవా? ఒకవేళ ఏకజ్ఞ యోదయో యున్నను సముద్రయానము నిషిద్ధము కదా! నుతయు కొన్ని సీమలే నిషిద్ధములుగదా!

భాస్కరుడు భూవివ్యాపరిషయమున పురాణ మునే అనుకరించి కొన్ని తొటలు స్వకంఠించెను.

భాస్కర భూగోళము

"లతేణసముద్రమునకు ఉత్తరమున నున్న సాఖాలు నేం జంటూస్త్రీవ వని పలువురు ఆచార్యులు చెప్పిరి. మిగిలిన దక్షిణపు సాఖాలన ఆటు ద్వీపము లును, ఏడు సముద్రములును గలవు...

సాఖాలను భూమికి పుటస్యరూపముగానున్నది. అచట వాగులు, నదులు నుండురు. కిద్ధ లజట దిక్ష్య రమణులతో క్రిశించుచుండురు.

కాక కాల్యలక్ష్మణుని గోమేదక పుష్కరద్వీపములు రెండురెండు సముద్రముల వడుమల నున్నవి.

జ బూద్వీపమున తొమ్మిది ఖండములు. లంకకు ఉత్తరమున (నిరక్షదేశ) హిమగిరి. దానికి ఉ. హిమ కూటము. దానికి ఉ. నిషధము. ఈ పర్వతములు సముద్రమునజుకున వ్యాపించియున్నవి. ఇటులు కిద్దపురమునకు ఉ. (ఉజ్జయినినుండి నూలునెనుబడి ఆంకలభోనున్న తూరుపు మేర) క్షృంగవంతము. దానికి ఉ. శ్వేతము. దానికి ఉ. నిలము.

మన ముందునది భారతవర్షము. దీనికి ఉత్తరమున కింపురువ, లేక కింవరవర్షము. దానికి ఉ. హరివర్షము. ఇటులు సిద్ధపురినుండి చూచినచో మొత్తము దురువర్షము. దానికి ఉ. హిరణ్యవర్షము దానికి ఉత్తరమున రమ్యకవర్షము.

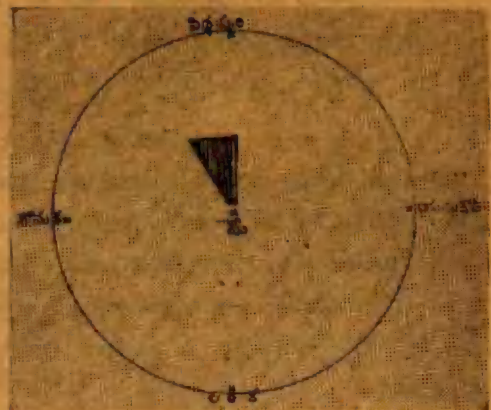
యమకోటికి ఉత్తరమున (ఉజ్జయినినుండి తొంబదంకల తూరుపుమేర) మాల్యవ తము. రోమకమునకు ఉ. (ఉజ్జయినినుండి తొంబ దంకల పడమటిమేర) గంధమాదనము. ఈ గంధు కొండలు నీల నిషధములనుకు వ్యాపించియున్నవి. ఈ వాలుకొండల నడుమ ఇలావృతవర్షము. మాల్యవంతమునుండి సముద్రమునజుకు కిద్రాశ్యము. గంధమాదనమునుండి సముద్రమునజుకు కేతుమాలము. నిషధ-నీల-గంధమాదన-మాల్యవంతముల నడుమ ఇలావృతము. దాని నడుమ మేరువు. అదియ స్వర్గధూమి.

ఈ పై భాష్మరధూగోళము పురాణధూగోళముకంటె కొన్నికొన్నిచోట్లు భిన్నము (మూడవ పటము చూ).

సూర్యసిద్ధాంతము

“ధూగోళమునకును సుహాయముగా సాత శము కలదు. ఓషధులు దానికి వెలుగిడును. అట

నాగులును, అశువులును ఉండురు. ధూగోళమధ్యమున భేదిండుకొని పైవచ్చి ఉభయపార్శ్వము లావరించి మేరువు దండాకారముగా నిలిచెను. దానికి తూర్పున కిద్రాశ్య వర్షమున ధూమిలో ఒక సాదము దత్తున (౯౦ అంకల) యమకోటి కలదు. దక్షిణమున భారత వర్షమున లంకాపురి కలదు. పడమట కేతుమాలమున రోమకపత్తనము కలదు. ఉత్తరమున దురువర్షమున సిద్ధపురి కలదు. ఈ పత్తనము లన్నియు ధూమి రిధికి ౯౦ అంకల దూరదూరముగా నున్నవి. మేరువు గూడ దానికి ఆ త దూరముగోడె యున్నది. ఈ దిగున భేగ్యకము చూడుడు:

బ్రహ్మ - అండము

స్వామంధువాదులు దేశముల వాక్రమించు కొనుటకు కల్పితజటి రిరిగిరమాకాని ఋషులువాక్రము తాము పోగరిగిన దేశమునకు బోయి, చూచినదాని వెల్ల బ్రహ్మ-అండముగా వాచిరి. పరమేశ్వరకు విశ్వపెల్ల నిండియున్నాడు. ఆ పరమేశ్వరనకు మహాదహంకారపంచభూతము లను ఏ దావరణములు కలవు. ఇది తెలియుటే ధూగోళమేలివ ఫలము. ఈ ఆత్మ వెల్ల యపుడును గుఱు తంచుకొనుటకు ధూగోళ ఖగోళముల నేడేసి విభాగము లొనరించితిమి అని వారు విప్రువ్రతుగా వ్రాసిరి. అది యటుండెడి.

(18) సప్తవక్రపిడియ ప్రేత తారయన్తి పరస్పరమ్. ౪౯-౧౦౫

అద్దాన మీదకానాం ను కోట్లః క్షేమా వృహద్రకః. .. ౧౪౯

తిర్య గూర్వ మరప్రాప్త కారణ ప్యావ్యయాశ్మవః .. ౧౫౦

కారణైః ప్రాకృతైః ప్రత హ్యోమృకం ప్రతివక్రైః .. ౧౫౦

దళాదిత్యైవ దావ్యోన్యం తారయన్తి పరస్పరమ్.

పరమృతామృత వృత్తే తిత్తన్నాశ్చ పరమృతాత్. .. ౧౫౦

వా రొకరికిగా దేవద్రుష్టులగు. వారు కాము
యాచినవారిని బ్రహ్మబుద్ధితో కలితలో పోకము
పట్టిరి. ఇట్లులు భావాద్వైతము క్రిగూర్చైతమునకు
వలన ప్రాకృత మంతయు అతిరంజితమాయెను, అగును.
పిదప వారు తమ యెఱుఁగను కిష్కలకును, మూఱు
కును జెప్పిరి. అది వారి అందఱు కంఠములచేతను, గంట
ములచేతను అత్యంతరంజిత మాయెను. ఈ అత్యంత
రాగమును జ్ఞేయించియించినతో మూలమును మనము
ను గొనగలము.

భారతము

భారతమున పాండవులు శ్వేర్గకౌమ
నలే నాస్తివనండి వ్యారకకు లోయ అచటినుండి ఉత్త
రముగా నడచి హిమాలయమున కేగి యటనుండి
వాలుకొనముద్రమును వాచినట్లులు ఉన్నది. ఈ
వాలుకొనముద్రము గోదీ, లేక హమి ఎదారి. వారు
నుమేరువు చూచిరి. అప్పటికింకను అది స్థానభ్రష్టము
కాలేదు. మహాభారతకవికి నుమేరువు స్వర్గము.

రామాయణము

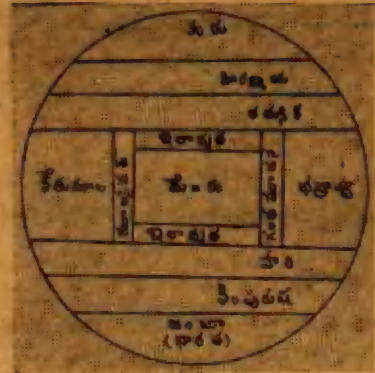
హిమాలయములకు ఉత్తరమున వికాలపుగు
మాన్యము కలదు. దానికి ఉత్తరమున ఉత్తరకురుక్షే
తములు కలవు. దానికి ఉత్తరమున ఉత్తరసముద్రము
కలదు అని ఉన్నది. ఇరవది వికాలకూన్యము టిబెట్
పీఠభూమికాని, మంగోలియా పీఠభూమికాని, గోదీ
ఎదారి కాని కావచ్చును.

నవఖండములు

ఈ పృథివిలో తొమ్మిది ఖండము లున్నవి.
భరతక్షేత్రమందును తొమ్మిది ఖండము లుండవల
యును. ఈ పేళ్ళన్నిటినిబట్టి యాడగా మొదట భూవిభా
గమును, పిమ్మట భరతవర్ష విభాగమును అయినట్లులు
తోచును. పైని ఉత్తరకురువు లున్నవి. భరతఖండ
మందును ఉండవలయును. ఈ దశనే పలుదేశము
లయు, పత్తనములయు పేరులు జ్ఞేత్రరాహులు
రతవర్ష మున గలవు.

నేరేడుబండు

వాయాద్విపురాగములు ప్రచారములోనికి వచ్చి
నపుడును, భాష్కరాది త్యాగిషికుం సమయమునను
ఈ బంబాద్విపుమూత్రమే, అవగా ఈ భరతవర్షమే
వచనచగా వారికి తెలిసిన భూమి. ఇది పేరునకు దిగి
వటును ఈ బంబాద్విపుమ భూమిలో నేరేడుబం
డుంక. ఈ భేద్యకము చూడుడు:

అర్యకాళి వవర్ష విభాగము కల యీ భరత
ఖండమునం దునికి గొనె ననుటలో మనము పంది
యంపడ నక్కఱలేదు. అశ్వద్విపుమవం దిది చాల
జన్మదయినను అసామాన్యమయినది. ఎన్నియో దీర
కాకు రీతేక్షమునుండి వడమడికిని, దక్షిణమునకును వలన
పోయిరి. తొలుదొలుత అర్యజాతులలో నెవ నెవ
రాసియాఖండమున నానావర్షములలో నెలకొనిరో
ఎవరు చెప్పగలరు? ఉత్తరమున తెల్లవారును- మతాం
తరమున ఎఱ్ఱవారును, దక్షిణమున పచ్చవారును, వడ
ముటెల్ల నివారును, తూర్పున తెల్లవారును- మతాంతర
మున ఎఱ్ఱవారును నివసించుచుండిరి. మన మందఱుమును
అర్యనాముచే ఏకవర్ణలము.

ఏకర్ణము దారి కాపువో మిగిలిన వర్ణము
లా దారిని నడచును. ఆయా యీ కాలములలో తెలుపు
ఎఱుపు వనపు రంగు కల జనులు ఈ భరతఖండమున
బ్రవేశించిరి. ఎంతకాలముచెనుక ఈ ప్రవాహము
ఇట్లులు ప్రవహించెనే దాని నెఱుగదగు మహాయము
లేదు. నేనునిదవ మొదటి శత్రుయుడు పృథురక్ష

వర్ణి. అతః క్షణనివాడు! 4. ఆ సమయమునకు పశువు
రంగుల పై కృత్యాతి లోలక సీద్యము చేయ నారం
భించెను. అటుపిమ్మట కొంతకాలమునకు పెంట్ల
ఏషియానుండి (అవ్వదీపముధ్యమునుండి) కపటా,
పానులు భారతమునకు వచ్చివడిరి. మఱి కొంతకాల
మున కక్కడినుండియే బర్మిజాతి పుష్కరకాల్మల
దీప్యములకు వచ్చెను. కేతుమాంశర్థకమును జంగ
దేశమునుండి వచ్చినవారు హైదర్ జంగ్ మొదలగువారి
వంశధరులు. మఱి కొంతకాలముపిదప చీనా - బర్మి

జాతియు, మంగలజాతియు (మొగర్)వచ్చి ధీన్
సింహాసన హక్రమించెను. ఈ రెండు జాతులును ముసలి
మానులు కాక బాధ్యులయ్యాయందుచేసి తీవ్రతయు లయు
పోయెడివారు.

దీని వంశము ఒకసారి సింహాసనాధిపత్యము చేసి
మాడగా పూర్వార్థగోళమున ఉత్తరధ్రువము మొదలు
కొని లంకవఱకు గల జనలు పరస్పర దేశములలో ఎటులా
కలిసిపోయిరో, భరతవర్షమున చాతుర్వర్ణ్య మెట్లాలు
విగిసికొనిపోయెనో జేటవడును.

(14) కేతుమాంశమునకు వంశపోయి పశువులు జిరకు లయినటులును, పాంచాలములకు వచ్చి కురుదేశ మేర్ప
ఱదికొని తీర్తిజాతియై భరతవంశముం దంతటను తీర్తియులుగా వ్యవహృతు లయినటులును ఒక దిశహకు అన్నద.
మున్నది.

(15) ఏరు కేతుమాంశమున విదిక్కులు. ఏరు ఋగ్వేదమునుండి అనిందినటులు అశ్వమేధవన్నము. మా. తై. బ్ర

స వ రణ

౧-వ వ్యాసమున-౧౨౦ పుట, ౧౨ పంక్తిలో "మేరువుకు ఉత్తరమున" అనుదానిని "మేరువుకు
పడమట" అని చదివికొనవలయును.

౨-వ వ్యాసమున-౨౩౩ పుట, ౨౬ పంక్తిలో "చెప్పబోయి చెప్పమఱచినటులు కనిపించును" అనుదానిని
బదులు "సప్తావరణములను చెప్పెను" అని చదివికొన వలయును.

ఈనాటి ఆంధ్రదేశపు పంచాయతీలు

= శ్రీ ఆజ్ఞరపు వెంకటరమణరావు =

శ్రీ. క. ౧౯౨౦ సంవత్సరంలో దేశంలోనూ, రాష్ట్రంలోనూ యితర భాగాలలో పాటు ఆంధ్రదేశంలోనూ పంచాయతీలు తిరిగి స్థాపించారు. అంతకుముందే ఆమలలో వుండి శ్రీ. క. ౧౯౧౭ సంవత్సరపు స్థానిక స్వపరిపాలనచట్టంనాటి నుంచి పనిచేస్తున్న పంచాయతీలకు 'యూనియన్' అనే పేరు పోయి, నాటినుంచి పంచాయతీ నామకరణమే స్థిరపడింది.

నాటినుంచి నేటివరకూ గ్రామపంచాయతీలు ప్రతిబిల్లాలోనూ పనిచేస్తూనే ఉన్నాయి. కాని యీ పరిపాలనలో పలురకాల మార్పులు వస్తున్నట్లు మనం ఎరుగుదుం. ఈ మార్పులు పంచాయతీని ఎంతవరకూ బాపచేశాయి? ఎంతవరకూ పాడుచేశాయి? పంచాయతీ యీనాడు బలమయిన సంస్థగా వుందా? లేదా? లేకపోతే ఎందుచేత యీస్థితికి వచ్చింది? అన్న పరిశోధన కొంత అవసరం.

పంచాయతీ సంస్థ నలువిధాలుగానూ ప్రాబల్యం కెందిన తోటు ఆంధ్రదేశం. గ్రామపంచాయతీ ఒకటే పంచాయతీ కాదు. అదీవిపంచాయతీ, నీటిపారుదల పంచాయతీ, కులపంచాయతీ, పంచాయతీకోడ్లు—యీ విధంగా పంచాయతీవిధానం ప్రజల కనీసవిధాల తోడు పడుతున్న అనుభవం మనకు వుంది. అయితే, ముందు, గ్రామపంచాయతీలు ఎలా నడుస్తున్నాయి అని మొదట విచారించి చూచినతరువాత తక్కినవాటి విషయం ఆలోచించవచ్చును.

గ్రామపంచాయతీలు మొదట రెండు తరగతులుగా వున్నాయి. మైనరు పంచాయతీలు, మేజరు పంచాయతీలు అని వీటిని అంటున్నారు.

చిన్న పంచాయతీలు మామూలుగా పల్లెటూళ్లలో వుంటున్నవి. రెండోంకం పెద్ద పంచాయతీలు కాస్త పెద్దగ్రామాలలోనూ, తాలూకాలలోనూ వుంటున్నవి.

మొదటిరకం మైనరుపంచాయతీలకు ఆదాయం మూడువేలకు మించదు. సభ్యులు సాధారణంగా గ్రామంలో వున్న వాళ్లచేత బహిరంగసభలో చేరులు ఎత్తి సభ్యత్వాన్ని అంగీకరించినతరువాత, పంచాయతీలో వారి పనిచేయడం ప్రారంభించి ఆహ్లాదాలో మూడేళ్లదాకా వుంటారు. తరువాత తిరిగి ఎన్నికలు జరుగుతాయి. వారే రావచ్చు, యింకొకరు రావచ్చు. ప్రతీసారీ ఆగ్రామానికి అలవాటుయిన పద్ధతిని ఎంతమంది సభ్యులుంటారో అందులో ఒకరిని పంచాయతీకి అధ్యక్షుడుగానూ, యింకొకరిని ఉపాధ్యక్షుడుగానూ ఎన్నుకొంటారు. వారు తక్కిన సభ్యులతో కలసి, గ్రామంలో కావలసిన సౌకర్యాల విషయం ఆలోచించి పనిచేస్తుంటారు.

గ్రామంలో నీటి వసతి ఏర్పరచడం, గ్రామ పరిశుద్ధతను కాపాడి, రోడ్లు తుడిపించి, కమవు తీయించడం, ప్రజావినియోగానికి కొన్ని బహిరంగ స్థలాలలో పాయిఖానాలు కట్టించడం, రాత్రి చీకట్లో దారి కనిపించేలా దీపాలు వీధుల్లో వెలిగించే ఏర్పాట్లు చేయించడం, అంటువ్యాధులు వచ్చినప్పుడు జాడ్యం ప్రబలంగా వ్యాపించకుండా అరికట్టే సాధనాలు ప్రజలతరపున చేయడం, సర్వవిధాలా గ్రామాణుల జీవితం సుఖప్రదంగా చేయడం పంచాయతీ విధ్యుక్త ధర్మం.

అయితే యిందులో ఏపని చేయాలన్నా ధనం కావాలి. చిన్న పంచాయతీలకు యీ కార్యక్రమం

జరిపించాలంటే ధనం ఎలా వస్తుంది అనేది ప్రశ్న. ఇందులో చాలామటుకు పంచాయితీలకు ముఖ్యంగా వుండే ఆధారం Land cess. అంటే ప్రభుత్వం భూమిపన్ను వసూలుచేసేటప్పుడు అదనంగా రూపాయికి రెండణాలు వసూలుచేసి జిల్లాబోర్డులకు యిస్తుంది. జిల్లాబోర్డు అందులో వాజుగోవంతు పంచాయితీలకు పంచి పెడుతుంది. ఇది ఒకటే పంచాయితీలకు వుండే నికరమయిన ఆదాయం. సాధారణంగా యీ మొత్తం రెండువందల రూపాయలకు మించదు. ఈ మాత్రంతో యీ గ్రామపంచాయితీలు చేయగలిగే పనులు ఏమీ వుండవు. ఈ ఆధారం ఒకటే కాక యితరత్రా ఆదాయం ఏమన్నా వుంటే యీ సంస్థ అభివృద్ధికావడానికి సావకాళాలు లేకపోతేదు. వీలయినచోట్ల ఇంటి పన్ను కేయవచ్చు. ఇంటి ఖరీదునుబట్టి నూటికి సుమారు ౧% అర్ధరూపాయవచ్చునో, లేక సులువుగా వుండే రేటు ఏకో నిర్ణయించి యీ పద్ధతి అమలు జరిపితే యీ ఆదాయం కొంత వృద్ధి అవుతుంది. అదిగాక, చెరుకుగానుగలు మొదలయినవాటిమీద నిర్వహణగా రైసెక్సురుసుములు వసూలుచేసే అధికారం పంచాయితీలు సంపాదించాలి. ఇలాగే ఎక్కడ కక్కడ వున్న ఆధారాలను వొడిచివేయకుండా పన్ను విధించే హక్కు పంచాయితీకి వుండాలి. కేవలం పన్నులే కాకుండా స్తోమతుకలిగిన రైతులుంటే వారంతా కలిసి చంచాలు వేసుకొని రస్తాలు వేయించుకోవచ్చు. చెరువులు తవ్వించుకోవచ్చు. ఇతర సౌకర్యాలు ఎన్నయినా యీ విధంగా గాని, లేక పాటుకజనం అంతా తలొక రోజున గ్రామాభివృద్ధికోసం పూరికే పనిచేసి రోడ్డుగాని, చెరువుగాని తవ్వకోవచ్చు. ఉత్సాహం, గ్రామాభివృద్ధికోసం ఆవేదనా అంటూ వుంటే, మైనరు పంచాయితీ లయినా కాగా ముందుకు రాగలిగి చక్కని సంస్థలుగా పనిచేసే అవకాశాలు ఎన్నయినా వున్నాయి. కొన్నిచోట్ల పంచాయితీ పాకాలు పెట్టవచ్చు. నీటి పారుదల పంచాయితీ, పంచాయితీకోర్టు అన్నీ ఒకటే అయి గ్రామానికి అండగా వుండవచ్చు. అయితే యీ ఉపయోగకరంగా ఆదర్శంగా వుండే చిన్న పంచాయితీలు లేనా అంటే ఆంధ్రదేశంలో ఎన్నో రేవు; అవి చాలా తక్కువ.

సాధారణంగా చిన్న పంచాయితీ లన్నీ నామక; పని చేస్తున్నట్టు పరిగణింపబడుతున్నాయనే అవారి. ప్రసిద్ధిపొందినవిమటుమహాదా లేకపోతేదు. అయితే వాటిసంగతి తరువాత వివరిస్తాను. ప్రస్తుతం మైనరు పంచాయితీలు సర్కారులలో గాని, రాయలసీమలో గాని తమతమ బట్టలులనుగాని, కార్యనిర్వహణగాని తమూరు చేసుకోవడం అంటే ఎలాగో, అసలు తమ కార్యక్రమం ఏమిటో మాదా తెలియని స్థితిలోనే వున్నామని మటుకు అవకతప్పదు. దీనికి కారణాలనేం. ప్రతి జిల్లాకు ఒక జిల్లాపంచాయితీ అసీనరు, యిద్దరు ముగ్గురు అసిస్టెంటు పంచాయితీ అసీనర్లకంటే ఎక్కువలేదు. సాధారణంగా జిల్లా పంచాయితీ అసీనరు పెద్ద పంచాయితీల తనిఖీతోటే తనపని వూర్తి అయినట్టు భావించడం జరుగుతోంది. పోనీ, వారూ కలిసి చిన్న పంచాయితీలనుమాదా తనిఖీ చేస్తున్నా, ప్రతిజిల్లాకు రెండు మూడు వందల పంచాయితీలు వుంటున్నప్పుడు, ఒక్కొక్క పంచాయితీ అధ్యక్షుడు ఒక సారి అయినా చూడడం తలపెంచడంమాదా కష్టమయిపోతోంది. రోజురోజూ కార్యక్రమం ఏమిటో చెప్పవలసిన స్థితిలో వుండే యీ పంచాయితీలకు అధికార రీత్యా యివ్వగలిగిన సాయం ఏమిటో తెలియక, యిది యింతకంటే కాగా పనిచేయలేకపోతే మాత్రం వాటిని ఏమనగలం? ఇన్ని పంచాయితీలను అప్పచెప్పి, చాలి చాలి కీలకతైతుల నిచ్చి, ఒకే సంవత్సరములో ఎన్ని సార్లు ఒక్కొక్క పంచాయితీ మీద తప్పక అజమానిషీ చేయవలసిందే అని ప్రభుత్వం నిర్బంధిస్తుంది? నిర్బంధిస్తే మాత్రం ఇది సాధ్యం అయ్యేది ఎలాగ? అధికార వర్గాలమీదా, ప్రభుత్వాధికరణమీదా ఆధారపడితే యింక స్థానికసంస్థ అన్న మాటకి అర్థమేమిటి? మనలో వున్న ప్రజానాయకులు, పంచాయితీమీద ఆదరంవున్న పెద్దలు అనేకమంది వుంటున్నప్పుడు వాటికి కావలసిన సలహాలు, సాయం చేయలేరా అని మనం అనుకుందామా అంటే, అది యెంతవరకు యథార్థరూపంగా యీ సంస్థలకు ఉపయోగపడే సావకాళం వున్న పని అని మనం ఆలోచించక్కర్లేమా! అనేకమంది పెద్దలు పంచాయితీ ఉత్కృష్టతను గురించి ఉపన్యాసాలు యిస్తున్నారు, వ్యాసాలు వ్రాస్తున్నారు. వివిధరంగ పద్ధతులు

జరుగుతున్నాయి. తీర్మానాలు పత్రికల్లో ప్రచురింపబడుతున్నాయి. రాష్ట్రసభలుకూడా యీసందర్భంలో సమావేశమవుతున్నాయి. ఇందుకోసం ఒక పత్రిక కూడా ప్రచారంలోవుంది. ఈ విషయంలో మటుకు ఊహించు జరగడం లేదనడానికి యిన్ని నిదర్శనాలు మనకు కనిపించేటప్పుడు, ఈ సంస్థమీద మనకు యింత మోలా వున్నప్పుడు, మనం క్రియారూపంగా, చట్టరూపంగా ఏం చెయ్యగలిగాం! పంచాయితీ ఇదివరకు ఎక్కడ వుంకో యిప్పుడూ ఆక్కడేవుంది. సద్దు జరుగుతోంది; అణిగిపోతోంది. ముఖ్యంగా పంచాయితీ వల్ల ఎక్కువ ఉపయోగం అనుభవించవలసిన పల్లెల మాట యింతేనా?

ఇక రెండోరకం పంచాయితీల సంగతి చూడాలి. ఈ మేజరు పంచాయితీలను చూడు తరగతులుగా ఆదాయాన్ని బట్టి విభాగాలు ఏర్పరచారు. మొదటి రకం పంచాయితీలకు సాలీనా ఇరువదివేల రూపాయల ఆదాయం వుంచితరావాలి. రెండోరకం మేజరు పంచాయితీలకు సాలీనా పదివేల రూపాయలనుంచి యిరవైవేల రూపాయల వరకు ఆదాయం వుండాలి. మూడోరకం మేజరు పంచాయితీలకు సాలీనా అయిదువేల నుంచి పదివేల రూపాయలదాకా ఆదాయం ఉండాలి. ఈ మాదురకాల పంచాయితీలకూకూడా కార్యభారం సరిగ్గా నెరవేరేలా చూడాలంటే కొంతమంది గుమాస్తాలు, నారిపనిచూచే అధికారి ఒకడూ కావాలి. ఇందుకోసం యీ రకం పంచాయితీలో ప్రతిచోటా ముఖ్య కార్యనిర్వాహకుడు (Executive Officer) అని ఒక ఉద్యోగి వుంటున్నాడు. యీవద్దటి యిటీవలనే అమలులోకి వచ్చింది. శ్రీ. కే. గోరకర సెల సుంచి యీ నియామకాలు రాష్ట్రం అంతటా జరిగాయి. అంతకు ముందు పంచాయితీ అధ్యక్షుడే యీ కార్యభారం యావత్తూ భరించవలసివుండేది. పంచాయితీ సభ్యులంతా కేవలం గౌరవాధ్యం పనిచేసి పెద్దలు గనుక, దైనందిన గ్రామావసరాల విషయం పరిష్కారం యావత్తూ చూచుకోవలసిన బాధ్యత వేరే తీతం బ్రతైంపున్న ఒక వుద్యోగికి అప్పగించి, అతనిని, అతని కింద పనిచేసే వారిని పంచాయితీ అధికారానికి అప్పగించడం జరిగింది. అయితే

యీ మార్పు పంచాయితీ పరిపాలనా విధానంలో మెజుగు తెచ్చించా లేదా అన్న సందర్భంలో ఆర్థి ప్రాయభేదాలు చాలా వున్నాయి.

మేజరుపంచాయితీలలో సభ్యులు మామూలుగా ఓట్లు చేసి ఎన్నుకొనేవద్దతిమీదనే పంచాయితీలో వస్తారు. గ్రామంలో వార్డువిభజనకూడా వుంటుంది. ప్రత్యేకవార్డునుంచి యింతమంది సభ్యులుగా రావడం, కొన్ని నియోజకవర్గాలలో తురకలు, క్రైస్తవులు, ఆదిఆంధ్రులు రావడం జరుగుతోంది. ఈ పంచాయితీలకూడా అధికారంలో వుండేది మూడేళ్ళే. కార్యక్రమంకూడా వీటికి, చిన్న పంచాయితీలకూ ఒకటే.

అయితే వీటి ఆదాయం ఎక్కువగనుక, గ్రామాలలో కావలసిన సదుపాయాలు సరిగా చేయడానికి వీటి కెక్కువ అవకాశాలు వుంటాయి. కాని అవకాశాలువున్నా, వాటిని వుపయోగించే, సవ్యంగా గ్రామోపయోగాధ్యం పనిచేస్తున్న పంచాయితీలు చాలా తక్కువ.

ఈ పంచాయితీలకు ఆదాయం—ఇంటిపన్ను, బండ్లమీద పన్ను, సంతలమీద పన్ను, చెరువులమీదా కాలువలలోనూ పట్టే చేపలమీద పన్ను, పశువధకాల మీద పన్ను, వృత్తిపన్ను, వినోదాలపన్ను. ఇవిగాక లై సెన్సురుకుములు, నైకిళ్లమీద, బండ్లమీద, కాఫీడోట్లకు, భోజనపుహోటళ్ళు, మిఠాయిదుకాణాలు, గానుగలు, చర్మాలు కుభ్రపరిచే దుకాణాలు, నూనె, నేయి, పాలు, పెరుగు కట్టి అమ్మకాలమీద విధించే జరిమానాలు, అసలు యీ వ్యాపారంలో వుండేవారిమీద విధించే రుసుములు, భూమిరిజిస్ట్రీ పనుమీద వచ్చే రుసుములో భాగం, చెరుకురెల్లం గానుగలమీద పన్నులు యిత్యాదులు.

ఇవన్నీ సక్రమంగా పనులుచేసి గ్రామంలో రస్తాలు తయింపడంగాని, దీపాలుపెట్టించడంగాని, మంచినీటిపసమలు ఏర్పరచడంగాని, విద్యావ్యాప్తకమైన వ్యాసంగానికి తగిన ఏర్పాట్లు చేయడంగాని, ఇతర గ్రామోపయోగమయిన పనులు చేయడంగాని చేస్తే ప్రతిపంచాయితీ ప్రతిగ్రామానికి తప్పనాధారంగా వుంది

పంచాయతీసంస్థ యారాష్ట్రంలో రాణించినంత యింతోటా రాణించరు.

అవకాశాలున్నాయి. అన్ని సదుపాయాలూ చేసుకోవచ్చు. అధికంగా ఆధారాలున్నాయి. అసలు యీ కార్యక్రమంలో వున్న లోపాలలోపాలు తెలిసి, సమర్థతతో నిర్వహించగలిగిన పెద్దలున్నారు. ఇన్ని వున్నా, పంచాయతీ ఆంధ్రప్రదేశ్‌లో చాలా అభివృద్ధిలో వుందనే నా మతం.

గత ఆరుమూసాలలోనూ ప్రతిజిల్లాలోనూ పర్యటనం చేసి ప్రత్యక్షంగా వున్న పరిస్థితులు తెలుసుకోవాలని ఆశీర్వాదపంచాయతీలు చూస్తూవున్నాయి. మంచిని చూచాను, చెడ్డను చూచాను. పనిచేస్తున్నది చూచాను, చేయనిది చూచాను. ఏటి యానాటి స్థితి కారణం అంతదాకా వాకింత సులభంగా జోధ పడినాయికాదు.

యథాగత వచ్చినప్పటినుంచి స్థానికసంస్థలకు యారాష్ట్రంలో ఎన్నికల ఆశీర్వాదం. తొమ్మిదేండ్ల నుంచి పట్టణంలో మార్పు లేదు. పంచాయతీ ఆదాయంలో కొన్నిచోట్ల తప్ప సాధారణంగా విపరీత మయిన మార్పులే లేవు. కార్యక్రమం అన్నది అపరే లేదు. పంచాయతీ వుందా అంటే, వుంది అని చెప్పడానికి యిది వుంటున్నట్లు అనిపిస్తుంది.

పంచాయతీగ్రామాలు పెద్దవి అయినా, చిన్నవి అయినా ఒకటి సర్వే కాలేదు. జిల్లా అంతటా కలసి అయినా ప్రతిపంచాయతీలోనూ ఇంటిపన్నుగాని, పాయిఖానాపన్నుగాని, యికర లైసెన్సులుగాని ఒకే రేటులో లేవు. జిల్లా జిల్లాకూ యీ రేట్లు వేరు. ఒకే జిల్లాలోపంచాయతీకి పంచాయతీకి వేరు. వేరువేరురేట్లు అయినా, పోసి అన్నిచోట్లా ఏదోవిధంగా యీపన్ను లన్నీ అయినావున్నాయా అంటే, వున్నచోట్లవున్నాయి; లేనిచోట్ల లేవు. ఉండడంకంటే, అందులోనూ, లేక పోవడమే మామూలు. ఆదాయం సంపాదించడంలో క్రద్ధ లేనప్పుడు అసలీక కార్యక్రమం పోగే విధానం ఏముంటుంది? సమాజంగా పంచాయతీ పడుకొని నిద్ర పోతుంది. ఇదే యీవాడు సర్వసాధారణంగా జరుగు తున్న పని. ఈ పంచాయతీసంస్థ బాగుపడాలని అంద

రికి వుండగాని, కార్యరూపంగా ఎవరికి వారే ఇది మాపని కాదుకోవడంతోటే యీ స్థితి ఏర్పడింది.

ఏజిల్లాలో పర్యటనం చేసి చూచినా, ఎన్నివందలకొద్దీ పంచాయతీలు చూచినా, పంచాయతీ సభ్యుల తత్వంలోగాని, ప్రజల తత్వంలోగాని, పన్నులు యివ్వడంలోగాని, పన్నులు వేయడంలోగాని తగినంత బాధార్యం కనిపించలేదు. కనిపించి, పంచాయతీలు వాటంకట అనే అభివృద్ధిలోకి వస్తాయనుకోవడంకూడా అసంభవం అనిపిస్తుంది. పన్ను అన్నది ఏవాడయినా నిర్బంధం వుంటేనేగాని రమాలూగాని సామ్యుత్తప్తడయినా ఎన్ని బాధలో పడాలి. అందుచేత, పంచాయతీలు పరిగా పనిచేయాలంటే, పన్నులు అన్ని ఆధారాలమీదా విధిగా వేస్తేనేగాని పిలువేదు. ఈ విషయం పంచాయతీవిచక్షణతో వదిలి లాభంలేదు. మానవస్వభావంలో సంకుచితత్వం సాధారణంగా యిలాటి పాపకారాలు వున్నంతకాలం వాటిని పట్టుకునే దేవుళ్లాడుతుంది. అందుచేత అది తప్పించేయాలి. తరువాత ప్రతిపంచాయతీకి ఒక నిర్దిష్ట కార్యక్రమం ఏర్పరచి, అపని గౌనసాగించకపోతే కష్టించాలి. పంచాయతీ పనులకు వేరే యింజనీయరును, ఓవర్ సీర్లను పంచాయతీలే తమ ఆదాయంనుంచి భర్తవెట్టకొన్నా, వారిని నియమించుకొనే సావకాశాలు యివ్వాలి. ఆలోచ్యనిమయంలో అవి ఏమాత్రం ఉపేక్ష వహించినా, తీవ్రమయిన కష్ట విధించేలా ఏర్పాటులు చేయాలి. ప్రతిగ్రామం సర్వే చేయించి, అవ్యాధ్యపు ఆక్రమణలకు జరిమానాలు విధించాలి. సాధ్యమయినంత త్వరలో వాటిని తొలగించాలి. అదిగాక, యీ సంస్థలు అభివృద్ధిలోకి రావాలంటే, పంచాయతీ అభీషక్తు, అసెంబ్లీలు పంచాయతీ అభీషక్తు యింకా చాలామంది కావాలి. వారు ఉత్సాహంతో పనిచేయాలంటే, వారికి సరియయిన సహకారం ప్రభుత్వం చూపాలి.

ప్రతీకాలకాలోనూ, జిల్లాలోనూ పంచాయతీ సభలు జరగాలి. గ్రామపంచాయతీ అధ్యక్షులు, పంచాయతీ వుద్యోగులు, పంచాయతీ అభిమానులూ అంతా కలిసి పంచాయతీ వుద్యమాన్ని సురించి,

చర్యలు జరుపుకుంటూ, పంచాయతీని పునఃగమనం లోకి తేవాలి. ఈ చర్యలన్నీ గారిలో పట్టటాలు కాకుండా, యథార్థపరిస్థితుల వాధారం చేసుకొన్న వాస్తవికవిషయాల చర్యలుగా వుండాలి. పంచాయతీ సభ్యత్వం కోసం అభ్యర్థులు వారి స్వగ్రామాన్ని గుర్తించి సామాన్యమయిన లోభాలకు అతీతులయి వుండాలి. ప్రజలు వారికి కావలసిన సౌకర్యాలకు తగిన ఆస్కారాలు వెతుక్కోవాలి. అంటే, ఆవసరం అయిన ఆర్థిక ఆదాయాన్ని చూచుకోవా లన్న మాట. సమ్యమయిన, సంతృప్తికరమయిన కార్య కలాపం కావాలంటే పన్నులను సంకోచంలేకుండా పంచాయతీలు వసూలు చేయగలగాలి. పంచాయతీలు చేయవలసిన కార్యక్రమాన్ని ఒక రాష్ట్ర ప్రభుత్వ ద్వారా మొదట తెలియబరచాలి. పంచాయతీ అభి వృద్ధిలోకి రావాలంటే, యిలాటి మార్పు తెన్ను చేయ వలసిన అవకాశం ఎంతో వుంది. పంచాయతీ బలవది ప్రభావితో రాజ్యాంగానికి వన్నె తెచ్చేసంస్థ కాక పోదుగాని, అది అవిధంగా రాడించాలంటే, చేయ వలసిన కార్యక్రమం చాలా వుంది. ఈమధ్య స్థానిక స్వపరిపాలన మండలం పరికావితేఖరుల ప్రమాగ మంలో చెప్పిన రాజీయే పంచాయతీ విధానపు మూడ వలు నాటివారికి చాలా అనవసరమయిన, ఉప ద్రవకరమయిన మార్పులుగా కన్పిస్తవి. అయితే ఆ విమర్శకు యిక్కడ చోటు చాలదు. అదిగాక యిక్కడ ఆ తర్రం అవసరం.

ఇక మిగిలిన పంచాయతీ సంస్థ—పంచాయతీ కార్యలు, పంచాయతీ సౌకర్యాలు, అడివిపంచాయ తీలు, నీటిపారుదల పంచాయతీలూను. పశ్చిమగోదా వరిలో నీటిపారుదల పంచాయతీలు కొన్ని వున్నాయి. కాని వాటి ఆదాయం చాలా తక్కువ. ప్రభుత్వ ఆదరణయితే నీరసంగా వుంది. ప్రోత్సహ కలిగిన పెద్ద రైతులుగల ఆయభిమవరం, రిభిమవరంచానలు చిల మత్తూరు పంచాయతీలు సవ్యంగానే పనిచేస్తున్నాయి. అయితే నీటిపారుదల పంచాయతీలు రాష్ట్రంలోనే చాలా తక్కువగా వున్నాయి. బల్లారిలో కంప్లీ, అనంతపురంలో బ్రాహ్మణ వియారు మంచినీటిపారుదల పంచాయతీలు. వాటివాటి స్వంతనీర్గంటులతో పని చేసుకొంటున్నాయి. వాటిపై అధికారులు రెవెన్యూ ఉద్యోగులూ, పట్టికువన్ను దిపాస్తుమంటు ఉద్యోగి గులూను. చాలా లాన్న రైతులంతా నీటిపారుదల

పంచాయతీ సభ్యులను ఎన్నుకొంటారు. పెద్దరైతులు అభ్యర్థులు. అన్ని పాలాలకు సరిగా, కావలసినంత నీటి పారుదల జరిగేలా చూడడం వీరి విధి.

అడివిపంచాయతీలు గ్రామంలోని వకులలకు కావలసిన మేతకు చీట్లు అమ్ముతారు. తరువాత అడి విలో వుండే పుల్ల, ఎండుఆకులు బండికి యింత ఖరీదు అని అలా, అర్ధదా చొప్పున పెట్టెట్లు అమ్ముతారు. వకులులు వున్నవాళ్లంతా యీ పంచా యతీ సభ్యులను ఎన్నుకొనే ఓట్లు. ఊళ్లోవున్న మోతుజిల్లు అడివిపంచాయతీ సభ్యులు అవుతారు.

అడివి పంచాయతీ సభ్యులు ప్రభుత్వానికి ప్రతి మూడేళ్లకు కొంతసొమ్ము కడుతూవుండాలి. ఈ అడివిపంచాయతీల వైకాళ్యం సాధారణంగా కొన్ని తేల ఎకరాలు వుంటుంది. ఎకరానికి పన్ను అర్ధదా కంటే ఎక్కువ వుండదు. మొత్తం సంవత్సరానికి అడివి పంచాయతీ రెవెన్యూ కలెక్టరుకు కట్టవలసిన Lease Amount మాట ఏదైతే, తేక రెండువందల రూపాయలు వుండదు. అడివిపంచాయతీనుంచి వచ్చే ఆదాయం పుల్లరీమేత, అడివికట్టలు, ఆకులు, కేసె, చిన్నఅడివి ఫలసాయం, మోడుగ, తంగేడుఆకులు, మంచిగంధం చెట్లు, వంటచెరుకు మొదలయినవి. అడివిపంచాయతీలు ప్రతీజిల్లాలోనూ వున్నాయి. అయితే పెల్లూరులోనూ, బల్లారిలోనూ వాటి ప్రతిభ ఎక్కువ. బల్లారిలో 'కోగా' అడివిపంచాయతీ చాలా ప్రసిద్ధిపొందినది. ఇదికాక, చాన్నెట్లవైపు ఎన్నైనా అడివిపంచాయ తీలు మంచివి వున్నాయి. అనంతపురంలో పెను గొండవైపు అడివిపంచాయతీలు అభివృద్ధిలోకి వస్తున్నాయి. హిందూపురందగ్గరన్న దేవుతేకుపల్లి, చిలమత్తూరువంటి అడివిపంచాయతీలు నేను చూచి నంతవరకు చాలా మంచిస్థితిలో వున్నవాటిలో అరు దయినవని చెప్పగలక. ఇక్కడే అనంతపురం కలెక్ట రైవ గెంటిగాయకుడా యీ విషయంలో చాలా అభి మానగల పెద్దలు. ఆయన యీ విషయంలో చాలా చెక్కని అభినివేశంతో పనిచేయిస్తున్నందుకు ప్రజ చాలా కృతజ్ఞతతో వుండాలనే నా అభిప్రాయం. ఆయన యీ విషయంలో తీసుకొంటున్న శ్రద్ధ, వాటి అభివృద్ధికోసం పడే ఆవేదనా ఆయన నాతో యీ విష యాలను గురించి చర్చించేటప్పుడు ప్రతిమాటలోనూ ద్యోతకమయినాయి. విదేశీయుడయినా, ఆయన తన విద్యుక్తగ్రామాన్ని చేయడంలో యింత సరసంగా నిర్వ

రించే నేర్పు అదే హోదాలో పనిచేస్తున్న మన దేశీ యులలో నాకు కనిపించలేదనడానికి నేను విచారిస్తున్నాను. కొన్ని చోట్ల జిల్లాకలెక్టర్లు తమ జిల్లాలో అడివిపంచాయితీలు వున్నాయో లేదో, వుంటే ఎక్కడున్నాయో, ఎలా పనిచేస్తున్నాయో తెలియని స్థితిలో వున్నారు. దీన్ని బట్టి మీరు తమ అధీనంలో వున్న యీ అడివిపంచాయితీలను ఎంత శ్రద్ధగా తనిఖీ చేస్తున్నారో భోధపడుతుంది.

ప్రకారం వున్న అడివిపంచాయితీలు నామకం అడవులు; అంతే. ఏటా ఏత్తె చెట్లు పాతి పెంచుతామని అడివిపంచాయితీ పథ్యులు వ్రాసి యిస్తారు. మేకలను లోపలికి మేతకు రానియ్యమని కూడా చూపి యిస్తారు. లోపల అగ్నిభయం లేకుండానూ, చెట్లు పెరిగేలా చూడడానికి, వాచర్లను నియమించి వారి తీతాలు వచ్చే ఆదాయంలోంచి యిస్తారు. కాని వారికిచ్చే దేతం ౬ లేక ౮ రూ. కనుక, వారు చూడవలసినది వేలకొలది ఎకరాల విస్తీర్ణ తీతనుకా యీ పంచాయితీల పరిపాలన చాలా అసంతృప్తిగా వుంటోంది. చెట్లు పెరగడం లేదు. కొత్తచెట్లు లేవడంలేదు. మేకలమేత మానడంలేదు. ఈ స్థితిలో అవి ఎలా కానుపడతాయి? బిటి నభివృద్ధి చేయాలంటే, అడవులకానికంటే అప్పు గించి వాటిమీద పంచాయితీకుంటే అధికారాన్ని కొంత తప్పిస్తే, అవి వృద్ధిలోకి వచ్చినతరువాత సంగతి చూడవచ్చు.

పంచాయితీ కోర్టులు న్యాయాన్యాయ పరిష్కారాలకు తగిన సదుపాయాలు చేస్తున్నాయి. పంచాయితీ పాఠశాలలు పరస్పరాలకు పిల్లలు వెళ్ళక్కర్లేకుండా చదువులు నేర్పడానికి వినియోగపడుతున్నాయి. విలే యిదివరకు చెప్పినట్లు బిటిస్థితి చాలా మీసంగా వుంది. ఇవి ఎంతో అభివృద్ధి పొందవలసిన అగత్యం వుంది.

ఏవిధంగా చూచినా గర్వింపదగిన స్థితిలో కాకుండా, చివరకి సంతృప్తికరమయిన స్థితిలోనయినా లేవు ఆంధ్రదేశపు పంచాయితీలు. ఇవి కానుపడి అభివృద్ధిలోకి రావాలంటే జరగవలసిన కార్యక్రమం ఎంతయినా వుంది. యథార్థపరిస్థితుల పంథా ఒకటి; ద్రుఢత్వం అనుసరించకపోతూ పంథా ఒకటి, రెండు

రెండుమార్గాలా వచ్చిస్తే, పంచాయితీకేటం జరిపే కార్యక్రమం పంచాయితీ, పంచాయితీప్రజకి ముప్పు తెస్తుందని చెప్పినా పెడచెవిని తెచ్చేమాటంటే, ఆసంస్కరణ తన తప్పిదాన్ని తనీ గుర్తించేవాకా పరికోధపడుచూత్రం ఏంచేస్తాడు? మన రాష్ట్రంలో సంస్కరణలన్నీ యీ పంథాలోనే చెడుతున్నవ్వుడు, పంచాయితీ ఒకదానికే వచ్చే ముప్పు కాదిది. ఫీర్కాడవ లకుమెంటు అంటే ఏమిటో ఈ వుద్యోగులకుగాని, నియమించినవారికిగాని అర్థం అయినట్లు లేదు. పంచాయితీలకు యీస్పీములు కలిపారు కొన్నిచోట్ల. అవి ఏమిటో తెలియక వాళ్ళు అనస్థపడుతూ, ఏమీ చేయక కూచుంటే, యీపని ఎలావుందో చూడడానికి ఒకమిట్టి బయలుదేరింది. పరిపాలనవిధానం అంటే ఏమిటో పరిచయం వున్నవారి కెవరికయినా యీ పరిస్థితులు చూపాల్సివుండగా వుండకతప్పవు. అయితేనేం? యిది మనవాళ్ళు చేసిన తప్పులేకనుక వనం మూట్టాడానికి పిలువేడు. ఇదే ఎడ్యుకేషన్ ప్రభుత్వం అయితే మన విమర్శలకు అంశులేకపోవును. కాని యిది మనం స్వయంగా చేసికొన్న అపరాధంకయినా, అలా అనుకోదానికి టిలులేని స్థితి యిది. తప్పు అయినా ఆలోచించుకొని దిద్దుకోదానికి యిష్టంలేని కాలం మనది. ఈ సంస్థల స్వరూపం ఏమిటి? దేశస్వరూపమే, చరిత్రే అడ్డంబిరిగిన రోజు రిది. శతాబ్దంమంచి మనం పెట్టుకొని పోరాడిన ఆర్యులే వరుణకొని, దేనికి పడితే దానికే సిద్ధపడిన దేశంలో, ఏసంస్థ కానుపడక పోయినా, ఏసంస్థ అధిపతితమయినా ఆత్మర్యపడ వలసిన కాలంకాదిది. మన లావాతమబట్టేమన సమస్యల పరిష్కారవిధానమూ వుంది. ఇది వికటం గా వుందని అసహ్యించుకుంటేమాత్రం, ఇంతకంటే మనకు కిక్కి లేనవుడు, యీ విషమప్రక్రియకు మనమే సిద్ధపడి నామని ఎలా మరిచిపోలేమా, ఆలాగే భవితవ్యంలో పంచాయితీగతి ఏమయినా అంటే, మనం సంతృప్తి పడాలి. పంచాయితీరాజ్యమే వస్తే, అప్పుడే ఆనాటి పంచాయితీతో పరిచయం చేసుకోవచ్చు. మనం ఎరగని కొత్తపంచాయితీనిగురించి ఏమీ అనకుండా, చూచేవాకా డిరుకోవడమే ఉత్తమం.

మూరల్ పథకము:

యూ ర ప్ పు న రు ద్ధ ర ణ

శ్రీ సీతారాజు సుబ్రహ్మణ్యశర్మ

క్రికెట్ కాయదు రూణెట్టు అగ్రతీతుడు చేపాయాత్ర యాదించినతరువాత ఆ మెరికా సంయుక్త రాష్ట్రములు (ఆ. సం. రా.) ప్రపంచమునకు రెండేరెండు మహాత్తర విషయములు ప్రసాదించినది: ఒకటి ఆటంబాంబు; రెండు మార్నల్ పథకం. ఆటంబాంబు సర్వవిధ్యుంశక శక్తిని, జపానును ఓడించుటకు ఆటంబాంబు చేసిన సహాయమును, కాంతికాలములో ఆటంక శక్తి సత్ప్రయోగము వలన మానవులకు కలుగు ఇతోధిక సౌఖ్యమును, ప్రపంచ వాగరికతాభివృద్ధిని అందరును గుర్తించినారు. కాని మార్నల్ పథకము, దానితోపాటే ముడిపెట్టుబడునని చాలమంది భయపడుచున్న ట్రూమన్ సిద్ధాంతము, సక్రమముగా ఆచరింపబడినచో, ప్రపంచ ఆర్థిక పునరుద్ధరణకు, మానవుని జీవస్థాయి అభివృద్ధికి, ప్రపంచ రాజ్యముల సామరస్య సౌహార్దములకు చేయగలిగిన సహాయముగాని, అక్రమవిధానము ననుసరించినచో ఇందువలన గలుగు ప్రపంచవ్యాప్త విచ్ఛేదము, సంక్షోభము, బహుశః సర్వనాశము ఇప్పటికింకను ఉపశాంతి ములుగానే యున్నవి. యుద్ధానంతర రాజనీతిజ్ఞులలో మార్నల్ పథకము అత్యంత ప్రముఖస్థాన మాక్రమించుకొని భవిష్యత్తులో ప్రపంచవిధానములకు మూలకగా పరిగణింపబడగలదు.

మార్నల్ ప్రజాశిక్షావనము, రెండువరి సంఘటనలను పరిశీలించుటకుముందు యవరావులోని ఆర్థికపరిస్థితి, ఆ. సం. రా. చాణియోగిబృద్ధి, అంతర్జాతీయ రాజకీయపు పోకడలు ఇవి కొంతవరకు తెలిసికొన్నచో ఈ పథకములోని అంతరార్థము స్పష్టముగా గ్రహించుటకు నీలగును.

యుద్ధకాలములో యూరపురాజ్యములలోని పరిశ్రమలన్నియు జర్మన్ల యాజమాన్యమున పనిచేయవలసి

వచ్చినది. అందువలన వానిని చాలవరకు మిత్ర రాజ్యముల విమోచనాదారులలో నాశన మొనర్చిరి. కొన్ని పరిశ్రమలను జర్మన్లు తమ భూదగ్గ విధానము ననుసరించి నాశనమొనర్చిరి. సస్యశ్యామలములగు సుశ్రేణులు రణరంగములుగా మార్చబడి భూమిలోని సారము నాశనమొనర్చబడినది. అన్ని విధముల ఆహారపదార్థప్రకారము ఆవులు, పందులు, కోళ్ళు మొదలగు జంతువుల సంఖ్య అంతోలేనవరముగా తగ్గిపోయినది. అందువలన జర్మన్లపై విజయము సాధించిన మరుసటి నాటినుండియు ఆక్రమిత దేశములలోని ప్రజల కాహారపదార్థము లిచ్చే కాపాడవలసిన బాధ్యత మిత్రరాజ్యములపై బడినది. ఆయా దేశములు సైనిక ఆక్రమణ క్రింద ఉండి, సైనిక పరిపాలనలోనే ఉండుటవలనను, ఆయా దేశముల అజ్ఞాతప్రభుత్వములు మిత్రరాజ్యములలో తలదాచుకొనుచున్న నామమాత్ర ప్రభుత్వములగుట వలనను, ఆయా దేశ ప్రజలలో ధైర్యోత్సాహములు కల్పించి జర్మన్ల కిఘపతనమునకు వారు తోడ్పడునట్లు చేయవలసిన అవసరముండుటవలనను, మిత్రరాజ్యములు తమ ఖర్చుపైననే ఆయా దేశ ప్రజలను పోషించినవి. జర్మనీ సంపూర్ణ పతనానంతరము ఆయా దేశముల ప్రభుత్వములు పరిపాలనా బాధ్యత వహించినను వానికి తగినంత ఆర్థిక పట్టుత్వము కలుగువరకు మిత్రరాజ్యములు సహాయపడవలసిన అవసరము గుర్తించబడినది. అందువలననే లోకోద్ధరణ సంఘమును పేర నొక సంఘమును స్థాపించి, మిత్రరాజ్యములన్నియు ధనసహాయము చేసి, ఆ సంఘము ద్వారా విముక్తయూరప్ ప్రజలకు పునరావాసము కల్పింపవలె నని ఉద్దేశింపబడినది. ఆ సంఘము ఏర్పడి తన కార్యక్రమమును జయప్రదముగా నడిపినది. ఈ లోకోద్ధరణ సంఘములో ప్రముఖపాత్ర ఆ. సం. రా. ప్రభుత్వమే వహించినది. ఈ లోకోద్ధరణ సంఘకార్య

క్రమము పూర్తియైన దని తలచి ఈ మధ్యనే ఆ సంఘము మూసివేయబడినది.

అ.సం.రా.యుద్ధములో చాల ఆలస్యముగా చేరిన మిత్రరాజ్యము. అ. సం. రా. సహజసంపత్తి, పరిశ్రమాభివృద్ధి, సూతసాధనాదివిమర్శనాభివృద్ధి, సామగ్రి ఆయుధములపై పెరిగినది. యుద్ధ ప్రారంభదశలో అ. సం. రా. అధికతర మొనర్చుకొనుటయేగాక, యుద్ధానంతరములకు తగిన మార్గములలో ప్రత్యేకాభివృద్ధిపొంది, మిత్రరాజ్యములకు సర్వవిధయుద్ధ సామగ్రి ఆయుధములపై పెరిగినది. అ.సం.రా.లో వ్యవసాయమునూ పృథ్వీచేయబడి మిత్రరాజ్యములకు కావలసిన ఆహారపదార్థములుకూడ అనేకమే సరఫరాచేయుచుండెడిది. యుద్ధము తీవ్రతరమైనకొలది, మిత్రరాజ్యములు తాము అ. సం. రా. లో కొనుచున్న ఆయుధములకు, ఆహారములకు ధనము ఇచ్చు పరిస్థితిలో లేనందువలనను, కొన్ని దేశముల ఆహారప్రభుత్వములతరఫున యుద్ధము సాగించవలసినప్పుడుచేతనే, ఆ ప్రత్యేక పరిస్థితులలో అ. సం. రా. ప్రభుత్వము 'అరువు-కాలు' చట్ట మొకటి రచనచేసి, అవిధానము ప్రకారము యుద్ధమునకు కావలసిన సామగ్రిని సరఫరాచేయుచుండెడిది. యుద్ధము పరిసమాప్తమై 'అరువు-కాలు' చట్టము తొలగించి వేసివేయవలసిన ఆయా దేశముల పునరావాసమునకు మిత్రరాజ్యములు సహాయపడవలసిన ఆహారము, అందు కొరకు వారు స్థాపించిన లోకోద్ధరణ సంఘములను గురించి వైన మనవిచేసితిని. లోకోద్ధరణసంఘములో కూడ అ. సం. రా. కే ప్రముఖపాత్రతో వహించి, విముక్త యూరప్ ప్రజలకు కావలసిన ఆహారపదార్థములు ఆయా దేశములలోని పరిశ్రమలు పునః స్థాపించుటకు కావలసిన యంత్రసామగ్రిని సరఫరాచేయవలసినదై. ఈ కార్యమునూ చాలవరకు జయప్రదముగా జరిగినది. ఈ విషయములు పరిశీలించినచో అ. సం. రా. యుద్ధకాలములోను, యుద్ధానంతరమును యూరప్ దేశములకు చేసిన సహాయము అపారముని తెలియగలదు. కాని లోకోద్ధరణసంఘమును మూసివేసినంతనే, ఆయా దేశములకు అ. సం. రా. నుండి వస్తువులు అక్కరలేకపోవువా? ఇదివరకు కావలసినన్ని

వస్తువులే యిప్పుడుకూడ కావలసినవయ్యెను. కాని యిది వరకు 'అరువు-కాలు' చట్టప్రకారముగాని, లోకోద్ధరణసంఘముద్వారాగాని లభించిన ఆ వస్తువులు ఇప్పుడు ధనమిచ్చి కొనవలసినవైనవి. అందుకు తగినంత ధనము సంపాదించగలంతగా ఆయా దేశములు లోలుకొలేదు. కాబట్టి అ. సం. రా. ఆయా దేశములకు అప్పుపెట్టి ఆ అప్పుసామగ్రితో ఆయా దేశములు వస్తువులు కొనుటకు పాకర్యము చేసినది. ఈ అప్పుమొత్తములు కూడ, సంపూర్తిగా ఆర్థిక పునర్నిర్మాణము జరిగి, ఆయా దేశములు తమకు కావలసిన వరకు తమ ధనముతోనే కొనుక్కొగలంత ఆర్థికసామర్థ్యము పొందగలగునంతటి కాలమువరకు కావలసిన. ఆవసరముల అంచనావేసి, చాల జాగ్రత్తగానే నిర్ణయింపబడినది. అనుకొన్నట్లుగా కార్యక్రమమంతయు జరిగియుండినచో ఆయా దేశముల ఆర్థికపునరుద్ధరణ, పునర్నిర్మాణము ఇప్పటికే సంపూర్తిగా జరిగి, అవి స్వయంపోషకములై యుండెడివే. కాని ఆయా దేశములలో ఆర్థికపునర్నిర్మాణము ఆగిపోయినప్రకారము జరుగలేదు. ఆయా దేశములలోని రాజకీయవిభేదములవలనను, పరిస్థితుల లన్నియు అప్పుడే కాలాదుకొనుచున్న ప్రభుత్వముల అదుపులోనికి రాకపోవుటవలనను, వ్యవసాయాభివృద్ధి జరుగుటకు కావలసిన ఎరువు, యంత్రసామగ్రి విరివిగా లభించకపోవుటవలనను, గతకాలకాలములో నితీత్రమునుకొలెలవాయువులవలన పరిశ్రమలకు కావలసిన బొగ్గుజల్నెత్తి కుంటు పడుటచేతను, ఇతరదేశముల కన్నివిధముల సహాయపడగల జర్మనీపరిశ్రమలు పునరుద్ధరింపబడక పోవుటవలనను ఆర్థికపునర్నిర్మాణము అనుకొన్న ప్రకారము జరుగలేదు. అందువలన ఆయా దేశములకు కావలసిన ఆహారపదార్థములు, రదితర అత్యవసరవస్తువులు, యంత్ర సామగ్రి అ. సం. రా. నుండి అందించినంతకన్న ఎక్కువగా దిగుమతిచేసికొనకతప్పినదిగాదు. అదేసమయములో ఈ వస్తువుల ధరలు అ. సం. రా. లలో పెరిగిపోవుటవలన ధనరూపములో ఖర్చు మరింత ఎక్కువైనది. అ. సం. రా. నుండి ఆయా దేశములు పుచ్చుకున్న అప్పు మొత్తములు చాల తొందరగా ఖర్చయిపోకొచ్చెను. ఈ మొత్తములనుగురించి కొన్ని వివరములు తెలిసి

కొన్నచో పరిస్థితి లేకగా అవగాహన చేసికొన వచ్చును. గొరగి వ సం. అట్టబరుసెలలో వివిధ దేశములకు ఆ. సం. రా. లలో మొత్తము ౧, ౫౦౦ కోట్ల డాలర్ల నిలువలు ఉండెను. ఆయాదేశములలో ఆర్థిక పునర్నిర్మాణము జరుగువరకు ఈ మొత్తములు వాడుకొనుచుండువచ్చునని ఉద్దేశింపబడెను. ఈ ౧౫౦౦ కోట్ల డాలర్ల నిలువలే గాక, లోకోద్ధరణ సంఘము, ఎగుమతి-దిగుమతుల బ్యాంకు, అం ర్థాతీయద్రవ్యనిధి, అంతర్జాతీయబ్యాంకు, తదితర బ్యాంకులు మొదలగు సంస్థలుగూడ విదేశములకు సహాయముచేయగలవు. గొరగి వ సం.లో ఆ. సం. రా. మొత్తము ఎగుమతులు ౧౨౩౦కోట్ల డాలర్లు; దిగుమతులు ౧౦౦కోట్ల డాలర్లు; వ్యత్యాసము ౨౩౦ కోట్ల డాలర్లు. ఈ మొత్తము నకు అప్రత్యక్ష ఎగుమతుల మొత్తము ౧౦౦ కోట్ల డాలర్లు కలిపిన, వాణిజ్యవ్యత్యాసము ౨౩౦ కోట్ల డాలర్లు ఆ. సం. రా. లకు విదేశములు చెల్లించవలసిన నీకరమొత్తమని తేలుచున్నది. ఈ ౨౩౦ కోట్లకు గాను ౨౩౦ కోట్ల డాలర్లు లోకోద్ధరణ సంఘము, తదితర ధర్మములు పోను మిగిలిన ౫౦౦ కోట్ల డాలర్లు పైతెప్పిన ౧౫౦౦ కోట్ల డాలర్ల నిలువలనుండి చెల్లించబడెను. గొరగి వ సం. ఆ. సం. రా. ఎగుమతులు ౨౦౦౦ కోట్ల డాలర్లు ఉండునని అంచనా వేయబడినది; దిగుమతులు ౧౫౦ కోట్ల డాలర్లు మాత్రమే; వ్యత్యాసము ౧౮౫౦ కోట్ల డాలర్లు. అప్రత్యక్ష ఎగుమతుల మొత్తము కలిపినచో ఈ మొత్తము ౧౨౫౦ కోట్ల డాలర్లు కాగలదు. (ఒక దేశము మరొక దేశమునకు టీమా, వాకా, బ్యాంకింగు మొదలగు సౌకర్యములను కలిగించి సంపాదించు కొన్నధనము అప్రత్యక్ష ఎగుమతులు; ఈ సౌకర్యములు పయోగించుకొని డబ్బు చెల్లించవలసిన దేశములకు అవి అప్రత్యక్ష దిగుమతులు. కంటితో చూడగలిగిన వస్తువుల ఎగుమతి ప్రత్యక్ష ఎగుమతి. దీనినే సాధారణముగా ఎగుమతి అని వ్యవహరింతురు.) కాని వివిధ విదేశములకు ఆ. సం. రా. ఇచ్చిన అప్పుతో సహగల నిలువలు ౧౫౦౦—౫౦౦—౧౦౦౦ కోట్ల డాలర్లు మాత్రమే; ౨౫౦ కోట్ల డాలర్లకు తక్కువ లేకుండా కొరత ఏర్పడి తీరును కాని ఏ దేశము తన డాలరు నిలువలన్నియు సంపూర్ణముగా వాడుకొనదు. కొంత

మొత్తము ఏ పరిస్థితులలోను వాడకుండు ఉంచుకొని, ఈలోపుననే మేరక విధముగా డాలర్లు సంపాదించు కొనుటకు ప్రయత్నించును. కాబట్టి ఈ సంవత్సరము చివరకు డాలరు కొరత ౨౫౦ కోట్ల డాలర్ల నీకరపు మొత్తమైనను, ఇంతకన్న ఎక్కువ మొత్తము కొరత ఉండి, కొంతమీలన ఉండగలదు. యూరప్ రాజ్యా లలో ఆర్థిక పునరుద్ధరణ యింకను జరగనేలేదు. అందు వలన ఆ రాజ్యములకు ఆ. సం. రా. సహాయము కొరత; అంతకన్న సహాయము చేయగల దేశము ఈ లోకాన ఏదియులేని సంగతి విశేషమేకదా! అత్యవసరము లేన ఆహారపదార్థములు మొదలగువాని సహాయము లభించకపోతే ఆ దేశములలో దుర్భిక్షము తప్పదు. తద్వారా రాజకీయ విప్లవములు జరిగి తీరును. ప్రజాస్వామ్య సిద్ధాంతముల రక్షణకై, అసామ్యమును, యూరప్ రాజ్యముల పరిస్థితి యిది.

ఆ. సం. రా. లలో సౌభాగ్యము చెల్లించియు చున్నది. యుద్ధకాలములో పాతపరిశ్రమ లభివృద్ధి చేయబడుటయేగాక, చాల కొత్తపరిశ్రమలు స్థాపించబడినవి. నిరుద్యోగము పేరున కైదును సమస్యగా కన్పించుటలేదు. ఆ. సం. రా. ఉద్యోగుల సంఖ్య గొరగి వ సం. లో ౫, ౫౬, ౪౦, ౦౦౦; గొరగి వ సం. ప్రభుత్వ భాగములో ౬, ౧౪, ౦౦, ౦౦౦. ఆ. సం. రా. వ్యావసాయక పారిశ్రామిక, ఉత్పత్తి మొత్తము గొరగి వ సం. ప్రభుత్వ భాగపు మొత్తమునుబట్టి సం. నకు ౨౨, ౫౦౦ కోట్ల డాలర్లు; యుద్ధకాలములో, అన్ని సంవత్సరములలో ఎక్కువ మొత్తము ౨౧, ౩౦౦ కోట్ల డాలర్లు. ఆ. సం. రా. దేశయాదాయము మొత్తము గొరగి వ సం. లో ౨౩౦౦ కోట్ల డాలర్లు; యుద్ధ కాలములో అన్ని సంవత్సరములలో ఎక్కువ మొత్తము ౧౮, ౮౦౦ కోట్ల డాలర్లు; గొరగి వ సం. ప్రభుత్వ భాగపు లెక్కల ప్రకారము సం. ౧౯, ౯౦౦ కోట్ల డాలర్లు. కాబట్టి ఏదిధముగా జూచినను ఆ. సం. రా. ఇదివర కన్న దును లేనంత సౌభాగ్యముతో ఈ వాడుకులకూగుచున్నట్లు తెలియగలదు. ఆ. సం. రా. దిగుమతులు చాల తక్కువ; ఎగుమతులు చాల ఎక్కువ. ఆ దేశము అమ్ముటయేగాని కొనుట ఆరుదైవోయినది.

ఇట్టి పరిస్థితులలో, విదేశముల కొనుట కిష్టపడేవానిని కొని, దేశములో పరిశ్రమల ఉత్పత్తి లెక్కించవలసి వచ్చును. నిరుద్యోగము సమస్య కావదు. యూరపు రాజ్యాలకు డాలర్లు లేవుకదా, ఆ రాజ్యాలన్నియు ఆ. సం. రా. లో వస్తువులు కొనుట మానివేసినచో, ఈ దేశములో పరిశ్రమలు చాలభాగము మానివేయవలసినదే; ఆహారపదార్థాలు పండులకు మేళుకొనవలసి వచ్చేది. కార్మికసమస్య విషయమై, రాజకీయ వాతావరణము భయంకరమైపోవలదు. అందువలన ఏవిధముగా వైనను ఆ. సం. రా. ఎవరుకులు నిలబెట్టుకుని, ఆర్థిక సౌమ్యము కాపాడుకొనకతప్పదు. విదేశీయులకు, ముఖ్యముగా యూరపురాజ్యాలకు వస్తువులు కావలసినను, కొనుటకు వచ్చు లేదు. కొనకపోయినచో దేశాలలో కరువు ఏర్పడి విప్లవము వచ్చుతీరును, కాబట్టి, రెండుపక్షాలకు సంయోగింపకరముగానుండు విధానము ఒకటి ఆవలంబింపకపోలే, రెండుపక్షాలకును ఏర్పడ వచ్చును కలిగితిరును. ఈ పరిస్థితి నెదుర్కొనుటకు కొంతగా స్పృహపడవలసిన విధానమే మార్చలే పథకం.

జూలై ౧౪ వ రేదిన హార్వర్డు విశ్వవిద్యాలయములో ఉపన్యసించుచు ఆ. సం. డా. దేశాయకాళి కార్యదర్శి జనరల్ జార్జి మార్షల్ యూరపురాజ్యాల దుస్థితిని వర్ణించి, వాటికి సహాయము చేయవలసిన అగత్యము నిరూపించి, ముఖ్యముగా ఆ. సం. రా. సహాయము చేయవలసినదనియు, ఆయాదేశాలు కలిసి ఒకప్రణాళిక ఏర్పరచుకొంటే, ఆ. సం. రా. ప్రభుత్వము తన సహాయము చేయగలదనియు మూచించెను. ఈ మూడవకు యూరపురాజ్యాలన్నియు ముఖ్యముగా బ్రిటన్, ఫ్రాన్సులు ఆదుటముగా వర్ధింపవలసి, ఏకావ మిష్టుపత్రిక "యిది మన కొక సవాలు" అనియు, సోషలిస్టుపత్రిక "న్యూస్పీట్సును అండ్ నేషన్" "యూనైటెడ్ నరేషన్లను అమెరికన్ అధికారులు ప్రదర్శించిన ప్రభువు రాజనీతిని" అనియు ఈ ప్రణాళికను క్లామించినవి. బ్రిటన్ విదేశాంగకాళి మంత్రి డెవిడ్ లోంబర్ట్ పార్సన్ డెల్లి, ఫ్రెంచి విదేశాంగకాళి మంత్రి బిడాల్ట్ లో సంప్రదింపులు జరిపినాడు. సోవియట్ యూనియనుకు ఈ ఆహ్వానించి, త్రైరాజ్య

సమావేశములో ఈ విషయము ఆలోచించవలెనని నిశ్చయించి, సోవియట్ యూనియనుకు ఆహ్వానము పంపినాడు. సోవియట్ యూనియన్ ఈ ఆహ్వానము సంగీకరించుచు, ఈ సమావేశము జూన్ ౨౭ వ రేదిన, పార్సిస్ లో జరుపవచ్చునని మూచించినది. ఆ ప్రకారము సమావేశమై అగ్రరాజ్యాల్రయ విదేశాంగకాళి మంత్రిలు ఆరు రోజులు సంప్రదింపులు జరిపి, అంగీకారము కుదుర్చుకొనలేకపోయినారు. ఈ సమావేశములో బ్రిటన్, ఫ్రాన్సులు సంయుక్తముగా చేసిన మూడవలను తీవ్రముగా విమర్శించుచు మాలటా ఉపన్యసించినాడు. ఈ సమావేశము విఫలమైనది, ఈ పథకము కొనపొగించవలెననే బ్రిటన్, ఫ్రాన్సులు నిర్ణయించినవి. ఆ ప్రకారమే సోవియట్ యూనియన్ లో సహా యూరపురాజ్యాలకు జూలై ౧౨ వ రేదిన పార్సిస్ లో జరుగు సమావేశమునకు హాజరుకావలసినదని ఆహ్వానములు పంపబడెను. రష్యన్ ప్రాబల్యములో ఉన్న రాజ్యముల వైఖరి మెరుగైనది అనుమానముగానే ఉండెను. డెక్కన్ల వేగియా ఆహ్వానము అంగీకరించి, చివరకు విరాకరించినది. రష్యన్ రాజ్యాలు ఆసలు అంగీకరించలేదు. మొత్తము ౧౬ రాజ్యాలు జూలై ౧౨ వ రేదిన డెవిడ్ అగ్రిమెంట్ సంతకమైనవి. ఆ రాజ్యాలు బ్రిటన్, ఫ్రాన్సు, ఇటలీ, పోర్చుగల్, బెల్జియం, నెదర్లాండ్సు, డెన్మార్క్, స్విట్జర్లాండు, లక్సెంబర్గు, నార్వే, స్వీడన్, గ్రీస్, టర్కీ, ఆస్ట్రీయా, ఐర్లాండు, ఐస్లాండు, స్పెయిన్ ఈ సమావేశమునకు ఆహ్వానింపబడినలేదు.

మార్షల్ పథకములో పాల్గొనుచున్న ౧౬ రాజ్యాలు కలిసి ఒక కట్టము యూనియన్ ఏర్పరచుకొని, తమ దేశాలన్నింటిలోను ఒక దేశములో మరొకరు స్వేచ్ఛాప్రారితరక్షము జరుపుకొనుటకు అవకాశము ఏర్పరచుకొనవలెనని డెవిడ్ చేసిన మూడవ ఆమోదించబడినది.

ఈ సమావేశపు ప్రస్తావన ఆపి, అగ్రరాజ్యాల్రయ విధేయులగున్న చివరములు తెలిసికొందము. బ్రిటన్, ఫ్రాన్సులు సంయుక్తముగా ప్రతిపాదించిన ప్రణాళిక ప్రకారము యూరపురాజ్యాల సమావేశ

మొకటి జరిగి, అగ్రరాజ్యక్రయము, తదితర కొంత మంది సభ్యులు గల ఒక సారథ్యసంఘమును; వ్యవసాయము, విద్యుచ్ఛక్తి, రవాణా, ఉక్కు, ముడిపదార్థములు, వ్యాపార వ్యత్యాసములనుగూర్చి యూరప్ రాజ్యాల పరిస్థితులను విచారించుటకు ప్రత్యేక సంఘములను నియమించును. ఈ ఆరు సంఘముల నివేదికలు పరిశీలించి, సారథ్యసంఘము, యూరప్ పునర్నిర్మాణమునకు కావలసిన సహాయమునుసరించి ఒక సమగ్రనివేదిక తయారుచేసి అ. సం. రా. ప్రభుత్వమునకు దాఖలు చేయును.

ఈ నూచనలను మాలటూట్ తీవ్రముగా విమర్శించినాడు. యూరప్ రాజ్యాల కన్నిటికిని కలిపి ఒక సమగ్ర పథకము నిర్మించెట్లుంటే ఆయాదేశముల సర్వస్వతంత్రతకు భంగము వాటిల్లగలదు; ఈ సారథ్య సంఘముగాని, అ. సం. రా. గాని ఆయా దేశములపై పెత్తనము చేయుటకు పూనుకొనవచ్చును. ఒక్కొక్క దేశమునకు ఎంతెంత సహాయము కావలెనో ఆయా దేశాలు అంచనాలువేసుకొని గోరికే, విడివిడిగా ఆ దేశాలకు అ. సం. రా. అప్పుయిస్తే మంచిది. అన్ని రాజ్యాలను కలిపి వాటి ఆవసరములను సంయుక్తముగా ఆలోచించవలసినదే వాని సహాధాకు భంగము వాటిల్లును. అసలు అ. సం. రా. ఎంతమొత్తము అప్పు ఇవ్వగలదో తెలియదు. ఈ దేశాలన్నియు సమగ్ర నివేదిక పంపినచో అ. సం. రా. కాంగ్రెస్ ఆమోదించునని హామీ లేదుకదా! ఏ దరతులపై ఎంతమొత్తము తాను అప్పుపెట్టుటకు సిద్ధముగా ఉన్నదో అ. సం. రా. ప్రభుత్వము ప్రకటించవలెను. ఆయాదేశాలు తమ ఆర్థిక పునర్నిర్మాణమునకు ప్రణాళికలు వేసి కార్యక్రమము జరుపుచున్నవి. ముఖ్యముగా సోవియట్ యూనియన్ లాంటి దేశాల ప్రణాళికలకు ఈ మార్గల్ పథకమువలన భంగముకలుగును. అని సోవియట్ యూనియన్ ఈ నూచనలను తిరస్కరించినది.

తమ నూచనలను బలపరచుకొనుచు ట్రిటర్, ఫ్రాన్సులు వాదించినవి. యూరప్ రాజ్యాలన్నిటికిని విడివిడిగాగాక, ఒక మొత్తముగా మూల్రమే సహాయము చేయుటకు అ. సం. రా. పూనుకొన్నది. ఈ

విషయములో అ. సం. రా. ప్రభుత్వము ఇంతకన్న ఎక్కువ తోక్త్యము కలిగించుకొనూడదు. అట్లు తోక్త్యము కల్గించుకొన్నచో సోవియట్ యూనియన్ అ. సం. రా. ఆయా దేశాల సర్వస్వతంత్ర్యమును భగ్నపరచుచున్నదని ఆరోపణచేయును. అందువలన తమకు కావలసిన సహాయము మొత్తము యూరప్ రాజ్యాలే ఆలోచించి నిర్ణయించుకొనలెను. ఈ రాజ్యాల నివేదిక పరిశీలించిన తరువాతనే అ. సం. రా. కాంగ్రెస్ ఈ మొత్తము మంజూరు చేయగలదు; ఇంతమొత్తము అప్పు ఇవ్వబడునని ముందుగా చెప్పటకు అవకాశము లేదు అని ఈ దేశాల వాదన. ఈ ప్రతిపాదనల ప్రకారము కార్యకలాపము జరిగితే యూరప్ లెండు భాగాలుగా విభజింపై పోగలదని తెలియించుచు మాలటూట్ మాట్లాడినాడు. కాని ఈ కార్యక్రమము జరుపుటకు ట్రిటర్, ఫ్రాన్సులు నిశ్చయించినవి.

సోవియట్ నాయకత్వన ఉన్న తూర్పు యూరప్ రాజ్యాలు చేరకపోవుటవలన కలుగు బాధనష్టములను సరించి పరిశీలించును. తూర్పుయూరప్ రాజ్యాలు ముఖ్యముగా వ్యావసాయకదేశాలు; పశ్చిమ యూరప్ దేశాలు పారిశ్రామికదేశాలు. పశ్చిమయూరప్ నుండి తయారైన సరకు తూర్పుయూరప్ కు ఎగుమతిజరుగును. తూర్పు యూరప్ నుండి ముడిపదార్థములు, ఆహారపదార్థములు పశ్చిమయూరప్ కు దిగుమతిఅవును. కాబట్టి ఇప్పుడు పశ్చిమయూరప్ దేశాలకు మార్కెటు పోవును; ఆహార పదార్థాల పంటలు ఆ దేశాలలోనే అభివృద్ధిచేసి కొనవచ్చును, లేదా అ. సం. రా. నుండి దిగుమతిచేసికొనవచ్చును. తూర్పుయూరప్ రాజ్యాలకు కావలసిన సరకు సోవియట్ యూనియన్ సరఫరాచేయును. కాని వాని వ్యావసాయకపదార్థములు కొనగలదా? లేదు, సోవియట్ యూనియన్ వ్యవసాయదేశమే. అదియుగాక, సోవియట్ యూనియన్ తో సహా తూర్పుయూరప్ రాజ్యాల కన్నిటికిని కావలసిన యంత్ర సామగ్రి అ. సం. రా., ట్రిటరులనుండి రావలసినదే. కాబట్టి తూర్పుయూరప్ రాజ్యాల ఆర్థిక పునర్నిర్మాణము సరిగా జరగదు; ఆ దేశాలకు దారిడ్లు లభించవు. సోవియట్ యూనియనుకే దారిడ్లు కావలెను. కాని అ. సం. రా. దారిడ్లు చెట్టుబడిపెట్టుటకు నిరాకరించెను. పశ్చిమ

యూరప్ రాజ్యాలన్నియు దాల్చు సంపాదించుకొని, సౌఖ్యముగా జీవించుచుండగా తూర్పుయూరప్ రాజ్యాలుకూడ సోవియట్ యూనియనును ధిక్కరించి, ఈ పథకము అంగీకరించునేమో! అందుకొరకై ఆ దేశములను సౌఖ్యవంతులు జేయుటకు సోవియట్ యూనియన్ ప్రత్యేక మాలటావ్ పథకము నిర్మించునేమో! బ్రిటన్, ఆ. సం. రా. ల ధనికవాదతత్వపు అర్థికవ్యవస్థలు త్వరలోనే కూలిపోయి, ఆయా దేశాల ప్రజలు కమ్యూనిజంపై పుకు మొగ్గుదరుని సోవియట్ యూనియన్ ఆశించుచున్నది. ఏనాటికైనను, దాల్చు కొరకు తూర్పుయూరప్ రాజ్యాలు చేరకపోవని బ్రిటన్, ప్రాస్టులు భావించుచున్నవి. ఎవరి ఉద్దేశాలు సక్రమమైనవో మనము నిర్ణయింప బూనుకొనుట అనవసరము.

తూర్పుయూరప్ రాజ్యాలు పాల్గొనకుండునట్లే, గుర్తూర్పుయూరప్ రాజ్యాలసహజము పారిస్ లో జూలై ౧౩ వ తేదీన ప్రారంభమైనది. ఒక్కొక్క రాజ్యమునుండి ఒక్కొక్క ప్రతినిధి తొప్పన గుర్తూర్పు ప్రతినిధులు గల కార్యవర్గము ఒకటి ఏర్పరుచబడినది. ఈ పథకము రాజకీయాలకు సంబంధించినదికాదనియు, అర్థిక పునరుద్ధరణకుమాత్రమే ఉద్దేశింపబడినదనియు తెలిక నొక్కొక్క కక్షించెను. చిన్న రాజ్యములకూడ సక్రమ ముగానే అడవింపబడినవి. ఈ సమావేశనియమావళి అంగీకరింపబడెను. ఈ కార్యవర్గము ఐక్యరాజ్యసమితికి వివిధ ముగాను విరుద్ధముగా ఉండకూడదని స్పీడక్ ప్రతినిధి చేసిన మాచన ఆమోదింపబడినది. బ్రిటిష్ సామ్రాజ్య దేశముల సాధనసంపత్తి అంతయు యూరప్ పునరుద్ధరణకు తోడ్పడునని తెలిక వాగ్దానము చేసినాడు. ఈ కార్యవర్గనిపులులు పెప్టెంబరు ౧ వ తేదీలోగా సమగ్ర నివేదిక తయారుచేయవలెనని నిర్ణయింపబడినది. యూరప్ రాజ్యాల అవసరములు తెలుసుకొనుటకు ప్రతి ప్రభుత్వమునకు ఒక పెద్ద ప్రశ్నావళి పంపబడెను. ఆ ప్రశ్నలకు వచ్చిన సమాధానముల నన్నింటిని సమీకరించి, మొత్తము గుర్తూర్పు అవసరములు నిర్ణయించురు. ఈ కార్యక్రమ మంతయు అతిమరుకుగానే జరిగిపోయి, నిపుణుల నివేదిక తయారునది.

ఈ నిపుణుల అంచనాలప్రకారము గుర్తూర్పులకు ర ఏండ్లకు ౨౧౯౦ కోట్ల దాల్చు సహాయము కావలసి యుండును. ఈ నిపుణులు మొదటి ఇంతకన్న ౮౦౦ కోట్లు ఎక్కువ అంచనా వేసినారుగాని, 3౦౦౦ కోట్ల మొత్తము ఆ. సం. రా. కాంగ్రెస్ ఆమోదించక పోవచ్చుననియు, ౨,౦౦౦ కోట్ల దాల్చు మొత్తము అంగీకరించవచ్చుననియు ఆ. సం. రా. అధికారులు చూచాయగా తెలియజేసినవిమ్ముట ౨౧౯౦ కోట్ల దాల్చుకు తమ అంచనాలు సరిచేసికొన్నారని తెలియుచున్నది. అప్పట్లో పారిస్ లో ఉన్న ఆ. సం. రా. అధికకాళి సహాయకార్యదర్శి విలియం క్లైట్ ఈ నివేదిక చిత్తుప్రతిని పరిశీలించి, కొన్ని విమర్శలు చేసినాడు. ఈ నివేదిక అవసరమైన వస్తువుల, బాలితావలె ఉన్నదిగాని ఆయా దేశముల ఆభివృద్ధి ప్రణాళికలు మోచింపబడలేదు. గుర్తూర్పులు తమలో తాము వివిధముగా సహాయపడునో తెలియజేయబడలేదు. ఏయే రాజ్యమునకు ఎంతెంత మొత్తము కావలెనో విడిగా వివరములు తెలియజేయబడలేదు. ఈ విధముగా ఆయన అనేకవిమర్శనలు చేసి, ఈ నివేదికను చిత్తు నివేదికగా భావించి, తన మార్పులుచేసి, శుద్ధప్రతిని తయారుచేయవలెననవది కొరినాడు. నిపుణులు తిరిగి సమావేశమై ఆయనమాచనల ప్రకారము మార్పులు చేసి, ఆయనకు అంగీకారయోగ్యముగా ఉండునట్లు నివేదికను మార్పుచేసినారు. గుర్తూర్పుల అగ్రనాయకులు ఈమధ్యనే పారిస్ లో సమావేశమై ఈ నివేదికను పరిశీలించి ఆమోదించినారు. ఈ సమావేశమునకు హాజరైన విల్సన్ ప్రధాని ఎమర్జి డిజేలరా ఈ నివేదిక "ఒక నిష్కమమైన పత్ర"మని క్లాఫించినాడు. ఈ నివేదికను ఆ. సం. రా. ప్రభుత్వము ఆమోదించి, కాంగ్రెస్ చే ఆమోదింపజేయు మాచనలు కనబడుచున్నవి.

౧౯౪౧-౪౨ వ సం.నకు ఈ రాజ్యాలలో జరుగవలసిన ఆర్థికాభివృద్ధి ఈ నివేదికలో నిర్ణయింపబడినది. ఈ నివేదిక ప్రకారము కార్యక్రమము కొనసాగితే, యూరప్ రాజ్యాలు తిరిగి కొలుకొనగలవు.

మార్చిలో పథకప్రకారము యూరప్ రాజ్యాలకు సహాయపడేయుటకు అమెరికా పరిశ్రమల విధానా

లలో ఏమేమి మార్పులు జరుగవలెనో, కావలసినన్ని వస్తువులు తయారుచేయగల పరిస్థితిలో పరిశ్రమలు ఉన్నవో లేనో పరిశీలించుటకు ట్రూమన్ అధ్యక్షుడు ఒక ప్రత్యేక సంఘమును నియమించెను. మార్షల్ పథక ప్రకారము కావలసినన్ని వస్తువులను ఆ. సం. రా. పరిశ్రమలు తేలికగానే ఉత్పత్తిచేసి, సకాలమునకు అందివ్వగలవనియే ఈ సంఘము తన నివేదికలో తెలియ జేసినది. యుద్ధానంతరము ఆ. సం. రా. లో ధరలు నూటికి ౫౦ వంతులు పెరిగిపోయినవి. ఈ ధరల పెరుగుదల సరికట్టకపోయినచో ఆ. సం. రా. చేపెడి ధన సహాయమువలన కలుగవలసినంత ఫలము కలుగదు. ఆహారధాన్యముల ధరలు స్థిరీకరణ మొనర్చు విధానము నిర్ణయించుటకు ఆం. సం. రా. ప్రభుత్వము పూనుకొన్నది. కాబట్టి, మార్షల్ పథక ప్రకారము ౧౬ రాజ్యాంశ నిపుణులు తయారుచేసిన నివేదిక ఆ. సం. రా. ప్రభుత్వము త్వరలోనే అంగీకరించవచ్చును.

మార్షల్ పథకము ఆమోదించబడినను, కాంగ్రెస్ సమావేశములో అది ఆమోదించబడువరకు యూరప్ దేశాలకు అప్పు ఇచ్చుటకు వీలు లేదు. కాంగ్రెస్ ఆమోదము బహుశః నవంబరునెలలో లభించవచ్చును. కాని కొన్ని యూరప్ రాజ్యాంశ పరిస్థితి చాల ఘోరముగానున్నది. ఫ్రాన్సుదేశము బంగారము

అమ్మి చాలన్ని సంపాదించుకొనుచున్నది; అంతర్జాతీయ ద్రవ్యనిధి, అంతర్జాతీయ బ్యాంకు, ఎగుమతి-దిగుమతి బ్యాంకులలో అప్పులు పుచ్చుకొన్నది. అయినను, చెంటనే ౧౦ కోట్ల చాలర్లు లభించకపోతే, కాటకము, ప్రభుత్వ పతనము తప్పవని ఆ. సం. రా. అధికారులు, ఫ్రెంచి అధికారులు గుర్తించినారు. ఇతర యూరప్ రాజ్యాంశాన్నిటి పరిస్థితి ఈవిధముగానే ఉన్నది. కాబట్టి ఈ స్వల్పకాలములో కావలసిన సహాయముకూడ చెంటనే చేయుటకు ఆ. సం. రా. పూనుకొన్నట్లు తెలియచున్నది. ఈ విషయమై ఆర్థిక కాఖ్యకార్యదర్శి బాకొస్సిడెర్ ఒక ప్రకటనకూడ చేసినాడు. కొన్ని రోజులలోనే ఈ విషయమై వివరాలు తెలియవచ్చును.

మార్షల్ పథకము సక్రమముగా కొనసాగునా? వివిధదేశాలు తమ సర్వస్వతంత్రతను ఎంతవరకు వదిలి వేసికొనవలసినవచ్చును? రూపు యూరప్ రాజ్యాంశ ఈ పథకములో చేరునా? చేరకపోయినచో ఏమి జరుగును? మార్షల్ పథకము సౌభాగ్యకరముగా పరిణమించునా? ప్రపంచమును రెండువర్గాలుగా విడదీసి నాశనానికి దారితీయునా? ఈ ప్రశ్నలకు కాలమే సమాధానము చెప్పగలదు.

బ్రహ్మాదులవై కొన్ని రిమార్కులు

= శ్రీ మద్బలపల్లి వెంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రి =

అటుపంజే గద! బ్రహ్మ నిక్కముగ శ్రేయస్కాముడే యైనచో కలిలో బంచసహస్రవర్షముల వైకాలంబులో నేడు కాంతలకు ముచ్చిలిగుంటలో జడల రెంటి గల్లు నవ్వింతల గలయక జూచుకొనంగ నందు నొక కక గల్పింపఁగాఁ జెల్లదే? మది చెడినట్టు లున్నది అమాంతము బ్రహ్మకు; లేకయున్నచో మొదటఁ బ్రపంచరక్షణకుఁ బూర్తి ననన్దు లటంచు వైత్యులక జదివినవాడు, నేడు ప్రభుశాలల నల్లురి కున్న యక్కఱల్ పదిలముగా నొనర్చు గుణవంతుల శాంతుల నుండఁజేయఁదే?

కొడుకు గోడలు, కూతు రల్లుడును యోగ్యులగాఁగ, సౌఖ్యంబు లేర్పడి జీవించెడువారు గాఁగ జనకుల్ వాంఛించుటల్ గల్లు; నే జడిమంబోగద బ్రహ్మదేవునకు! దా జాంపత్యముగ నూర్చువోగడు వైషమ్యము లుంచి యాలుమగలక గాఢించుటల్ దేనికో?

నకల మెఱింగినప్పుడు దొనంగు పొనంగఁగరాదు; మొండిబండకు గడిముండకుక జత యొనర్చుట న్యాయ్యమ! కాని, శాంతమూర్తికి గడుపైనదానికి, బత్రివ్రతకు బలుగాకివాని కోడక ముడివెట్టు బ్రహ్మకు దృఢంబుగ నొచితిమాట యున్నదే?

కడు నావత్తున నుండి కాపు మని మ్రొక్క నిల్వ దోపించు, బేర్వడగాఁ గొండలచాలు నేయు, దరిఁ జేరక బోడి గొట్టించుచుండెడుగా తిర్పతి వేంకటేశ్వరుడు! కానీ, యింత గావించినక జెడువాఁ డందురే? లక్ష్మీ యున్నయెడ దేనిగాని లెక్కింతురే?

నీకు గల్గిన శక్తి నాకుఁ గలదేనిక నేను నీతిగా ఆకుక బోకయు నంటకుండునటు నేయంజూతునా? యింతకు లోకంబందున నంటుకొన్న చెడుగుల్ వోకార్చి యత్యంతమ ప్రాకట్యంబుగ మంచి యొండె నెలకొల్పక జూడనా? యీశ్వరా!

నీ దేవత్యము నా మనుష్యతయు రెంటిక బోల్చినక భేద మేమో దీపింపదు; నీవు చేతనయి, నేనో చేతఁగాకుంటి మా రా! దుర్మార్గ మణంపలేక; భగి! నర్వజ్జీవ్య నర్వేశ్వర త్యాదుల్ నీ కొనఁగూడి యేమి ఫలమయ్యా? యింక నర్వేశ్వరా !

లేపాక్షిలో చివికిపోతున్న చిత్రశాల

శ్రీ హెచ్. వి. రామగోపాల్

ప్రస్తుత యుగపరిస్థితుల్లో భారతీయ కళా సంప్రదాయాన్ని అర్థం చేసుకున్న వారు చాలా తక్కువమంది. నిన్న మొన్నటి వరకూ భారతీయకళకు భారతీయులే తగిన ప్రోత్సాహం ఇయ్యని శోచనీయస్థితి వ్యాపృతమై ఉండేది. వాళ్ళాత్మ్యం కృషి ఫలితంగా అజంతా, బౌద్ధ, స్త్రీయా మొదలైన గుహల వర్ణచిత్రాల విశిష్టత్వం వెల్లడయింది. ఇలా లోకానికి వెల్లడికాకుండా మారుమూలల ఎన్నో చిత్రరచనలతో నిండిన గుహలూ, ఆలయాలూ ఇంకా ఉన్నాయి. అట్టివాటిలో లేపాక్షి వీరభద్రేశ్వరాలయం ఒకటి.

లేపాక్షి ఒక ఊరి పేరు. ఇది అనంతపురం జిల్లాలోని హిందూపురం నైర్వేషేషముకు ఎనిమిదిమైళ్ళ దూరంలో ఉన్న ఒక చిన్న గ్రామం. ఈ గ్రామానికి లేపాక్షి అనే పేరు రావడంగురించి ఆ గ్రామంవారు ఒక పౌరాణికగాథ చెబుతారు. శ్రీరామ చంద్రుడు సీతాదేవిని అన్వేషిస్తూ యీ

ప్రాంతానికి వచ్చాడు. ఇక్కడే రెక్కలు తెగి పడిఉన్న జటాయువును చూశాడు. ఆ పక్షివల్ల రావణుని దుశ్చేష్టితం విని, “లే! పక్షి” అని దానిని సంబోధించాడట. ఈ సంఘటన స్మృతిచిహ్నంగా యీ ప్రదేశానికి లేపాక్షి అనే నామం అంకితమై అదే కాలక్రమాన లేపాక్షిగా పరిణమించింది.

ఏది ఎలా ఉన్నా, ప్రస్తుతం లేపాక్షి గ్రామం అంతా పెద్దపెద్ద రాళ్ళతోనూ, గుట్టలతోనూ నిండిఉంది. ఈ గ్రామంలో ‘కూర్మతైలం’ అనే ఒక పెద్ద బండరాతి ఖాద ఒక దేవాలయం ఉంది. ఈ ఆలయం అంతా విగ్రహాలు చెక్కబడిన శిలలతో నిర్మితమైంది. పౌరాణికంగా దీనిని ‘పాపనాశేశ్వరాలయం’ అనీ, చారిత్రకంగా ‘వీరభద్రేశ్వరాలయం’ అనీ, ఆధునికంగా ‘దుర్గాలయం’ అనీ అంటారు. ఇన్ని పేర్లతో వ్యవహరింపబడే యీ దేవాలయాన్నే చిత్రకారులూ, చరిత్రకారులూ ‘లేపాక్షి దేవాలయం’ అని పిలుస్తారు.

లేసాక్షి ఆలయం చాలా పురాతనమైనది. విజయనగర సామ్రాజ్యం పతనోన్ముఖం అవుతూన్నదిన్నాలో ఆ సామ్రాజ్యపు సేనానాయకులు ఇద్దరు—విరుపల్లె, వీరల్ల అనే అన్నదమ్ములు: ముఖ్యంగా విరుపల్లె—తమ యిష్టదైవమైన వీరభద్రుని యీ ఆలయంలో ప్రతిష్ఠించారు. ఆలయాన్ని బహుముఖాలుగా విస్తృతంచెయ్యడానికి విరుపల్లె ఎందరో నిపుణులైన చిత్రకారులనూ, శిల్పులనూ నియమించాడు. వీరభద్రుని గురించిన అనేకగాథలను కుడ్యాలపై చెక్కించాడు. ఆలయాని కొక కల్యాణమంటపం కట్టిస్తూ, అది పూర్తికాకుండానే మరణించాడు.

ఆలయం ఇప్పుడు జీర్ణస్థితిలో ఉంది. స్థానికప్రజలూ, ప్రభుత్వమూ ఇప్పుడిప్పుడు కొంత శ్రద్ధతీసుకుని శిథిలమైన పురాతన శిల్పాన్ని సంరక్షిస్తున్నారు. ఈ ఆలయమందలి శిల్పాలూ, వర్ణచిత్రాలూ చాలా భావగర్భితంగా ఉంటాయి. ఇవి అజంతా, బాగ్ మొదలైన గుహలలో ఉండే బౌద్ధమత చిత్రాలవలెకాకుండా, హిందూమతపురాణగాథలను తెలియజేస్తాయి. ఈ శిల్పాలు చోళరాజుల కాలంనాటి వని చరిత్రజ్ఞులభిమతం.

ఆలయంలో ప్రవేశించిన తరవాత, గర్భాలయానికి ముందు, చుట్టూ బారులు తీర్చి అనేకభంగిమలతో చెక్కబడిన రాతిస్తంభాలు కప్పును మోస్తున్నాయి. ఆ స్తంభాలమధ్య లోపలి పైకప్పుభాగం వర్ణచిత్రాలతో నిండి నిబిడికృతమై ఉంటుంది. కిరాతార్జునీయం, మాధవవర్మకథా

మొదలైనవి వరసగా చిత్రంపబడ్డాయి. ఈ స్తంభాలమధ్య, అయిదారు అడుగులదూరం ఉండి పొడుగైన చదునుస్థలాలు నాలుగైదు బారులు తీర్చి చుట్టూ వైభాగంలో ఉన్నాయి. గర్భగుడిలోపలకూడా ఇలాటి చిత్రాలు ఎన్నో ఉన్నాయి. గర్భగుడిలోపలికప్పుమీద 30×30 అడుగుల వైశాల్యం కలిగిన ఒక పెద్ద చిత్రం ఉంది. విరుపల్లె, వీరల్లలు తమ కుటుంబాలతోసహా వీరభద్రదేశ్వరస్వామికి జోహారు చేస్తున్నట్టు యీ చిత్రంలో ఉంది. ఇందులో వీరభద్రదేశ్వరుని తెలిపే పటం గగి అడుగులకు పైగా ఉంది. విరుపల్లె వీరల్లలను తెలిపే రూపాలు ఒక్కొక్కటి 10 అడుగులకుపైగా కలవు. వీటిచిత్రశైలి, శేఖలలో మార్దవం, భావవ్యంజకతా సిద్ధహస్తులైన ఆ చిత్రకారుల విశిష్ట నైపుణ్యాన్ని చాటుతున్నాయి. ఉపరిభాగమున ఇంత పెద్ద వర్ణచిత్రాన్ని ఎలా చిత్రంపగలిగారో ఊహించనైనా లేము. అందలి శ్రీలక్ష్మీ, జాట్టుముడి ఇత్యాదులు ఆంధ్ర సాంప్రదాయాన్ని చాటుతున్నాయి. దుస్తులలో ప్రతిఒక్కటి ఒక్కొక్కరకమైన ప్రక్రమం (design) కలిగిఉన్నాయి. ఈ చిత్రాలలో ప్రతితలపక్కభాగం అవతల ఉండే కన్ను ముందుకు చొచ్చుకునిఉండడం చూపిస్తుంది. ఇది యీచిత్రములందలి ముఖ్య విశేషం. ఇది తైనసంప్రదాయాన్ని సూచిస్తుంది. ప్రతి చిన్నస్థలాన్నీ వెలితిగా వదలకుండా, శిల్పులూ, చిత్రకారులూ భావపూరితమైన చిత్రాలతో నింపారు.

ఆలయ ప్రాకారాంతర్యాగంలో అసంపూర్తిగా వదిలేసిన ఒక కల్యాణ

మంటపం ఉంది. ఆ మంటప స్తంభాలమీద రకరకాల నృత్యభంగిమలూ, కొన్ని జంతువుల వైసగ్గికవిన్యాసాలూ చెక్కిఉన్నాయి. అందులో ఒక శిల్పం నన్ను మరీ మంత్రముద్ధుణ్ణి చేసింది : ఒక లేడి వంగి తన వెనక కాలితో ముట్టెను గోక్కొంటున్నట్లుగా మలచిన శిల్పం. ఆ కాలపు శిల్పుల గాఢమైన ప్రకృతి పరిశీలనను అది వ్యక్తం చేస్తుంది.

గర్భాలయానికి ముందు ప్రాకారంలో, ఒకమూల ఉండే స్తంభంమీద వాస్తుపురుషుడూ, పద్మినీజాతి స్త్రీ అయిన అతని భార్య—వీరి విగ్రహాలు చెక్కబడి ఉన్నాయి. ఒక్కొక్క విగ్రహంఎత్తు అయిదారు అడుగులు ఉంటుంది. అవి సృష్టించిన శిల్పి రూప, భేదప్రమాణాదులను అద్భుతంగా పాటించి అపరూపమైన లావణ్యాన్ని శిల్పంలో పొదగగలిగాడు. కల్యాణమంటపానికి ఎదురుగా, ఒక శివలింగాన్ని ఆచ్ఛాదిస్తూ 'నక్షత్రముఖ' అనే సర్పం ఒకటి ఒకేరాతిలో చెక్కబడి ఉంది.

ఆలయానికి అనతిదూరంలో, 'బసవన్న' అనే పేరుతో ఏకశిలలో దొలచబడిన నందివిగ్రహం ఉంది. దీని ఎత్తు ౨౦ అడుగులు; పొడుగు 3౦ అడుగులు. భారత దేశంలోని నందివిగ్రహాలన్నిటిలోకీ ఇది పెద్దదని చరిత్రకారు లంటారు. శిల్పి పేరుకూడా బసవన్న అనీ, ఆ పేరుతోనే యీ నందివిగ్రహంకూడా వ్యవహరింపబడుతోందనీ స్థానికకథ.

ఆధునిక చిత్రకారులకూ, శిల్పులకూ, కళాభిమానులకూ లేపాక్షి నిజంగా ఒక కళాక్షేత్రం అనవచ్చును. అనాటి ఆంధ్రశిల్పులూ, చిత్రకారులూ ఎటువంటి అపరూపమైన కళను సృష్టించగలిగారో, కాలాన్నీ, దేశాన్నీ అధిగమించగలిగిన కళాసౌందర్యాన్ని ఎలా సాధించగలిగారో లేపాక్షిఆలయం మనకు విస్పష్టంగా చెప్పగలుగుతోంది. అమగమూర్తులైన ఆ కళావేత్తల ఆశయాలూ, ఆదర్శాలూ ఒరవడిగా చేసుకుని ఇంకా మునుముందుకు సాగేందుకు ప్రయత్నించడం నేడు మన అందరి కర్తవ్యమూ.

వర్ణాసుందరి

చ మ త్కా ర

'న క్ష త్ర' చా టు వు

☆ గెబ్బూరు ☆
వెంకటానంద రాఘవరావు

రచయితగారి పేరు: వెంకటానంద రాఘవరావు

ఈ క్రింది కందపద్య చాటువును శ్రీ నీమగ్ధ్య నాక విమ్రానివలన వింటిని. అందరి చమత్కారము వ్యాద్యముగా నంది విక్కిరి బాలిగొలిపినది.

“నక్షత్రము గల చిన్నది
నక్షత్రము చేరబట్టి నక్షత్రప్రభుకా
నక్షత్రమునకు రమ్మని
నక్షత్రము పైనవేసి నాథుని విలిచెకా”

ఇందు రెండవ పాదములో నక్షత్రప్రభువు చంద్రుడు. చంద్రాంశముందు తుట్టిన భారతముహూర్తుడు అభిమన్యుడు.

మహాభారతయుద్ధము జరుగుచున్నది. భీష్ముడు పది దినములు కారవనీసాధిపతిగా యుద్ధము చేసి కర తల్పగతుడైనాడు. పిమ్మట దుర్యోధనుడు ద్రోణాచార్యుని కారవనీసాధిపత్యమునకు పట్టును గట్టినాడు. ఇట్లు నీసాధిపత్య విచ్చి తనను గౌరవించినందుకు విక్కిరి ప్రిగుడై, ధనురాచార్యుడు దుర్యోధను చేదని యొక వరము కోరు విచ్చేదనని పలికినాడు. దుర్యోధనుడు కేవల మహతోను, కర్ణ దుర్యోధనులతోను రహస్యముగా వాలోచించి “యుద్ధములో ధర్మరాజును జీవముతోపట్టి తెచ్చి ఈయవలెను. ఇదే మిమ్ములను శీను కోరు వరము” అని కోరెను.

ద్రోణుడు “శీను ధర్మరాజును జీవముతో బట్టి తెచ్చిన నీవు కత్తితో నరికి చంపుదువా?” అని ప్రశ్నించెను. దుర్యోధనుడు “అయ్యే! అలాగు నిరాయధుని చంపడ మెందుకు? ఆక్కరలేదు. కాదపు పొచికలు చూడగానే ధర్మరాజునకు ఒడలు తెలియదు. ఉప్పొంగి యుక్తాయుక్తవివేక కూన్యడయ్యుండగా మరొకమారు, కాదమొడిచి అరణ్యవాసమున కంపు దము. అపు డీయుద్ధపు గొడవ చల్లారుజ. మరెక్కిని సంకల్పరములకాలము క్షత్రుభిరి యనునది లేక యథేచ్ఛగా రాజ్యమేలునము” అని ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

ద్రోణు డీకపటాహయమును, వర్షిరపుటాలో చనను విని విక్కిరి ఏవగించుకొనెను. ఇంకను పాండ

వుల నడవులపాలు చేయుటేనా యని మనస్సులో చాల నంకటపడెను. కాని అదేమియు పైకి తోపనియ్యక “పరేకాని, అర్జునుడు దగ్గరగా ఉన్నంత నేపు శీను ఏమీ చేయజాలను. అతని నవతలకు దూరముగా తిసి కొనిపోయేయెడల ధర్మరాజును పట్టవచ్చును” అని ద్రోణుడు మరకుపెట్టెను. సంకల్పకులనే వీరులు అర్జునుని ముఖ్యశక్తులు వ్నారు. వారి వాక్రయించి దుర్యోధనుడు వారిచేత నర్జునుని ప్రత్యేకయుద్ధమునకు ఆహ్వానింపించెను.

ద్రోణుని రెండవయుద్ధము వాడు అర్జునుడుతన్నా హ్వనించిన సంకల్పక వీరుల నోడించి భగదత్తుని యొగు పాండవసేవలను చిందరవందరచేయు వేళకు తిరిగివచ్చి యేనుగుతో భగదత్తుని వంటి కారవనైవ్యమును తెల్లచెదరు చేసెను.

మరువాడు ద్రోణుని మూడవనాటి యుద్ధము, జలగలవలె పట్టుదిదవక విడతల దండువలె తరుగు విరుగు లేని సంకల్పక యోధులను దుర్యోధనుడు ప్రత్యేకయుద్ధ మునకు అర్జునుని పైకిబంపెను. ద్రోణాచార్యుడు పద్య వ్రాసాము పన్నె యువ్నాడు. కిరకిలామణి అభిమన్యుడు యుద్ధమునకు బయలుదేరకొవు ఘట్టము.

నన్నుడుమలేని భీకాహ మానాడు అభిమన్యుని భార్య ఉత్తరకు మనస్సులో తోచెను.

ఇంగ్లీషులో దక్కని సామ్యమున్నది. “Coming events cast their shadows” రాకొవు అనిష్ట ముల నీడలు ముందే కనబడును. వాడదేమా ఉత్తర మనస్సు మనస్సులగున లేదు. ప్రేమరసమును చిలుకు నభిమన్య వాఘుని మందస్మితముఁదరవదన వింక తనకు కలచునీమనని యొక కంక పొడవి ఆమెను పీడింప దొడగెను.

మహాయోధులు యుద్ధమునకు చెడబంపుదు వారి వీరపత్నులు జయముగోరి నేసరిచ్చి, మరుట బొట్టు పెట్టి యుద్ధమున కనుచుట ఆచారము. ఉత్తర అభిమన్య వాప్రకారము చేసి యుద్ధమున కనిచెనని ఈ చాటుపద్యముయొక్క అభిప్రాయము.

మొదటి పాదమున నక్షత్రము కల చిన్నది యనగా ఆ నక్షత్రవామము కల చిన్నది. ఉత్తర యొక నక్షత్రము పేరు. అభిమత్యభార్యయైన విరబపుత్రిక పేరు ఉత్తర. ఆనక్షత్రము పేరుగల యువతి, ఉత్తర, నక్షత్రము చేతబట్టిన దని గెందవపాదము. ఆమెచేతి లోనున్నది మంతుముబరణి. అరణి సంస్కృత భరణి శబ్దతద్యుపము. నక్షత్రార్థములో అశ్వినీ తరువారి నక్షత్రము భరణి. చంద్రాశ్వేసభూతుడైన ప్రాణవాధుడు అభిమత్యుడు. ఆతనితో నామె రహస్యము మాటలాడ దలచి, నక్షత్రము పైన వేసినది—అనగా చెయ్యి పైన వేసినదని యర్థము. చేతికి సంస్కృతపదము పాస్త్రము. నక్షత్రార్థములో ఉత్తరఫలనితరువారి నక్షత్రము పాస్త్ర. పాస్త్ర 'పాణి నాం పంచ'—ఇదు చేతులతో కూడి కొన్న చేతివలె నందు నక్షత్రసమాహము పాస్త్ర. అటువంటి చేతిని ప్రియునివివాద వేసి పెరిచినది—నక్షత్రమునకు రమ్యుని. ఇక్కడ నక్షత్రమునగా మూల. శ్రవ

ణనక్షత్రమునకు ముందున్నది మూల. ప్రియుని చెవిలో ఏకాంతము చెప్పటకు ముందు మూలకు పోవలెన. కనుక మూలకు రమ్యుని అభిమత్యుని పెరిచినది ఉత్తరనతి.

అదర్పప్రాయమైన యీ యుత్తరాభిమత్య యువదంపతుల కడపారి ధూతే నూచక మగుట నీ పద్యము మిక్కిలి జాలిగొలుపుచున్నది. శృంగుల చాటుపిల్లలు; యథార్థప్రేమపాశబద్ధు నీ పుణ్యదంపతులు. వారి ప్రేమవాహిని సత్యముగా పాసిపోలేకు. వీరభానుగీ అభిమత్యుడు పద్యభ్రాహ్మణుడన పంచి శుడై దుర్మరణము పాలై నాడు. అభిమత్యమరణము ప్రపంచచరిత్రలోనే మిక్కిలినిమిదపూరితమైన ఘట్టము. దీనికి ప్రారంభ మీ చాటుపద్యము.

ఇందు నక్షత్రపదము సందర్భానుసారముగా ననే కార్థములు వచ్చునట్లు చమత్కారముగా రచించుటచే హృద్యము.

తల్లి బిడ్డలు

రంగు కాగితాలను కత్తరించి, అముక్కలతో రూపొల్పవచ్చే సిద్ధపరచిన ఒక త్రివర్ణ చిత్రానికి ఇది నకలు. దీని శిల్ప శివజ్ఞానం అనే ఒక పంచాద్యంబులు వున్నాడు.

భూపద్మనిలము

- శ్రీ మామిడిపూడి వెంకటరంగయ్య -

అగ్రరాజ్యములగు రషియా అమెరికాలమధ్య పరస్పర ద్వేషములు వృద్ధియగుటయు, వా రుభయమును ఆలోచించుచుండు ప్రతివిషయమునగుంచి అభిప్రాయ భేదము లేర్పడుటయు, దీనిములమున మరియొక ప్రపంచయుద్ధము సంభవించునను భయము ప్రముఖులకేసులలో కలగుటయు, విశ్వరాజ్యముల సమితి యుద్ధమురాకుండ చేయగలదా అన్న సంశయము ప్రపంచమందఱు వ్యాపించుటయు మనము గమనించు లేనియున్నది.

అగ్రరాజ్యములమధ్య పరస్పర ద్వేషము

రషియా అమెరికాలమధ్య రెండవ ప్రపంచ యుద్ధము ముగియునాటికే—అనగా రెండు సంవత్సరముల క్రిందటకే—ద్వేషము ప్రారంభమయ్యెను. శత్రువులు ఓడిపోవుటవలన కలుగనన్న లాభమును పంచుకొను విషయమున ఈ ద్వేషము పుట్టెను. అప్పటి నుండి ఇది క్రమక్రమముగ వృద్ధిగాంచెను. ప్రపంచ మందంతట తమ ఆధిక్యమును స్థాపించవలెనని అమెరికా వారును, తమ ఆధిక్యమునే స్థాపించుకొనవలె నని రషియావారును ఉద్దేశించుటచే దీనికి కారణము. ఒకే లక్ష్యమునకై బలవంతు లిద్దరు పోటీచేయుటమూలమున కలగు ఫలిత మిట్టిదేకదా? “పిల్లి! చెల్లాటము, ఎలకకు ప్రాణసంకటము” అన్న సామెత ప్రకారము అగ్రరాజ్యములు రెండింటిమధ్య దీనినివాగ్విర్బిగాంచుచుండు విశోధనములమున ప్రపంచమంతయు కష్టనష్టములపాలు కావలసి వచ్చుచున్నది. రషియాలో ఏమి జరుగుచున్నదో మనకు తెలియదు. అక్కడినుండి వార్తలు వచ్చుటచే రుస్సాగ్రము, ఆ దేశమున

పత్రికా స్వాతంత్ర్యము, వాక్స్వాతంత్ర్యము కొంచెముకూడ లేవు. విదేశములవా రచ్చటికి వెళ్లి స్వేచ్ఛగ ప్రయాణముచేసి దేశ పరిస్థితులను తెలుసుకొని వివరించుట నీలకొని పని. గనుక రషియా ప్రభుత్వమువారు ఏటి యుద్ధ సన్నాహములు చేయుచున్నారో మనకు తెలియదు. కాని అమెరికా వారు మాత్రము యుద్ధసన్నాహములందు నిమగ్నులైయున్నారని, అలంకారములు తయారు చేయుచున్నారని, దక్షిణ అమెరికాలోని ఇరువది దేశముల ప్రతినిధులను బ్రెజిల్ దేశపు ప్రధాన పట్టణమందు సమావేశపరచి అమెరికా శింషము వంతన శత్రుప్రహరమునందీ రక్షించుటకు కావలసిన ఏర్పాటుల నన్నిటిని అందఱు కలసి చేసుకొనునట్లు ఒక తీర్మానమును గతమాసపు మొదటివారమున గావించిరి. ఆ సభలో బ్రూమిక్ (అమెరికా జాగృత్యుడు) ఉపన్యసించుచు, “ప్రపంచములో గాంతి నెలకొల్పుటకు పైనికబలమే ప్రధాన సాధనము. అట్టి సాధనమును సమకూర్చుకొనుటకు యునైటెడ్ స్టేట్స్ ప్రభుత్వము పర్వ విధముల ప్రయత్నించుచున్నది” అని చెప్పెను. అట్టిటిక్ మహాసముద్రపు ఉత్తర ప్రాంతములలో రక్షణస్థానములను ఏర్పరచుకొనుటకు ఈ నెలలో కొన్ని కొత్త ప్రయత్నములను అమెరికా వారు గావించిరి. కనడా దేశముమీదుగ అలాస్కాకు కొత్త రహదారులను ఏర్పాటు చేయుట, దెన్మార్క్ దేశమును బలవంతపరచి దాని ఆధీనములో నుండు గ్రీన్లాండు ద్వీపములో రక్షణస్థానములను నెలకొల్పుట, ఐస్లాండు ద్వీపములో కొత్త నైన్యములను సమకూర్చుకొనుట మొదలయినవి ఈ నెలలోనే జరిగెను. ఇంకటి యుద్ధ సన్నాహమును అమెరికా వారు చేయుటచేత రషియా

వారికి వారయందుగల విరోధము మరింత కృద్ధియగుటతో ఆత్మరక్ష సేమికలదు!

వివాదాంతములు

రషియా ఆమెరికాలమధ్య వివాదములు ప్రబలము లగుచున్నవని ఆసేకాంతముల మూలమున మనకు తెలియుచున్నది. (1) ఇందులో జపానుతో సంధిచేసుకొను అంశము మొదటిది. జపాను ఓడిపోయి రెండు సంవత్సరములైనను దాని భవిష్యత్తునుగురించిన సంధి ఇంకను జరుగలేదు. ఈ సంధి ఆశాలస్థియుగ జరుగవలెననియు, కాలయాపన జరుగుటమూలమున జపాను వారిని పోషించుభారము తమపై (ఆమెరికనులపై) పడుచున్నదనియు, సంధిపర్యంతము నిర్ణయించు పథలో జపానును ఓడించుటయందు ప్రాల్లాభవ దేశము లన్నిటికీ ప్రాతినిధ్య ముండవలెననియు ఆమెరికావారి వాదము. రషియావారి విషయమై పట్టి ఉత్సాహమును చూపుటలేదు. జపానును పోషించు భారమును ఆసేక సంవత్సరములపర్యంతము ఆమెరికావారు వహించి నట్లు వదలవలెనని వారికోరిక. ఇదిగాక సంధిపథలో రషియా, చైనా, ఇంగ్లండు, ఆమెరికాదేశముల ప్రతినిధులు మాత్రమే ఉండవలెననియు, ఏదైన పునాజ అవసరమై నప్పుడే ఇతరులతో సంప్రతించుట యుక్తమనియు రషియావారి వాదము. ఆగష్టు ఆఖరువారములోను, సెప్టెంబరు ప్రారంభమందును అట్టేరియాలో దీనిని గురించి ఒక పథ జరిగెను. అందు బ్రిటిష్ ప్రామాణ్యము లోని డొమినియన్ (ఇండియా, పాకిస్తాన్, బర్మా, తో సహా) ప్రతినిధులుమాత్రమే సమావేశమై ఈ విషయమునుగుర్చి చూచి ఆమెరికావారి అభిప్రాయముతో ఏకీభవించిరి. (2) రెండవ వివాదాంతము కొరియాదేశపు భవిష్యత్తు. రెండవ ప్రపంచయుద్ధము నకు పూర్వము కొరియాదేశము జపానువారి అధీనములో నుండెను. యుద్ధానంతరము ఉత్తరభాగమును రషియా వారును, దక్షిణభాగమును ఆమెరికావారును వశపరచుకొని, ఈ రెండుసంవత్సరములుగ ఆ భాగములను పరిపాలించుచున్నారు కాని రెండుదేశములవారు కొరియాను స్వతంత్రరాజ్యముగ చేయుటకు వాదావము గావించిరి. కాని ఈ వాదావమును కెల్లించువిషయముగో తీవ్రమైన అభిప్రాయభేదములు ఏర్పడెను. రషియాపాలనలోని భాగమందు కమ్యూనిస్టుపక్షమునకు ప్రాబల్యము కలిగెను. దక్షిణభాగమందు ఇతరపక్షములకు ప్రాబల్యమున్నది. కమ్యూనిస్టుల అధికారము దేశమందంతట వ్యాపించగల దను నమ్మకము కలిగినగాని

తమ అధికారమును వదలుకొనుటకు రషియావారికి ఇష్టములేదు. అట్టి వ్యాప్తి ప్రమాదకరమనియు, అది జరుగదను నమ్మకము కలిగినగాని తమ అధికారమును వదలుకొనుటదనియు ఆమెరికావారి తీర్మానము. ఈ విషయమై గండు ప్రభుత్వములవారికి సెప్టెంబరులో ఉత్తరప్రభుత్వ తరము లక్షములు జరిగెనుగాని సామరస్యము కుదురలేదు. దీనిని గురించి విశ్వరాజ్యసమితి మహాసభలో చర్చ జరుగవలెనని ఆమెరికావారు పట్టింపుతో ఉన్నారు. అది జరుగకూడదని రషియావారి పట్టింపు. (3) పర్షియాలో చమురుగనులనుగురించుకూడ సెప్టెంబరులో కొత్త వివాద మొకటి బయలుదేరెను. ఆదేశపు దక్షిణ భాగముం దుండు చమురుగనులన్నియు ఆసేకసంవత్సరములుగ బ్రిటిష్ వారి అధీనముం దున్నవి. దానిమూలమున పెట్రోలు విషయమై వారికి గల కొంత తీరుటయేగాక అధికముగ వారు ఎక్కువలాభమును పొందించుచున్నారు. ఉత్తర పర్షియాలోకూడ గొప్ప చమురుగను లున్నవి. దానిని వశముచేసుకొనుటకు రషియావారు కొన్ని సంవత్సరములుగ ప్రయత్నము చేసి, తుదకు 1925 లో పర్షియా ప్రధానిని ఒత్తిచేసి, అందునిమిత్తమై ఒక ఒడంబడికను చేసుకొనిరి. కాని ఈ ఒడంబడిక అమలులోకి వచ్చుటకుపూర్వము పర్షియాలోని కాశనపథ దానిని ఆమోదించవలసియున్నది. ఆ పథ ఈ సెప్టెంబరులో సమావేశమయ్యెను. ఒడంబడిక ఆమోదము వెంటనే జరుగవలెనని రషియావారు ఒత్తిచేయుసాగిరి. అట్టిది జరుగుట ఆమెరికావారికి ఇష్టములేదు. ఉత్తర పర్షియాలోని చమురు రషియను వశముచేసుకొనకూడదని వారి అభిప్రాయము. అందుకై ఆమెరికావారు పర్షియా ప్రధానితో సంప్రతంపులు చేయుచున్నారు. ఇదికూడ రషియా ఆమెరికాలమధ్య ద్వేషము ప్రబల ముగుటకు కారణ మగుచున్నది. (4) గ్రీసుదేశమునకు అధిక సహాయము చేసి, దానియందు ఆమెరికావారు తమ ప్రాబల్యమును ఇటీవల స్థాపించుకొనిరి. ఇది రషియావారి కెంతమాత్రము ఇష్టములేదు. అందుచేత వారు ఆదేశములోని కమ్యూనిస్టుపక్షమువారిని బలపరచుటకు నిశ్చయించుకొని గ్రీసు చుట్టుపట్ల నున్న ట్రియూ, రషియా పునాబుటిలో ఉన్న ట్రియూ బల్గేరియా, యూగోస్లావియా, ఆల్బేనియా ప్రభుత్వములవారితో ఈ ద్వేషమును పెరచేసకొనుచున్నారు. కొన్ని నెలలుగ గ్రీసులోని కమ్యూనిస్టులకును, ప్రభుత్వమునకును యుద్ధము జరుగుచున్నది. కమ్యూనిస్టులకు పైదేశములవారు సహా

యము చేయుచున్నారని విశ్వరాజ్యసమితివారి వర్తకచరచన కమిటీవారు విచారణ గావించి ఋజువుచేసిరి. అట్టిది జరుగకుండు చేయుటకు భద్రతాసంఘమువారు చర్య తీసుకొనవలెనని ఆమెరికావారి వాదము. ఇరుగు పొరుగు రాజ్యములవారు కమ్యూనిస్టులకు ఎట్టి సహాయము చేయుచుండుట లేదనియు, గ్రీకు ప్రభుత్వము ధనికకర్తప్రభుత్వ మగుటచేతనే ఆచ్చట అల్లరులు ఎక్కువగ నున్నవనియు, ఆమెరికావారు ఆ ప్రభుత్వమునకు సహాయము చేయుటచేత నిజమైన ప్రజాపరిపాలన ఆచ్చట స్థాపించుటకు వీలులేదనియు దనియు, ఆమెరికావారు వారి మైన్యములను, ఆర్థిక సహాయమును ఉపసహరించుకొనినయెడల గ్రీకులతో కాంచి ఏర్పడుననియు రషియావారి వాదము. తాము ఉపసహరించుకొనినయెడల కమ్యూనిస్టుల ప్రాబల్యము గ్రీకులతో వాడుకొనుటయు, రషియావారి పలుకుబడిలోనికి గ్రీకుదేశమున్ను, తూర్పు మెడిటరేనియన్, సముద్రమున్ను రాగొననియు, అందుమాలమున దక్షిణ యూరప్తులో ప్రస్తుతము తమకు గల ప్రాబల్యము దీనించుననియు ఆమెరికావారి భయము ఈ విషయమై సెప్టెంబరులో భద్రతాసంఘముందు ఆక్షేప చర్యలు జరిగినవి కాని రషియావారు ఆమెరికావారితో ఏకీభవించలేదు. ఈ వివాదమునకు విశ్వరాజ్యసమితి సహసభలో చర్చకు రాగలదు.

మార్షల్ ప్రణాళిక

మార్షల్ ప్రణాళిక సమసరించి యూరప్తుకొండ మలోని దేశములకు ఎంతటి సహాయము కావలసి యుండునో నిర్ణయించుటకు ఆ ఖండములోని పదహారు దేశముల ప్రతినిధులు ప్యారిస్ నగరములో సమావేశమై వారి నిశ్చయ తయారుచేసి ఆమెరికా ప్రభుత్వమునకు పంపిరి. ఈ సమావేశములో స్పష్టపరచబడిన ప్రధాన విషయములు కొన్ని గమనించగలియున్నాము: (1) ప్రతి దేశముందును పదార్థముల ఉత్పత్తి—మత్స్యముగా ధాన్యములు, పంచదార, బంగారముంపల, పాలు, బొద్దు, విద్యుచ్ఛక్తి, ఉక్కు—ఎక్కువ కావలసి యున్నది. అన్నిటికి ఆమెరికాపై ఆధారపడట ముంచిది కాదు. తాము ఉత్పత్తిచేయుట పదార్థములను ఎంతవరకు వృద్ధిచేయవచ్చునో అంతవరకు తాము కష్టపడి పనిచేసి, తక్కిన అవసరములు తీరుటకై ఆమెరికా సహాయమును కోరటమే మర్యాద. (2) 1945 లోపల—అనగా రాబోవు వాడగుసంవత్సరములలో—ఈ 16 దేశములవారికి ఆమెరికావారు చేయవలసిన

సహాయము ౮౯, ౭౬౦, ౦౦౦, ౦౦౦ రూపాయలు, ౮౯౭౬ కోట్ల రూపాయల వింత గల యంత్రములు, ఇతరపదార్థములు ఆమెరికానుండి యూరప్తుదేశముల లోకి రావలసియున్నది. ఇంతటి సహాయము చేయుటకు ఆమెరికావారు సిద్ధపడినగాని యూరప్తువారి కష్టములు నివారణకావాలవు. (3) ఈ మొత్తములో 1౭౦౦ కోట్ల రూపాయలు అంతర్జాతీయ బ్యాంకువారు అప్పు ఇచ్చుటకు వీలగును.

విశ్వరాజ్యములసమితి మహాసభ

సెప్టెంబరులో విశ్వరాజ్యముల సమితి మహాసభ (United Nations General Assembly) న్యూయార్కులో సమావేశమయ్యెను. మనదేశపు ప్రతినిధులు కూడ విజయలక్ష్మి పండిట్ నాయకత్వమున సభకు వెళ్ళియున్నారు. ఈ సమితిలో ప్రపంచమందరి రాజ్యములలో 51 రాజ్యములు సభ్యత్వము వహించియున్నవనియు, యుద్ధములు రాకుండచేయుటయే దీని ఉద్దేశమనియు అందరికి తెలిసిన విషయమే. కాని ఈ మహాసభ సంవత్సరమున లోకపర్యాయము సమావేశమగుచుండును. రాజ్యముల మధ్య సభించుచు వివాదములను వెంటవెంటనే పరిష్కరించుకున్నేమతో 11 సభ్యులు గల భద్రతాసంఘము దీని కోక అంగము. ఈ సంఘము సంవత్సరముపొడుగున దినదినము సమావేశమగుచుండును. అందుచేత మహాసభకంటె దీనికి ఎక్కువ ప్రాధాన్యము.

కాని ఈ సంఘము గత సంవత్సరములో ఏ వివాదమును పరిష్కరించలేకపోయెను. దీనికి ఒక ప్రబల కారణ మున్నది. ఇందులోని 11 సభ్యులలో అగ్ర రాజ్యములనలదు అయిదింటికి—రషియా, ఆమెరికా, బ్రెజిల్, ఇంగ్లండు, ఫ్రాన్సు—కాళ్ళకే సభ్యత్వము కలదు. ఈ అయిదు దేశములవారు ఏకగ్రీవముగ ఆమోదించినగాని ఏవిషయమును తీర్మానించుటకు వీలులేదు. వీరిలో ఎవరయినను ఒకరు కాదన్న మత్రముచేత తక్కిన పదిమంది అవిషయమును ఆమోదించినను వారి ఆమోదమునకు వీలువలెదు. ఈ "కాదు" అను చెప్పు అధికారమునకే వీటి అధికారమని చెరు. అయితే అగ్ర రాజ్యములవారు ఏకీభావముతో పని చేయుట వాంఛనీయమే. కాని అట్టి ఏకీభావము కుదురుట సాధ్యము కాలదు రషియాకు, ఆమెరికాకు మధ్య తీవ్రతర మనస్సుగల ఏర్పడటచేత ఆమెరికావారు ప్రతిపాదించిన తీర్మానము వొక్కొక్కచాదిని ఆక్షేపించి ఎనుకొనుటచే, రషియావారికి మామూలయె్యెను. స్వల్ప విషయములలో కూడ వారి ఏటా అధికారమును విని

యోగించుటచేత వాదోపవాదములు తీవ్రముగ జరుగుటచేగాని ఫలితమునాత్రము ఏమియు ఉండుటలేదు.

పాలెష్టయిక్ సమస్య

ఈ మహాసభవారు పరిష్కరించవలసిన ప్రధాన సమస్యలలో పాలెష్టయిక్ సమస్య ఒకటి. ఈ సమస్య యొక్క స్వభావము అందరికిని తెలిసినదే. మొదటి ప్రపంచయుద్ధమునకు పూర్వము ఇది బర్మి సామ్రాజ్యములో ఒక రాష్ట్రముగ నుండెను. ఆ యుద్ధములో బర్మి ఓడుటవలన, అది బ్రిటిష్ వారి ధర్మకర్తృత్వ పాలనలోనికి వచ్చెను. ఆప్ప డెందులో నూటికి తొంభై మంది అరబ్బులు, తక్కిన పదిమంది యూదులు ఉండిరి. కాని ధర్మకర్తృత్వవిధానపు మరణములో విశేషములందు యూదులు ఈ రాష్ట్రములోనికి కలసరచ్చి స్థిరనివాస మేర్పరచుకొనవచ్చు ననెడిది ఒకటి. దాని ననుసరించి, యూదపుఖం నుండరి కై ప్రవరాజ్యములలోని ప్రభుత్వములు కొన్ని పెట్టుచుండిన వానిని వోర్వలేని యూదు లక్షకులు పాలెష్టయినుకు (2000 సంవత్సరములకు పూర్వము ఇది యూదుల దేశము) రాసాగిరి. క్రమక్రమముగ వీరి సంఖ్య హెచ్చెను. తుదకు రెండవ ప్రపంచయుద్ధమునాటికి నూటికి ముప్పైమంది యూదు లేర్పడిరి. అరబ్బుల కిది ఇష్టములేదు. యూదులు మరి రాకూడదని వారు వాదించి తుదకు బ్రిటిష్ వారిపై రింగబడిరి. అప్పటినుండి కలసవచ్చు యూదుల సంఖ్యను బ్రిటిష్ వారు తగ్గించిరి. కాని యూదు లిందు కంగీకరించక, చట్టవిగ్రహముగను, రహస్యముగను దేశములోనికి రాసాగిరి. వారి సంఖ్య తమ సంఖ్యకంటె హెచ్చున ననియు, దాని ఫలితముగ అరబ్బుల రాష్ట్రమైన పాలెష్టయిక్ యూదుల రాష్ట్రముగ మారిపోవు ననియు అరబ్బులు ధిమవడిరి. ఈ రెండు భాతులనుగ్గరి విరోధ మెక్కివర్తెను. ఈ విరోధమును తీర్చుటకు బ్రిటిష్ వారికి ఉపాయ మేమియు లోచక, ఉపాయమును నూచించవలసిన దని చక్రరాజ్యసమితిని కోరిరి. అప్పుడు సమితివారి కిందుకై ఒక ప్రత్యేకసంఘమును ఏర్పాటుచేసిరి. మూడుకూసములకొండట ఈ సంఘమువారు పాలెష్టయినుకు కల్లి, విచారణచేసి ఒక నిశ్చేదికను సమర్పించిరి. కాని సంఘసభ్యులందరు ఆ నిశ్చేదికను వికగ్రీవముగ ఆమోదించలేదు. పాలెష్టయిన్, దేశమును రెండు రాజ్యములుగ విభజించవలె ననియు, ఒకరా జ్యము యూదుల ఆధీనమందును, మరి యొకటి అరబ్బుల ఆధీనమందును ఉండవలె ననియు అధికసంఖ్యాకులు నిశ్చారముచేసిరి. అల్పసంఖ్యాకులు

వేరొక నిశ్చారము చేయున్నారు. ఈ నిశ్చారములు ప్రస్తుతము న్యూయార్కులో సమావేశమైన సమితి మహాసభలో చర్చకు వచ్చియున్నవి.

పాలెష్టయినుకు పొలింతుట తమ కిష్టములే దనియు, అందులో తా మిదివరకు ఉంచిన సైన్యములను ఉపసంహరించుకొనెద మనియు, అరబ్బీలు, యూదులు (ఉభయులు) సమ్మతించని విధానమును ఆచరణలో పెట్టుట తమ కిష్టములే దనియు బ్రిటిష్ వారు స్పష్టపరచిరి. దేశవిభజనకు తా మెన్నటికి అంగీకరించమని అరబ్బులు చెప్పుచున్నారు. దేశవిభజన కావలె నని యూదులు వాదియచున్నారు. ఇంతకు, యూదులలో అధిక సంఖ్యాకులు పరాయిదేశములందుండి వచ్చినవారనియు, పాలెష్టయినులో పొరుగుగ నుండుటకు వారికి హక్కులే దనియు, అనాదిగ అచ్చట నుండిన గం, గం, వేలమంది యూదులనునాత్రమే అట్టి హక్కు కలవారనియు అరబ్బులవాదము. ఇప్పుడా దేశమందు నుమాడుం, 200,000 యూదులు, 1,200,000 అరబ్బులు ఉన్నారు. దేశము చిన్నదే. కాని చుట్టుపట్ల నన్ను అరబ్బీరాజ్యము లన్నియు—అవగా ఈజిప్టు, ఇరాక్, సిరియా, లెబనన్ మొదలైనవి—పాలెష్టయిక్ అరబ్బులకు సహాయముగ నున్నవి. వారు గొప్ప సైన్యములను తయారుచేసి, తమ యుద్ధేశమును నెరవేర్చుటకు యుద్ధముచేయ నిశ్చయపడియున్నారు. సమితివారు అరబ్బుల ఉద్దేశమునకు వ్యతిరేకముగ తీర్మానము గావించినయెడల, యుద్ధము మూలమునగాని దానిని ఆచరణలో పెట్టుటకు వీలండదు. గనుక ఇది చాల క్లిష్టమైన సమస్య. "మందు వెల్లిలే నయ్యి; చనుకకు వెల్లిలే గొయ్యి" అనే మోస్తరుగా ఉన్నది. ఉభయులకు అంగీకారమైన విధానము గోచరించలేదు. అరబ్బులకు అంగీకారముకాని తీర్మానము చేసి, దానిని అమలుచేయనియెడల సమితిప్రతిష్ఠకు మరింత భంగము కలుగును.

ఈజిప్టునుండి బ్రిటిష్ సైన్యములు ఉపసంహరింపబడవలె నను విషయమై ఈజిప్టుప్రభుత్వమువారు ఈ మధ్య భద్రతాసంఘమునకుట బ్రిటిష్ వారిపై ఫీర్యాదు చేసిరి. ఇది ఆ సంఘములో చర్చకు వచ్చెను. కాని దాని వలన ఫలిత మేమియు లేకపోయెను. అరబ్బీరాజ్యములలో అగ్రగణ్యమైన దని చెప్పవచ్చు ఈజిప్టు చేసిన ఫీర్యాదను భద్రతాసంఘమువారు వ్యాయోధిక పరిష్కారము చేయుక, మూడిభావము వహించినందుకు ఆ సంఘము మీదను, సమితిమీదను ఈజిప్టు ప్రభుత్వమువారు గ్రోధము వహించియున్నారు. పాలెష్టయిక్ విషయ

మూల అరవీర్షరాజ్యము లన్నియు కలిసి పనిచేయు సిద్ధ పడుట కిది యొక హేతువు.

భ.ర.ల.ఖం.డ.ము

పెద్దెంబరులో భరతఖండ పరిస్థితులు విమోచ కరములుగ నీ యుండెను. పాకిస్థాన్ వాదమును లేవదీసిన లీగువారి ద్వేషప్రచార మను విమోచకము మహావృత్తిమై పంజాబునందును, వాయవ్య సరిహద్దురాష్ట్రముందును, క్వెట్టా, సింధురాష్ట్రములందును, దాని కాఖిలను వ్యాపించుకొన్నది. వర్షము పంజాబులోని హిందువులు, సిక్కులు అవధిమించినట్టియు, అనుభవించుచున్నట్టియు బాధలకు అంతము లేకున్నది. దీనికి జవాబుగా కూర్చుపంజాబు, ఢిల్లీ లలోని మహమ్మదీయులు అనేకబాధలు పడవలసినచ్చినది. మొదటిలో కలకత్తా నగరమందు ఇట్టి విపరీతములు తలయె తినంపున గాంధీ గారు ఉపవాసవ్రతము పూనిరి. దానికి ఫలితముగ అచ్చట కాంతి నెలకొనెను. అట్లుపై వారు ఢిల్లీకి ప్రయాణమై అచ్చటి అల్పసంఖ్యాకులుగ నుండు మహమ్మదీయుల రక్షణకై పాటుబడసాగిరి. దానికి ఫలితముగ అచ్చటకూడ కాంతి నెలకొనెను. కాని పంజాబులో మాత్రము మంట లింకను చల్లారలేదు. వాయవ్యసరిహద్దురాష్ట్రములో హిందువులు, సిక్కులు ప్రాణములను పిడికెక్కిలో పెట్టుకొనిఉన్నారు. సింధు రాష్ట్రముందుండి చేసకుటేల హిందువులు బొంబాయికి, ఇతర రాష్ట్రములకు పారిపోవలసినవైనను. పాకిస్తానములో అల్పసంఖ్యాకులకు నుండు హిందువులు, సిక్కులు పడవలసినచ్చిన బాధలను వివరించుటకు కూడ సాధ్యముకాదు. ఆ వివరణము అవసరముకూడ లేదు. దానివివరించి మనము గ్రహించవలసిన విషయము లేవో తెలుసుకొనుట ఎక్కువ అవసరము.

(౧) ఈ దురంతము లన్నిటికి పాకిస్థాన్ వాదమే కారణము. లీగువారు మహమ్మదీయులు వేరనియు హిందువులు వేరనియు, ఈ రెండుజాతులమధ్య సోదర భావము కుదుర దనియు, కుదురకూడ దనియు ఏ దెనిమిది సంవత్సరముల కాలము తీవ్రప్రచారము గావించి పాకిస్తాన మను ప్రత్యేకరాజ్యమును స్థాపించుకొనిరి. పాకిస్తానములో మహమ్మదీయులు తప్ప రిక్కినవారెవరును ఉండకూడ దని వారి అభిమతము. అట్లు చేసినగాని హిందువులు, సిక్కులు తరతరములుగ అనుభవించుచుండు ధనధాన్యములు, భూములు, ఇతరములగు అస్తులు మహమ్మదీయుల స్వాధీనము కావాలవు.

ఒకలకొలది హిందువులను, సిక్కులను చంపి, ప్రాణముతోనున్న మొగవారిని ఇండియాలోకి తరిమివేసి, స్త్రీలను అపహరించుటకుకూడ ఇదియే కారణము. పాకిస్తానములో హిందువులు, సిక్కులు ఉండుట ఎన్నటికిని తేమముకాదు.

(౨) ఇండియాలో మాత్రము మహమ్మదీయులు ఉండవలసిన దనియే లీగువారి ఉద్దేశము. వారు ఇండియాను వదిలి, పాకిస్తానములోకి వచ్చి స్థిరనివాసములను ఏర్పరచుకొనుట పాకిస్థాన్ ప్రభుత్వమువలన ఇష్టములేదు. ఇండియా ప్రభుత్వపు కష్టములు హెచ్చుకావలె ననియు, ఇండియాలోని మహమ్మదీయులవ్యాధి అది నులభముగ జరుగగల దనియు, ఎవ్వడైన ఇండియా పాకిస్తానముల మధ్య యుద్ధము జరిగినయెడల ఇండియాలోని మహమ్మదీయులు పాకిస్తానమువలన సహాయముచేయగల రనియు వారి విశ్వాసము. తనకు అల్పసంఖ్యాకుల సమస్య ఉండరాదు. మనముమాత్రము కాశ్యతముగ వాగ్దామాలమున బాధపడవలసినదే!

(౩) గాంధీగారి ప్రయత్నము లన్నియు హిందువులు అధికసంఖ్యాకులుగాను, మహమ్మదీయులు అల్ప సంఖ్యాకులుగాను ఉండునట్టి కలకత్తా, బీహారు, ఢిల్లీల యందుమాత్రమే ఫలించెను. హిందువులయూలమున మహమ్మదీయులకు బాధ కలుగకుండ ఉండుటకై అది ఉపకరించెనేగాని, మహమ్మదీయులు పెట్టు బాధనుండి హిందువులను రక్షించుటలో అది ఇంకను ఉపకరించలేదు. పాకిస్తానములోని మహమ్మదీయుల హృదయములలో గాంధీగారిసందేశము మార్చుకలిగించవలె దను సంకేయము కలుగుచున్నది. ఖిలాఫత్ ఉద్యమపురోజులలో హిందూమహమ్మదీయుల వికలయైతిగినదిగాని, అది యంతకాల ముండగలిగెను ?

(౪) పెద్దెంబరులో పంజాబులో హిందువులు, సిక్కులు అనుభవించిన బాధలకు పాకిస్థాన్ ప్రభుత్వమవారు, పాకిస్థానములోని సివిల్ మిలిటరీఉద్యోగములు, పోలీసులు, ముస్లిం జాతీయసేవాదళము కారణభూతులని స్పష్ట మగుచున్నది. పోలీసులు, మైసకులు స్వహస్తములతో నేలకొలది హిందువులను, సిక్కులను చంపుట రూఢిఅయినది.

(౫) ఈ మారణహోమములో రిటిన్ అధికారులు పక్షపాతులై, పాకిస్తానములోని మహమ్మదీయుల పక్షము వహించి, అచ్చటి హిందువులను, సిక్కులను చంపుటయందును, బాధించుటయందును పాల్గొనిరి.

వైద్యము లింకను నివేదియబడకపోవుట, వైద్యము లన్నిటియందును బ్రిటిషుఉద్యోగములే ఇంకను అధికారముండుటలు కరూప్రమాదకరమని స్పష్టమగుచున్నది. ఇది ఒక పంచాయితీమూలము కాదు, మధ్యపరగణాలలోని జబ్బులేవురు ఆయుర్ధాగారములో ఉద్యోగముందున్న బ్రిటిష్ అధికారులు, మహమ్మదీయ అధికారులు లక్షలకొలది ఆయుర్ధములను ఇటీవల కరూప్రముగ పాకిస్తానమునకు, మైదరాబాదుకు పంపుటకు ప్రయత్నము చేసినవారి ఇప్పటివ్వడే బహిరంగమగుచున్నది.

(౬) కాండికుల సమస్యకంతకు పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వము కారణమని మన వాయుకులకు తెలియకపోలేదు. ఈ విషయమై పాకిస్తానములో యుద్ధముచేయుటకుడ అవసరమని వారు గ్రహించియున్నారు. కాని కూర్చుపంచాయితీవంతుడు, ఢిల్లీయందును హిందువులు, సిక్కులు గావించిన అపహరముల కారణమన మన వాయుకులు ఏమీ చేయటమను కోరకుండా ఉన్నారు. కొంతకాలము మన రాజ్యములో కాంతి ఏర్పడినందులకు పాకిస్తానముపై తగుచర్యను తీసుకొనుటకు వారు సిద్ధముగ నున్నారు. 'మన దేశమందు కాంతి స్థాపనము అత్యవసరము.

'మొగుల్ని కొట్టి మొరల్లెట్టుకొను' పాకిస్తాన్ దురంతము లన్నిటికీ కారణభూతమైన పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వమువారు మొగుల్ని కొట్టి మొరల్లెట్టుకొను గయ్యాగివలె ప్రవర్తించుటలో ఆశ్చర్యము లేదు. పాకిస్తాన్ తరపున వికర్మరాజ్యసమితికి ప్రతినిధిగ పేర్కొనబడిన యల్లాఖాన్ ఇండియాలోని మహమ్మదీయుల రక్షణకై ఇండియా ప్రభుత్వము వారు ఎట్టి ప్రయత్నములను చేయుటలే దనియు, అంతేగాక వారిని బాధించుచున్నారనియు లేని పోసి నిందను ప్రభుత్వముపై మోపుటకు సాహసించెను. ఇట్టి ఉద్దేశముతోనే పాకిస్తాన్ ప్రభుత్వమువారు అల్పసంఖ్యాకుల సహస్యాపరిహారములో 'బ్రిటన్, లెక్కిన దోషినియవలు జోకర్లము కలుగ జేసుకొని, తగిన సహాయము చేయవలెనని కోరి యున్నది. వటుంబకలపాములను నివారించుటకయి ఇతరుల సహాయము కోరటకంటె అగౌరవమగు మార్గము వేరులేదు. మొదటినుండియు బ్రిటిష్వారి సహాయముననే లీగువారు పాకిస్తానమును స్థాపించుకొనిరి. దానిని నిలబెట్టుకొనుటకు అట్టి సహాయమే అవసరము. వారి సహాయముతో ఇండియా యొక్క స్వాతంత్ర్యమునుకూడ నాశముచేయుటకు వారు వెడదీయరు.

బ్రిటిషువారుగాని, ఆస్ట్రేలియా, దక్షిణాఫ్రికా మొదలైన దోషినియవలుగాని ఇండియాకు సంబంధించిన అల్పసంఖ్యాకుల త్యవహారములలో ఎట్టి జోకర్లము కలిగించుకొనరా దని సెప్టెంబరు ౧౯౪౭ నుండి తెలియుచున్నది. ఇదియే గౌరవకరమైన మార్గము.

సంస్థానములు

మైదరాబాదు, మైసూరు సంస్థానములలో సత్యాగ్రహోద్యమము జరుగుచున్నది. సత్యాగ్రహులను అణచుటకై ఈ ప్రభుత్వములవారు పంపిణీచేయుచుండు దౌర్జన్యవిధానము రాక్షసరూపమును గలిగించుచున్నది. ముఖ్యముగా మైసూరు పరిస్థితులు విచారకరములుగ నున్నవి. మహారాజాకు స్వేచ్ఛ అన్నది లేనట్లు కనబడుచున్నది. అంతఃపురములో ఆతడు బంధింపబడియున్నాడు. కిలహమ్మవలె ఆతనిని దివాను ఆశించుచున్నాడు. పోలీసు దళములలో మహమ్మదీయులను ఎక్కువగ చేర్చి, సత్యాగ్రహుల బాధలను వృద్ధిచేయుచున్నాడు. హిందూరాజ్యములో హిందూదివాను ఈ విధముగ ప్రవర్తించుట సిగ్గుచేటు! సత్యాగ్రహోద్యమమును ప్రభంధితముచేయుటకు కొన్నిరోజుల క్రిందట మహారాజా ఒక రాజ్యాంగ ప్రకాశికను ప్రకటించెను. కాని దానిలో సూచించిన సంస్కరణములు ఇప్పటి పరిస్థితులకు అనుగుణములు కావు. ప్రజాప్రభుత్వవిధానమున కేవి ఎంతో దూరమందున్నది. గనుక సత్యాగ్రహము ఇంకను జరుగవలసివేయబడుచున్నది. తిరువాన్కూరు మహారాజాయొక్క దౌర్జన్యము మైసూరు మహారాజాకు లేకపోవుట చింతించదగిన విషయము. దివాన్ రామస్వామి మొదలియారను ఉద్యోగమునుండి తొలగించవలెను. ప్రజామొదయ గలవానిని దివానుగా నియమించుకొని, ప్రజాప్రతినిధులతో జూసిన రాజ్యాంగ పరిషత్తును సమావేశపరచవలసియున్నది. అది జరుగువరకు సత్యాగ్రహోద్యమము సాగుచునేయుండును.

మైదరాబాదు సంస్థానములోని పరిస్థితులు ఇంతకంటె క్లిష్టములైనవి. ప్రభువు మహమ్మదీయుడును, ప్రజలలో అధిక సంఖ్యాకులు హిందువులును అగుట ఈ క్లిష్టత్యమునకు కారణము. ఇచ్చటనుండు మహమ్మదీయులలో వికమక్త్య మెక్కువ. వారిలో అందరను లీగు ఆధిపతులు. వారెట్లు చెప్పిన అట్లే వైజాం ప్రవర్తించుచుండును. వైజాంవలమందు గొప్ప వైద్యమున్నది. అది మహమ్మదీయ వైద్యము. ఆయుర్ధవేకరణ ఈమధ్య విస్తారముగ జరిగినది. మహమ్మదీయులతో

నిండిన పోలికను నైతికదర్శములే కాక సామాన్య మహమ్మదీయులకుడ ఆయుధోపేక్షలై ఉన్నారు. ప్రభుత్వమువకు సంబంధించిన లాఠీలు, బ్రుక్కులు అల్లర్లు లేక దీయు మహమ్మదీయ గూండాల వశమందు ఉన్నట్లుకూడ తెలియుచున్నది. నిరాయుధులగు హిందువులు సత్యాగ్రహములో పాల్గొనుచున్నారు. ఆయుధోపేక్ష లయినట్టియు, నిరాయుధులను హత్య చేయుటయందును, బాధించుట మందును ముందుచెప్పక లాలోచించవట్టియు వారిని సత్యాగ్రహము ద్వారా ఎదుర్కొని ఉద్యమమును జయప్రదముగ సాగించుట సాధ్యమగు పనియా అను సంశయము కలగుచున్నది. ఇండియా ప్రభుత్వము వారి సహాయము లేక ఉద్యమము కొనసాగజాలదు. కాని కాండికల సమస్య పరిష్కారమై ఉత్తర ఇండియాలోని పరిస్థితులు చక్కబడుతరకు ఇండియా ప్రభుత్వము వారు ప్రాదరాధాదు వ్యవహారములలో ఎక్కువ జోక్యము కలిగించుకొన జాలరు. ఇట్టి పరిస్థితులలో సత్యాగ్రహోద్యమమును కొనసాగించుట అవసరమా అన్న విషయమును వాయువులు ఆలోచించ వలసి ఉన్నది.

జానగడ్ సంతానము పశ్చిమ ఇండియాలో కఠియవారునని దుండు ఒక చిన్న సంతానము. దీనిని మహమ్మదీయనవాలు పోలించుచున్నాడు. కాని ఇందులోని ప్రజలలో నూటికి ౮౫ వుండి హిందువులు. కఠియవారులో నుండు రక్తీన ౨౬౦ సంతానములు ఇండియాలో చేరినది. కాని ఈ జానగడ్ సంతానము పోస్థానములో చేరినది. ధుగ్గోళిరీత్యా దీనిని, పోస్థానమువకును ఎట్టి సంబంధము లేదు. పోస్థానము దీనికి ఎంతో దూరమందున్నది. ఇండియాను అనుకొని ఉండు సంతానములు ఇండియాలో చేరుటయు, పోస్థానమును అనుకొని ఉండునది పోస్థానములో చేరుటయు నుంచి పద్ధతి యని బ్రిటిషువారు కూడ మోచించి యుండిరి. కాని దీనికి విరుద్ధముగ జానగడ్ పోస్థానములో చేరినది. ఇది ప్రజల కెంతమాత్రము ఇష్టములేదు. రక్తీన సంతానము లకు కూడ ఇష్టములేదు. దీనియాలమున ఇండియాకు అనేక చిక్కులు సంభవించనున్నవి. జానగడ్ లో అల్లరులు జరుగు ననియు, ప్రజలు నవాబుపై తిరుగుబాటు రనియు, అట్టి తిరుగుబాటును అణచుటకు సైన్యములు అవసరము లనియు పోస్థాన్ వారు కొంత సైన్యమును జానగడ్ కు పంపియున్నారు. దీని మూలమున ఇతర సంతానములకు ప్రమాదము కలగు

నేమి యని మన ప్రభుత్వమువారుకూడ కఠియవారుకు కొన్ని సైన్యములు పంపవలసినచ్చినది. జానగడ్ ప్రజలు కొందరు నవాబుప్రభుత్వమును అంగీకరించక, ప్రత్యేక రాజ్యాధిక ప్రభుత్వమును ఏర్పాటుచేసుకొని, నవాబుపై తిరుగుబాటుచేయ నిశ్చయించుకొని యున్నారు. ఈ రాజ్యాధిక ప్రభుత్వస్థలకు వారి ఏర్పాటుల నన్నిటిని కఠియవారులోని ఇతర సంతానములనుండి చేసుకొనుచున్నారు. దీటి అన్నిటిమూలమున పోస్థాన్ - ఇండియాలుద్ధ్య వైమయ్య మధికమై యుద్ధయాపహధరించువా అన్న సంశయము కలుగుచున్నది. పోస్థాన్ చేయుచుండు కుట్రలు వివరితము లగుచున్నవి. దీటి నన్నిటిని ఎదుర్కొనుటకు కావలసినంత సైనికబలము ఇండియా సమకూర్చుకొనినగాని ఏపని చేయుటకును వీలుండదు. శత్రువును పాదించుటకు వైతికబలము, సామము మాత్రమే ఉపాయమని తలచుట పొరబాటు. రాజకీయ రంగమందు సామముతోపాటు దాన, భేద, చందోపాయములనుకూడ ప్రయోగించవలసి యున్నది.

చెన్నరాష్ట్రము : ఆంధ్ర రాజకీయసభ

ఆంధ్రరాష్ట్ర రాజకీయసభ చెన్నపట్టణములో జయప్రదముగ జరిగెను. వివిధవిషయములగురించి తీర్మానము లనేకములు చేయుటకు, ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణమునుగురించికూడ పథకాలొక తీర్మానము గావించిరి. కాని ఈ సందర్భములో ఒక విషయము ఆలోచించవలసియున్నది. రాజకీయరంగములో ఏపనిగాని తీర్మానముల మూలమున మాత్రమే పాదించుటకు వీలులేదు. ప్రజలలో దానినిగురించి ఎక్కువ ఆందోళన ఉండవలెను. ఆధికారముం దుండువారు ఎవరైనను ఏదో ఒత్తికి చేసినపుడు లొంగదరుగాని తీర్మానములకు లొంగరు. రాజ్యాంగపరిషత్తుతోగాని, క్రొత్త రాజ్యాంగ విధానముతోగాని జోక్యములేక, గవర్నరు జవరలుయొక్క అర్డర్-ఇన్-కొన్సిల్ ద్వారా ఆంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణము జరుగవచ్చు ననికూడ వాయువులు తెలియజేసిరి. కాని ఈ అర్డరుమాత్రము ఆందోళన, ఒత్తికి లేక చేయుటనా! వాయుకు లెవరు ఈ పనికి పూనుకొనునట్లునపడుటలేదు. ఈ కని! పూనుకొనిన వారు కొందరున్నారుకాని ఆంధ్రులు వారిని వాయుకులుగా అంగీకరించుట లేదు. అందుచేత రాష్ట్రనిర్మాణము జరుగుటకు కొన్ని సంవత్సరములు పట్టునట్లు పడుచున్నది.

ఆహారసమస్య

ఈ కాలలో జరిగిన రాష్ట్రరాసనసభయందలి చర్చలన్నిటిలో ఆహారసమస్యను గురించిన చర్చయే ప్రధానమైనది. ఇందులో చేరిన విషయము లేని యనగా: (1) ఆహారసమస్యను పరిష్కరించుటకు ఇప్పటి రాష్ట్రప్రభుత్వమునకు కీర్తి చాలదు. ఏది సాధ్యమో దాని వంతయు వా రిదివరకే చేసివారట. సమస్య పరిష్కారముకానందుకు కేంద్రప్రభుత్వము రాష్ట్రక వహించవలసియున్నదట. (2) ఉద్యోగస్థులలో ల దగొండితన మున్నట్లు, క్లాక్‌మెన్ట్‌లు వ్యాపారము బాహుళ్యముగా జరుగుచుండునట్లును, అందరును అంగీకరించిరి. కాని దీనిని నిర్మూలము చేయుటకు మాడ ప్రభుత్వమువారికి కీర్తిలేకున్నది. (3) ధాన్యపు ధరలు పెంచుట వ్యాయ మనియు, రైతులకు కావలసిన ఏకపులు, పశుముట్లు సకాలములో సక్రమముగ అందచేయుట ఆవసర మనియు మంత్రు లంగీకరించిరి. కాని ఇవి జరుగుటకు కావలసిన ఏర్పాటులు వారు చేయలేని స్థితిలో ఉన్నారట. (4) పంటలను వృద్ధిచేయుటకు ప్రభుత్వమువారెట్టి ప్రయత్నములు చేయుచుండుననియు, వాటి ఫలితము లేమైనవియు వారు విశదీకరించలేకపోయిరి.

జమీందారీ బిల్లు

జమీందారీ విధానమును రద్దుచేయుటకై ప్రభుత్వమువారికి బిల్లును ప్రకటించిరి. కాని కాంగ్రెసు పార్టీలోనే దీనినిగురించి తీవ్రమైన అభిప్రాయభేదములున్నట్లు తెలియుచున్నది. అందుచేత ఈ బిల్లులో ఎట్టి మార్పులు జరుగునో, దాని నిజస్వరూప మెట్లుండునో వివరించుటకు వీలులేదు. బిల్లును ప్రకటించుటకు పూర్వమే పార్టీ చర్చలు జరిగిన వాగుండెడిది.

ఈ బిల్లులో ప్రస్తుతము మాడు వివాదాంశములున్నవి: పరిహారమునకు సంబంధించినది; ఇనాములకు సంబంధించినది; రైతువారీపద్ధతికి సంబంధించినది.

జమీందారులు భూమికిప్పుడు వసూలుచేయుటకై ఏర్పరచబడిన ఉద్యోగస్థులనియు, భూములు, అడవులు, గనులు మొదలైనవాటిపై వారి కెట్టి ఆస్తి

మాక్కు లేదనియు, అందుచేత వారికి ఎట్టి నష్టపరిహారము ఇయ్యవలసినది లేదనియు ఒక వాదము. మూడు మూడు సంవత్సరములనుండి ప్రభుత్వమువారు జమీందారులను భూస్వాములుగ పరిగణించుచుండి రనియు, అందుచేత వారికి నష్టపరిహారము ఇయ్యవలసియున్న దనియు ఇంకొక వాదము.

ఇనాములను జమీందారిలతో ముడిపెట్టుట యందు సబ చేమియు లేదు. ఈ రెండింటికీ ఎంతో భేద మున్నది. ఇనాందారులలో అశేఖుల రెండు మూడు ఏకరాల భూస్వాములు. జమీందారులవలె వారు లక్షాధికారులు, కోటికొద్దరులూ కారు. ఈ రెండు మూడు ఏకరాలను పెట్టుకొని వారెట్లో జీవించుచున్నారు. అట్టివారిని కడుపుకొట్టి, ఆ భూములను వారినుండి తీసుకొని, ఏదో కొంత స్వల్పము త్రమును నష్టపరిహారముక్రింద వారికిచ్చుట అన్యాయము. గనుక ఇనాములకు సంబంధించిన భాగములు దిల్లసుండి తొలగించుట ధర్మము.

జమీందారిలలోని రైతులు, ఇకమిడలు, రైతు వారీ భూములవారు ఎంతటికిక్కును చెల్లించుచున్నారో అంతటి కిక్కునే చెల్లించవలసియుండునని ఈ బిల్లు చెప్పుచున్నది. కాని రైతువారీపద్ధతిలో ఎన్నో లోపములున్నవి. అవన్నియు సంస్కరించబడవలెనని అశేఖులు చెప్పుచున్నారు. ఇట్టి సందర్భములో ఆ పద్ధతిని జమీందారీ భూములలో ప్రవేశపెట్టుట అనుచితము. భూమికిప్పువిధానము వంతకు సంస్కరించుటకు ప్రభుత్వము పూనుకొనవలెను.

సోమరిజం ప్రవేశపెట్టుటయే కాంగ్రెసుయొక్క ఉద్దేశమని నాయకులు చెప్పుచున్నారు. కష్టపడి పని చేయుకున్నను ఎక్కువధనమును సంపాదించు పద్ధతిని తొలగించి, కష్టమునకు తగిన ఫలమును అందరికి అందజేయుటయే సోమరిజయొక్క ఉద్దేశము. సోమరిజం సిద్ధాంతానుసారము ప్రదానిక నొకదానిని తయారు చేసి, ఎవరిని అన్యాయము జరుగకుండ, నిష్కృతపాతముగ రాసనములచేయుటకు పూనుకొనిన ప్రభుత్వమే నిజమైన సోమరిస్తు ప్రభుత్వము. ఇప్పటి మద్రాసు ప్రభుత్వము అట్టిదా? (1-10-47)

నాదోపాసనము

త్యాగరాజోపనిషత్పద్ధాంతము

= శ్రీహరి నాగభూషణం -

శ్రీమత్యాగరాజస్వామి భగవదవతారమని 'వా' రభే నీ ఋణము దీర్చ వాతరమా! అనెడి పోడి

కీర్తనమందు తామే వాకొనియున్నారు. ఎట్లన-

ప. దాకరభే! నీఋణము దీర్చ వాతరమా! రామ

అ. ఆకదీర దూరదేశముల బ్ర

కాశింపజేసిన రసికకోరములే!!

న భక్తిలేని కవిబాలవరేణ్యులు

భావమెఱుగలేదని కలిలోన జని

భక్తియుక్తి గల్గునని కీర్తన

ముల బోధించిన త్యాగరాజునక!!

—'శ్రీరామచంద్రా! నీవు నాకు దిగంత

విక్రాంతమున కీర్తిని బ్రసాదించియున్నావు. దానం

జేసి నేను నీకు ఒహుగా ఋణపడియున్నాడను. అట్టి

వా ఋణము నెఱుల దీర్చుకోగలను? దీర్చుకోలేను

గాని యొగవిధముగా దీర్చుకొన్నాను. ఎఱులన—ఈ

కలియుగంబున 'గవిబాలవరేణ్యులు', అనగా బండికు

లనెడు భ్రాతలి వహించిన మనీషులు గూడ

నీభావము, అనగా నీసత్రాయాపమున యథార్థస్వరూప

మును తెలిసికోలేక మృదావాదములు సల్పుచున్నారు.

అట్టివో రామదుల విషయ విక చెప్పవే! దానంజేసి

పండితపాదులు సర్వులు నీస్వరూపమును గుర్తించి

తరించుటకై కీర్తనములు రచించి బోధించియున్నా

డను; అనగా దద్వారమున భగవత్తత్త్వమును, తద్జ్ఞాన

సాధనోక్తశంబున భక్తిని నిరూపించియున్నాను.

ఇందుకోరకే నేను భూలోకమున జన్మించియుంటిని.

ఈవిధముగా నీకీర్తిని నేనును లోకమున జాటి

యున్నాను. కాన నీఋణ మొరిలి నేను దీర్చుకొన్నా

డను'అని యీ కీర్తనముయొక్క సంగ్రహ తాత్పర్యము.

ఈ కీర్తనము 'యదా యదాహి భర్తృస్య' 'పవిత్రాణామ సామానాం' ఇత్యాది భగవద్గీతోక్తుల ననుగమించునదై శ్రీవారు భగవదవతారమని స్వీయ వచనములచేతనే చాటుచున్నది. అట్టివో శ్రీవారి భగవదవతార ప్రయోజనము భక్తిద్వారమున బరమపురుషార్థమున భగవత్సాక్షాత్కార రూపంబున మోక్షము, జీవన్ముక్తి విదేహముత్పాత్యత్యమని స్వీయ వచనము లనేకములచే నెఱుంగవయ్యెడిది. దానంజేసి మోక్షసాధనములగు దైత్తిరియాదుగృహపనిషత్తులందును, మన్వాదిస్మృతులందును చేర్చబడిన సామాన్యవిశేష భర్తృసమస్తము శ్రీవారి కీర్తనములందు బ్రతిపాదించబడినది. అందు ముఖ్యముగా 'సత్యం పరం పరగ్ం సత్యం' అనెడి వారాయణీయోపనిషదంతానువాకమందు బ్రతిపాదించబడిన సత్యాద్యైకాదశోక్త్యుష్ట సాధనములు—సత్యము, తపస్సు, ధుమము, శమము, దానము, ధర్మము, ప్రజననము, అగ్నిధానము, అగ్నిహోత్రము, యజ్ఞము, మూసము, అనగా ఉపాసనము అనునవి పూర్వాయంగములును, వ్యాసము లేక సన్యాసము అనెడి ఉత్తరాయంగమును శ్రీవారు రచయించువారుగ నెఱుంగదగును. ఇట్టి 'యోగ్యస్య పురుషస్య అపేక్షితేషు జ్ఞానసాధనేషు సన్యాసస్య నిరతియోక్త్యర్థం వక్తం సత్యాదీ న్యైకాదశోక్త్యుష్టసాధనాని ప్రతియోగికత్యేన వక్తవ్యాని' అనెడి శ్రీవిద్యారణ్యభాష్యుల తారవాక్య మనుసంధేయము. యోగ్యుడగు పురుషుడు జ్ఞానము, అనగా బ్రహ్మసాక్షాత్కారము పడయదగు

ననియు, అట్టి సాక్షాత్కారమునకు ఉత్కృష్టపాద
నము సవ్యాస మనియు, అట్టి సవ్యాసము నాశ్ర
యింపవలెనన్న సత్యాచ్యైకాదేశసాధనము లనుష్ఠించి
యధికారము రాపింపవలెననియు నావాక్యముయొక్క
సంగ్రహతాత్పర్యము. సత్యము మొదలు సవ్యాసపర్యం
తమున నీధర్మసమ ప్రమునందు బూర్వాంగము ప్రవృత్తి
ధర్మమనియు, మధ్యరాంగము నివృత్తిధర్మమనియు
తెలుంగదగును. ఇట్టి ధర్మద్వయప్రతిపాదనమే భగవ
దవతారముయొక్క పరమార్థోక్తమును, బరమప్రయో
జనము నని గీతోక్త చాటెడిది. అవతారములలో
శ్రీరామకృష్ణులు సాక్షాత్ భగవత్సంపూర్ణావతార
మూర్తులుగను. శ్రీశంకరాచార్యుగజాతులు భగవదంశన
తారముగలుగను అవగమ్యులగు లగుచున్నారు.
ఇట్టిచో శ్రీ శంకరాచార్యుడే తిరిగి శ్రీ త్యాగరాజ
స్వామిగా వతరించి తాను పూర్వము ఉపనిషత్సా
క్షులులు సంస్కృతమున వ్రాసి ప్రతిపాదించి
ఉద్ధరించిన ధర్మము కాలగతిచే జైషమ్యులగు బ్రాహ్మింప
దిగి శ్రీ త్యాగరాజస్వామిగ వతరించి గేటతెలుగు
భాషయందు కీర్తనములు రచించి తన్ములమునం
బుకఃప్రతినింపగలవని యించుకను. అయితే
శంకరాచార్యుడుగ వతరించి 'పూకు' 'వ్యాసవివాత్స
రచయిత' 'జ్ఞానాదేవ' 'మల్లింగ' 'సవ్యాసాదేవ
మోక్షు!' ఇత్యాది ప్రఖ్యాతరీతిని జ్ఞానవిషయపనుగు
సవ్యాసమే పరమానుషేయముగ బోధించెను; శ్రీత్యా
గరూపముననో 'మానసమితి విద్యాగంప ప్రసాదిన్
ద్యాగంప ఏవ మానసే రమంతే' 'భక్త్యా మామభి
జానాతి యావాక్ యస్మి తత్తత్తా, తనో
మాంతత్తవో జ్ఞాత్యా విశేషే తదంతరం' ఇత్యాది
వచనములనుసరించి భక్తియోగనిష్ఠయే పరమప్రాప్య
ముగ నిరూపించెను. అట్టి జ్ఞానవిద్యయే, నిట్టి
భక్తివిద్యయు బాహ్యుతః ఇకలేతరవిలక్షణంబులుగ
నెంచబడియు 'భక్తిస్తు నిరతిశమానాదుప్రయోగవస్య
ప్రయోజక సకలేతరవైత్యవ్యర్థజ్ఞానవిశేషవివ' అనెడి
శ్రీరామానుజోక్తి ననుసరించియు 'మోక్షకారణ
సామగ్ర్యాం భక్తీరక గరియసీ, స్యస్వరూపాను
సంధానం భక్తిరిత్యభిధీయతే; స్యాత్మకత్వానుసంధానం
భక్తిరిత్యవతే జుః' 'చతుర్విధా... జ్ఞానీచ భరత

తన్నభో ఇత్యాది శ్రీశంకరారుల ఉక్తివనుసరించియు
చరమకావ్యయందు శేకరూపముయని గ్రహింపవలెను.

ఇంతకును జేరిన దేవున, శ్రీత్యాగరాజస్వామి
భగవదవతారవిశేష మనియు, తత్రాపి శ్రీ శంకరా
చార్యప్రతిరూపమనియు వాత్సర్యము ఇట్టిచో 'పట్టి
విడువరాదు' అనెడి మంజురీరాగకీర్తనమున భక్తివిద్యకు
నిత్యానిత్యవస్తువిశేషము మన్నుగు సాధనచతుష్టయము
పరమాలంబితులుగ కాసింపబడు చున్నదనియు,
'ఉండేది రామబోకడు', 'మంగలరా' ఇత్యాదికీర్తన
ముల భగవంతుడు 'ఏకమేవాద్వితీయం' 'సర్వం
ఖటిదం బ్రహ్మ' ఇత్యాదిప్రసిద్ధిపాత్యరీతి నవ్వైత
బ్రహ్మవ్యవహృతవియు, భగవత్సాక్షాత్కార
మనిన సర్వాత్మభావము, సమ్యక్జ్ఞానము ఇత్యాది వ్యవ
హారమున రూపించు ఆత్మనిష్ఠ యనియు నిర్వచింప
బడుచున్నదనియు వచధరింపవలెను. ఇటులనే శ్రీశంకర
భాష్యములు శ్రీత్యాగరాజగేయములందు ప్రతికీరము
లయ్యెడినవి భాదంపనయ్యెడివి.

ఇట్టియెడల శ్రీవారికీర్తనములు భగవదవతార
గీతము లగుటజేసి శ్రీకృష్ణభగవదుపదేశములు గీతోప
నిషత్ప్రస్థానముగ నెలుంగబడు చందమున శ్రీవారి
కీర్తనలులగునాద మపనిషత్సాక్షియములుగ గ్రహింప
దగును.

అటులనే ఉపనిషత్ప్రస్థానము భగవద్గీతా
వ్యాసమూర్త్యుపబృంహితముయి విరాజితైది ననుట
సర్వాంగీకారముగు విషయము. కాన నట్టి ప్రస్థానము
యొక్క ప్రధానతమసిద్ధాంతములు శ్రీశంకరాచార్య
భాష్యైదిగీతము లిచట గొన్ని తేల్కొని వానిని
విరూపించు శ్రీత్యాగరాజగేయరాజోక్తులు సమీకరింప
వలెను. అవధరింపుడు.

(1) బ్రహ్మవిచారమే మోక్షసంధాయక
మనియు, అయ్యది నిత్యనిత్యాదివస్తువిశేషనాది సాధన
చతుష్టయము బ్రాపించి చేయవలసనియు జిజ్ఞాసా
నూత్రిమున వ్యక్తీకరింపబడియె. ఆ యధ్యమునే రచింప
తరచువుత్పత్తితో శ్రీత్యాగరాజస్వామి 'పట్టివిడువ
రాదు' అనెడి కీర్తనమున బోధించుచున్నాడు.
ఎటులన—

‘ఓరాహ! నాచేయి పట్టి విడువరాదు; పుట్టినవాడే నిజభక్తిని మెడగట్టి గుట్టుచెదనక ప్రాచీనిత్యానిత్యములను బోధించి కృత్యాకృత్యములను దెలిపించి ప్రత్యేకమన నీవని కనిపించి (అనగా సాక్షాత్కరించి) భృత్యుడయిన త్యాగరాజాచేయిపట్టి విడువరాదు.’

ఇందు మనుజుడు ముముక్షువై తరింపవలెనన్న భగవదనుగ్రహ సాక్రమణి గావలెననియు, అనగా భగవంతుడే యుద్ధరింపవలెననియు అట్టి ముముక్షుత్వము పూర్వపుణ్యవిశేషముచే జన్మముచేతనే గలుగదనుననియు, పట్టి ముముక్షువు నిత్యానిత్యజ్ఞానాదులు సంపాదించి తద్వారమున నగు ధ్యానావృత్తిచే భగవంతుని ప్రత్యేకత్వము, అనగా ప్రత్యేకాత్మకత్వమును సాక్షాత్కరించెడి ననియు, పట్టి సాక్షాత్కారము భగవద్భృత్యత్వమున, ననగా భగవద్భక్తిచే, తత్రాపి నేనాహుపభక్తినిష్ఠుడే గలుగుననియు మున్నగు విశేషములు ప్రతిపాదించబడుచున్నవి. ‘మనుష్యుణాం సహస్రేషు’ ‘నామమాత్మా ప్రవచనేన లభ్యః స మేధయా న బహువా శ్రుతేన-యమేవైష పృణుకే తేన లభ్యః తస్యైవ ఆత్మా పృణుకే తనూం స్వాం’ ‘బహువాం జన్మనా మంతే’ ‘అథాత్ బ్రహ్మజిజ్ఞాసా’ ‘అవిభక్తం చ భూతేషు విభక్తువన క్లితం’ ‘ప్రతిబోధిదికం మత ముత్కత్వంసా విందతే’ ‘భక్త్యాత్వనన్యయాశక్యః అహమేవంవిభోజ్యున, జ్ఞాతుం ద్రష్టుంచ తత్వైవ ప్రవేష్టుంచ పరంతప’ ఇత్యాదిప్రమాణములు ఈ గేయ రాజమునకు విషయవాక్యములగ నెఱుగదగును.

(2) అదైవతనిష్ఠయే పరమప్రాప్త్యుని ‘మాయా మాత్రవిదం శ్రుతం అదైవం పరమార్థతః’ ‘ఏకమేవాద్వితీయం బ్రహ్మ’ ఇత్యాది శ్రుతులు బోధించుచున్నట్టి యదైవతబ్రహ్మసాక్షాత్కారము భక్తిధ్యానప్రణాళివారులచే గలుగవలెనని ‘అపేనరాధనే ప్రత్యేకమ మానాభ్యాం’ ‘స్వాదా మనీషా మనసాభిక్లప్తా’ ఇత్యాదివచనములు నిరూపించెడివి. ఈ సిద్ధాంతమే ‘ఉండేది రాము బోకడు’, ‘విడచాలదురా నామనను’, ‘మరుగలరా ఓరాఘవా’ ఇత్యాదికీర్తనములు బోధించెడివి. ఎటుల ననగా :

‘ఉండేది రాము బోకడే’ అనగా ‘త్రికాలాచార్యుండు పదవ్యుత్పల రామకర్తృవలక్షితుండగు పరమాత్మయే : అట్టిడు చండమాత్రాంశమధ్యమంబలమున నిండియుండు హిరణ్యగర్భాభ్యుత్పలుడు ; గాయత్రీ మంత్రోపలక్షితుడు. ఆ పరమాత్మే తానుసాదీగుల రహితుడు; అనగా నిర్గుణుడు ; భర్తాత్ముడు, అనగా రాష్ట్రమోని జగజ్జనాదికారణుడు; సర్వసముడు, అనగా సర్వాంతర్యామియై పరవ్యక్తరూపమున భాసించువాడు. త్యాగరాజాచిత్తహితుడు, అనగా భక్తుల మనస్సులందు సర్వదా ప్రతిబింబించువాడు, జగమునంత నిండియుండేనా బోకడే!’ అని ‘ఉండేది రాము బోకడు’ అనెడి కీర్తనముయొక్క సంగ్రహతాత్పర్యము.

‘నామనను నిను విడచాలదురా రాము ! అది యాపలచే, అనగా విషయతాల్యముచే నే నాద్రివిడితి నిక నీ పదంబులను విడచాలను : అట్టివో తను వేషములకు జనినను, చక్షువులే యాత్మర్యకరమున కస్తువును జూచినను నినుగా భావించి సంతోషించువాడను. త్రికరణము లేదుకార్యములు నిర్వర్తించుచున్నటులు అన్యులకు గోచరించినను నామనస్సు నిన్నే ధ్యానించుచు వీపరమవిధూతులను గుర్తించుచు నీయందే లగ్నమునవున్నది.’ అని ‘విడచాలదురా నామనను’ అను కీర్తనము బోధించెడిది. ఈ కీర్తనము భక్తుని నిదిధ్యానైకరూప భక్తిజ్ఞాన నిష్ఠ నివిధముగా బోధించుచున్నది.

ఇక ‘మరుగలరా’ అను కీర్తనమునకుడ నిట్టి యర్థమునే బోధించుచు భక్తునియొక్క ధ్యానయోగ మెట్టిదో స్పష్టికరించుచున్నది. ‘ఓరాహ! మరుగలరా! నీవు చరాచరయౌవదపు; పరాత్పరుడవు; మార్య మధాకరలౌచనుడవు; అనగా నగుల సమీకృతనిర్గుణ నిర్వికేచాచిన్మాత్రస్వరూపుడవు. అట్టి నిన్ను అంతరంగమున చెడకెడక అన్నియు నీవే యని తెలిసికొంటిని. కాన నిన్నెగాని మదిని నెన్నకాల నొరులను, దానంతేమి నన్నిక ప్రోవుము.’ ఈ చింతి మాట లుపచారవాక్యములు. ఇందు ‘పరాంచి భాని కృత్యులత్వయంధూ...కబ్బిదీరః ప్రత్యేకాత్మావ

మెత్త అవృత్తచతు రమృతత్వమిచ్చున? అనెడి ప్రశ్నార్థము ముఖ్యముగా వివేకించబడుచున్నది. భక్తుడు సర్వానుశూలమును చిహ్నాలై కి ప్రహ్లాదమును సుఖనిద్రుణప్రహ్లాధ్యానమున దర్శింపవలె ననియు, ముఖ్యముగా దహరవిద్యచే సంకేశరణమున సాక్షాత్కరింపవలెననియు, నట్టి ధ్యానయోగియు, విద్యాభ్యాసియు సర్వాత్మభావమునెడి స్థితప్రజ్ఞత్వమును బొందుననియు, శ్రీత్యాగరాజస్వామి యిట్టి స్థితప్రజ్ఞాదనియు నివేదించుచున్నది.

(౧) ఆరగింపవలె పాలు (౨) కొలువమునెగద (౩) ధ్యాన మేవమైన ఇత్యాద్యుపేక్షిత్తనములందు మునుజుంపు ప్నానసంధ్యావందనాది స్వకర్మాభిరతుడై పరనిందలు, పరహింసలు కర్తించి అనగా సత్కామినిం సవాది ప్రతనిష్ఠుడై భక్తిధ్యానప్రణిధానుడయి మెలగ వలెనని కానించుచున్నది. కాని యిట్టిచో యాగాది ప్రకృతినిగూర్చి శ్రీవారి యాదేశ మేమో యెఱుగ దనను — ఈ విషయ మనేకీర్తనములలో స్ఫురింప బడినది. ముఖ్యముగా ‘యజ్ఞాదులు సుఖమునువారికి’ అనెడి కీర్తన మీ విషయమున విమర్శనీయ మయ్యెడిది:

ప. యజ్ఞాదులు సుఖ మను వారికి నము లజ్ఞాదులు గలరా? ఓ మనసా!

అ. నుజ్ఞానదరిద్ర పరంపరు లా సురచిత్తులు జీవాత్మహింసగల.

చ. అహివిషసమవిషయవిష్టులై ..... బహిరాననులై త్యాగరాజ భక్తియించే శ్రీరాము దలియ.

ఈ కీర్తనము బాహ్యుకః యాగాద్యనుష్ఠాన మును నిరసించునదిగా గోచరించెడి. యజ్ఞాద్యనుష్ఠానమే పరమపురుషార్థముగా నెంచి చరించువారు అజ్ఞాను లనియు, సుజ్ఞానదరిద్రులనియు, అసురచిత్తులనియు అహివిషసమవిషయలోబడనియు, దానంజేసి బహిర్ముఖులయి, శ్రంశిమొందువారనియు నిందించుచు భగవద్భక్తియే మునుజుంకరణముగా బోధించుచున్నది. ‘యా మిహం పుష్పితం రాచం’ ఇత్యాది గీతార్థమున

దైవాసురసంపద్యభాగయోగోక్త గ్రంథమును ముఖ్యముగా ‘సహి అగ్నిహోత్రాదీనీయ కర్మాణి, బ్రహ్మచర్యం, తపః, శత్యవచనం, శమా దమా హింసేత్యర మాదీన్యపి కర్మాణి ఇతరాక్రమప్రసిద్ధాని విశోభిత్తులై సాధకతమాని అసంకీర్తత్యాత్ (అహింసాద్యమితి తత్త్వాత్) విద్యంజే’ అనెడి శ్రీ కాంకర తైత్తిరీయ శ్లోకాన్తి భాష్యాంతర్గతవాక్యమును ఈ కీర్తనార్థము నకు విషయవాక్యములుగా నెఱుగువారికి శ్రీవారి నిచ్చి తార్థమేమో గోచరించి అయ్యెడి యుపనిషత్సత సిద్ధాంతముగ నెఱుగవలెయ్యెడిది.

ఇటుల శ్రీ స్వామివారు శ్రీ శంకరాచార్య తారులనియు, వారి గేయములు శ్రీ కాంకరభాష్యోక్తుల ననుగమించునది యనియు, దానంజేసి వారి కీర్తనములు ఉపనిషత్సమములుగ నెంచదగుననియు దిరిగి నిశ్చయింపనయ్యెడిది. ఇట్టిచో వాదోపాసనమును గూర్చిన ఉపనిషత్సిద్ధాంతమేమో, తత్కామి శ్రీ త్యాగరాజ సిద్ధాంతమేమో యీ వ్యాసమున దిక్కాక్రమగ వివరింపబడెడిది.

వాద మనగా నోంకారమునెడి ప్రణవవాదముని యభిధావృత్తిచే నెఱుగవలెయ్యెడిది. అట్టి ఓంకారము బ్రహ్మమని ‘ఓమిశ్యేకాక్షరం బ్రహ్మ’ ‘ఓమిశ్యేత దక్షర విదగ్ం శర్యం’ ఇత్యాదిశ్రుతులు, మహర్షిణాం భృగురహం గిరామస్మ్యైకమక్షరమ్’ ఇత్యాదిస్మృతి వాక్యములును నిర్దేశించెడిని. మఱియు ‘పరాఽపర బ్రహ్మ దృష్ట్యాహి ఉపాస్యమాన ఓంకారః శబ్ద మాత్రోపి పరాపరబ్రహ్మప్రాప్తిసాధనం భరతి-సహి ఆలంబనం బ్రహ్మగః పరస్మాఽపరస్యచ ప్రతిమేవ విష్ణోః’ (శ్లో-IX) అనువాక్యభాగ్యము. ఓంకారము పరాఽపరబ్రహ్మదృష్టిచే సుపాస్యమానముగుచోనయ్యెడి శబ్దమాత్రమయ్యెను బరాపరబ్రహ్మప్రాప్తి సాధనం బయ్యెడిది. ప్రతిమ రేవిధముగ విష్ణువున కెటుల బర మాలంబనమో ఓంకారమపరాపరబ్రహ్మములకు బర మాలంబనమగుచున్నది. ఇత్యాదిభాష్యోక్తులు ఉపని షత్సిద్ధాంతము ననుసరించి ప్రణవోపాసనము బ్రహ్మ సాక్షాత్కారప్రాపకమని నిశ్చయించెడిది. మాండు

కొడగినవత్తు ముఖ్యముగా నీ ప్రణవోపాసనమునుగూర్చి ప్రతిపాదించెడిది.

బ్రహ్మసాక్షాత్కార ప్రాపకంబులగు బ్రహ్మ విద్యలు సారాయణోపనిషత్తునందు మానసకేంద్రముచే బరామృష్టంబులగునవి ముప్పదిరెండని నిశ్చయింపబడినది. ఆయ్యవి ప్రాణవిద్య, దహరవిద్య, సత్యవిద్య, సంకర్షణవిద్య, వైశ్వానరవిద్య ఇత్యాదులు. వానిలోన, 'నాథాన వినాత్యక్తచయో' ఇత్యాది క్రుతినచనములబట్టి బ్రహ్మ సాక్షాత్కారమువఱకు అత్యుత్తమసాధనముగ నిశ్చయింపబడిన సన్యాసమున జేయదగినదిగా విధింపబడిన ప్రణవవిద్య మాండూక్యోపనిషత్ తృతీయఖండమున విపులంబుగ నివేదింపబడియి. దాని సంగ్రహార్థము 'ఓమిత్యాత్మానం యక్షంతే' అనెడి క్రుత్యంతరము నివేదించుచున్నది. దీని యర్థము నీవిధముగా శ్రీ ఆనందగిరిస్వామి వ్యక్తిరీంచువాడు : 'సమాధినిష్ఠాయదా ఓమిత్యుచ్చార్య ఆత్మాన మనుసంధతే, తదా మూలమకారముకారే మాత్మే-రందకాంగేమకారే-తమపి కార్యకారణాతీతే ప్రత్యగాత్మని ఉపసంహృత్య తన్నిష్ఠా భవతి.' సమాధినిష్ఠుడు 'ఓం' అని ఉచ్చరించుచు దన్నిష్ఠుడు గావలెననియు, వట్టితో నిలుల ఉచ్చరించుచున్నట్లు స్థూలమును అకారమును మాత్మమును మకారమువఱకు, తిరిగి ఆ ఉకారమును గారణమును మకారముందును, తిరిగి ఆ మకారమును గార్యకారణాతీతమును ప్రత్యగాత్మయందును ఉపసంహరించి తన్నిష్ఠుడు గాదగును అని యీ వాక్యము యొక్క లాహర్యము. ఇదియ ప్రణవోపాసనము. ఉత్తమమయినది; నిర్గుణబ్రహ్మసాక్షాత్కారము. దీని స్వరూపము కొలదిగనీ క్లుప్త: వివరింపవలెను. విమర్శనము, లేక వివరణము రెండు విధములు: క్లుప్తో వివరణము, అర్థతో వివరణము నని. క్లుప్తో వివరణ మనగా బదవాక్యాకాంక్షలచే వివరించుట; అర్థతో వివరణ మనగా అనుభవపురస్కరముగ నిరూపించుట. అర్థతో వివరణము గురూపదేశ్చూర్యమున క్రవణమున నిదిధ్యాసలచే సిద్ధిచెడి ఆత్మానుసంధానమున పరాకాష్ఠ. ఇందు మాటలు అప్రయోజకములు. ఆచార్యకృత్రి నమసరించు చేతోవృత్తియే పరమప్రయోజకము. ఇక

క్లుప్తో వివరణమున అజ్ఞాతమును నర్థము మాటలచే గరతలానులకమువలె నిరూపింపబడును. క్లుప్తో వివరణమున జ్ఞానమును, అర్థతో వివరణమున విజ్ఞానమును పఠించును. జ్ఞానమున కౌస్తుభస్వజ్ఞానమనియు, విజ్ఞానమున్న ననుభవమనియు నెఱుంగదగును. బంగారదుంప నెఱుంగని వాడు అయ్యది తానెఱిగిన చామదుంపవంటిదని రెంటి అనుభవముగలవానిచే బొందెడి క్లుప్తో వివరణము జ్ఞానమనియు, అట్టి బంగారదుంప గొనివచ్చి వండించుకొని భుజించి యనుభవించుట అర్థతో వివరణరూపమును విజ్ఞానమనియు దృష్టాంతరూపమున గ్రహింపవలెను. ఇట్టితో నాదోపాసనమును గూర్చిన వై యుపదేశ సారాంశము క్లుప్తో వివరణ మూలమునమాత్రమే యిందు గ్రాహ్యముగాని అర్థతో వివరణమొగ్గము గాదని ముమ్మం దవధరింపదలెను. దానంటేనీ నాదోపాసనమును గూర్చిన జ్ఞానము, లేక కౌస్తుభస్వజ్ఞానము సంపాదించిన మనసి తదిజ్ఞానప్రాప్తికై నాదోపాసనా నిష్ఠుడగు నాచార్యమపవత్రిచేసి లభింపవలెనని యెఱుంగదగును.

సమష్టియందు బ్రహ్మము విరాట్ హిరణ్యగర్భ భుక్త్యులనియెడి పగులరూప త్రైవిద్యమునంది తురీయ స్థితియందు తదధిష్ఠానమును నిర్గుణబ్రహ్మముగ భాసించు రీతిని వ్యప్తియందు ఆ బ్రహ్మము విశ్వరైజసప్రాజ్ఞలనెడి బాగ్రత్వమును పుష్టస్థానధూతులగు త్రివిధాత్ములగు భాసించుచు సమాధిరూపంబగు తురీయస్థితి యందు వదైవ్యతంబగు, అనగా ప్రత్యంతకేరణమున జేక రూపమున ప్రత్యగాత్మగ ననుభూతమయ్యెడి నని మాండూక్యమ్యవనిషత్తులు ప్రతిపాదించుచున్నవి. అట్టితో నుణోపసంహరణాయము నమసరించి ప్రణవోపాసనమున వదైవ్యతసమాధినిష్ఠుడు గాదగును అని వై వాక్యముయొక్క సంగ్రహార్థము. ఇట్టితో 'ఓం' అనెడి ప్రణవాక్షరము అ-ఉ-ఓ అనెడి క్రత్యుతరసమామ్నాతమనియు, అందలి ఉ-కారము సమష్టియందలి విరాడాత్మస్థానీయమును, వ్యప్తియందలి విశ్వాత్మస్థానీయమును. అటువలెనే ఉమకారములు క్రమముగా సమష్టియందలి హిరణ్యగర్భేత్వర స్థానీయములగు, వ్యప్తియందలి రైజసప్రాజ్ఞానీయములు

గను భావింపనగుననియు, 'ఓం' అనెడి అక్షరము నుచ్చరించుచో గలగు నాదాంతప్రతీతి సర్వాధిష్టానంబగు పరబ్రహ్మము, తేక ప్రత్యేకాత్మమనియు నాయాయుపవిష్టంత్రములు నిరూపించెడిని. దానంతేసి ప్రణవోపాసకుండు తదుపాసన మొనర్చునేర ఘోరకారమును సూక్ష్మకారమునను, సూక్ష్మకారమును కారణాత్మకంబగు మకారమునను, అనంతరము తత్సమస్తమును కార్యకారణాతీతముగు నాదాంత బ్రహ్మప్రతీతియంచును లీనమొనర్చదగును అనియు, మఱియు నట్టిచో అకాశోచ్చారణమున సమప్తయందలి విరాడాత్మను కృష్టియందలి విక్యాత్మను, ఉకాశోచ్చారణమున సమప్తయందలి హిరణ్యగర్భాత్మను కృష్టియందలి తైజసాత్మను, మకాశోచ్చారణంబున సమప్తయందలి ఈశ్వరాత్మను కృష్టియందలి ప్రాజ్ఞాత్మను, సమస్తాక్షోచ్చారణంబున సమప్తయందలి కురీయ బ్రహ్మమును కృష్టియందలి కురీయప్రత్యేకాత్మను గుణోపసంహారవ్యాయము ననుసరించి ఏకీభూతమొనర్చుచు ధ్యానావృత్తి నేయనగుననియు, నిట్టి ధ్యానావృత్తిచే బ్రత్యేకభిన్న బ్రహ్మసాక్షాత్కార మనెడి సమాధినిష్ఠ సిద్ధించుననియు చైవాగ్రముయొక్క వ్యాకృతార్థముగ నెఱుగదగును. ఇదియ నాదోపాసనముయొక్క క్లిష్టోద్భవరణము. ఇట్టిద నాదోపాసనము. ఉపనిషద్విధాంతపర్యవసీతము.

ఇయ్యది ప్రమాణంబుగ గ్రహించి శ్రీత్యాగ రాజస్వా మేమి వాకొనుచున్నాడో గ్రహింపదగును.

ప. నాదోపాసన తేసి కంకర -
నారాయణవిధులు వెలిసితి ఓమనసా !

అ. వేదోద్ధారులు వేదాతీతులు -
విశ్వమెల్ల నిండియుండువారలు.

చ. మంత్రాత్ములు యంత్ర-తంత్రాత్ములు మహిమ
మంత్ర లెన్నో గలవారలు
తంత్రత్రయస్వరరాగవిగోధులు -
త్యాగరాజహృద్భావము లార్చులు.

ఈ కీర్తనము 'నాదోపాసనయా' దేవా బ్రహ్మ విష్ణుశివాత్మికా, భవం కుగపానితా మానం యస్మా

దేవే తదాత్మకా' అనెడి భరతాచార్యుల సిద్ధాంతము ననుసరించునదిగ గోచరించెడిని. బ్రహ్మవిష్ణు మహేశ్వరులును, తత్సద్గురులుగు భగవత్స్వరూపు లీతరులు ఋషియులును అందఱును నాదోపాసనముననే భగవత్స్వస్థి నిందిరని యీ కీర్తనము చెలిచెడిని:

ప. నాదతను మనికం కంకరం -
నమామి మే మనసా శిరసా !

అ. మొదకరం నిగమా త్తమ పారం -
వేదపారం వారం వారం.

చ. సద్యోబాతాది పంచవక్త్రజ -
సంగమపదవి ఇతి పప్తస్వర
విద్యాలోలం విగతకాలం -
విమలహృదయ త్యాగరాజపాలం.

ఈ కీర్తనము శివపరమయినది. అట్టి శివుడు కురీయ బ్రహ్మముగా నిండు గీర్తింపబడుచున్నాడు. ముఖ్యముగా నాతడు ప్రణవ స్వరూపుడుగా ధ్యానింపబడుచున్నాడు. మఱియు నాని సద్యోబాతాది ముఖములమండి చుట్టాది సప్త స్వరము లుద్భవింపజేసి యిందు వాకొనబడినది. సప్తస్వరాత్మకముగు సంగీతము సామవేద జనితమనియు, నట్టి సామవేదము ఇతర వేదములతో బాటు భగవదుద్భూత మనియు 'కాస్త్రీయోనిత్యాతో' అనెడి వ్యాస సూత్రముచే నెఱుగ నగుచున్నది. అట్టి కాస్త్రీయోని కంకరుడుగా భావింపబడునపుడు సంగీతము తదద్భూతము గాకుండువా ? ఆతడు సప్తస్వరాత్మకవాదవిద్యాలోలుడు గాకుండువా ?

సంగీతము వాదవిద్యగా, అనగా నాదోపాసనముగా శ్రీవా రహిత కీర్తనములు విశేషకరించివారు. 'నాదవిద్యా మర్మంబులను చెలిసి' అని 'యెందుకు చెప్పలరె బుద్ధియ్యపు' అనెడి కంకరాభరణ కీర్తనమందు నిర్వచించియున్నాడు. ఇట్టి వాదవిద్యయుగు సంగీతము మోక్షఫలసంభాషకమని శ్రీచారినిశ్చయము. 'సంగీతకాస్త్రీజ్ఞానము-సారూప్య సౌఖ్యవతు మనసా' అని ముఖారి కీర్తనమున నిరూపించివారు. అనగా

వాదవిద్యాదూపంబును సంగీతముచే, వనగా గీతిప్రధానమును తత్వత్రికముచే భగవత్పాఠ్యాపర్యయాప సత్యముక్తి గలుగునని శ్రీవారి సిద్ధాంతము. సంగీతజ్ఞాన విహీనులకు మోక్షమే సిద్ధింపజేరదని 'మోక్షముగలదా' అనెడి శ్రీరసమున శ్రీవారు అత్యపించుచున్నారు. అట్లెల్లన :

ప. మోక్షము గలదా భువిలో లేన -

స్మృతులు గానివారలకు :

అ. సాక్షాత్కారిణీ పద్మక్తి -

సంగీత జ్ఞాన విహీనులకు :

చ. ప్రాణానల సంయోగముచే ను -

ప్రణవవాదము పుస్తస్వరములయి బరగ

వీణావాదనలోలుడొ శివమనో

విధమెఱుగరు త్యాగరాజ విసుత !

లేనన్నుక్తి బ్రాపించిన మహనీయులే, అనగా స్థితప్రజ్ఞత్వ మనెడి జ్ఞాననిష్ఠను బొందినవారే విదేహకైవల్య మనెడి మోక్షము నొందువారనియు, నట్టి జ్ఞాన నిష్ఠ బ్రాపింపవలెనన్న భగవత్సాక్షాత్కార యోగ్యంబును భక్తినిష్ఠ అత్యంశరసమనియు, అట్టి భక్తినిష్ఠ వాద విద్య యనబడు సంగీతముచే సులభంపొంద్యమనియు, దానంటివీ సంగీతమునగాక మోక్షమొంద సాధ్యముగాదనియునిందలి పల్లవ్యమపల్లవులు చాటెడిని. ఇందుకు 'శేషం సతతయత్రానాం భజతాం శ్రీతిపూర్వకం దదామి బుద్ధియోగం తం యేన మా ముపయాంతి శే' ఇత్యాదిప్రమాదోక్తులును, స్థితప్రజ్ఞ ప్రకరణాత్మకంబును గీతా గ్రంథమును విషయవాక్య సమస్తంబుగ నెంచదగును. వెండియు

శ్లో. గీతిగానేన యోగస్సౌఖ్యే.

యోగాదేవ శివైక్యతా

గీతశ్లో యది యోగేన

సయాతి పరమాంగతిం.

శ్లో. వీణావాదనతత్వజ్ఞః శ్రుతిజాతివివారదః

తాత్పర్యాప్రయాసేన మోక్షమార్గం నిగచ్ఛతి.

ఇత్యాదిసమ్యుక్తచనములును ఈ సిద్ధాంతమునకు మాలభూతములుగా నెఱుగదగును. ఇక చరణమున

సంగీతము వాదవిద్య యెఱుఁగుచున్నదో నిరూపించెడిని. ప్రాణానలసంయోగముచే బ్రణవవాదమే పుస్తస్వరములుగా బరిణమించెడిననియు, నట్టిలో పుస్తస్వరాత్మకమున గీతము ముఖ్యముగా వీణావాదనమున నభివ్యక్తముగననియు, దానంటివీ పరమేశ్వరుడు వీణాగానలోలు డనియు జరణము నిరూపించుచున్నది. ఈ యర్థమున నై వదహరించిన శ్లోకంబులును,

శ్లో. వకారం ప్రాణవాహనం

దకార మనలం విదుః

బాతః ప్రాణాగ్ని సంయోగా

జ్ఞేన నాదోఽభిధీయతే.

అనెడి భరతచార్య ప్రణితశ్లోకార్థంబును నవధేయములు. ఇటులనే యాక్రిందికి రసముల భింగ్యంతరములచే వాదవిద్యాత్మకమున సంగీతము మోక్షసంధాయకమని శ్రీవారు విశ్చియించుచు నదబులనో వివరించుచున్నారు. అవధరింపుడు.

ప. స్వరరాగసుధారస యంతభక్తి -

స్వర్ణావవర్ణము రా ! ఓమనసా.

అ. పరమానందమనే కమలముపైని -

బకభేకము చెలగునే ఓమనసా !

చ. మాలాధారజనాద మెఱుగుటే -

ముదమును మోక్షమురా

కోలాహలస పుస్తస్వరగ్వహముల

గుఱునే మోక్షమురా ఓమనసా !

'స్వరరాగసుధారసయంతమును భక్తియే స్వర్గము, అపవర్గము, అనగా మోక్షమును ఆయ్యెడివి' ఇక నట్టిదికాని సంగీతము అమృత గర్భితమున పద్మముపైన గూర్చుండు బకభేకములు మచ్చెములనే యెరగొనుటకై ధ్యానముసల్పుచు పద్మములోని మకరందమును తానమునేయజాలని రీతి గలదగును. అనగా వాదవిద్య రసికులు రసికులుగాక గానమునీయు గాయకులు గాయకోత్తములగ బరిణింపబడువారయ్యెడు తద్విద్యాఫలమున స్వర్ణావవర్ణరూపఫలమున స్వరూపానందమును బడయునేరక పద్మావపథ్య బకభేకములై, అనగా బకధ్యాననిష్ఠులయి మత్స్యములంటి భవధాన్య

మాతామలు బడయగల్గువాడు. అటులకల వ్యర్థాప
వర్గ రాజనమును స్వర రాగముదారపథ క్రియన నెట్టిదన
మూలాధారజవాద మెఱుంగుటవంటి కోలాహలస ప్రస్వర
గృహముల గుఱుకే, అవగా ఆగృహములను గుం
చుటే యవననను.

ఈ కీర్తనముయొక్క పరమసిద్ధాంతము గురవ
గామానుగ గోచరించెడిది. దాని గోహ్యగ్రుణవకై భర
తాచార్యుల యాక్రి దిశ్కోకము లనుసంధేయములు:

శ్లో. బ్రహ్మగ్రంథిస్థితో నాదః
క్రమా దూర్ధ్వపర క్షరకా
వాళిహృత్కంఠ మార్ధాస్య
మ్యవిస్మరతి తస్యసి.

నాదోఽతిమాత్యు మ్మాత్యుశ్చ
పుష్టోఽపుష్టశ్చ కృత్రిమః
ఇతి పంచాధిభా ధత్తే
పంచస్థాన స్థితీ క్రమాత్ !

వకారం ప్రాణవాహనం
దకార మవలం విదుః

నాథః ప్రాణాగ్ని సంయోగా
త్తేన నాదోఽభిలభియతే.

ఆహతోఽనాహతత్వైశ్చ
స నాదో ద్వివిధో మతః
ఉభయోరపి సంయోగా
దాహతః పరికిరతః.

అకాశసంధవో నాద
అనాహత ఉదాహృతః.

ఆరోహిణ్యాహతత్వైశ్చ
మహారోహిణ్యనాహతః.

తం నాదం సప్తధా కృత్యా
తథా వడ్డాదిభిస్సృతైః

వడ్డోఽముపభాగాంధాకా
మధ్యపంచమ ధారతాః

నిమగ్నశ్రుతి సప్తైశ్చ
స్వరాః ప్రోక్తా మనీషిభిః.

ఈ శ్లోకార్థములనుబట్టి నాదము ఆహతము
అనాహతము అని రెండువిధములుగ నుండుననియు,
ఆహత నాదము ఆరోహిణీసంజ్ఞ గలదనియు అనాహత
మహారోహిణీసంజ్ఞ గలదనియు, అకాశసంధవమును
నాద మనాహతమనియు, తన్నాదమే ప్రాణికోరముల
తాళియించి బ్రహ్మగ్రంథికుండి ఊర్ధ్వముగా బ్రస
రించుచు, అవగా మూలాధారమునుండి వాళిహృత్కంఠ
మార్ధాస్యముకు నారోహించుటవంటి ఆరోహిణీ
సంజ్ఞ నొంది, అవగా గ్రమముగా అనాహతాది వట్టు
క్రముకు బైక్రమమున, అవగా మూలాధారమునుండి
నాళిక, వాళినుండి హృదయమువకు, హృదయము
నుండి కంఠమువకు, గంఠమునుండి మూర్ధంబువకు,
అవగా సహస్రారమువకు, సహస్రారమునుండి అవ
రోహక్రమమున నాస్థంబువకును నిగ్దమించి మూలా
ధారమువ ముందుగ లక్ష్మీ పవను నాదము వాళియందు
అతిమాత్యుంబుగను, హృదయంబున మాత్యుంబుగను,
కంఠంబున బుష్టంబుగను, మూర్ధంబున సపుష్టంబు
గను, అస్థ్యంబున గృత్రిమంబుగను యాపించుచు
నాయానామముల వ్యవహృతమును చుండుననియు,
బ్రాహ్మసలసంయోగముచే, నవిగా బ్రాణవాయువున
కును అవలంబునకును గలగు సంయోగముచే ద్వివిధం
బు నాద ముత్పన్నమగుననియు, అవగా సమష్టియగు
భూతాకాశమున 'అకాశా ద్వా యు ర్వాయో రగ్నిః'
ఇత్యాది త్రుత్యుక్తరీతిని నాయ్యగ్నిసమ్మేళనముచే
నాదాత్మకంబగు ధ్వని పుట్టుననియు, అయ్యది
అకాశస్థమునపుడు, అవగా కబ్జరణక మాకాశమ్మ
నెడి తార్కికసిద్ధాంతమునుబట్టి ని, కబ్జాత్మక మాకా
శమ్మనెడి వేదాంత సిద్ధాంతమునుబట్టి గని పరికించి
సపుడు ఆహతముగ నిష్పన్నముగాకుంటచే అనాహత
సంజ్ఞిత మగుననియు, సయ్యదియు వ్యప్తియందు,
అవగా బురుషదేహమందు మూలాధార స్థితమై దేహ
మందలి ప్రాణాసలసంయోగముచే బయిన వికరించిన
చొప్పున గ్రమక్రమముగా మూర్ధ్వనాదీసంచారక్రమ
మున ముఖమందు వినదగు ధ్వనిగ బరిణమించుచున్న
దనియు, దానంటే అనాహత నాదము అకృత్రిమమును,
ముఖధ్వని కృత్రిమంబును అనెడి సంకేతంబుల నొందు
చున్నవనియు, ఇట్టి కృత్రిమనాదము వడ్డాదిస్వర

పాండేతిక వ్యవహారము నంది సంగీతమున నభివ్యక్త మగుచున్నదనియు మున్నగు విషయములు గ్రహించ వగుచున్నది. ఇట్టిచో మూలాధారజనాద మెఱుగుట యనిన యోగశాస్త్రసమ్మతమును యోగాభ్యాసమున సమప్తివ్యప్తికరమును నవాహితవాదాభివ్యక్తిలవారై సహస్రారపర్యంతంబగు నా నాదము ననుభవించుచు ధ్యానధారణసమాధినిష్ఠులగుట. యోగుల ఇట్టిస్థితి యోగా భ్యాసమూలమున లభించునది. ఇదియ యోగసమాధి నిష్ఠః ఇదియ మోక్షస్థితి. ఇయ్యది తావన్మాత్రులగు అప్యాద్యకులకు సాధ్యముననది కానేరదు. ఇక నట్టి యనవాహితవాదమునుండి వైన వివరించిన రీతి నుక్తి న్ములయిన వడ్డాదిసప్తస్వర గృహముల గుఱుతు అనగా వడ్డాదిస్వరముల కౌకరములగు ద్వావింశతి శ్రుతుల నూహ్యులినూహ్యుని స్వరూపముల సమగ్రముగ గురుతించి అట్టి వడ్డాదిస్వరము లానందప్రాభవము గల వాట కోలాహలాత్మకములని యెఱింగి యోగివలె భక్తియుక్తుడై గానమొనర్చుట. ఇయ్యదియు యోగి సమాధివంటిదే యగుటంజేసి మోక్షసాధనప్రాప్తియే అగుచున్నది. ఇదియ స్వరరాగమఖారసభక్తి. ఇద్దియ స్వర్గానుభూతి, అపరగ్గానుభూతి. స్వర మనగా స్వతో రంజనాత్మకముగు ధ్వనినికేవలము. రాగమనగా రంజక స్వరసందర్భము. ఇట్టి స్వరరాగంబులు గానము సేయు వత్తుడుగలిగిడిరక్తి మధారసప్రాయమైంది అట్టి మధార సముతో గూడిన భగవద్భక్తి స్వర్గావపగ్గానుభవమీ అనగా భగవంతునియందు తావన్మనస్త్రికాంతిభక్తి గలవారై మధారసాత్మకంబగు స్వరరాగగానమును, అనగా రాగరూపకాలపులలోన రాగాలపై క్రమము ననుసరించి గానమునొనర్చు గాయకవరేణ్యుడు స్వర్గానుభూతిసదృశంబగు సప్రజ్ఞాతసమాధి ముఖ మునో, అపరగ్గానుభూతిసమంబగు ససంప్రజ్ఞాతసమాధి ముఖమునో అనుభవించగలడు. ఈ వాక్యార్థము ప్ర మున జేలనదేమన ద్వావింశతిశ్రుతుల నూహ్యులినూహ్యుని సమగ్రగానము సంపాదించి భగవద్భక్తియుక్తుడయి రాగాలపై వింశతి శ్రుతులను, స్వరరాగాత్మకంబును వగు, అనగా స్వరగానరాగగానరూపంబగు అశ్రుత్రిమ గానంబుసేయు గాయకవరేణ్యుడు జీవన్ముక్తుడై తరించెడిని అనియు, అట్టిదు గానీని తావన్మాత్రగాయ

కుడు భుచ్చుచునదగు తాకిసంపద నొందిన నొందుగాక యనియు దాత్పర్యము.

ఈ యర్థమందే యీక్రిందికి రసముగూడ బలింప నయ్యెడిని.

ప. రాగమధారసపానము చేసి-రంజిత చే ఓమునపా!

అ. యోగయోగత్యాగ - భోగఫలము.

చ. సదాశివయమును నోంకారస్వర

విదులు జీవన్ముక్తులని త్యాగరాజు చెలియ.

రాగమధారసపానము యోగయోగత్యాగభోగ ఫల మగునది. ఓంకారము సదాశివాత్మకము, అనగా భగవదాత్మకము. దానినుండి సప్తస్వరము లుద్భవించినవి; ఈ రహస్యమెఱిగి గానమొనర్చి రాగ మధారసము గ్రోలు గాయకవరేణ్యులు జీవన్ముక్తులయి రంజిలువారని త్యాగరాజు చెఱింగి, గానమొనర్చి తరించి నాడు. అటులనే యితరులను దరింపననుటని శ్రీ వారు భోగించుచున్నారు.

ఈ వై కీరసములు రాగరూపకాలపు లనియెడి దివిధాలపులలోన రాగాలపై యెటులజేసిన జీవన్ముక్తి విదేహియై ధ్వు నిద్ధియనో వ్యక్తీకరించెడిని. ఇక కీర్తనాద్యాలాపనాత్మకంబగు రూపకాలపై యెటుల మోక్ష సంధాయకమునో యీ క్రిందికి రసమున శ్రీ వారు నిరవచించుచున్నారు.

ప. సోగమగా మృదంగతాళము జతగూర్చి నిమ-
సాక్కజేయు ధీరు డెవ్వడో, రామ !!

అ. నిగమితోర్ధము గల్గిన
నిజవాక్కులలో స్వ కుద్ధుతో

చ. యతిశ్రమ సన్నక్తివి
రతిద్రాక్షరసవరస
యంత్రులచే భజియించే
యొక్తి త్యాగరాజుని తరమా !!

సోగమగా మృదంగతాళము జతగూర్చి నిమ సాక్కజేయు ధీరు డెవ్వడో రామ! అనుటచే మృదంగాదివాద్యసూకారముతోడ భక్తి గానముసేయు గాయకవరేణ్యుడే ధీరుడు, అనగా జ్ఞాని యనియు,

గృహధునియు నెఱుగదగును. అట్టి గాయకుడు నిగమితంబు లనబడు సుపనివదర్థ సమగ్రంబులగు స్వకీయవాక్య రచనలతో గూడిన భాకుమాకుసంజ్ఞితంబగు గానము సేయదగుననియు, నట్టి గానము శ్రుతిలయవక్యముగా నుండదగుననియు అనుపల్లవి కాసిం చెడిని. అట్టి భాకుమాకుసంజ్ఞితంబగు స్వకీయరచనము యతివిక్రమాదినియములతో గూడినదిగను, ద్రాక్షపాకసమన్వితముగను, భక్తిభాజనముగను నుండ నోవుననియు జరణము విధించుచున్నది. ఇట్టివిధానము త్యాగరాజుని తరమా అనుటచే స్వవద్యకులగు భక్తిజ్ఞాన విష్ణులకు దత్తు నితరులకు సాధ్యమగునదికాదని శ్రీవారు తెలుపుచున్నారు. ఇందులన గదియై నేదాంత వేర్తయై పండితుడై గాయకోక్తముడై సద్భక్తుడై అనగా బాహ్యసన్మృతాంతభక్తిభాజనుడై ద్రాక్షపాకసమన్వితములున్న భక్తిజ్ఞానసమగ్రంబులను ననుభాకు మాకు సంజ్ఞితస్వకీయ రచనములచే శ్రుతిలయవక్య ముగా భగవన్నామసంకీర్తనము సేయదగుననియు నట్టి పంగీతమున భగవంతుడు సాక్షుననియు గాతధీరుడై అనగా స్థితప్రజ్ఞుడై తరించుననియు నీ కీర్తనోపదేశ ముగా నెఱుగదగును. అట్టిదు శ్రీవారును అట్టివా రేమహామహులో 'మనుష్యాణాం సహస్రేషు కర్ష ద్యుతతి సిద్ధయే' అను వ్యాయును ననుసరించి గోచరింప గలడు. ఇక నమృతగతి యేమి యనిన బరచచితగేయము లయినను వాని యర్థము నెఱిగి తదర్థసాధకంబుగ సద్భక్తితోడ నుత్తమగానపదతులు దీపింప నామసంకీర్తన మొనర్పదగునని యర్థాత్తు సిద్ధించెడిని. ఇట్టిద స్వపరతా రకంబగు రూపకాల ప్రియాపంబు నాదోపాసనము.

ఇట్టిదగు రాగరూపకాలప్రాయిత్యక నాదోపాసన మునకు 'ఓమిత్యాత్యానం యంతేతే ఏతే చాలం బనం' ఇత్యాది ప్రమాణము ననుసరించి అలంబు మెట్ల గుండెనోవు ననిన సత్సాత్త్వమున ప్రణవమును ప్రా వార్థన్యూర్తిగల రామకృష్ణకేంభుకేంకరాది భగవన్నా మము లనియు దైకీర్తనములచే న్సురించెడిని. శ్రీవారు ముఖ్యముగా రామనామము నాలంబనముగ గొని నాదోపాసన మొనర్చిరి. అట్టిచో నాలంబనార్థ మెఱిగి తదర్థాయ త్తచిత్రస్మృతిచే నాదవిశ్వాత్త్వంబు గాన

మొనర్పవలెనని 'తెలిసి రామచింతన' 'రమించు వారె మరురా' అనెడు కీర్తనములు కాసిం చెడిని. వీనిలోన 'రమించు వారెమరురా' అనెడు కీర్తనము రామకృష్ణార్థ మేమో వివరించి, అయ్యది రం 'క్రీడా యం' 'రమంతే అస్మి న్యోగిన ఇతిరాము' 'రమయంతి రాము' అనెడి త్వుత్పత్తి ననుసరించి సచ్చిదా నందపరబ్రహ్మను నిరూపించెడిని. పెక్కిల నొక్కమాటలోన 'రసో నైషః సర్వస్య ప్యేవా యం లభ్యానందీ భవతి' 'పౌష్ఠావాన్యార్థే ప్రాజ్ఞాత్-యదేష ఆకాశ ఆనందోనస్యాత్-విష ప్యేవానందయాతి' ఇత్యాద్యుపనివదర్థమునుబట్టి యేది ఆనందాత్మకమా, ఆనందప్రాపకమో అది రామ కృష్ణవాచ్యమున పరబ్రహ్మవస్తువని శ్రీవారు యిందు జాటు చున్నారు. ఇటువలెనే 'ఏవర్థి నిర్ణయించెడిరా, నిష్పెట్టారాధించెడిరా విరవర' అనెడి కీర్తనమున దళ రథగర్భసంజాతుడల వరవరుడు (ప్రభువు-పురుషోక్త ముడు) పంచాక్షరీ ఆష్టాక్షరీమంత్ర లీలాక్షరామ్నూత నామమగు సుఖనిర్గుణాత్మకంబు నదైత్యపరబ్రహ్మ ముగ శ్రీవారు కీర్తించుచున్నారు. ఈ యర్థ మెఱింగి రామకీర్తనాత్మకనాదోపాసన మొనర్పదగునని శ్రీవా రాజులొ చెడిని. ఇటులనే యితర నామములతో వారి వారి రుచుల ననుసరించి భగవన్నామగాన మొనర్ప దగునని సూచితమగుచున్నది.

రాగాలాపనము ప్రాయశః ప్రణవాత్మకముగా నొనర్చుట పూర్వార్థచారసంప్రదాయ సిద్ధమైయు గోచ రించెడిని. పూర్వగాయకులు సంప్రదాయజ్ఞులు 'తద రినతో' అని గానముచేసెడివారు. ఈ యక్షరసము చాయము 'తదరేఽనంతమో' అనెడి తవనసంగ్రహ ముగ నెఱుగదగును. కాన 'ఓం' అనిగాని, 'తదితే అనంతం ఓం' అనిగాని యుచ్చరించుచు రాగాలాపన మొనర్పదగునని తేలెడిని. అటుగాదేని రామకృష్ణాది భగవన్నామ సంజ్ఞితముగానైన కేయదగును. ఇట్టిది గాత్రగానమందు సాధ్యముగాని వీణావాయవీవాది వాద్యగానమందు సాధ్యమా అందుకేమా. అట్టియెడ గాత్రోలే వాద్యుడు ప్రణవస్మృతి సంతానముతో గాని, రామకృష్ణాది నామధింతనతోగాని వాద్యగాన

మొనర్చదగునని గ్రహింపవలెను. వెండియు నిట్టిచో
మృత్యుమధురచేహాలాది పంచదశ భేదవ్యాకృతంబులగు
గీతోపయోగి శబ్దగుణములలోన చేహాలగుణయుక్తం
బుగ గానమొనర్చుట వాదోపాసన కనురూపంబగునని
పెద్దల యాచారముగ దోచెడిది. ఎటులన—

శ్లో. వాతిస్థూలో వాతికృశః
స్నిగ్ధ క్షేపాలకో ఘనః
ఆకంఠకుంఠనం సస్యాత్

పుంసాం స్త్రీజాంఘం పర్యదా (సం.రం.)

ఈ శ్లోకతాత్పర్యము శ్రీ కల్లి నాధవ్యాఖ్య నను
సరించి యిటుల నుడువదగును.

‘వాతిస్థూలంబును, వాతికృశంబును, స్నిగ్ధం
బును, ఘనంబును వగు శబ్దము, అనగా స్వరాదుర్బల
రణము చేహాలగుణం బనబరగు; ఇట్టిది స్త్రీ కంఠ
మందు సహజభావితము; పురుషుల గాత్రమందో
ప్రయత్న సాధ్యము. అట్టి ప్రయత్నము ఆకంఠకుంఠన
యాపము. ఆకంఠకుంఠన మనిన మంద్రమధ్యమతార
లనెడి మూడు స్థానములందును గంఠధ్వనిని మిగుల
గుంఠనమునర్చుట; అనగా అనతిబహిర్ముఖముగా
గ్రహించుట, లేక ప్రసరింపజేయుట; ఇట్టిది వాయువు
నటుల నిశోధించుటచే గలుగును; అప్పుడే ధ్వని వాతి
స్థూలమను, వాతికృశము నై స్నిగ్ధమయ్యెడిది’ అని
తాత్పర్యము. ఇట్టి శబ్దధ్వనన ప్రయత్న పూర్వకమగు
పురుషగానమును, ఆ ప్రయత్నముగ వగు స్త్రీ గాన
మును ‘ఓమిత్యాత్మానం యంతరిత’ అనెడి శ్రుతిర్ధ
సన్నికృప్తమగుటచే వాదోపాసనలగు గాయనగాయనీ
గణము ఈ యర్థమెఱిగి గానమొనర్చదగును.

రాగరూపకాలప్రాయిత్యంబుల గానము రామ
లంబనముగ్రమగునెడల నెటుల వాదోపాసన మయ్యె
డినో యీ క్రిందికి ద్రవము సృష్టికరించెడిది—

ప. వాదనుధారసం బిలమ-నరాకృతాయైరా ప్రణవ.

ల. వేదాగమశాస్త్రపురా-ణాదుల కాధారమైన.

చ. స్వరము లారునొకటి ఘంటలు

వర రాగము కోదండము, మే

దురస నుచేక్యము త్రిగుణము

నిరతగతికరములు రా

పరపదంగతి సందర్భము

లల గిరములు రా

ధర భజనే మోక్షమురా

వరత్యాగరాజవినుత !

ఈ కీర్తనమునందు శ్రీస్వామినారు శ్రీరామ
చంద్రుడు కేవలప్రణవస్వరూపుడుగా నభ్యుపహాయ
లక్షణచే రూపకోశ్రేయాలంకార ముట్టిపడునటులు
వర్ణించుచున్నారు. ‘వాదనుధారసం బిలమ నరాకృ
తాయైరా ప్రణవ’ అనగా ‘అనందో బ్రహ్మ’ ‘రసో
వై సోఽత్యౌది శ్రుతిమా క్తులచే వానందస్వరూపముగా
నిర్ణయింపబడిన పరబ్రహ్మము ‘ఓమిత్యాత్మాకారం
బ్రహ్మ’ లోనగు శ్రుతుల ననుసరించి ప్రణవాకార
ముగ భేదమునునదియే శ్రీరాముడుగా ధూలోకమున
నవతరించెనని భావము. అట్టి ప్రణవస్వరూపమును
బ్రహ్మమే వేదాగమాదుల కాధారమయినది, అనగా
శాస్త్రయోని, అనగా శాస్త్రప్రమాణైకగమ్యమును
శాస్త్రోక్తరయు వగునదిగ వేదములు నిర్ణయించెడివి.
అట్టి శాస్త్రయోని శ్రీరాముడే; ఒకమాటలోన రాము
డెవ అవరప్రణవముగా భావించి ధ్యానింపదగును;
అట్టిచో నైన వివరించినరీతి బ్రహ్మవికారములగు
మృదాదిస్వరములు శ్రీరాముని పరమచిహ్నమును కోదండ
మున విరాజిల్లు సప్తఘంటికలు (చిరుగంటలేమ) రంజ
నాత్మకమగు రాగమే కోదండముగను, రాగమందలి
ఘననయదేశ్యములనెడి త్రిపుటియే ముప్పేటల వగు
నల్లత్రాడుగను, ఆలక్తిగ్రమమందలి నిరతగతి, అనగా
దానియందు నిత్యనిరంతరముగా ననున్మూతముల లయ
తాళగతియే బాణప్రసారముగను, అట్టి యాలప్తి
యందు ‘సంగతులు’ అనెడి సాంకేతికమున బ్రసరించు
స్వరవిన్యాసములే రాముని రసవత్ప్రపంగములంగను, ధర
యందు భజనమే మోక్షముగను, అనగా ‘కల్యాణ
స్మరణామ్మక్తి’ అను వాగ్దోక్తి ననుసరించిన శ్రీరామ
నామసంకీర్తనమే ప్రణవోపాసనమున వగు జీవన్ముక్తి
ఫలముగను భావించి ధ్యానింపవగునని కీర్తనసమస్తము
యొక్క సంగ్రహార్థము. ఇం చెంటేని యర్థ మిమిడి
యున్నది. ‘గాంధర్వ వేదాస్త్రం భగవతాభరణేన
ప్రదీతం వృత్తగీతాద్యుత్తమేన బహువిధోఽర్థః, తేజ

తారాధన నిర్వికల్పసమాధ్యాదిసిద్ధిక్య తస్యప్రయోజన మృణిడి ప్రమథునూదన సరస్వతుల 'ప్రసాదభేద' గ్రంథోక్తి యల్ప సమసంభేదము. శ్రీరాముడే ప్రణవాత్మకుడగు పరమాత్మత్వరూపు డనియు, బాహ్యం తరంగభక్తిప్రపత్తుల నామకేతన శ్రేణులులే వని నుపాసించుటచే బ్రహ్మోపాస్తిచే సన్యాసులకు గలగు జీవన్ముక్తిరూపఫలము సర్వలకు సిద్ధించుననియు నీకేతనయొక్క అఖండతాత్పర్యముగ నవగరింపదగును. కాన భగవన్నామాలంబరంగు సంగీతవిద్య ప్రణవా లంబనంబగు నాదవిద్యయని శ్రీవా రిందు నిరూపించు చున్నారు.

ఇంతటి చాక్యాధ్యమన, దేలిన దేమన భక్తిజ్ఞాన నిష్ఠంబు, అథవా జ్ఞానభక్తినిష్ఠంబగు సంగీతము రాగా లాపవాత్మకమగునపుడు ప్రణవోచ్చారణసమామ్నాతముగ గాని, తత్త్వన్నిహితంబగు రామాదిభగవన్నామోచ్చారణ సమవేతంబుగగాని యుండదగుననియు, రూపకాలాప వాత్మకంబగునపుడు భగవన్నామరూపగుణానుభవ సమ గ్రంబగు గీతిచాతురీభాజనముగ భాసింపనగుననియు, నట్టిలో నగు ద్వివిధగానము సంగీతయోగవాదోపాసన మయ్యెడి వని సంగ్రహార్థముగ నిర్ణయింపబోలును. ఇట్టిద 'సంగీత శాస్త్రజ్ఞానిము-సాయాభ్యుపాఖ్యనము' అగునది; లేక 'సంగీతజ్ఞానము భక్తివివా సన్యాసము గలదే' యనదగినది. ఇచట జ్ఞానమునగా నుపాసనమని తేదాంత భావ్య సంతప్రదాయము ననుసరించి యెఱుంగ దగియుంటచే నిట్టి సంగీతము నాదవిద్య, లేక నాదో పాసనమనియు, నిట్టిదిగాని గానము తట్టిసంగీతము, కల యనదగినదనియు చెలివీకోదగును.

ఇట్టి నాదవిద్యయం దనుప్రవిష్టులగు భక్తి యన నేమిగ శ్రీహృదివారూ నిరూపించిరని ప్రశ్నింపదగును. అయ్యది అనురాగాత్మకంబగు భగవన్నామరూపగుణ స్మరణచింతవార్తన కేతనధ్యానాదివిధిరూప నిత్య వినియోగ భావించుట (౧) వ్యతేజ మఖము రాను (౨) తెలిసి రానుచింతనచే నామము నేయతే ఓ మనసా (౩) ఆరగింప చే పాలు (౪) రామా నీయెడ శ్రేమ రహితులకు నీనామరుచి చెలుగువా (౫) భజనసేయ రావా (౬) ధ్యానమే వరమైన గంగాన్నానమే మనసా

(౭) ఉయ్యాలబూగవయ్య (౮) ఎంతమడ్డు ఎంత సాగను ఇత్యాదిగతేక కేతనములు గవేదించెడివి. ఇట్టి భక్తినిష్ఠంబగు గానముచే జ్ఞాననిష్ఠ సిద్ధించి జీవన్ము క్తుడయి మనజాడు తరింపగలవని (౧) అనురాగము లేని మనసున మజ్జానము రాదు (౨) నినువివా మఖ ముగాన (౩) నినువివా నామదెందు నిల్యదే శ్రీహరి శ్రీహరి (౪) వివళాలరురా నామనము (౫) మరుగే లరా ఓరాఘవా ఇత్యాదిగతేక కేతనములు నిరూ పించెడివి. ఇంతేల, శ్రేణుకేతనాది నవవిధభావ్యా భక్తియు, భగవద్వివిధవిధూతి స్మరణచింతనధ్యానాది లక్షణంబగు అనన్తైకాంతరూపాంతరంగభక్తియు నాద విద్యాత్మకంబగు సంగీతమున బ్రధానాంగమని గ్రహింప నోవును. ఇటులగుటచేసి పత్యాహింసవాది సామాన్య ధర్మమును, స్నానసంధ్యాజవతవ అది విశేషధర్మమును అనగా యమనియమంజ్జర ధర్మవిశేషములు అధికారప్రావకంబులును అత్యాజ్యంబులనియు శ్రీహరి (౧) కొలువమరెడ (౨) ధ్యానమే వరమైన ఇత్యాది కేతనములు స్వక్రియాచరణప్రముఖములయి బోధించెడివి.

ఇట్టిదగు నాదోపాసనము 'ఉపాసనంచ యథా శాస్త్రం తుల్యప్రత్యయ సంతతిరసంకీర్ణాద అన్యప్ర త్యయైశ్చాస్త్రోక్తాలంబన విచయాచ' అనెడి శ్రీకాం కరభాష్యై ననుసరించునదిగ నుండనోవునుగాన నియ్య దట్టిదిగ నీవాక్యాధ్యమన రూఢముగుటచేసి గురూవసత్తియు, సత్పురుషవ్యాసంగారులను లేక యిది లభింపజేరవని శ్రీవారు (౧) గురువులేక (౨) బుద్ధిరారు ఇత్యాదికేతనముల నుద్బోధించుచున్నారు.

ఇట్టిదో యోగులొనర్చు నాదోపాసనమునకును గాయకులొనర్చునీ నాదోపాసనమునకును గల వైలక్షణ్య మిందు బరామృత్యంబయ్యెడిది. 'తస్యా ద్వాహ్మణః పాండిత్యం నిర్విరగ్భారేణ్యవత్' సేత్.....మానంచ నిర్విరగ్భారేణ్యవత్' ఇత్యాదులపనిమదాదిభావ్య గ్రంథ ముందు బ్రాహ్మణునకే సన్యాసముం దధికారమని నిర్ణ యించి సన్యాసియే సమాధిమోగంబున కధికారి యని నిర్ణయించి 'ఏకాకే యతచిత్రత్వా' అనెడి గీతాభావ్య

మందు శ్రీశంకరాచార్యులు కంఠోక్తిగ బలియు
వ్వారు. దానంతేసి సన్యాసులకు సమాధియేగాం
గంబుగ విధింపబడిన ప్రణవోపాసనము గృహస్థులు
బ్రాహ్మణులయ్యన ఆచరింపరాదని స్పష్టమయ్యె
డిని. ఇక నన్యల విషయమును గూర్చి చెప్పవలె!
సంగీతరూపంబగు నాదోపాసనమున కీనియము గాన
రాదు. దానంతేసి స్వకర్మనిరతులయి భగవద్భక్తిగల
వారు సన్యసులును సంగీతవిద్య కధికారులని గ్రహింప
బోలును. 'దృష్టాద్ధాచవిద్యా ప్రతిషేధాధావమాత్రే
కార్థివమధికరోతి శ్రవణాదిభి' అనెడి విధురాధిక
రణభాష్య వచనోక్తవ్యాయము వసుసరించి సంగీతవిద్య
సన్యసులును అధ్యసంపరూపము అనెడి నిషేధము
లేకుంటుచే మఱియు ప్రణవోపాసకుడు తానొక్క
రుడే సమాధిస్థుడై తరింపగలడు; ఇక సంగీతరూప
నాదోపాసకుడు తాను దరించుటయేగాక భక్తి తత్ప
రులగు శ్రోతలనుగూడ దరింపజేసెనని 'మోక్షము
గలదా' యనెడి కీర్తనముచే నర్థాదావతితమగుచున్నది.
మిడియు ప్రణవోపాసనమున ఉపాసకునకు ఉపాసనా
సిద్ధియే ఫలము. నాదవిద్యారూపంబగు సంగీతముచే
ఉపాసకునకు సిద్ధిరూపఫలంబును, శ్రోత భగవద్భక్తియు
కుడుగాకుండియు దాతత్కరీనంబును చిత్రనిర్వహి
ఫలంబును చేజూరును.

ఇంతకును శ్రీవారి సిద్ధాంతముగ చేసిన చేమన,
యోగులొనర్చుదగు కేవలప్రణవోపాసనమే సర్వజన
సామాన్యముగ సంగీతరూపమున ననుష్ఠేయమనియు,
'చతుర్విధా భజంతే మాం' ఇత్యాదిచరణానుసారమగు
భగవద్భక్తి గల ప్రతిమనుజుడును స్వభర్మనిరతుడై
ప్రవర్తించుచు సంగీతరూపంబగు నాదవిద్య వభ్యసించి
యిష్టార్థముల బడయుచు బరమపురుషార్థమగు మోక్షము

బడయదగుననియు, ఈ రహస్య మెరిగి గానమొనర్చు
గాయకుడు నాదోపాసకు డనియు, తదన్యకు
అనగా స్వభర్మనిరతుడు గాకయు, భగవద్భక్తి లేకయు
విషయలోలుడయి గానమొనర్చువాతడు వట్టి గాయ
కుడుమాత్రమే యగుననియు అట్టివాని గానము (నృతా
త్మకమగుగాక, గీతాత్మకమగుగాక, వాద్యాత్మకమగు
గాక యెట్టిదయ్యును) నాదోపాసనము గావేరదనియు
దాత్పర్యము. 'సంగీతము నాదవిద్యగ గ్రహించి గాన
మొనర్చు గాయకుడు సామ్యాప్యాదిమిక్తి
భాజనుడు అగుననియు, తదన్యకు ధనధాన్యాదిసంప
దను బ్రాపింపగలవనియు నిర్దేశ మెఱుంగవచ్చును.

శ్రీ త్యాగరాజస్వామి యిట్టి సిద్ధాంతమొనర్చి
గృహస్థుగనే కీవయాత్ర గడిపి తానాచరించి యిత
రులచే నాచరింపజేసి అవసానకాల మానస్సుమగు తరి
'సన్యాసాదేవ మోక్ష' అనెడి ప్రతి వసుసరించిన శ్రీ
శంకరసిద్ధాంతము వసుసరించి లోకసంగ్రహార్థమై
సన్యాసాశ్రమమును స్వీకరించి జేహత్యాగమొనర్చి
విదేహైకల్యము వందెను. శ్రీస్వామివారి వత్సర
పురుషు లగుటచేసి 'జనకాదయ.....కర్మ
సన్యాసే ప్రాప్తేఽపి కర్మజాపమైన సంసిద్ధిమాస్థితాః
వకర్మసన్యాసం కృతవంత ఇత్యర్థ' అనెడి శ్రీ శాంకర
భాష్యవచనము వసుసరించి సన్యాసనిష్ఠులయ్య
బాహ్యులును లింగసన్యాసము స్వీకరింపకడే లోక
సంగ్రహార్థమయి 'సతాః కర్మ ణ్యవిద్యాంస' అనెడి
శీతోక్తి వసుసరించి మెరిగి అవసానకాలమున అశ్ర
మస్వీకృతి గండి విద్యత్సన్యాసులయి 'తస్య తావదేవ
చిరం' ఇత్యాది మూత్రార్థమున కుచితముగ జేహ
త్యాగమొనర్చి బ్రహ్మనిర్వాణమొందిరిని యెంచ
నగును.

కలగూరగంప

ఆనంద కుమారస్వామి
అ స్త మ య ము

నన్నిటిని తరు పెట్టి గ్రంథస్థము చేసినాడు. ప్రాచీ
కావలికోధనులలో ప్రామాణికపురుషు డైనాడు.

మద్రాసున భారతీయచిత్ర, శిల్ప కళానిమిత్త
కుడు, అనితరసాధారణమైన తన పరిశోధక గ్రంథ
ముదాయముచే భారతీయ కళాఖ్యాతిని ఖండఖండాం
తరములకు చాటిన నేనా తీవి అయిన డాక్టరు ఆనంద
కెంటివ్ కుమారస్వామి చనిపోవుట (పెట్రొలియం-వ
లేదీవ, బ్యాప్టమలో) మన దౌర్భాగ్యము.

ఈయన పుట్టినది సింహళములో; పెట్టినది
సింహళములో.

దానిని ఆగడ్డు ౨౨-వ లేదీనాడు ఈయన
జననము. తరుపరి 'కెంటివ్' కే రెండ్రయిన నర్ ముద్ర
కుమారస్వామి చనిపోగా, పసిపొసని చంటలెట్టుకొని
ఆంగ్లాంగనయైన అమ్మ ఆంగ్ల రోజునకు తీసుకొనిపోయి
అక్కడనే చదువుసంధ్యలు చెప్పించి పెద్దనానిని చేసి
నది. లండను విశ్వవిద్యాలయములో ఈయన డి.
యస్ సి. పట్టభద్రుడైనాడు. అటుపిమ్మట జన్మ
భూమిమీద ఆగిరూపము వదలలేక సింహళమునకువచ్చి,
అక్కడ మాడునాలుగేండ్లు మినరలాటికర్ సర్వేకు
దర్శకుడుగా పనిచేసినాడు. కాని, ఆట్రేకాలము
ఆ పనిలో ఉండలేకపోయినాడు. అంతలో అంత
రంగికమైన కళాభిమాన ముద్బుద్ధమైనది. పరివాతస్థలో
ఉన్న హైందవకళలను ఉద్ధరించవలెనని మనసు పుట్టి
నది. పుట్టినదే తదవుగా అందుకు సంబంధించిన
ప్రాచ్యపారస్వర్యమంతయు తరచినాడు. దేశదేశములు
తిరిగి ప్రాచ్యకళావైభవమును కన్నులారా చూచి
వచ్చినాడు. అందరి పరమార్థసౌందర్యములను ఆక
ళించుకొన్నాడు. తాను తనిచూచిన ఆ విశేషముల

ఈ కళాతపస్సులోనే ఈయనకు బాప్ట
లికకళా ప్రదర్శనలలో దర్శకపదవి లభించినది.
మనసుకు నచ్చిన ఉద్యోగ ముపుటవలన అందులోనే
ప్రాచీనసానములకు ఉండి, తన తపస్సును దివ్య
ముగా సాగించుకొని వచ్చినాడు.

ఇటువంటి కళామూర్తి అస్తమించినాడంటే,
అది మన దౌర్భాగ్యముకాదా?

'గారడీ' అద్దం

కొంగ ఎవరో, దొర ఎవరో తలుపులు తెరవ
కుండానే, లోపలినుంచి, ఓణుకాక్రంలో కనిపెట్టు

నయ్యే ఈ 'గారడీ' అద్దాన్ని సరించిన వివరాలకు
ఆగస్టు భారతి కలగూరగంప చూచునది. దీన్ని తలు
పులకు దీగించుకొంటే గృహస్థులు దొంగలనుంచి
బాగ్రత్తపడవచ్చు.

ఈ అద్దాన్ని ఒకవైపునుంచి చూస్తే మీకు
అవతలవక్క ఏముండేదీ కనపడదు, మీ ప్రతిబింబం
మాత్రం మామూలు దర్పణంలోమోస్తరు ఈ అద్దంలో
కనిపిస్తుంది. అదే అద్దాన్ని రెండోవైపునుంచి చూస్తే
మామూలు గ్లాసుమోస్తరు దానినుండా అవతలవక్క
నుండే దంతా చూడవచ్చు. అంటే ఏమన్నమాట?
ఆ అద్దమును ఒకవైపునుంచి చూస్తే మామూలు చూపు
దర్పణమోస్తరుగాను, ఇంకో వైపు నుంచి చూస్తే
మామూలు Transparent గ్లాసుగాను ఉపకరిస్తుంది.

అయస్కాంత పర్యవేక్షణ

మనప్రసిద్ధ భౌతికశాస్త్రజ్ఞుడు న్యూటనుకు కల
వంపులు తెన్నుండి ఆమెరికా ఖండంలో వుండే ఒక
చిన్న కొండ. 'నీ భూమ్యాకర్షణ విధాంతం అన్ని
నస్తువులకూ వర్తిస్తుందిగాని, ఏదీ ఆ మాత్రాన్ని
నామీద ప్రయోగించు చూద్దాం' అంటూ సవాలు
చేస్తూంది ఈ నిర్దిష్టమైన కొండ.

ఆమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములు, కనడా-ఈ
రెండుదేశాల సరిహద్దుప్రాంతంలో లుబ్జు (Luliz)
అనే ఒకపర్వతశ్రేణి వుంది. ఈ పర్వతలోనే ఈ విచిత్ర
శ్రుతికొండ వెలిసివున్నది.

మీ మోటారుకారును తీసుకపోయి ఆ పర్వత
పొదమువద్ద నిలపండి. అట్లా నిలిపేటప్పుడు ఆ కొండ
దగ్గరనే వుండే వొక్కతెల్ల స్తంభమూ, మీ కారు ఒకే
తలంలో వుండేటట్లు చూడండి. అటుతరువాత మీరు
కారులోని విద్యుత్ చాలనిని (Electric Motor)
ఆపులచేసి, మోటారుచ్రేస్తు వదిలిపెట్టండి.

అంతే! మీరు చ్రేస్తు వదిలేస్తాకో లేదో అదే
క్షణం మీ మోటారుకారు దానంతట అదే కొండమీద
కెక్కిపోతుంది. పోనుపోనూ దానివేగం కూడా కొద్ది
అవుతుంది. పర్వతాగ్రంలో మోటారుకు మరి ఎక్కువ
వేగం (Maximum speed) వుంటుంది.

చూచారా ఈ వింత? అన్నివస్తువులూ భూమి
వైపు పరిగెడుతుంటే ఈ కొండదగ్గర కారు భూమ్యా
కర్షణ శక్తిని నిరోధిస్తూ ప్రకృతికి విరుద్ధంగా భూమికి
చూరంగా పైకి వెడుతుంది.

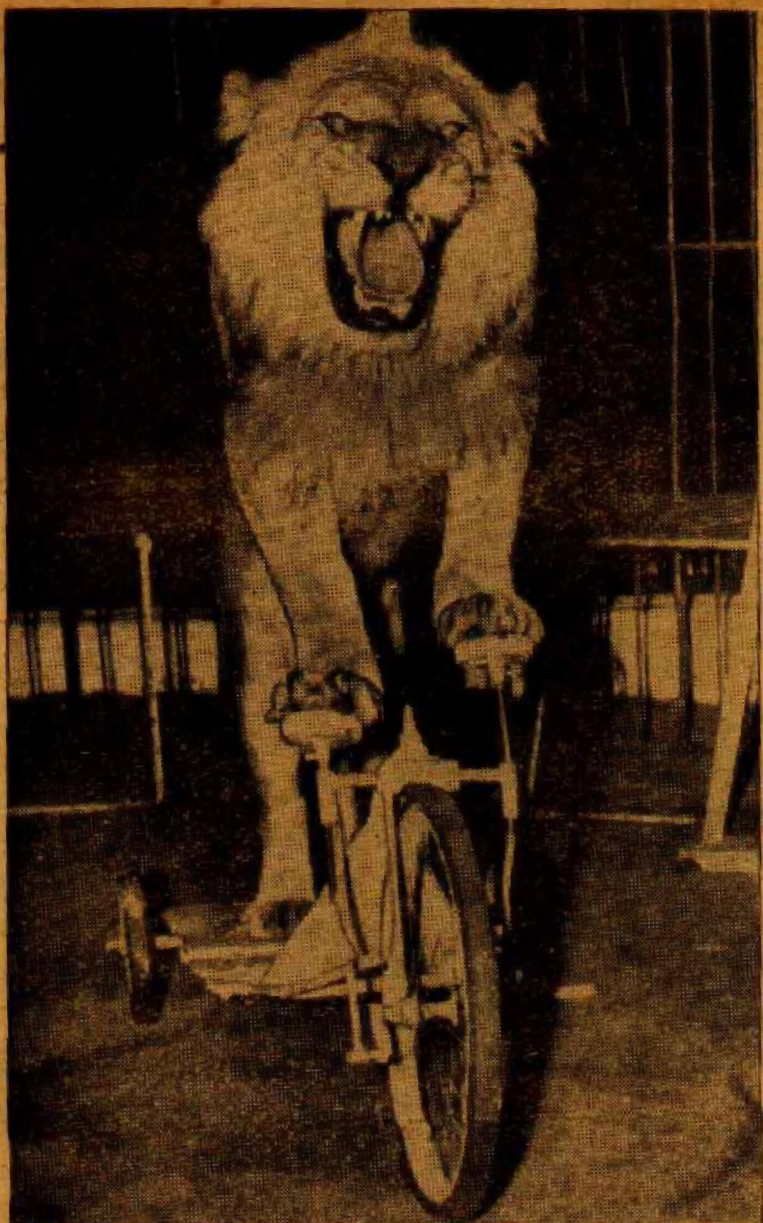
ఒకసారి ఈ కొండలో వుండే అయస్కాం
తము మోటారును ఆకర్షిస్తుండేమో అని శాస్త్రజ్ఞుల
డిహా.

మరి అయస్కాంతముతో కూడిన అన్ని పర్వత
ములూ ఇలా ప్రవర్తించకే!

దీని భావమేమి తిరుమలేక!

దెరుకుమూడి రాధాకృష్ణమూర్తి.

చికాగోలోని ఒక సర్కస్ కంపెనీకి చెందిన 'డబ్ల్యు' అనే సింహం, మూడు చక్రాలపైకి తొక్కడంలో శిక్షణ పొందుతున్న దృశ్యం. ఈఫోటో సింహానికి 8 అడుగుల దూరంంచి తీశారు.

విమర్శనము

చెన్నపట్నం - తెనుగుపట్నం

యా త్రి కు మ

మొదటిభాగము. గ్రంథకర్త : రామచంద్రుని వెంకటప్పగారు, గారి వెంకటాచార్యులు, రాయశేట, మద్రాసు. వెల రూపాయన్నర.

రచయిత : భాస్కరాచార్య రామచంద్ర స్వామిగారు. ప్రకాశకులు : సాహిత్యకుటీరము, జల దుర్గము, పొన్నకేపాస్టు, కర్నూలుజిల్లా. వెల రూపాయన్నర. రచయిత లేన యనుభూతి కందిన, అనుత్త రానందశక్తితో చా బాధుకొన్న కొన్ని గీతముల సంపుటి యిది.

శాం తి మ యి ✓

అశోక చక్రవర్తి జీవితచరిత్రమునుగూర్చిన చిన్ననాటిక. రచయిత : కొట్టపాటి గంగాధరరావు ✓ గారు. ప్రకాశకులు : జాతీయకళామందిరము, బాపట్ల. వెల గం అ.

గ్రంథ స్వీకారము

శ్రీమదాంధ్ర మహాభారతము :

‘బ్రాహ్మణసక్క’ పర్వము

ప్రథమాశ్వాసము : వేదవ్యాసమహర్షి ప్రణీతము. దుగ్గిరాల రాఘవచంద్రయ్య సచ్చాస్త్రిగారిచే సంపాదితము. ప్రకాశకులు : సచ్చాస్త్రిశాస్త్రము, తెజవాడ. వెల గం అణాలు.

వే లి ము ద్ర

రచయిత : కె. యస్. రామమూర్తిగారు. ప్రకాశకులు : ఆంధ్ర పబ్లిషింగ్ హౌస్, 282 వైబాబాదు, మద్రాసు. వెల గ రూ.

చా రు ణి

రాజస్థాన కథావళియందలి హమీదు కథలోని ఒక అంశమును తీసుకొని, స్వీయములైన సంవిధాన పాత్రీకరణములతో చవులూరించు కైరీలో రచితమైన ఖండకావ్యము. కవి : పాటిబండ మాధవ శర్మగారు. ప్రాప్తిస్థానము : శ్రీ బాబీ నురుగులము, బాబీనగర్, తెజవాడ. వెల గ రూ.

అరుణాచల-రమణము

రచయిత: జి. వి. యస్. భారత్యాజగారు.

ప్రకాశకులు: శ్రీ రమణాశ్రమము, తిరువళ్లూరు.
వెల ౧౨ ఆ.

జాతీయ ప్రభుత్వము

రచయిత: ఆవుల గోపాలకృష్ణమూర్తిగారు.

ప్రకాశకులు: ప్రజాసాహిత్య పరిషత్, తెనాలి.
వెల ౮ ఆ.

శ్రీ వేంకటేశ్వర కలకము

కర్త: వావిలాల రామమూర్తిగారు, బీచన,
పి. వి. జర్. హిందూ విడిల్ స్కూలు, ఒంగోలు.

నాయకురాలు

చారిత్రక నాటకము. రచయిత: వావిలాల
సోమయాజులుగారు. ప్రకాశకులు: సాహితీసమితి,
గుంటూరు. వెల రూపాయిన్నర.

శ్రీ కృష్ణ భావణము

భక్తమోహనాయి చరిత్రము. రచయిత: ధర్మజు
శ్రీనివాసాచార్యుగారు. ప్రకాశకులు: జీవితానుభవశిల్పి,
తెజవాడ. వెల రూ. ౧౨-౦.

ఎరుకల లచ్చిమి

శేషసంపుటి. రచయిత: కొప్పరపు సుబ్బా
రావుగారు. ప్రకాశకులు: మాడరకొ పబ్లిషర్స్,
తెనాలి. వెల ౧ రూ.